

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

TÜSTAV

1982'DE "HAYIR" DEMENİN ONURU
REFERANDUMA KATILMAYA ENGELDİR

BİZİM İŞİMİZ DEĞİL
VEBA İLE KOLERA ARASINDA SEÇİM
ÖZAL İLE DEMİREL ARASINDA SEÇİM

1982'DE "HAYIR" DEMENİN ONURU REFERANDUMA KATILMAYA ENGELDİR SANDIK BAŞINDA "EVET" DE "HAYIR" DA 1982 BELGESİNİ ONAYLAMAKTIR

TARİH SİZE BAKIYOR.

TARİH SİZİ GÖRÜYOR.

NE YAPIYORSUNUZ VE NEREDEN NERE-
YE GİDİYORSUNUZ?

1949 yılında İnönü-Bayar kayıkcı döğüşünde Bayar'ın peşine takılındı ve 1950'de yaşam işçilere emekçilere zindan edildi, hapishaneler doldu.

1959 yılında Menderes-Inönü kayıkcı döğüşün-
de İnönü'nün kuyruğu olundu. Daha sonra da İnönü'ü devirmek için uğraşıldı.

1979 yılında Demirel-Ecevit kayıkcı döğüşünde Ecevit'in kuyruğuna takılındı ve bütün gemiler yakıldı. Sonunda General Evren'e kaldı.

Artık veba ile kolera arasında bir seçim yapmayı öğrenmenin zamanıdır.

Çoban Sülü, aynı Çoban Sülü'dür. 1961 Anayasası'nın düşmanıdır. Genç arkadaşlarımızı ipe götüren adamdır. Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in ipini; Meclis'te "evet" diye bağırarak çeken adamdır. Çoban Sülü, Süleyman Demirel'dir ve Çoban Sülü değişmemiştir.

Aynanıza bakınız.

TARİH SİZE BAKIYOR.

TARİH SİZE NOT VERİYOR.

DEĞİŞEN SİZSİNİZ.

Martçı ve Eyllülist sopalara kırıntılara razı olmanın. Kendinize güveninizi yitirmeyin. Şimdi Bayar'ın su müdürü Süleyman Demirel ile Süleyman Demirel'in müsteşarı, işçi sınıfının düşmanı olan ve emekçilerin kanını emen MESS'in başkanı Turgut Özal arasındaki bir kayıkcı döğüşünden heyecan duymayın ve medet ummayın.

Sınıfınıza güveniniz. Kendinize güveniniz. Bütün heyecan ve imdadı, sınıfınızdan alınır. Bu heyecan ve umutla, veba ile kolera arasında bir seçimi reddediniz.

Bu referandumu hakaret sayınız. Bu referandum halkımıza, emekçilere, işçi sınıfımıza ve aydınlarımıza bir hakarettir: Kabul etmeyiniz. Ne sunuyorlar; bakınız. 1982 Belgesi ile bunun bir-iki ayrıntısının değiştirilmesi arasında bir seçime razı olmanız. Size Demirel'li 1982 Belgesi ile Özal'lı Eyllülist Anayasa arasında bir seçim sunulmasını, hakaret sayınız.

Artık önemli olanın sizin eyleminiz ve sizin kararınız olduğunu biliniz. Attığınız yumruk karşınızdakini etkilemelidir. Düşmanınız sendelerken koluyla bir vazoyu kırabilir; buna önem vermeyiniz. Önemli olan attığınız yumruktur ve bu yumruğun düşmanınıza isabet etmesidir. Yumruk atmaktan korkmayınız ve yumruğunuzun etkilerine sahip

çıkınız. Düşmanınızın kolunun bir vazoyu kırmasına razı olunuz. Referandum'u tanımamanın esas hedefi, düşmanınıza bir yumruk atmaktır. Bundan Turgut Özal'ın yararlanıyor olmasına inanmayınız. Buna önem vermeyiniz.

Yumruğa bakmayıp, düşen düşmanın koluyla bir vazo devirmesine önem vermek, yumruk atma alışkanlığının olmamasından geliyor. Bu alışkanlığı başlatmalıyız.

Yılginlığa kapılmayınız: Bu referanduma taraf olmak, 1982 Belgesi'ne sahip çıkmaktır. Utangaçlar, 1982 yılındaki tutumlarından da kopuyor olabilirler. Kopmayınız.

Devrimci, ilerici ve ilerici devrimci belleğimize sahip olunuz: Eyllülist Rejimi unutmayınız. Koçlar, Sabancılar, Eczacıbaşılar, Kamhiler, Garihler, size Eyllülist darbeleri unutturmak istiyorlar. Eyllülist darbeleri unutmamak, sizin yaşam sevinciniz olmalıdır. Aranızda Eyllülist darbeleri unutarak, demokratik kırıntılara razı olanları uyarınız.

İlericiler, devrimciler ve ilerici devrimciler: Siz bir niteliksizsiniz.

Türkiye'nin rengi ve niteliği Siz'siniz. Kaç kişi olduğunuza bakmayınız. Ne yaptığınıza bakınız. Onurunuzu koruyunuz. Veba ile kolera arasında bir seçime razı olmak onursuzluktur. Reddediniz.

"Hayır" dediğinizde, Turgut Özal'ın yanındasınız. Özal'ın, işçi sınıfımızın kanını emen MESS'in başkanı olduğunu unutmayınız. MESS, veba'dır ve Özal'ın yanında olmamak MESS'e karşı kavgayı kaldığı yerden sürdürmektir.

Özal, MESS'dir ve referandum'u tanımamak MESS'e karşı mücadeleyi sürdürmektir. "Hayır" demek, Özal'a evet demektir. Kendinizi aşağılamayınız.

Demirel, DGM'dir. Bu belge, DGM'yi temel yasa yapan bir belgedir. Bu belge Demirel'in belgesidir. Referandum'a katılarak "evet" demek, DGM'ye "evet" demektir. Kendinizi aşağılamayınız.

TARİH SİZE BAKIYOR.

GÜNÜ YAŞAMAK, DEMİREL'in ve ÖZAL'IN YOLUDUR.

ÖZAL VE DEMİREL'DE TARİH BİLİNCİ YOKTUR.

TARİH SİZİ GÖZLÜYOR.

VEBA İLE KOLERA ARASINDA SEÇİMİ REDDEDİNİZ.

BU REFERANDUMU REDDEDİNİZ.

GEÇMİŞİMİZDEKİ YANILGILARA DEĞİL, GEÇMİŞİMİZİN ONURUNA SAHİP ÇIKINIZ. ■

BU SAYIMIZ

Toplumsal Kurtuluş'un ilk sayısını sunarken, pratigin, dergi projemizi öne almayı zorladığından söz etmiştik. Bu amaçla, hızla yazı ve çizgi istediğimize ve bu isteğimize, kısa sürede, düşündüğümüzün üstünde cevap aldığımızı değışmiştik. Dergimizin ilk sayısıyla ilgili olarak aldığımız tepkiler ve başladığımızı gördüğümüz tartışmalar, benzer bir canlılığın okuyucular açısından da söz konusu olduğunu ortaya koyuyor. Bu canlılığı son derece umutlandıran buluyor ve sürmesini diliyoruz.

Tartışmak ve tartışmalarımızı canlandırmak için çıkıyoruz. Sağlıklı tartışmaların toplumsal kurtuluşa uzanan yolu kısaltacağına inanıyoruz. Ancak sağlıklı tartışmaların belli kuralara göre yapılması gerekiyor.

Tartışmak bizim ilkemizdir: Dergimizin sorumluluğunu paylaşan ve yüklenen arkadaşlarımızın yazılarını, hazırlanmadan önce, yazıldıktan sonra ve dizgiye gönderilirken titizlikle tartışıyoruz. Omuz veren arkadaşlarımız çoktur ve Türkiye'nin çeşitli kentlerine ve yurt dışına da yayılmış durumdadır. Böyle bir durumda, kendi aramızdaki tartışmanın yaratıcılığına inancımız yüzünden, acil bazı yazıları bile, tartışmadan yayınlamak yerine daha sonraki sayılara ertelemeyi tercih ediyoruz.

Kadromuzun dışından yazı istiyoruz ve bize yazı gönderiliyor. Buradaki ilkemiz şudur: Hiçbir değışiklik yapmadan yayınıyoruz. Yalnızca, hukukçularımızın incelemesi gerektiğinde, hukukçu incelemesi yapıyoruz ve dergimizin formatı içinde sizlere ulaştırıyoruz.

İster daha önceden tartışmış olalım, ister olmayalım, bütün yazılarımız ve yayınladığımız tartışmaya açıktır. Tartışmalar, dergimiz sayfaları içinde yapılabilirse bunlardan onur duyacağız. Bu sayımızla ilk örneğimizi de veriyoruz. Geçen sayımızda yer alan Çelik Bilgin'in "Akan

Toprakta Geleceğı Yakalamak" yazısı, gözleyebildiğimiz kadarıyla, çok çeşitli ve canlı bir tartışmaya yol açtı. Bundan memnunuz; Bora Yıldırım, "Akan Toprakta Geleceğı Yakalamak" yazısını, yakın dönemin devrimci tarihimizi irdelemek olarak ele alıyor. Çelik Bilgin'den çok ayrı bir bakışı yok, fakat vurguları başka yere koyuyor.

"Akan Toprakta Geleceğı Yakalamak" devrimci tarihimizin devrimci değerdendirilmesiyle ilgili olarak bir tartışmayı başlatmış oluyor. Geçmişimize saygı ile değerdendirmelerinizi yayınlamaktan mutluluk duyacağız.

Konumuz, Referandum'dur ve Toplumsal Kurtuluş Dergisi, geçen sayısındaki çizgisini bu sayıda açarak sürdürüyor. 1982 yılında referanduma "hayır" diyenlerin bu kez de, kendileriyle tutarlılıkları gereğı, bu referandum aldatmacasına "hayır" demesi gerektiğini savunuyor. Çeşitli yazılarıyla kendi görüşünü ve çizgisini geliştiriyor.

Profesör Erdem Aksoy ile Dr. İldeniz Kurtulan'ın geçen sayıdaki yazıları, geniş bir okuyucu kesiminin beğenisini kazandı. Profesör Aksoy, bu yazımızda paralı eğitimi, Dr. Kurtulan da laisizmi ele alıyorlar. Aydın geleneğimiz içinde unutulmuş sesleri duymaktan mutlu olacağımıza inanıyoruz.

Rasih Nuri İleri'nin geçen sayımızdaki yazısı çok değışik tepkilere yol açtı; fabrika düzeyinde en çok beğenilen yazılarımızdan biri oldu. Rasih Nuri İleri, bu sayıda, elindeki nadir bilgilerin tümünü kullanarak ilerici devrimci Reşat Baraner'i anıyor ve yeni kuşaklara tanıtıyor. Bilgesu Erenus, Duvar Yazıtları'nın bu bölümüne güzel ömrünün önemli bir bölümünü duvarlar arasında geçirmiş Dr. Hikmet Kıvılcımlı'ya ayırıyor. Yiğit sendikacı Necmettin Giritoglu, TIP ve DISK Kurucusu Kemal Türkler, Sendikacı Kenan Budak, üzüntüyle andıklarımız

arasında yer alıyor. Andıkça yaşadığımızı gerçekten inanıyoruz.

Feminist hareketlere karşı Marksist kadın bakış açısını savunan Sibel Özbudun'un yazılarına başlıyoruz. Bundan sonra da devam edeceğine sevinerek duyuruyoruz.

Deneyimli politikacı Haluk Yurtsever, Almanya'dan yazıyor. Önemli değerdendirmelere parmak bastığı kadar yazısının bazı bölümlerinin, işçi sınıfı partisinin varlığı sorununun tartışmalarına gebede olduğunu biliyoruz. H. Yurtsever'in de yazılarını sürdürmesini diliyoruz ve umuyoruz.

KKK ve Genelkurmay Başkan Vekili Orgeneral Necip Toruntay'ın yarbaylığı döneminde Talat Aydemir'i nasıl tutukladığı konusunda bir belge yayınıyoruz. Harb Okulu öğrencisi Nebi Barlas, bu tutuklanmaya aldırış etmiyor ve Albay Talat ile birlikte ihtilal girişiminden dolayı uzun yıllar hapis yatıyor. Hukukçu Nebi Barlas şimdi referanduma zorla adam taşınanın hukuk ilkelerine sığmadığını söylüyor. Yaptığımız söyleşiyi yayınıyoruz.

Özür diliyoruz: Geçen sayıda Musa Kart'ın Milliyet'te yayınlanan karikatürünü yayınladık. Milliyet ismini yayınlamayı ihmal etmişiz, hem Musa Kart'tan hem de Milliyet'ten özür dileyerek düzeltiyoruz.

Eleştiri sayfamızı daha da geliştireceğiz. İlgili ile okuyacağınızı ümit ediyoruz.

Her sayımızı daha iyi götürmek istiyoruz ve eleştiri ile yazılarınızı bekliyoruz.

Ehvan Teğöör

HAREKETİ KİŞİLERE DEĞİL, KİŞİLERİ HAREKETE BAĞLAMALIYIZ

Erhan TEZGÖR

Geçmişin hatalarına çok mütemayil görünürüz. Gene kişiler ve kişiliklerle uğraşma eğilimleri ön planda. Hareket mi? Kişiler mi? Hareketi esas almayıp kişileri ön plana çıkaran ve kişilere bakarak nitelirmede bulunanlar var. Üstelik bunlar, belirli deneyimden geçmiş, yaşlarını başlarını almış kişiler. Belki biraz amiyane ama böylesine bir ifade kullanmak gerekiyor. Ahmetle olmaz Mehmetle olmaz. Bunca yılın mücadelesi sanki Ahmet ve Mehmet için verildi. Asılolanı bilmek gerek. Asılolanı göstermek, öğretmek gerek. Binlerce ölümümüz Ahmet'in, Mehmet'in kara kaşı kara gözü için toprakların altında değil.

Binlerce insan ölürken, onbinlercesi hapis hane köşelerinde çürürken, farklı yerlerden yürümüş olsalar da amaçları hedefe varmaktır. Hedefleri de açıktır. Toplumunu Sosyalizme götürecektir hareket. Yanlışlıkla doğrusuyla harekete olan inançlarıyla yola çıktılar ve yürüdüler. Yenmek kadar yenilmek de var. Yenilgi dönemleri çok yaşandı. Her yenilgi deneyimdir, birikimdir. Kazanacağımız ise kesindir.

Önemli bir birikimimiz olduğu bir gerçek. Sahip çıkıyoruz. Ancak sahip çıkarken oradaki hataları görmemek ya da görmezlikten gelmek olmaz. Oradaki hataların bugün tekrarlanmaması için. Hatasız hiçbir şey olmaz. Önemli olan onları görmek, hata yapa yapa yapmamayı öğrenmektir. Geçmişte hareketi bir yana bırakıp kişi ve kişiliklerle uğraşmanın neler getirip neler götürdüğünü yaşayarak öğrendik.

Kuşkusuz hata payı da önemli. Affedilebilirli var, affedilemeyecek olanı. Kararı kim verecek? İlahi güçlere danışamayacağımıza göre yol göstericimiz ideolojimizdir. Onun ışığında ayrışırız. Ona göre hatalarımızı değerlendirir, ona göre doğru yolda yürürüz. Doğru yol harekettir. Kişiler değil. Hareketle kişileri özdeşleştirmekten sakınmalıyız. Hare-

keti kişilere değil, kişileri harekete maletmeliyiz. Kalıcı olan hareket, geçici olan kişilerdir.

Ama ne yazık ki bugün hareket kişiye göre tanımlanıyor. Bugünün koşullarında gelişmeleri sadece gözlemek isteyenler var. Seyrediyorlar. Bekliyorlar. Bununla yetinseler sorun kalmayacak. Kişiler ve kişiliklerle de uğraşmadan yapamıyorlar. Kulaktan kulağa söylenti yayıyorlar.

Bunlar bir gerçeği görmek istemiyorlar. İnsanların inançları doğrultusunda göreve talip olmasından daha doğal ne olabilir? Hele hele göreve talip olmayanların bu kadar yoğun olduğu bir ortamda. Göreve talip olmak mutlaka en üstte lider olmak demek değil. Görevde Parti'nin tuvaletini temizlemek de vardır, lider olmak da. Hareket açısından her ikisinin de onuru eşittir.

Önümüzde somut adımlar atmayı gerektiren bir dönem var. Legal parti gündemde. Tartışılıyor. Çabalar sürüyor. Vazgeçilmez genel ilkeler çerçevesinde biraraya gelmenin kaçınılmazlığı ortada. Bu ilkeler çerçevesinde göreve talip olmak gerekiyor. Söylemekte yarar var. Bugün bu çabaya katılanlar bir başkalarının göreve talip olmamalarından varlar. Olsalar da varolacaklardır. Görevde bir öncelik ya da sonralık aramaksızın. Bu uğurdaki tüm çabaları birleştirmek için. Birlikte kaynaşarak hareketi yürütürken kişiler ve kişiliklerle uğraşmaktan vazgeçip kişilerin harekete katkısını sağlamaya yönelmeliyiz.

Eğer mutlaka kişileri değerlendirmek gerekiyorsa, bunların harekete geçmişi bugünü ve yarınıyla ne kattığına ve ne katacağına bakmalıyız. Burada da objektif olmalıyız. Eğer yanlış eğilimler görülüyorsa kişileri mutlaka dışlayarak değil, onları içimizde eriterek harekete katkıda bulunmalarını sağlamaya çalışmalıyız. Temel ilke bu olmalıdır. Bunu sağlayabilecek nitelikte ve bilinçte yetişmiş öncü unsur, potansiyel kadro vardır. Harekete, onun gücüne, inancımız varsa kişilerden çekinmeyelim. ■

“KUCAKLARINA OTURMUŞUZ, KALKMAK KOLAY DEĞİL”

● K. EVREN (1981) "Generaller NATO'ya bağlılık yemini ettiler. Evet NATO'ya bağlıyız."

● K. EVREN (1982) "Dış güçlerle işbirliği içinde olanlar, yaptıkları radyo yayınlarında 'Topraklarımızdaki Amerikan üslerini söküp atalım' diyorlar."

● K. EVREN (1987) "Böyle ittifak olmaz. NATO ittifakının da oturulup, bir gözden geçirilmesinde yarar vardır."

● K. EVREN (1987) "Türkiye'nin topraklarını başkalarına vermeye çalışıyor. Bu nasıl ittifaktır. Biz bu NATO ittifakına bunun için mi girdik?"

Zbigniew Brzezinski (2 Temmuz 1987) "NATO'yu bırakmak isteyen her ülkeye benim cevabım : Güle güle."

Avrupalılar, Türkiye'yi, Türkler'den daha iyi biliyorlar; bunu, Devlet Başkanı Emekli Orgeneral Kenan Evren'in, NATO'dan çıkılmasıyla ilgili sözlerine hiç önem vermeyerek belli ettiler. Evren'in NATO'ya kızgınlığını dile getiren sözlerini, yaşamı Evren'i beğenmek için fırsat kollamak olarak tarif etmiş benzeyen Profesör Erdal İnönü'nün "tümüyle katihorum" sözleriyle alkışlanmasına, NATO'cu basın Evren'i süslemeyi amaçlayan bir kampanyaya açmasına karşın ciddiye almadı.

BBC, "Evren büyük bir kalabalık önünde duygusal bir konuşma yaptı" dedi. Muhabir, BBC kanallarında yaptığı yayınında, gözlemlerini, "NATO'ya ilgili sözlerinin bir hükümet politikasını yansıttığını ve Türkiye'nin NATO'dan çekilmeyi düşündüğünü sanmıyorum" sözleriyle sürdürdü. NATO Genel Sekreteri Lord Carrington bile, Evren'in bu iç tüke-time yönelik konuşması karşısında en küçük bir telaş bile göstermedi.

T.C. kuruluş yapısına göre, yürütme, hükümetin elindedir; devlet başkanları, her zaman sembolik bir konumda bulunuyorlar. Kenan Evren'in gücü, ancak Millî Güvenlik Konseyi yönetimi zamanında var oluyor. Askeri yönetimde devlet başkanı

aynı zamanda hükümet başkanı olduğu için sözleri hükümetin de politikası olarak değerlendiriliyor. Batılılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş düzenini, Türkler'den daha iyi biliyor olmalıdır; Evren'in çıkışından rahatsız olmadılar.

● Ashında Türkiye'de yaşayanlar da bunu biliyorlar. Yalnız Ermeni ve Kürt sorunu ile ilgili olarak Avrupa'da alınan karar karşısında, Türkiye'nin aczini örttebilmek için Evren'in bu sözlerine, denize düşen yılanı sarılırımsı türünden sarıldılar. Türkiye'de binlerce insanın "NATO'ya Hayır" dediği için hapsilere atıldığı birden unutuldu ve "NATO'ya Hayır" diyen Evren'e alkış tutulmaya başlandı. Rejimin sözcüleri arasında anketler yapılarak, Batı dünyasına, Türklerin Evren'in "NATO'ya Hayır" kampanyasını ciddiye aldıklarını göstermek istediler.

Kamran İnan ise Evren'in sözlerini bir Batılı diplomat gibi hiç ciddiye almadığını belli etti. "Kucaklarına oturmuşuz, şimdi onların kucaklarından kalkmak kolay değil" deyiverdi. Kamran İnan'a göre kucağa oturmak için olmasa bile, kucaktan kalkabilmek için yeni dengeler gerekiyor; İnan, "yeni birtakım dengeler gerektirir kucaktan kalkmak" dedi. Böyle-

ce Evren'in "NATO'ya Hayır" sözleri, kucağa oturmak ile kucaktan kalkmanın dengeleri üzerine bir yeni bilimin açılmasına yol açtı.

NATO, çok rahattır; Evren'in NATO'ya bağlılığını biliyor. NATO, Evren'in çok daha güçlü görüldüğü 1981 yılında "generaller NATO'ya bağlılık yemini ettiler, evet NATO'ya bağlıyız" sözlerini unutmuyorlar. Evren'in yönetimin başına geçerek geçmez NATO'nun direktiflerine karşı koyan seleflerinin politikasını kaldırarak, Ege Sahası'nda NATO'nun isteğini kabul ettiğini de biliyorlar. Hatta 12 Eylül'ün ortaya çıkış nedenlerinden birisinin, Evren aracılığıyla Türkiye'yi NATO'ya daha sıkı bağlamak olduğunu da biliyorlar. Evren'in etkili olduğunda Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemi de dahil en çok NATO'cu bir politika uyguladığını da biliyorlar.

Ve Evren "böyle ittifak olmaz" dediği zaman, muhalefet ve İstanbul basını bir kaşık suda fırtına yaratırken, Turgut Özal bilinen vurdumduymazlığını sürdürüyor ve Brzezinski, "NATO'yu bırakmak isteyen her ülkeye benim cevabım, 'Güle Güle'" diyor. Evren'in "NATO'ya Hayır" kampanyası da "bu kubbede hoş bir seda" bile bırakmadan kaybolup gidiyor. ■

GÜZEL YAZI ÖRNEKLERİ:

MİLLİYET'TEN

KUCAĞA OTURMAK

Başka meslektaşlarımız da öyle midir konusunda bir genelleme yapamayacağız ama biz gazeteci olarak, kalem, yazmaktan çok okumada kullanırız. Yazmak, daha çok yazı makinesiyle yapılan bir iştir. Eskilerin münevver dediği taslağı da yapmadığımız için kalemimiz daha çok okurken veya unutmamak için not alırken kullanırız.

Gazetecilikte artık, kalemle ve elle yazı yazmak hemen hemen hiç kullanılmayan bir yöntem. Hatta klasik yazı makineleri bile artık demode olmaya başladı. Ses kayıt aletleri, elektrikli, bilgisayarlı, ekranlı yazı makineleri giderek yaygınlaşıyor. Sesi, sözü doğrudan dizgiye dönüştüren aletlerin denemesi yapılıyor. Bir zaman gelecek, -öyle de çok uzak değil, beş on yıl içinde-, bizim gibi doğrudan yazı makinasına yazan gazeteciler bile, elle yazarlar gibi müzlik olacağız, yahut oluyorum.

Teknik gelişiyor. Gelişimini de sürdüreceğiz...

Kırk yılın sonlarında, elli yılların başlarında biz gazeteciliğe başladığımızda basın dünyasında yazıların makineyle yazanlar, parmakla gösterilecek kadar azdı. Gazetelerin pek çoğu daha el dizgilerinden ve düz baskı makinelerinden rotatife bile geçmemişti. Teleks, tele-faks, teletip, ofset renkli baskı akla bile gelmezdi. Ankara'dan İstanbul'a haberler ve yazılar telefonla okunarak geçilmeye yeni yeni başlanıyordu. Anadolu'nun herhangi bir yerindeki gazeteci ise haber ve yazılarını ya mektup ya da telgrafla İstanbul'daki merkeze ulaştırırdı.

Kalem, o dönemlerde gazeteciliğin simgesiydi. Kalem, simit, çay bir de belki ucuz olduğu için şarap.

Evet, demiştik ki, biz kalem yazmaktan çok okuma sırasında kullanırız. Gazete, dergi, kitap okurken önemli bulduğumuz satırların altını çizerek, işaretler yanına ya da bir küçük deftere notlar alırız.

Geçen pazar günü de öyle oldu. Emin Çölaşan arkadaşımızın Kâmrân İnan'la yapılmış söyleşisini okuyorduk. Şu satırların altını çizdik:

— "Bugün için evet kucaklarına oturmuşuz (Amerika ve NATO). Şimdi

di onların kucagından kalkmak da kolay bir iş değildir. Yeni birtakım dengeler gerektirir kucaktan kalkmak..."

Kucağa oturmuş olmak, kucaktan kalkmak!...

Bu sözler bizi birden yirmi bir, yirmi iki yıl öncesine götürdü. Kâmrân İnan'ın sözlerinin altını bir kez daha çizdik. Bu deyimleri bundan yıllarca önce, Türk basınında ilk kez kullananlardan, bu yüzden de başına pişmiş tavuğun başına gelmedik işler gelenlerden biriydik. Türkiye'nin Amerika'nın ve NATO'nun kucagına oturtulan bir ülke durumuna sokulmaması gerektiğini savunuyorduk o yıllarda. Aynı yıllarda aynı lisede okuduğumuz Kâmrân İnan da o sıralarda Türkiye Cumhuriyeti'ni bir yerlerde büyükelçi olarak temsil ediyordu. Sonra AP listesinde senatör oldu, dışişleri bakanlığı beklerken enerji ve tabii kaynaklar bakanı oldu, Demirel'e rakip oldu. Politikayı bıraktı, yeniden diplomasi mesleğine döndü, büyükelçi oldu, sonra MDP'den milletvekili seçildi, ANAP'a geçti, şimdi bu partinin bir üyesi ve Biflisli ünlü bir şeyh ailesinin oğlu. Ne zaman hangi partiden isterse, miritlerince rahatlıkla milletvekili seçilebilir. İşte bu Kâmrân İnan diyor ki, "Evet, kucaklarına oturmuşuz, kalkmak da kolay bir iş değildir." Geçenlerde, Cumhurbaşkanı Evren de, NATO'ya üye olmamızdan otuzbeş yıl sonra büyük bir hayretle soruyordu:

— "Bu ne biçim ittifak?"

O satırların da altını bir kırmızı kalemle çizmiştik...

Türkiye gerçekten gelişiyor. Teknolojide de gelişiyor, kafa yapıları bakımından da gelişiyor. Hem de önlenemez bir biçimde... Bu iki gelişme pek at başı gidiyor denemez ama, gene de gelecek için umut verici işaretler bunlar. Gelecekte umut kesilmez.

Ne demiş şair? "Umut fakirin ekmeği/Ye Memet ye!"

Bir zamanlar, "Ne demek kucağa oturuyoruz demek, bu hakarettir, bunu komünistler uyduruyor" denirdi, şimdi "kucaktan kalkmak kolay değil" aşamasına kadar geldik... Az şey mi bu? ■

SHP DAHA SAĞA KAYIYOR DSP PARÇALARA AYRILIYOR

Son ay içinde bir buçuk kongre yapan sosyal demokrasi partileri SHP-DSP ortak bir politika olarak kendi içindeki "sol" unsurları ayıklamaya başladı. Artık tartışmasız sağ bir politikayı savunan Erdal İnönü, iş çevrelerinin desteğindeki Deniz Baykal fraksiyonuyla birlikte SHP yönetimine sağlam bir biçimde otururken DSP, Bülent Ecevit'in sol demagojisine kapılarak, DSP'ye girmiş olanları parti dışına itiyor.

Bir başarısızlıktan diğerine koşan Erdal İnönü'nün Meclis'te 1 Mayıs konuşması yapan Aydın Gürkan'dan, her zaman bir sürprizle ortaya çıkan Cüneyt Canver'den uzaklaşarak hep istikrarlı ve sakin bir sağ politika izleyen Deniz Baykal ekibiyle yönetimi paylaşmasını tekel basını candan destekledi. Hürriyet, Erdal İnönü'nün bu kopuşunu açıkça övdü ve bütün büyük basın Deniz Baykal'ın başarısını abartarak, sevincini belli etti.

Önce "bu koşullarda parti kurulmaz" ve daha sonra "parti tabanda kurulur" savlarıyla ortaya çıkan ve elinden geldiği kadar "ortanın solu" politik hareketini geciktirerek, Eylül-ist rejimle aynı çizgiyi paylaşan Bülent Ecevit ve eşi, DSP kurulduktan bir süre sonra, CHP'ye Adalet Partisi'nden transfer 12 Mart'çı ve Danışma Meclisi Üyesi, Eylül-ist, Cahit Karakaş'ı, Eylül-ist Rejim'in Adana Belediye Başkanı Nuri Korkmaz ve benzerlerini alarak, Ecevit'i demokrat ve solcu sanarak partiyeye katılmış olanların ayrılmasına yol açtı. Muhalefet, DSP kurucusu olduğunu bildirerek ayrı bir kongre topladı ve Celal Kürkoğlu'nu genel başkan seçti. ▶

Celal Kürkoğlu ve arkadaşlarının ayrı bir kongre toplaması üzerine Bayan Ecevit yönetimindeki diğer DSP bir basın açıklaması yayınladı. Bu açıklamada aynen şöyle deniyor: "Partimizin 20 Nisan 1987 öncesindeki kurucular kurulu toplam sayısı 603 iken, 20 Nisan'dan sonra 378 olmuştur. Başvuru yazısının altında 133 imza vardır. Bunlar arasında kuruculukları düşürülmüş 52 kişiden 13'ünün de imzası bulunmaktadır. 16 kurucu da imzasını geri çekmiştir. Sonuç olarak başvurudaki imza sayısı 102'ye düşmüştür. 102 imzadan 11'i noterlik yoluyla yapılmamış geçersiz tebliğattir. İmza sayısı 91'e düşmektedir. Toplanan imzalar yasa gereği olan miktardan çok altında kalmaktadır. Bu durumda genel başkanın olağanüstü kurucular kurulu toplantısı istemini yerine getirmesine yasal olanak bulunmadığı ilgililere tebliği edilmiştir." Bu açıklama, Bülent Ecevit ve Eşi'nin politikayı dürüst olmayan bir platforma çektiklerini açıklıkla gösteriyor; tabandan ve halk tarafından kurulacak partinin, yalnızca 91 imzayla kurulmuş olduğu açıklanıyor.

Bülent Ecevit ve Eşi, sanayiciliği kendinden menkul Murtaza Çelikel aracılığıyla, DSP Genel Başkanı olduğunu ileri süren Celal Kürkoğlu ve arkadaşlarını Devlet'e şikâyet ettiler. "Devlet" de sanayici ve "Millî sermaye", DSP'nin Ecevit Kolu'nun Genel Başkan Yardımcısı Murtaza Çelikel'in isteğine uygun hareket etti. Ecevit Ailesi'ni "resmî" demokratik sol parti saydı.

SHP, büyük basının desteğiyle, eski bürokrat ve 1980 öncesinin tutucu CHP'lilerinin ön plana çıkarıldığı bir parti konumuna geliyor. İnönü, mahalli seçimlerde, İzmir'de İnsan Ayanak gibi, eski CHP'nin en sağ politikacılarını seçerken, bu kez de inşaat müteahhitlerinin adamı Aytekin Kotil ile Eylülüst dönemi, işadamları yolunda geçiren Ali Dinçer türü politikacılara dayandığını belli ediyor. İnönü, Gümseli Özkaya gibi CHP ve HP'nin tutucu milletvekillerini ve Halil Tunç'u partisine kazanma kampanyasını sürdürüyor.

Sosyal demokrasi bir buçuk kongre ile içindeki iyi niyetli demokrat ve solcuları atarken, "devlet" ve devlet ile bütünleşmiş tekelci basından görülmemiş bir destek alıyor. İnönü, açık sağ tercihini yapınca, basın İnönü'nün yüzüne yapıştığı beceriksiz damgasını silmekte gecikmiyor. Ecevit Ailesi'nin partilerini bir skandalın diğerine götürmesine karşın, Ecevit Ailesi resmi parti sayılıyor.

KIRLARI KURTARACAKLARDI, GÜVEN PARK'A RAZI OLDULAR

Öğrenci eylemlerinin yoğunlaştığı 1986 sonları ve 1987 başlarında yeşillik hareketinin ortaya çıkması bir rastlantı değil. Politika rastlantıya yer bırakmıyor. Yeşilliklerin amaçları var.

Geçtiğimiz ayda 57 bin imza toplandıktan sonra, onları ancak Çankaya Belediye Başkanı'nun kapısına bırakabilen yeşilciler, organik olarak üç gruba barındırıyorlar. Bir, Eylül rejiminin devlet terörü ile getirdiği tek politikası "korkutma"dan korkan, paniğe kapılanlar. Korkuları inançlarını aşınca geriye bir tek korku kaldı. Korkuyla yaşamak zor olduğu için korkunun kaynağını silmeye çalıştılar. Korkmaktan korktukları için de korkunun kaynağını teorik olarak yok etmeye kalkıştılar. Kendilerinde bir ikame yaratdılar: yeşillik. Yeşillik, sınırlar yerine dağlarla denizleri, sınırlar yerine yeşillikle insanları koyduğu için sistemle bir derterli kalmadı. Bu nedenle sistemin de onlarla eski tür uğraşma sorunu ortadan kalktı. Yeşillik, bunlara, aynı zamanda, teorik silinmenin, kimlik bunalımının da çözümünü sundu.

İkinci grup, birincilerin sonunda geldikleri anti-sosyalist çizgiye toplumsal muhalefetin son derece yüksek olduğu 1980 öncesinde bile sahip olanlar. Solun vulgarize edilmiş prototipiyle alay ederken hep en Amerikalı olmaya özen gösterdiler. Amerika'da yeşillik moda olunca, yeşil olanlar, bu ikinci gruba giriyor.

Üçüncü grup, hippî artığı teknoloji düşmanları; 1950'lerde ortaya çıkarken Maoizmle beslenirken, köylülüğü yücelttiler. İkinciler gibi Amerikan menşeli, bu grup da kırları fetih etmek isterken Güven Parkı'nı kurtarmaya razı olanlar arasında yer aldı.

Bu üç grubun oluşturduğu organik birlikle yola çıkıldı ya da çıkarıldı yeşillikler.

Kullanılma genellikle istenilir olduğunda mümkün oluyor. Bu anlamda, çıktıkları tarihin Eylül sonrası ilk kütleli eylemlerin başladığı tarih ol-

ması şartı değil. Hem onlar, hem de burjuvazi bunu planlıyor. Gazeteler boy boy sevecen Güven Türk resimleriyle, yeşilliklerin yaptığı çeşitli etkinliklerin fotoğraflarıyla süsleniyor. Amaç eski-solcu yeni-yeşillerin tek kendilerinde yaptıklarını, sola ikame yaratmayı, tüm topluma maledebilmek.

Bu yolda iki tür tehlike yaratıyorlar. Bir, sola karşı, iki, muhalefetin yükselmesiyle sola gelebilecek yeni nesile karşı. İlkinde, demokrasicilerin her türlü "başkaldırmaya" sıcak bakışları tehlikeyi büyütüyor. Oysa bunların sol içinde yer almaları ya da solun bunlarla işbirliği yapmaları elma ile armutun toplanması demek. Bu toplanmanın sonucu "elmut" olmayan birşeyi isimlendiriyor. Tıpkı katar gibi dölsüz bir tür yaratılmaya çalışılıyor. Burjuvazi solun döl aktarımını engellemeye çalıştı, çalışıyor, çalışacak. Şimdiki araçları yeşillik.

İkinci ve asıl büyük tehlike ise yeni nesile yönelik politikalarında yatıyor. Burjuva gazeteleri aracılığıyla tek politik çekim merkezi olarak gösterilen yeşillerin bu neslin duyarlılığını sömürmesine izin vermemek gerekli. Yaratılan muhalefet imajına kapılan bu nesile ait olanları silkelemek gerekiyor. Silkelemek ise gerçek çekim merkezlerinin gösterilmesiyle burjuva gündeminin dışına çıkma ile mümkün.

İlerici devrimciler, tüm protestolara sıcak bakarlardı; aslında yeşilci olarak toplumsal muhalefete başlayanlarla bir sorunları yok. Bunlara, yeşillikleri kurtararak toplumu kurtarmanın mümkün olmadığını ısrarla ve bir derviş sabırla anlatmayı sürdürecekler. Ancak işe yeşillikle başlayanların dışında, 1960 ve 1970 yıllarında Türkiye'yi kurtarmak için yola çıktıkları tarih Eylül sonrası ve Eylülüst darbelerden sonra Güven Parkı'nı kurtarmaya razı olanlara veya kurtuluşu kırlarda gördükten sonra ezik ve yenik düşerek yeşilleri kurtarmayı kendi kişiliklerini korumanın yolu olarak seçenlere söylenecekler var: Döndüğümüzü kabul edin. Bunlarla artık ne parklar ne ormanlar ne de Türkiye kurtulabilir. ■

TALAT AYDEMİR'İN HATIRALARI'NDAN İKİ SAYFA:

YEMİNLİ İHTİLALCI YARBAY TORUMTAY ARKADAŞI ALBAY AYDEMİR'İ NASIL TUTUKLADI?

Kara Kuvvetleri Komutanı ve Genelkurmay Başkan Vekili Orgeneral Necip TORUMTAY ile ilgili olarak Talat AYDEMİR'in 1968 yılında İstanbul'da "Talat AYDEMİR'in Hatıraları" adıyla yayınlanan anılarının 156 ve 157 nci sayfalarını yayınıyoruz.

22 Şubat 1962 gecesi harekâtı durdurmuş. Sabahle-yin silahlı kuvvetlerin almış olduğu tedbir gereğince serbest bırakılmış evime gitmiştim. Saraçoğlu mahallesi 1. Cadde 6/1. dairede oturuyordum. Benim oturduğum apartmanda Org. C. Sunay (G.K.B.), Org. Muhittin Öniir (K.K.K.) Tuğg. Abdurrahman Doruk (J. Genel K.) oturuyordu.

İlk defa eve gazeteciler doldu. Meraklı suallerine çok az cevap verdim. Beş gün, beş gecedir hiç uyumamıştım. Gece istirahat çekildim uyuyordum. Saat 23.00'de dairemin kapısı hem vuruldu, hem de bağrışmalar vardı. Eşim yataktan fırlayıp kapıyı açtı. Derhal görülen manzara şuydu... Beş tane Kurmay Sb. (Yb. rütbesinde) karımın göğsüne beş adet tomsonu dayamışlar, beni istiyorlardı. Hemen pijama ile kapıya gittim silahları bana tevcih ettiler. Apartmanın içi tomsonlu subaylarla dolu idi. Buna neden lüzum vardı anlayamadım. Beni tevkif etmeye gelenler arasında Kur. Yb. Necip Torumtay da vardı. Akademiyi beraber okumuştuk. Yassıada İrtibat bürosunda çalışmıştı. Bizimle birlikte yeminli subaylar arasında idi. Bana karşı o geceye kadar çok hürmetkâr idi. Fakat ne olmuştu. Canavar kesilmişti, hiçbir isteğimi yerine getirmek istemiyor, dışarda kar yağdığı halde beni pijama ile sürükleyip kapıda bekleyen cipe bindirmek için uğraşıyordu.

Kendisine aynen şu cevabı verdim. Ben henüz Türk Ordusunun bir Albaytım giyinmeden hiçbir yere gitmem. Hem bu gibi muamelelere ne lüzum vardı, telefon dahî etseydiniz istediğiniz yere gelirdim dedim. Her türlü ısrarlara rağmen kapının önünde zorla elbisemi giydim. Evde eşim kızım bir de karımın yengesi vardı.

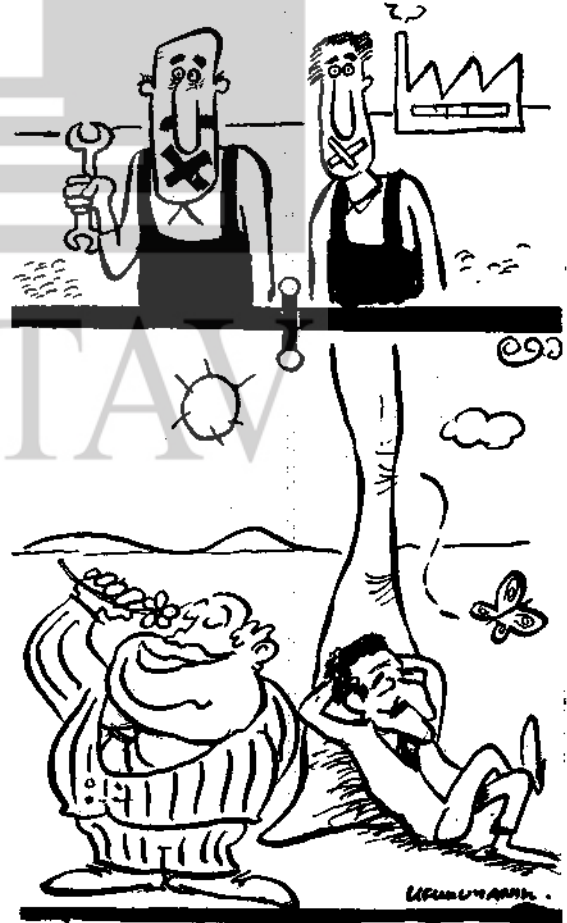
Giderken tıraş takımımı, pijamalarımı almak istedim. Necip Torumtay bana: "Bunlara lüzum kalmayacak" demekle vahşi hislerini gösterdi. Herhalde bizim sabaha karşı kurşuna dizileceğimizi düşünüyordu.

Dışarı çıkınca ne görevim evin etrafında tomson tabancalı 50'ye yakın subay vardı. Vasıtaya binip Genelkurmay'a geldik oradaki manzara da şuydu: Sanki bir Rus Albayı getiriliyormuş gibi koridorlarda iki sıralı, tomsonlu Kurmay subaylar vardı. Hepsi de büyük bir sevinçle bana bakıyorlardı.

Bu kurmay subayların çoğu birgün önce bir emrin var mı albayım? diyenlerdi. Ama şimdi devir bir gecede

değişmişti. Sonra bu çıkarıcıların sıra ile ateşe olarak, Avrupa, Amerika ve Tahran'a gittiklerini gördüm. Hepsi de yepyeni otomobillerle dönüyorlardı. Çünkü 22 Şubat'ta hemen doksan derece bir dönüş yapıp düşmanımız kesilmekle efendilerine olan sadakatlarını ortaya koymuşlardı. Bir aşağılık duygusu bu tip subaylarda mevcuttur; bunu üzümler yazıyorum, ama realite budur.

Genelkurmay karargâhına benden başka Kur. Alb. Emin Arat, Kur. Alb. Dündar Seyhan, Kur. Alb. Turgut Alpugut da getirilmişti. Gece yarısı saat 02.30'da bir odadan çıkarılıp koridora 10'ar adım mesafe ile dizildik. Her iki yanımızdaki tomsonlu subaylar tarafından aşağıya indirilerek bir odaya hapsedildik. Yatığımız karyoların başucunda da havacı subaylar Tomson ile nöbet tutuyordu. ■

EYLÜLİZM PAŞALARINI KIRIYOR

RAP RAP RAP

Usüldür: Her askeri rejimden sonra bir yüksek paşa istiskal edilir. Mart'ın ikinci Genel Kurmay Başkanı Gürler, hizmetlerini tamamlayarak Cumhurbaşkanlığı için istifa edince terslendi ve böylece Ordu'nun Mart'a katkılarının karşılığında "siviller" zafer kazandılar.

Eylül'ün üçüncü Genel Kurmay Başkanı ve Mart'ın ikinci Genel Kurmay Başkanı Gürler'in yeğeni Necdet Uruğ emekliliğini ilan edince, Eylülizme katkılarından dolayı teşekkür yerine, bir darbe hazırlayıcısı imajı ile karşılaştı.

ANAP Şirketi'nin propaganda departmanının katkılarıyla, Necdet Uruğ planları altüst edilmiş bir emekli paşa ve Turgut Özal da bir meydan savaşını kazanmış sivil paşa yapıldı.

"Şimdi amacım üniversitede ders vermek. Önce doktora yapacağım. Ardından doçent olacağım. Yaşam müsait olursa profesör olacağım. Bir amacım var benim." Emekli Orgeneral Necdet Öztoran, bu sözleriyle, amacının Genel Kurmay Başkanı olmak olmadığını da belirtmiş oluyor. İşini bitirmiş ve üniversitede bir görev olarak yaşamını sürdürmek istiyor; Eylülist rejimin iki rektörü,

İstanbul Üniversitesi ile Boğaziçi Üniversiteleri Rektörleri, 1402 sayılı yasaya göre görevlerinden uzaklaştırılan İdari Mahkemeleri'nden karar almış profesörlerin kürsülerine dönmelerini önlemek için her türlü engellemeyi yaparlarken, emekli orgeneral ve ancak doktorası hile olmayan bir kimseyi aralarında görmekten onur duyacaklarını açıklamaktan çekinmediler.

Öztoran'un başına gelenler, her

ŞAK ŞAK ŞAK

Necdet Uruğ, Necdet Öztoran, Necip Torumtay, Recep Ergun ve diğerleri hep Eylülist rejimde görev yapmış generallerdir. Hepsi Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlıkları yaptılar. Sorumlulukları ayımdır. Uruğ, Öztoran, Torumtay, bir ekip oldular; Uruğ'dan sonra Öztoran ve Öztoran'dan sonra da Torumtay'ın başkan olması kararlaştırıldı. Turgut Özal, Öztoran'u attı ve aynı listeden Torumtay'ı öne aldı. Ve şak şak şak başladı.

Aynı günde ve kendi şaşkınlıklarını yığınları şaşırtmak için kullanmaktan çekinmeyenler alkışlamaya başladılar. Milliyet'te Mümtaz Soysal, bu basit atama işlemini "sivilleşme" olarak alkışladı ve Özal'ı "sivilleşmeye karşı önemli bir adım" attığı için candan kutladı.

Cumhuriyet'te Yalçın Doğan da fırsatı kaçırmadı, "sivilleşmenin önemli bir dönemecini gerçekleştiren Özal'ı heyecanla kutladı.

Hürriyet'te Ertuğrul Özkök ise Özal'ı bir de önemli bir entellektüel yapma imkanını elde ettiğine sevinerek bu tayin ile birdenbire "sivil toplum"cu ilan etti.

istihbarat döneminden sonra bu dönemde canla başla çalışan bürokratların birçoğunun başına gelebileceklerin ayıdır; işini bitirdi, artık ihtiyaç kalmadı, taltif de edilebilir veya istiskale de uğrayabilir. Necdet Öztoran ile aynı çizgide bir general olan Necip Torumtay taltif ve terfi ile karşılaşırken Öztoran, büyük hayal kırıklığı ile burun buruna geldi.

Necdet Öztoran, Türkiye Silahlı Kuvvetleri'nde yükseltilmiş general-

ser içinde Amerikan politikasını izleme yanlılarının en ateşlilerinden birisi ve belki de başında yer alıyor. Amerika Birleşik Devletleri politikalarını önemseme ve mümkün olan ölçüde izleme çizgisinde, Necdet Öztoran ile ancak Haydar Saltık yarışabilir. Amerikan Hükümeti'nden görevde iken madalya alan üç generalden birisidir; diğer ikisi, yazgı birliği yaptığı Necdet Üruğ ile şimdiki başkan Orgeneral Necip Torumtay'dır.

Öztoran, Eyllülist rejimin en katı yöneticilerinden birisidir. İstanbul'da Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı yaptığı sırada, askeri cezaevlerini bir toplama kampına çevirmenin şampiyonluğunu yaptı. 12 Eylül'den hemen sonra cezaevleri birer işkence evi haline dönüştürülmüştü; zaman içinde koşullar, tümden iyileşme bile 12 Eylül'ün başındaki durumdaki uzaklaşmaya başladı. Fakat Necdet Öztoran, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı olarak göreve başladıktan sonra İstanbul'daki cezaevlerini zindana çevirme kararını verdi ve bu kararı acımasız bir biçimde uyguladı. Necdet Öztoran zamanında tutuklular en küresel ve uzun açlık grevlerinden birisini yaptılar.

Bir yandan Amerikan politikasını izlemek ve bir yandan da haşin bir sıkıyönetim komutanı olmak, General Öztoran'a, Genel Kurmay Başkanlığı'na kesinlikle açılan bir yol olarak görünmüş olmalıdır; yanıldığını Haziran ayının sonunda anladı. Pek çok güvendiği Evren'in de kendisine yardımcı olamadığını gördü; yine de kendi itibarını kurtarmak için "Evren'in elinden bir şey gelmedi" demek gerektiğini duyuyor.

Cumhuriyet'te Yalçın Doğan, açık bir yanlışlıkla, Kenan Evren'in Özal'ın bu projesine direndiğini yazdı. Türkiye'de görevdeki Genel Kurmay Başkanı istedikten sonra ve imzayı atacak Devlet Başkanı da razı ise, başka bir Genel Kurmay Başkanı düşünmek mümkün değildir; Öztoran'ın asıl harcayan Kenan Evren oldu. Ordu'dan gelen her Devlet Başkanı, Genel Kurmay Başkanlığı'nda kendisine doğrudan doğruya bağlı bir Orgeneral görmeye ister; Evren'in bugün ordu içinde kendisine en yakın istediği kimse Recep Ergun'dur. Necdet Üruğ, Evren'in bu tutumunu bildiği için Recep Ergun'un Orgeneralliğe yükselmesini önlemiş ve Ergun, Evren'in ısrarı üzerine, bir yıl sonra Orgeneral olabilmıştır. Üruğ, Genel

Kurmay Başkanı olduğu andan itibaren Şura Toplantılarını eline aldı ve Devlet Başkanı olarak Evren'in toplantıların dışında tutabildi.

Necdet Üruğ'un erken emeklilik için gösterdiği ısrarın tek nedeni, Recep Ergun'un emekliliğini sağlamaktı. Fakat Öztoran'dan sonra Genel Kurmay Başkanlığı'na gelmesi planlanan Necip Torumtay'ın Öztoran'ı atlayarak Genel Kurmay Başkanı yapılması halinde Recep Ergun'a emeklilikten kurtulma şansı açılacaktı. Talat Aydemir'e yakınlığıyla tanınırken, Talat Aydemir'in şansının dönmesi üzerine Aydemir'i yakalayarak hapse götüren Necip Torumtay, Öztoran'ı atlayarak Genel Kurmay Başkanlığı'na gelmeye hemen "evet" dedi.

Bu kadar basit ve Eyllülist rejiminin önde gelenleri arasındaki bir mevki sağlamlaştırma operasyonu olarak ortaya çıkan bu atamaları Bab-ı Ali basını, bir demokrasi meydan savaşı olarak göstermeyi ve Özal'ı övmenin bir gerekçesi olarak kullanmayı tercih etti. Ancak, bir süre sonra, her övgünün bir yeri olduğunu anlamakta gecikmedi ve Özal övgüsünü bıçakla kesercesine durdurdu. Bir basın toplantısı yaparak içini dökmeyi planlayan emekli Orgeneral Necdet Öztoran'un niyeti kursağında bırakıldı. Hürriyet'in başyazarı Oktay Ekşi, kendisinin Atatürkçü olduğunu ileri süren Öztoran'a, böyle söylemenin dolaylı yoldan Torumtay'a Atatürkçü olmamakla suçlamak olduğunu hatırlattı. Bab-ı Ali basını için, bir kimse Genel Kurmay Başkanı olduğu sürece Atatürkçülüğü'nden kuşku duyulamazdı. Açıklamalarını sürdürmek isteyen Öztoran, Güneş'in "işin tadı kaçtı" başlığını görünce, içini dökmeyi daha ileri bir tarihe bıraktı.

Öztoran, Uğur Mumcu'ya yaptığı açıklamalarla yetinmek zorunda kaldı. Ne kadar Atatürkçü ve ne kadar özerk üniversite yanlısı olduğunu anlattı. Uğur Mumcu, bir fıkrasında, 1982 Referandumunun hemen ardından Öztoran'la Öztoran'ın makam odasında başbaşa yaptıkları konuşmayı hatırladı. Öztoran, referandum sonuçlarından memnun Orgeneral Evren'in büyüklüğünü Uğur Mumcu'ya anlatıyordu.

Atatürkçülük ve demokratlık emekli generallerin mesleğidir.

Necdet Öztoran, Eyllülist rejiminin en bağnaz generallerinden birisidir. Her askeri dönemden, her baskı döneminden sonra bir veya daha çok

generalin harcanması gerekir. Talih-sizlik kuşu, Öztoran'un omuzlarına konmuştur. Dostları daha fazla konuşmasını önlediler; kızgınlığı geçerse ilerde, bir yönetim kurulu üyeliğine atanabilir.

Ancak henüz kaynayan kazanın durulmadığı görülüyor; Brüksel'deki AET Bürosu'ndaki görevini sürdürürken birdenbire Türkiye'de Silahlı Kuvvetler uzmanı olan Mehmet Ali Birand şunları yazdı: "Birinci Ordu Komutanı Recep Ergun, daha önceki senaryo icabı bu Ağustos ayında emekli olacaktı. Geçen yıl Torumtay'ın siresi uzatılarak, Ergun Paşa'nın ömü kapatılmıştı. Genel Kurmay, hükümetin de bilgisi dahilinde 'takdir hakkını' kullanmış ve Torumtay'ın Genel Kurmay'da kalmasını kararlaştırmıştı. Bu tercihin yapılmasının da -kendi mantıkları içinde- birçok nedeni vardı." Bu Yazısını, Türkiye'nin yeni Ordu Uzmanı şöyle sürdürdü: "Oysa şimdi durum tamamen değişti. Ergun Paşa'nın tekrar devreye girebileceği bir ortam doğdu. Anahtar da Başbakan'ın elinde." Bütün bunlardan sonra şu sonucu vardı: "Ancak Başbakan Genel Kurmay Başkanlığı makamında olduğu gibi, kuvvet komutanlıklarında da mutlaka takdir hakkını kullanmalıdır. Zira kuvvet komutanlıkları Genel Kurmay Başkanlığı kadar önemlidir ve bütün dünyada da, sivil hükümetler takdir haklarını kullanırlar." Böylece Mehmet Ali Birand, Recep Paşa'nın önce Kara Kuvvetleri Komutanı ve daha sonra da Genel Kurmay Başkanı yapılması için isteklerini iletmış oldu. Bu isteklerin aynı zamanda Kenan Evren'in istekleri olduğunda hiçbir kuşku yok.

Mehmet Ali Birand Kenan Evren'in isteklerini gazete sitununa geçirirken bir de gerekçe buldu ve yazdı: "Silahlı Kuvvetlerimiz de buna alışacaktır. Zira unutmayalım hepimiz Türküz, hepimiz bu ülkenin verdiği gelenek, görenek ve olanaklar çerçevesindeki eğitimle yetişiyoruz." Bu nedenle Recep Paşa'yı "istiyoruz."

Bir dönemden bir döneme geçiliyor: Bir zamanlar hükümetleri istemeyen generaller, şimdi hükümetler tarafından istenmez hale geliyorlar. Türkiye'de generaller hükümetleri istemedikleri zaman da, hükümetler generalleri istemedikleri zaman da hep demokrasi kurtuluyor. Türkiye'de generallerle hükümetler zamanlarını hep demokrasiyi kurtarmakla geçiriyorlar. ■

DAĞ ŞAMATA DOĞURDU

"Süper Vali" veya "Büyük Vali" sözleri yalnızca göz boyamak içindir. Yürürlükteki yasalara göre jandarma, zaten Vali'ye bağlıdır ve bunalım halinde askeri birlikler de Vali'nin emrine girerler. Maraş Katliamı'ndan sonra çevredeki askeri birlikler Maraş Valisi'nin emrine girdiler.

Yeni olan bir bölgenin açıklanmasıdır. Atılan adım, şu anda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin nizami bir savaş yolu ile sonuç almasının zor olduğunun kabulü anlamına geliyor.

Eylülist Rejim, Paris'te yapılan Ermenilerle ilgili mahkemeye, eski solcu Profesör Mümtaz Soysal ve eski TİP üyesi Profesör Türkkaya Ataöv'le takviyeli çıktı ve bir "milli birlik" görünümü vermeye çalıştı. Bu kez de Irak Kürtleri Liderlerinden Talabani'yi televizyona çıkardı ve Çağdaş Gazeteciler Derneği ile İnsan Hakları Derneği Başkanları'nın PKK'ya kinama bildirimleri yayımlandı.

Pınarcık Olayı, üzeri örtülmeye çalışılan konu ve sorunlar üzerinde bir darbe etkisi yaptı ve birdenbire, yetkililer hiç beklenmedik açıklamalar yapmaya başladılar. Eylülist Rejim'in çıkardığı bir yasa ile Kürtçe üzerine ayrı ve özel bir yasak getirilmesine karşın, Mardin Valisi Alaaddin Turhan, Milliyet'ten Mete Akyol'a "öğretmenin bile görev yapmaktan kaçındığı Mardin'de valisiyle hakimi, savcısıyla doktoru, ebesiyle hepimiz, vatandaşlarımızla tercüman aracılığıyla diyalog kurabiliyoruz" dedi. Vali Turhan, PKK militanlarıyla savaşta, Türk Silahlı Kuvvetler mensupları için "20 yaşındaki erler, tam bir şoka girmişlerdi" dedi ve erlerin, çatışmalardan sonra, psikolojik tedavi gördüklerini açıkladı. Mardin Valisi, gayri nizami savaş yapacak bir kır ordusu kurulmasını istedi.

ANAP Hükümeti, Turgut Özal'ın karısının "intikam" çağrısından sonra, bir bölge valiliği oluşturdu. Tekelci basın, ANAP Hükümeti'nin kurulduğu sırada Turgut Özal'ın devlet idaresinde yaptığı göstermelik bir-iki değişikliği "bürokratik devrim" veya Necdet Öztoran'dan sonra başkan olmasın planlanan Necip Torumtay'ın daha önce Genel Kurmay Başkanlığı'na getirilmesini "sivil ihtilal" türünden isportacı ağzıyla değerlendir-

mesini sürdürdü ve bu kez de "süper vali" veya "büyük vali" haykırılarıyla ortalağı inletti. Aslında tekeli basının tüm şamatalarına karşın ortada bir fare bile görünmüyor.

İller Yasası Hükümleri açıklar: Jandarma, Vali'nin emrindedir. İller Yasası'na göre bir bunalım olması halinde ve jandarma ile polis kuvvetlerinin duruma hakim olamadığı

Ünneydoğu'daki operasyon Irak ve Suriye sınırına yakın yerlere kaydı

Vatandaşın güveni sağlanmadan terör önlenemez

ACI TIRAFAS ARANIYO

Evren: "Ez kon ağlıyor"

24 saatte 3 baskın

Güvenlik güçleri yardımına gelmedi

Mezradan köye inin

Özel Tim'den sonra

Doğru da, yeni birlik kuruyor

Eski yaya karşı özel kolordu

ste PKK'nın gizli planı

Modern savaşlarda donatılan Mehmetçik basucu ekipleri e-şaz açılmayacak

APODAN (KİNCİ) TALİMAT

Şehirleri hedef alıyor

GENEL KURMAY DAN BİLGİ İSTEDİ

Katliamın soruşturması

Birlik içinde Olanıyor

zamanlarda çevredeki Türk Silahlı Kuvvetlerine ait birlikler, Milli Savunma Bakanlığı'nun kararıyla, derhal Vali'nin emrine verilir. Bunların yetersizliği halinde sıkıyönetim ilan ediliyor.

Bir isportacı çığırkanlığıyla sunulan "siper vali" ataması, T.C. yasalarına göre hiçbir yenilik getiriyor. Sıkıyönetim yerine geçecek olağanüstü hal yasası yetkileri bulunduğu için, bölge valisinin bu yasadaki yetkileri kullanması bekleniyor.

Bölge valiliği atanmasını "sivil sıkıyönetim" olarak duyurmak, son derece yanıltıcıdır. Çünkü bölge valisi, olağanüstü hal yasasında kendisine verilen yetkileri kullanmak durumundadır. Türkiye'nin diğer yerlerinde de olağanüstü durum ilan edilebildiğine göre, Türkiye'nin diğer yerlerini de sivil sıkıyönetim olarak değerlendirmek gerekiyor.

Bölge Valiliği ilanını, T.C. Silahlı Kuvvetleri komutanlarının istemiş oldukları tahmin ediliyor. T.C. Silahlı Kuvvetleri, Maraş Katliamı'ndan sonra ve Maraş Katliamı sırasında askeri birliklerin Maraş Valiliği emrine girisindeki gecikmeler nedeniyle ve görevdeki Ecevit Hükümeti'nin kararıyla ilan edilen sıkıyönetim düzenini kullanarak 12 Eylül 1980 yılında göreve gelirken ve solcuların yakalanarak, Askeri Yargıtay tarafından onanan ve Danışma Meclisi ile desteklenen kararlarla idam edilmesinde görece başarılar elde etti. Bugün ise resmi yetkililer, Doğu'daki çatışmaların sirmesinin beklendiğini söylüyorlar.

Öte yandan T.C. resmi makamlarının açıkladıkları PKK kayıpları, diğer kaynaklar tarafından, olduğu gibi doğrulanmıyor. PKK, şimdiye kadar açıklanan önde gelen PKK militanları arasından yalnızca "ARGK

Komutanlarından Mehmet Sevgat Bedran" için, çatışma sonucunda öldürüldüğü duyurusunu yapıyor. PKK'ya göre Bedran, 28 Nisan 1987 tarihinde Şemdinli'deki çatışmada öldürüldü.

12 Eylül'ün görece ve görüntüdeki başarılarından sonra Ermeni Sorunu ve PKK Eylemleri, süren Eylülüst Rejim için bir güvensizlik kaynağı olmaya başladı. Böyle durumlarda T.C., karşısında görünenlerden destek almaya hep önem vermiştir; Ermenilerle ilgili Paris'teki bir mahkemeye eski solculardan Profesör Mümtaz Soysal, eski TIP üyelerinden Profesör Türkkaya Ataöv ile ilerici tarihçi Doçent Sina Akşin'i götürmeye özen gösterdi. Profesör Soysal, Profesör Ataöv, Doçent Akşin, Türkiye'de açıkça tartışmadıkları Ermeni Sorununu, Paris'te mahkemede savundular ve Türkiye'deki birçok bilim adamını şaşırta yanlışıkları bir bir sıraladılar.

PKK eylemleri yoğunlaşınca, Mehmet Ali Birand aracılığıyla Kürdistan Yurtsever Birliği Başkanı Celal Talabani, T.C. televizyonunda boy gösterdi ve PKK'yı kınadığını açıkladı. Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı Ahmet Abakay'ın PKK'yı kınayan demeci de T.C. televizyonu aracılığıyla milyonlara duyuruldu. İnsan Hakları Derneği Başkanı Nevzat Helvacı da PKK'yı kınayanlar arasındaki yerini aldı ve bir bildiri yayınladı.

Türkiye'de rejim, karşısında görünenlerden destek ihtiyacını gösterdiği zamanlar, kendisini zayıf hissediyor. Pınarcık Köyü'nün bağlı olduğu Mardin İli'nin Valisi Alaettin Turhan, PKK'nın başlattığı eylemlerin "nizami harbe göre yetiştirilmiş 20 yaşındaki erlerle önlemeyeceğini" açıkça ilan ediyor. Vali Turhan, hukuk dışı hareket edebilen bir kuvvet istiyor ve polis'te var olduğunu ileri sürdüğü "özel hareket timi" bunun için örnek oluyor. Mardin Valisi buyuruyor: "Benim kanaatim, bu köy korucuları ve nizami birliklerden ziyade, bunlarla aynı taktiği uygulayarak mücadele edebilecek bir 'karşı teşkilat' kurulmalıdır." Vali Turhan bir "kontr-teşkilat" istiyor ve belki de "kontr-gerilla" sözcüğü ypratıldığı için "karşı-teşkilat" adını veriyor.

Mardin Valisi, polisin özel timinin hukuk dışına çıktığını dolaylı olarak kabul ediyor ve şunları söylüyor: "Polisin 'özel hareket timi' var tabii. Bunlar, nokta hedefi için hazırlanmış, yetiştirilmiş elemanlardır. Benim dediğim, bunlardan daha değişik. Benim dediğim bir 'kır zabıtası'. Devamlı kalabilecek, her türlü şartlarda bunlar gibi yetişmiş olacak ve devamlı savunmada değil de, devamlı

PKK Açıklamalarına Göre Şemdinli'de Öldürülen ARGK Komutanlarından Mehmet Sevgat Bedran

hareket halinde olabilecek bir güç." Vali'nin bu açıklamalarını Mete Akçol, gazetesine "güneydoğu'ya kır ordusu" başlığıyla bildiriyor. Vali'nin hukuk ilkelerini pek sevmediği anlaşılıyor ve şunları söylüyor: "Böyle bir teşkilat kurulmalıdır ve eşkiyayla aynı taktiğe, aynı sistemle çalışmalıdır. 'Aman hukuki nizama uyulmaz' filan demekle olmaz. Böyle bir teşkilatın kurulmasının ve harekete geçirilmesinin kaçınılmaz olduğuna inanıyorum." Vali Turhan'ın inancı henüz gerçekleşmiş görünmüyor; ancak yol kaçınılmaz olarak Vali Turhan'ın istekleri yönünü gösteriyor.

Vali şunları da söylüyor: "Yöneticilerin uzun yıllar boyunca gösterdikleri hatalı tutumları sonucu bölgede vatandaşlar, devlete güvensizlik" duyuyorlar. Bir vali bunları söyledikten sonra.... ■

"Süper Vali" Kozakçioğlu Süper Pozda

Mardin Valisi'nden ilginç öneri

Güneydoğu'ya KIR ORDUSU

• Mete AKYOL

Mardin Valisi Alaettin Turhan, köy korucularının eğitimlerinin eksik olduğunu, eşkiyayla mücadelenin nizami savaşa göre eğitimli 20 yaşındaki erlerle yürütülmeyeceğini söyledi.

Mardin Valisi Alaettin Turhan

HABERİ 3. SAYFADA

Biri ölü, 3 terörist yakalandı

Hakkâri'de çatışma

• Hakkâri'nin güneyinde güvenlik güçlerinin

Mardin Valisi ile ilgili Haber

MIT-HÜRRIYET İLE EMNİYET-MİLLİYET KARŞILAŞMASI

Tekelci aşamada Türkiye basını, varlık nedeni olan habere karşı tümüyle kapandı; masa başı haberleri ile sansasyon yaratacak cinayet haberlerinin dışındaki olayların hiçbirisini görmüyor. Basın, tekelci bir suskunlukla, Sinagog baskınının faillerinin yakalandığını birinci sayfasında haber yapan Hürriyet Gazetesi ile Hürriyet Gazetesi'ni yalanlayan İçişleri Bakanlığı yetkililerinin açıklamalarına ilgisiz kaldı. Türkiye basınındaki bu son ve önemli skandal yalnızca Milliyet Gazetesi'nin haftalık ekini hazırlayan Mehmet Ali Kışlalı gördü ve "MIT-Emniyet Çekişmesi" başlığıyla yazı konusu yaptı.

İstihbarat kaynaklarından aldığı özel bilgileri haber haline getirip yayınlamasıyla tanınan Mehmet Ali Kışlalı'nın Sinagog Baskını'yla ilgili bir yayını "MIT-Emniyet Çekişmesi" olarak ele alması son derecede ilgi çekicidir. Böylece belki de Türkiye basınında ilk kez, MIT ve Emniyet'in bir çekişme içinde olduğu yazılıyor. Gerçekten de burada Mehmet Ali Kışlalı'nın doğru ve özel bilgi toplamış olduğu görülüyor. Fakat ne yazık ki Kışlalı, almış olduğu özel bilgiyi, hem işin içinden büyük basını sıyrarak ve hem de MIT'i haklı çıkartarak yayınlamayış tercih ediyor.

En azından İstanbul çerçevesinde Türkiye'de bir MIT-Emniyet çekişmesi olduğu doğrudur. İstanbul Emniyeti'nin 1986 yılı sonlarında başlayan kompleksli tutumu ve sürekli başarılı operasyonlar yaptığı izlenimini vermek için suçsuz insanları Gayrettepe'ye toplamada ısrar etmesi ve operasyonlarının çoğunun skandallarla sona ermesi, MIT İstanbul Bölge görevlilerinin İstanbul Emniyeti'ne yardımlarını durdurduklarının işareti sayılıyor. MIT, kendi yardımını olmadan İstanbul Emniyeti'nin solcularla mücadele edemeyeceği izlenimini yaymak isterken İstanbul Emniyeti ise Bab-ı Ali basınına yardımıyla

operasyon skandallarını örtmeye çalışıyor.

Sinagog Baskını'nın arkasında Ebu Nidal'ın bulunduğu ve elebaşlarının İtalyan istihbarat ve güvenlik görevlileri tarafından yakalandığını ileri süren Hürriyet'in büyük haberi, bu çekişme çerçevesinde ele alınmalıdır. Haber yayınlanınca, terörizme karşı başarılı mücadeleler verildiği izlenimine önem veren İçişleri Bakanlığı'nın çabuk ve kararlı bir biçimde yalanlamalar yayınladığı görüldü. İstanbul Valiliği, Emniyet Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Sinagog Baskını'nı yapanların yakalandığı haberini derhal tezip ettiler ve böylece bütün dünyayı terörizmle mücadelede kazanılmış bir zaferden yoksun bıraktılar. Emniyet Genel Müdürü Saffet Bedük "bende böyle bir bilgi yok" diyerek, Hürriyet'in haberinin tümüyle uydurma olduğunu ortaya koymaktan çekinmedi.

Yankı Dergisi deneyiminden sonra büyük basında aradığını bulamadığı için kurgun olan Mehmet Ali Kışlalı, istihbarat kaynaklarından aldığı bilgilerle bir çekişmenin varlığına parmak basarken, aynı zamanda çeşitli istihbarat yetkilileriyle yaptığı ileri sürdüğü görüşmeleri yayınladı. Kışlalı, Milliyet'in 21-27 Haziran 1987 tarihli haftalık ekinde, "bir NATO ülkesinin, Türkiye ile deneyimi büyük olan bir yetkilisi aynen şunları söyledi" diyerek şunları yazdı: "Türk istihbarat örgütleri içinde rekabet vardır. Bu sadece Türkiye'ye has bir şey değildir. İstihbarat örgütleri hep yarışır. Bu defa da bu örgütlerin birisi, muhtemelen Emniyet, İtalyanların gizli ve son bilgileri kendilerine değil MIT'e vermiş olduğundan kuşulanınca bu haberleri iki gazeteye koydurdu." Böylece, "Bir NATO ülkesinin Türkiye ile deneyimi büyük olan bir yetkilisi" MIT'in veya Emniyet'in istedikleri zaman Bab-ı Ali basınına başlıklarına egemen olduklarını doğrulamış oluyor.

Ancak MIT eski müsteşarlarından Celal Tefik Karasaban'ın damadı Mehmet Ali Kışlalı'nın yazısında, MIT'i korumak için özel çaba harcadığı ve aldığı bilgileri çarpıtarak yazdığı anlaşıyor; İstanbul Emniyeti'nin kendi prestijini düşürecek bir haberi gazetelerinde yayınlaması beklenmemelidir. Kışlalı, yazısında "Türk istihbarat yetkilisi" ile de görüşüğünü belirtiyor; bunlardan birisi, çekişme veya bunu yayınlama için "sorumsuzluk" sözcüğünü kullanırken diğeri de "korkunç bir şey, rekabet böyle mi olur?" diye soruyor.

Hürriyet Gazetesi, bu uydurma ve atlatma haberini Kasım Gence imzasıyla yayınladı. Kasım Gence, İtalyan güvenlik görevlilerinin Sinagog'u ziyaretlerini önceden haber alıyor ve randevulaşmış gibi resimle-

rini çekerek yayımlayabiliyor. Bu Kasım Gence üzerinde durmak gereklidir; Kasım Gence, İstanbul Emniyeti'nin Dev-Sol Operasyonu adıyla yaptığı ve suçsuz insanları toplayarak televizyonda suçladığı ünlü operasyonunda çarpıtılmı ve uydurma yayın yapanlardan birisidir. Kasım Gence, Yalçın Küçük'ün Dev-Sol Operasyonu ile ilgili olarak 20 Mart 1987 tarihinde İstanbul'da Çağaloğlu'nda yaptığı basın toplantısında polisten aldıkları bilgileri çarpıtarak yayınlamakla suçladığı ve adını verdiği üç gazeteci arasındadır. Yalçın Küçük bu toplantıda, Bab-ı Ali basınında stratejik yerlerde MİT görevlilerinin bulunduğunu ileri sürerek Kasım Gence'yi de meslek kuruluşlarına şikayet etmişti.

Kasım Gence, muhtemelen MİT'in uyarısı üzerine İtalyan yetkililerinin Sinagog'a gidişlerini haber yapıyor ve daha sonra da İstanbul Emniyeti'nin yalanlaması üzerine, "haberi Emniyet Tercüman'a vermiş. Ben de oradan aldım" diyecek kadar pişkinlik gösteriyor. Bab-ı Ali basını ve meslek kuruluşları bu tür pişkinlikler karşısında da suskun kalmayı tercih ediyor. Gazetelerin "atlatma" haberleri birbirinden sakladıkları ve kaynaklarını da hiçbir zaman açıklamadıkları gazeteciliğin alfabe bilgileri arasındadır.

Sinagog Baskını ile ilgili haber ve bunların yalanlanması, gazetelerin önemli yerlerinde MİT mensuplarının ve Emniyet görevlilerinin bulunduğu

gerçeğini bir kez daha doğruladı. Son duruma göre MİT'in Hürriyet ile bir takım tutmasına karşılık Milliyet de Emniyet takviyeli çalışıyor.

Öte yandan Cumhuriyet Gazetesi'nin de bu karşılaşmanın tümüyle dışında kalamadığı anlaşılıyor. Yakın zamanda Cumhuriyet, çok önemli İstanbul haberleri seksiyonunun başına, Reha Öz'ü uzaklaştırarak İstanbul Emniyeti ile yakınlığı olan Erhan Akyıldız'ı getirdi. Erhan Akyıldız, Milliyet'e polis muhabiri olarak çalışırken ve daha sonra transfer olduğu Cumhuriyet'te resmi makamlardan alınan bilgilerle tek yanlı haberler yazmasıyla tanınıyor. Reha Öz'ün İstanbul Haberleri Seksiyonu'nun başında bulunduğu zamanlarda Cumhuriyet, İstanbul Emniyeti'nin tek yanlı bilgilendirmelerine itibar etmiyordu.

Cumhuriyet Gazetesi'nde İstanbul Haberleri Seksiyonu, sendikal olayları ve sol hareketleri de izlemekle görevlidir. Bu yeni görevlendirmeye birlikte Cumhuriyet Gazetesi'nde sendikal haberler ile sosyalist parti kuruluş çalışmalarının haberleri bir polis muhabirinin yetkisi içine girmiş olmaktadır. Bunun dışında da Erhan Akyıldız bu önemli göreve getirildiği zaman seksiyonda çalışan muhabirlerin büyük bir bölümü Cumhuriyet'ten ayrılarak kuruluş hazırlıkları yapılan bir yeni gazeteye geçtiler. Bu geçiş polis muhabiri Erhan Akyıldız'a kendi kadrosunu kurma özgürlüğünü de vermiş oluyor. ■

● Semra Özal: "İntikam alınsın"

TÜRK Kadını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı Antalya Şubesi'nin açılış nedeniyle düzenlenen törenlere katılan Semra Özal, Düdenbaşı Özal Sitesi'ndeki sağık ocağının aç-

TURGUT ÖZAL YAPAMIYOR, BU KADINI KİM SUSTURACAK?

Turgut Özal'ın karısı Semra Özal, Pınarcık Olayı'ndan sonra intikam istedi. Turgut Özal'a ve karısına, intikam duygusu ve isteğinin çok ilkel bir duygu ile istek olduğu hatırlatılmaktadır.

Türkiye'nin lumpenleştirilmesine en büyük katkının Turgut Özal ve karısından geldiğinden artık kuşku kalmadı. Pınarcık Olayı'ndan sonra Antalya'da imam nikahlarının resmi nikahlara transferasyonu törenlerini sürdüren Turgut Özal'ın karısı Semra Özal'ın Pınarcık Olayı üzerine duygularını ifade ettiği anlaşılıyor. Gazeteler Semra Özal'ın "Mardin'de intikamımızı almadan acımız dinmeyecek" dediğini yazdılar.

Cumhuriyet Gazetesi'nin haberine göre Semra Özal, nikah değiştirmeleri için gittiği Antalya'da Vali ile Belediye Başkanı'na elini öptürdükten sonra, Pınarcık Olayı üzerinde de konuşma gereği duymuş ve şunları söylüyor: "Üzintimiz çok büyük. Biliyorsunuz Mardin'de insanlık dışı bir olay yaşandı. Kadınlarımızı, evlatlarımızı hunharca, alçakça katlettiler. Bu cinayeti işleyenleri hepimiz lanetliyoruz. Biz, Türk kadını ve anası olarak bu intikamımızı almadan da acımızın dinmeyeceğini tekrarlamak isti-

yoruz." Bu demec, Türkiye Cumhuriyeti'nde Bakanlar Kurulu Başkanı Turgut Özal'ın karısının, hiçbir uygar ve olgun kişinin, hiçbir kamu görevlisinin intikam isteme hakkı olmadığını bilmediğini gösteriyor.

Hier durumda intikam duygusu ile hareket etmemek ve intikam duygularını kamçılamamak, yurttaş olmanın ilk temel koşuludur. Semra Özal ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gayri resmîleşmesinin bir göstergesidir.

Semra Özal bir ev kadınıdır. Hiçbir resmi sıfatı yoktur. Turgut Özal'ın karısı olmak Semra Özal'a bir resmi sıfat vermeye yetmez. Resmi sıfat olmayan bir kadının resmi törenlerle karşılanması devletin gayri resmîleşmesinin önemli adımlarından birisidir. Aynı kimsenin intikam alınmasını istemesi ve bunun haber olarak yayılması ise toplumun lumpenleşmesinin önemli adımlarından birisidir. Çünkü her durumda intikam istemek ancak lumpenlerin işidir. ■

TÜRKİYE'DE KADIN LOBİCİLİĞİ VE TÜRK KADININI TANITMA VE GÜÇLENDİRME VAKFI

Sibel ÖZBUDUN

Önce bir manzume :

"Konuşan gülen eller / Düşünen coşan eller /
Üzülen her kişinin / Peşine düşen eller
Ana eller yar eller / Yareler saran eller /
Allah'a açık gibi / Duaya hazır eller
(...)
Gönül dolusu eller / Güller kokusu eller /
Turgut beye ceryanı / Veren yine o eller
Kalem tutan taş takan / Herşeyi yakıştıran /
Tuttuğunu koparan / Cesur mübarek eller"

"Turgut beye ceryanı veren cesur, mübarek eller" in sahibesini tanıdınız kuşkusuz. Peki bu "yağ satarım, bal satarım" oyununun ebesi, bu dizelerin yazarı kim? Sadık-oğlu Denizcilik Şirketi sahiplerinden, üstelik de Tokar Şirketler Grubu'nun sahibi Feyyaz Tokar'ın kayınvalidesi Vuslat Sadıkoğlu. Ya Patroniçe'nin coşup ayağa fırlayarak mikrofondan okuduğu, kendi elleri için yazılmış bu kötü güzellemeyi gözyaşları içinde alkışlayan, fotokopilerini beşer bin liradan kapışanlar? Onlar da ülkemizin mümtaz sanayici ve tüccarlarının, yüksek düzey bürokratlarının sayın eşleri, anneleri, kızları, kız-kardeşleri... Kısacası geçtiğimiz yılın ortalarında Başbakan'ın eşi Semra Özal önderliğinde kurulan Türk Kadınını Tanıtma ve Güçlendirme Vakfı'nın seçkin üyeleri; kamuoyunda tanındıkları şekliyle, "Semra Hanım'ın Papatyaları".

Kimler var bu papatyalar arasında?

Kimler yok ki? Salt kurucularının adlarının bir sıralaması, İstanbul ağırlıklı sermayenin ağır toplarının da bir profili, Türkan Sabancı (Sakıp Sabancı'nın kızı), Necla Kavala (Kavala Grubu), Güzide Kılıç (Rothmans Türkiye temsilcisi Altemur Kılıç'ın eşi), Lili Garih (şeref üyesi: Alarko Holding 2. başkanı Üzeyir Garih'in eşi), Semra Tümen (şeref üyesi: inşaat sektöründe Eser Tümen'in eşi), Semahat Arsel (Vehbi Koç'un kızı), Berna Tokar (Tokar Şirketler Grubu, Feyyaz Tokar'ın eşi), Vuslat Sadıkoğlu (Sadıkoğlu Gemicilik ortağı), Şükran Öktem (Demirören Grubu ortaklarından), Deniz Mine Karamemet (Çukurova Holding), Lale Tara (Enka Holding, Şarik Tara'nın eşi), Meral Kubalı (Yaşar Holding, Ali Naili Kubalı'nın eşi) vb. vb....

Gazete sayfalarında önce alayışlı baloları, ardından toplu nikah gösterileri ve sergileri, nihayet de (DYP'nin iktidar alternatifi olarak etkinliğini arttırmasıyla) irili ufaklı yolsuzluklarıyla sık sık boy gösteren Türk Kadınını Tanıtma ve Güçlendirme Vakfı'nın birbirine bağlı iki ilginç yönü ise, pek dikkatleri çekmedi.

Bunlardan ilki, yukarıda bazıları sıralanan soyadlarının hemen çağrıştıracığı, ancak günlük basında pek işlenmeyen "kadın lobiciliği" olgusu.

Lobicilik, bilindiği üzere, çıkar gruplarının iktidar odaklarını çıkarları doğrultusunda etkilemek ve yönlendirmek için giriştikleri formal/informel, açık/örtülü, özel nitelikli faaliyetlere verilen isim. Kadın lobiciliği ise iki anlamda anlaşılabilir: ilki iktidarı kadın hakları örneğin Batı'da örnekleri görüldüğü gibi oy hakkı, eğitim ve mesleklere giriş hakkı vb.) doğrultusunda yönlendirmek üzere kadın kuruluşlarının yönetim odakları üzerindeki baskıları; ikincisi ise özellikle örnekleri ABD'de görülen, sermayenin, deyim yerindeyse "dişi hanadı"nın sermaye gruplarıyla yönetim odakları arasında medyatör

rolünü üstlendiği lobicilik türü. Kadın kadma ilişkilerin rahatlığı ve gayri-resmi oluşu, şu ya da bu holdingle iktidar kurumları arasındaki iletişime meraklı gözlerden irak bir kanal sağlamaktadır. Özellikle devlet-şirket ilişkilerinde karar mercinin kişisel tercihlerinin ağırlıklı bir rol oynadığı güdümlü liberalizm ortamında işadama iktisadi-siyasal karar mekanizmalarının en üst basamaklarıyla, mümkün olabildiğince girift ilişkiler kurmak zorundadır. Sermaye kuruluşlarının, odaların, patron sendikalarının, derneklerin... yetmediği kritik anlarda bu çok özel ilişkiler kredi önceliği, borç erteleme, borç faizlerinin dondurulması, bir devlet ihalesinde öncelik... gibi avantajlara tahvil olabilmektedir çünkü. Nitekim yukarıda sunduğumuz Eller manzumesi, bir edebiyat şaheseri olmasa da Sadıkoğlu şirketinin, geçtiğimiz yıl içine düştüğü sarsıntıyı kısa sürede atlatarak mevcut sağlam konumuna ulaşmasında, olasıdır ki aracı olmuştur.

Bu nedenle, Koç'un muhterem kerimesi de, Sabancı'nın refikaları da, Üzeyir Garih'in sayın hayat arkadaşı da, ya hayatlarında adını belki ilk kez duydukları Eruh'lara, Patnos'lara, Pınarcak'lara gidip köylü kadınlara nikah şahitliği yapmak, ya da en azından pamuk ellerini cebe atıp bu masraflı gezileri desteklemek durumundadırlar. Bu, burjuva kadınlarının "sınıfsal" görevidir.* Çünkü, bu çevrelerde yaygın adıyla "Hanımefendi", Turgut Bey'in gönlünü çelmede en etkin vasıtadır. Ve bu gönül çelme teşvik, kurtarma, öncelik gibi somut avantajlara tahvil olabildiği sürece, "hanımefendi"liğini sürdürecektir. Sonra mı? Sonrası ne gam, sırada Nazmiye "Hanımefendi"nin "Osmanlı Laleleri" beklemektedir ya...

Bu noktada işin ikinci ilginç yanına geliyoruz:

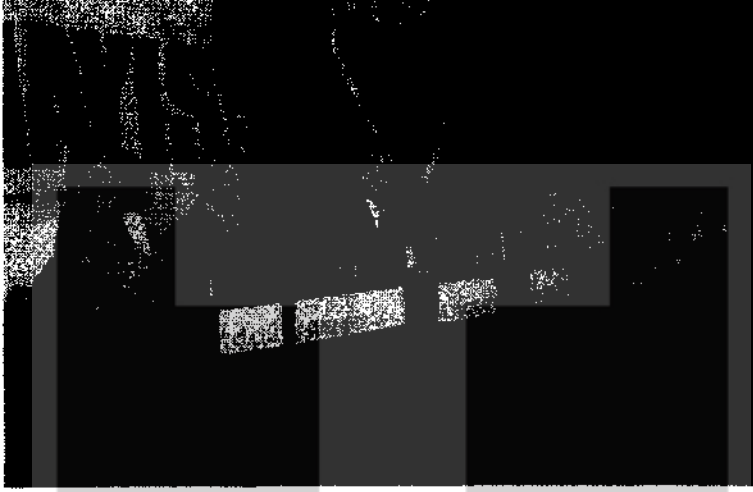
Bilindiği gibi, bugüne değin Kemalizm'in kadın konusundaki önerileri ilkin büyük kentlerdeki asker-sivil bürokrat kesimin kadınları arasında kök salmış ve en çok bu kesim kadınlarınca sahiplenilerek, Kemalizm'in nostalgisi olarak da nitelenebileceğimiz, köylü kadınları arasında yaygınlaştırma misyonu üstlenilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana kurulan kadın derneklerine bir göz atacak olursak, çoğunun subay ve bürokrat eşlerinin ve Cumhuriyet'in kadın görevlilerinin omuzunda yükseldiğini görürüz. Burjuvazinin kadınları ise, balo, garden party, dine-dansan'lardan sosyete sayfalarına uzanan priltılı, albenili ve sorumsuz yaşamı yeğlemişlerdir günümüze dek. İşte sanıyoruz Türk Kadınını Tanıtma ve Güçlendirme Vakfı'nın önemli bir anlamı da burada yatmaktadır. Burjuvazinin iktisadi yaşamda bürokrasi boyunduruğunu kırarken, toplumsal planda kurtulma çabasıdır. Şöyle söyleyecek olursak, burjuvazi TKTGV aracılığıyla "Kadın Hakları" alanında ilk kez, resmi nikaha, aile planlamasına ve bir dizi laik ahlaka özgü değere, aracı kullanmaksızın, doğrudan ve resmen sahip çıkmaktadır. (Öte yandan, bunun Türkiye'de şeriatı Canlandırma yönünde çaba gösterdiğine dair ciddi kuşkularımız bulunduğu bir partinin iktidarı döneminde ve bu partinin fiili öncülüğünde gerçekleştirilmesi de dikkate değer!)

Türk Kadınını Tanıtma ve Güçlendirme Vakfı'nın irili ufaklı skandal ve sansasyonlarının yanı sıra, bir de bu yönleriyle değerlendirilmesi yararlı olacaktır, kanısındayız. ■

(* Kadınların evli, bekâr, dul, çocuklu, çocuksuz diye değil, burjuva-emekçi olarak sınıflandırılmasında hâlâ sonsuz yarar görüyoruz.

PANEL: 27 MAYIS TARTIŞILIYOR

Osman GÜNEŞ

27 Mayıs Çarşamba günü Türk-İş Konferans Salonu'nda 27 Mayıs'ın 27. yıldönümünde Mülkiyeliler Birliği'nce bir açıkloturum düzenlendi. Mülkiyeliler Birliği Genel Başkanı Alper Aktan'ın yönettiği açıkloturuma Milli Birlik Komitesi üyesi Suphi Gürsoytrak, dönemin öğrenci liderlerinden Dr. Memduh Eren, Doç. Dr. Yalçın Küçük, gazeteci-yazar Uğur Mumcu ve Yeni Gündem dergisi Genel Yayın Yönetmeni Murat Belge katıldılar. Açıkloturum, salonu dolduran dinleyiciler tarafından ilgiyle izlendi.

İlk konuşmacı Suphi Gürsoytrak, Türkiye siyasi tarihinde iki büyük siyasi çizgi bulunduğunu, birinin Prens Sabahaddin, Hürriyet ve İttihat, Terakkiperver Parti ve DP. çizgisi, diğerrinin İttihat ve Terakki, Müdafaa-i Hukuk ve CHP çizgisi olduğunu söyledi. Bugün dahi Türkiye'de yaşanan çatışmanın temelinde bu iki görüşün olduğunu vurgulayan Gürsoytrak batı toplumlarında görülen siyasi rejimlerin ulaştığı aşamanın ülkemizde de görülmesini istediklerini, bu hedefin kendilerini 27 Mayıs'a götürdüğünü ifade etti.

DP'nin izlediği gerici politikaları özetleyen Gürsoytrak, dış kredi bulunamaması sonucu Türk ekonomisinin büyük bir tikanıklık yaşadığını, enflasyon, sıkıntı, kuyruk, karaborsa devri açıldığını, bu durumda siyasi iktidarın sertleşerek yönetimini devam ettirme yolunu seçtiğini, bunun halk, özellikle öğrenci kesiminde büyük bir tepkiyle karşılandığını vurgulayarak, muhalefete yapılan baskılardan örnekler verdi. Ordunun burada yapacağı iki şık olduğunu söyleyen Gürsoytrak "ya kendi halkına ateş edecekti, ya da artık gayri meşru ve kanunsuz olan iktidara karşı tavır alacaktı" dedi.

"İşte Türk ordusu bu noktada; kendi halkıyla beraber 27 Mayıs eylemini yapmıştır. Yani bu gördüğümüz, duyduğumuz, başka yerlerde okuduğumuz, sonradan tanık olduğumuz askeri bir hareket değildir, bir ordu darbesi değildir" dedikten sonra 27 Mayıs'ın sosyalist bir hareket olmadığını ama sosyalizme kapalı da olmadığını vurguladı.

Memduh Eren o günlere ait anılarını anlatarak konuşmasına başladı.

"27 Mayıs'ta Türk adamı okutulmuş olmaktan kurtuldu, okumaya başladı. Okumuş adam olarak artık gerçekleri, bağımsız, özgür beyniyle bulmaya, sentez yapmaya, doğrulara en yakın doğruları bulmaya başladı" diyen Eren; Marshall planı, NATO, IMF, Kore'ye asker gönderme, rüşvet, rezalet, İmam Hatip'lerin açılması gibi belli başlı DP dönemi uygulamalarını özetledi.

O dönemde savaşan iki gençlik kesimi olduğunu, bunlardan birinin CHP gençlik kollarına kayıtlı, diğeri CHP'li olmadığı halde iktidara karşı savaşan gençlik olduğunu belirten Eren, 12 Ocak 1959 günü CHP'nin yapmış olduğu kurultayda gençlik kollarının üstünde, gençlik komisyonları kurulması kararını aldıklarını, gençlik savaşınının bağımsız, özgür olması, bir partiden kaynaklanmaması için gençlik komisyonlarının yarı yarıya CHP dışından olmasını kararlaştırdıklarını söyledi.

Eren; İstanbul, Ankara, İzmir gençliğinin savaşınının birbiriyle kooperasyon halinde, senkronize hareket edebilecek, liderlerin denetiminde ve yönetiminde tam bir kolektif hale geldiğini belirtti. "O ara baskılar, baskılar, baskılar... Artık öyle bir

hale geldi ki CHP binolarında adam görmek olanak-
sız" dedi. 12 Şubat 1960 günü gençlik kavgasının
legal biçimde gideceğine inanmaz oldukları için
17 kişi bir örgüt kurduklarını söyleyen Eren, "Genç-
liğin bir kesiminin bağımsız, onurlu, başı dik sava-
şını bu kısa sürede anlatmaya çalıştım. Bu kitap 12
arkadaşım tarafından yazılmaktadır. Onların onayını
alarak, bunları anlatmaya geldim buraya" dedi.

Dr. Memduh Eren, halkın 27 Mayıs gençlik
eylemlerine desteğini belirterek, hangi kapiya sığın-
salar karınlarının doyurulduğunu, harçlık verildi-
ğini, halkın, işçilerin son günlerde kendileriyle be-
ber yürüdüklerini söyledi.

Uğur Mumcu, son otuz yılda üç askeri ihtilal
olduğunu, son askeri yönetimden henüz çıkmadı-
ğını, dolayısıyla tarihe hakış açısının ister istemez
son askeri yönetimin olağanüstü koşullarından etki-
leneceğini ileri sürdü.

Millî Birlik Komitesi'nin, tevkif edilen basın
mensuplarının tahliye edileceklerine, haklarında
takibat yapılmakta olanların tahkikatlarına devam
edilmeyeceğine ilişkin 22 numaralı bildirisini oku-
du. 12 Mart ve 12 Eylül'ün bunun tam tersini yaptı-
ğını, kalemiyle demokrasiye katkıda bulunan yazar-
ların birer, ikiser toplanarak cezaevlerine, işkence-
evlerine götürüldüklerini söyleyen Mumcu, Bülent
Ecevit'in 27 Mayıs sabahı yazdığı 27 Mayıs'ı öven
makalesini okuyarak, 1960'larda Kurucu Meclis'e
grip, bugün, 27 Mayıs'ın karşı devriminin yaşandığı
yıllarda, tüm karşı devrimcilerle birlikte 27 Mayıs'a
saldırmayı bir gelişme değil, bir kişilik bozukluğu,
dramatik bir gelişme olarak gördüğünü söyledi.

27 Mayıs'ın kökenini model olarak İttihat ve
Terakki'den alan bir aydın, subay ve halk hareketi
olduğunu vurgulayan Mumcu, askeri ihtilallerin iyisi
kötüsü olabileceğini belirterek "İhtilaller eğer vatan-
daşların temel hak ve özgürlükleri için yapılıyorsa,
27 Mayıs gibi, o zaman bu ihtilal olumlu sonuçlar
doğurmuştur. 12 Eylül ve 12 Mart gibi sonuçları
eğer özgürlükleri kısıtlamak ise, o zaman iyi ve kötü
ihtilal kategorisi elbet yapar" şeklinde konuştu.

Yalçın Küçük, kimsenin ihtilal isteme gibi bir
hakkı olmadığını, ihtilalin ister isteyin, ister isteme-
yin olacağı olduğunu, onun için ben ihtilal istiyor-
um, istemiyorum tartışmasının gerçekçi olmadığını
söyledi.

Küçük, Türkiye gibi toplumlarda silahlı kuvvet-
leri bir tür işin içine sokmadan hükümetin birinin
alınıp, yerine diğerinin konmasının mümkün olmadı-
ğını, dolayısıyla her on yılda bir asker geliyor sözü-
nün boş bir laf olduğunu, içinde asker görünen her
olayı aynı saymanın olanaksız olduğunu belirterek
"27 Mayıs'ı bir askeri hareket olarak görmek müm-
kün değildir. Benim arkadaşlarıma, Memduh'a, bana
27 Mayıs'ın bir askeri hareket olduğunu anlatmanız
çok zordur. Ben Memduh'un verdiği renkli tarihe
katkıda bulunmak istemiyorum. Ama şu kadarını
söyleyeyim ki, İstanbul gençliği ile biz Ankara'da-
kiler çok temas halindeydik. O kadar da kendiliğin-
den olan bir iş değildi bu" dedi.

Konuşmasının bu bölümünü Murat Belge'ye
ithaf ettiğini söyleyen Küçük, "Mayıs, Mart ve Ey-
lül'ü aynı kefeye koymamız mümkün değildir. Aynı

sepete koymak bir kendimize güvensizliktir. Murat
arkadaşım bunları aynı sepete koyma eğiliminde.
Ancak Murat arkadaşım derken sadece Murat'
değil, başkalarını da içine alacak şekilde gerelleştir-
mek istiyorum. Ama Murat'ın da ismi var bu genel-
mede.

Çeşitli diller vardır. English diye bir dil vardır.
Turkish diye bir dil vardır, Spanish vardır, bir de
Muratish vardır. Ben şimdi Muratish dilinden
bahsedeceğim. Bu dil çok gariptir, üç örnekle nasıl
olduğunu söyleyeceğim. Eğer yasak partilere TKP
dahil, özgürlük mü istiyorsunuz, evvela tekkelere
özgürlük isteyeceksiniz. Bu Muratça bir ifade tarzı.
Amerika'ya mı karşı çıkacaksınız, evvela Sovyetlere
küfür edeceksiniz. Bu da Muratça. Zaten basit bir
dildir. Eylül'e mi karşı çıkacaksınız, 27 Mayıs'a
küfredereceksiniz. Bu da Muratça. Güvensiz bir dildir.
köylü dili. Yani ne Amerika ne Rusya ne kadar cahil
bir köylü dili ise, bu da öyle bir dildir" dedi.

27 Mayıs ile Eylül'ün aynı hareket olmadığı gibi
birbirine düşman olduğunu söyleyen Küçük, 27 Ma-
yıs'ın genç subaylar hareketi, Eylül'ün hiyerarşik
tepelerin hareketi olduğunu, 27 Mayıs'ın bütün
siyasi tutukluları serbest bıraktığını, Eylül'ün solda
ne kadar siyasetçi varsa içeri attığını söyledi. 27
Mayıs sabahı polislerin saklandığını, Eylül sabahında
polislerin yönetmeye başladığını, 27 Mayıs'ın Genel
Kurmay Başkanı'nı suçladığını, Eylül'de Genel Kur-
may Başkanı'nun suçladığını ve Devlet Başkanı
olduğunu söyledi.

Diğer konuşmacılarla ilkede ayrıldığını belirte-
rek söze başlayan Murat Belge, meselenin askeri dar-
belere karşı olmak veya olmamak meselesi oldu-
ğunu, dolayısıyla 27 Mayıs'la 12 Eylül'ü bir kefeye
koymak sözünün demogojik bir söz olduğunu, çün-
kü her tarihi olayın farklı konjonktürler içerisinde
oluştüğünü, farklı sonuçlar verdiğini ileri sürdü.

Bu açıdan bakıldığında meselenin 27 Mayıs ve
12 Eylül'den hangisinin sonucunun iyi olduğu değil,
askeri darbelerin iyi olup olmadığı olduğunu vurgu-
layarak, askeri darbelerin hepsine karşı çıkmanın
sosyalistçe tavır olduğu kamsında olduğunu belirtti.

Suphi Gürsoytrak'ın belirttiği gibi Türkiye'de
iki çizginin bulunduğu, her ikisinin de egemen
sınıfların hareketi olduğunu vurgulayan Belge, Sos-
yalist hareketin iki akımdan da eşit mesafede olun-
ması gerektiğini, kuyrulukluk yaparak başarıya ula-
şamayacağını vurguladı.

Türkiye'nin bugünkü oluşumuna CHP ve DP'nin
getirdiklerini reddetmemek gerektiğini söyleyen Bel-
ge, DP'nin gelişinin Türkiye'de çok ciddi demokra-
tik bir olay olduğunu belirtti.

27 Mayıs'ın, 12 Mart'a gelinceye kadar Türkiye
Sosyalistlerinin kafasında bir ihtilal modeli olarak
yerleştiğini söyleyen Belge, CHP ve DP çizgilerinin
Türkiye'de olduğunu, DP geleneğinin kendisine
daha yabancı olduğunu ama onun vatan haini oldu-
ğuna inanmayacağını dile getirdi.

İkinci tur konuşmasında, 27 Mayıs'ın geleceğe
yönelik perspektifi olmadığını iddia eden Belge,
27 Mayıs veya başka olaylara bakarken derdinin
kişileri özellikle eleştirmek olmadığını vurguladı. ■

TÜRKİYE'NİN YERİ NERESİ?

Ali Rıza KÖSE

ABD ve Batı Avrupa emperyalizminin tam güdümündeki tekeli kapitalist sistem ve 12 Eylül rejimi, Türkiye halklarını ciddi bir bunalımla karşı karşıya bıraktı.

Türkiye'nin yeri neresidir? 60 yıllık "muassır medeniyet" hedefimiz olan Batı Avrupa ve Amerika ile kaynaşmayı sağlayıp, "Avrupa Emperyalist Topluluğu" AT'ye mi dahil olacağız? Yoksa, petrol zengini gerici Körfez rejimlerinin güdümünde, ABD, Japon sermayesiyle içiçe gelişen "İslam Ortak Pazarı"nda mı yerimizi alacağız?

Kırk katır mı? Kırk satır mı?

Ülkemizin girdabından bir türlü kurtulamadığı sosyal, kültürel ve siyasi istikrarsızlığı ana kaynağı, karşı karşıya bırakıldığımız bu açmazdır.

Türklerin Anadolu'yu fethinin üzerinden bin yıldan fazla geçmiştir. Ama hâlâ toplumumuz, tarihsel, kültürel olarak, Anadolu'nun yer aldığı bölgemizde yerli yerine oturamamıştır. Emperyalist yönlendirme altında kapitalist kültür, insanlarımızın tüm komşu ülkelerle ve halklarla kaynaşmasını; dostluk ve dayanışmasını engellemekte, giderek artan bir düşmanlık yerleştirilmektedir.

BÖLGEDE BÖLGE-DIŞI TÜRKİYE

Bölgemizdeki istisnasız tüm ulus ve halklarla çekişme içine sokulduk. Giderek yabancılaştırıldık. Yabancılaşma sadece komşu uluslarla sınırlı kalmıyor. Kendi yurdumuza da yabancı durumdayız.

Bunun en açık delili: Hürriyet Gazetesi'nin başında yıllardır yer alan "Türkiye Türklerindir" ibaresidir. Artık biz ve İsrail Siyonistleri hariç, hiçbir ulus, üzerinde yaşadığı toprağın "kendine ait" olduğunu ispatlama çabasına gerek duymuyor. Herkes yerli yerine oturdu. Dünya 2000 yılına doğru yaklaşırken, artık "kavimler göçü" çağı çok gerilerde kaldı.

Ülkemize yabancılaşmanın son altmış yılda giderek derinleşmesinin ana kaynağı Kemalist kültür politikası, tarih tezi ve siyasal yönelişleridir.

18. ve 19. yüzyıllarda, insanlık modern kapitalist medeniyetin görkemli doğuşunu yaşarken, çok anlaşılır olan "çağdaş Batı uygarlığı"na ulaşma, onunla bütünleşme hedefi, kapitalizmin çözülüş, asalaklaşma ve gerileşme sürecine girdiği emperyalizm çağında, taklit edilmeye çalışıldı. O da, yüzeysel ve göstermelik bir tarzda.

Kemalizm, Batı'yı sadece taklit etmeye çalıştı. İnsanlarımız, giyimde, davranışta ve üst yapı ilişkilerinde "Batılı" bir görünüme sokuldu. Ama zihniyet ve akıl yürütmede göçebe Türk boylarının aşiret kültürü egemenliğini sürdürdü. Bu gerçeklik, devleti yöneten tekeli burjuvazinin kadrolarında, özellikle siyasetçilerinde çok açık biçimde görülür. "Altı kaval üstü şişhane" deyimi

tam da bu tiplere uygundur. Bu tipin ve onun temsil ettiği sınıfın Türkiyemizi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırması artık tam bir hayaldir.

ABD ve Batı Avrupa emperyalistleri, Türk burjuvazisinin bu köksüzlüğünün tüm toplumda yarattığı bunalımı işleyerek, kendi çıkarlarına yeni bir yöneliş ülkemize dayatmaktadır.

Bu yeni yöneliş, açmazı derinleştirmeyi hedef almaktadır. Emperyalizm, Türkiye halklarına, asalak kapitalizmin tüketici toplum kriterlerini; soysuzlaşmayı, insanlık dışı bireycileşmeyi, "malı götürme" fırsatçılığını, rüşveti, yalanı ve fuhuşu empoze etmektedir. Beyinler ve gözler kapatılmakta, bacaklar ve göğüsler açılmaktadır. Beğenmediniz mi? O halde buyrun kara çarşafa!

Emperyalizmin kapitalist soysuzlaşmaya karşı hazır alternatifleri gerici, şeriatçılıktır. Toplum bu iki çağdaş alternatiften "beğendiğini" geçmeye zorlanmaktadır. Dün fuhuşun batağında yüzen dansözün bugün örtünüp "ermişler katına" yükselmesi şarlatanlığı, emperyalist kültür politikasının tipik bir örneğidir.

Emperyalistler böyle bir kültür ve siyaset açmazı içinde sıkıştırılmış ve bunaltılmış Türkiye'nin, "Avrupa Emperyalist Topluluğu" disiplini altına alınarak "hal"ledilmesine adım adım yürüyorlar. Ama kazara, Türkiye toplumu bu dejenerasyon politikasına karşı ayağa kalkar; bağımsızlık ve toplumsal kurtuluş mücadelesini geliştirirse, bunun yolunu kapamak, saptırmak için de, şeriatçılık akımını güçlendirmekte; alternatif olarak hazırlamaktadırlar. Tıpkı Pakistan'da uygulandığı ve Mısır'da hazır tutulduğu gibi... MHP'li komandoların tüm Şeriatçı örgütlerin, Batı Almanya, İsviçre, İtalya gibi Batı Avrupa devletleri tarafından himaye edilmesinin, paraya boğulmasının nedeni, budur.

BİLİMSEL-SOSYALİST ÇÖZÜM

Türkiye sosyalistleri, bu emperyalist açmazı kırmak; halklarımızın sağlıklı, çağdaş bir tarihsel ve kültürel gelişim sürecine yönelmesini sağlamak için köklü çözüm yolunu; devrimci alternatifini kesinlik ve netlikle ortaya koymak göreviyle karşı karşıyalar.

İki çıkışlı emperyalist politika karşısında, bilimsel-sosyalizmin alternatifi vardır ve nettir.

Sorunumuz, sosyalist bir dış politika belirleme sınırlarının daha ötesinde ve derindedir. En başta, Türkiye toplumu tarihsel ve kültürel gelişim sürecini hangi temele oturacaktır? Bu sorunun çözümü gereklidir. İkincisi, Türkiye halkları çağdaş uygarlık düzeyine yükselmede hangi hedefe yönelecektir? Üçüncüsü, Türkiye ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olarak bölgede nasıl bir dostluk ve ittifak yaklaşımına sahip olacaktır? ►

Türkiye, bölgesinde ve dünyada kişilikli bir yer edinmek için, herşeyden önce tarihine ve kültür birikimine sahip çıkmalıdır. "Aydınlar" Ocağının, Kemalistlerin tarihine değil. Anadolu'nun zengin tarihine.

Türkiye'nin tarihi, Anadolu medeniyetlerinden Grek medeniyetine, Roma-Bizans'tan Fars-Arap medeniyetlerine kadar çok zengin bir birikimin kaynaşmasına dayanmaktadır. Anadolu'nun halkları bu ortak tarih ve kültür birikimi temelinde kaynaşmışlar, birlikte üretmiş, yaratmış ve yaşamışlardır. Kemalist ve diğer burjuva politikalar, en başta bu bütünlüğü kırma, nifak ve düşmanlık tohumları yeşertme çabasına ağırlık vermişlerdir. Görevimiz gidişi tersine çevirmektir. Sosyalist politika bunu başarabildiği ölçüde, toplumumuzun, bölge halklarıyla kopukluğu giderilecek, ülkemiz kişilikli yerini bulabilecek, halklar arasında dayanışma ve ortaklığın sansuz gücü karşımıza çıkacaktır.

Türkiye halkları, en başta, Sovyet, Bulgar, Yunan, Kıbrıs, Arap, Fars, Ermeni ve Kürt halklarıyla yeniden ve güçlü bir dostluk ve kardeşlik köprüsü kurmak; emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin körüklediği düşmanlık ve yabancılık ateşini söndürmek zorundadır.

SONUÇ OLARAK: "AVRUPA EMPERYALİST TOPLULUĞUNA DA, "İSLAM ORTAK PAZARI"NA DA İHTİYACIMIZ YOKTUR. BÖLGEMİZDE, KİŞİLİKLİ POLİTİKA İZLEMELİK, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMEDE ORTAKLIK YAPMAK, HALKLARARASI DAYANIŞMA VE KAYNAŞMA YOLUNDA KOLKOLA GİRMEK İÇİN, FAZLASIYLA ÜLKE VARDIR. YETERLİDİR VE ÇOK GÜÇLÜDÜR.

Bu temele dayanarak, ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma mücadelesinde hedefleyeceği toplumsal düzen ve düzey de açıkça ortaya konmalıdır. Hedefimiz kapitalist Batı uygarlığı değil, artık ve zorunlu olarak, Sosyalist doğu uygarlığıdır.

Kemalizmin koyduğu, "muassır Batı medeniyeti" hedefi aşılmıştır ve Türkiye'den epeyce uzaklaşmıştır. Bir kere, Batı Avrupa'nın kapitalist uygarlığı ile Türkiye arasında Doğu Avrupa'nın sosyalist uygarlığı girmiştir. Ülkemize hem coğrafik, hem de tarihsel ve kültürel olarak çok daha yakındır. Nasıl olur da atlamaya kalkılır? İkincisi, çağdaş bilim-teknoloji-kültür üçgeni ile halkın ekonomik-toplumsal refahı arasında en sağlam bütünlük yaşayan Sosyalizmde kurulmuş; gözler önüne serilmiştir. İlerici geçinen ama Kemalizmin etkisinde hâlâ "Batı hayranlığıyla" ağzı sulanan, Batı Avrupa'ya gidince kendinden geçen bazı aydınlarımızın, bu gerçeğin üzerinden atlayıp geçmesine ne demeli?

Sosyalistlerin yaklaşımı açıktır. Batı Avrupa'nın da, diğer kıtaların da halklarıyla, demokrasi güçleriyle, proletarya hareketiyle en sıkı dayanışma şarttır. Ama çağdaş toplumsal düzenin yaratılmasında hedefimiz sosyalist uygarlıktır.

BÖLGEDE GEÇMİŞE DAYALI, GELECEĞE YÖNELİK BİRLİK

Aslında, dayanacağımız tarihsel ve kültürel zeminler, yöneleceğimiz çağdaş uygarlık hedefi netleştirilince, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz olarak belirlenen bölgemiz-

de, izleyeceğimiz politikalar da şekillenmeye başlamaktadır.

Ortadoğu sancılı bir dönemden geçmektedir. Sancı; ABD, Japon, Batı Avrupa emperyalistlerinin, bölgenin kaderi üzerinde geçmişten gelen etki ve baskının kırılması, bölgeden atılması mücadelesinden kaynaklanmaktadır.

Yunanistan'dan Mısır'a, Filistin'den Irak Kürdistanı'na ve Afganistan'a kadar tüm bölge halkları, kaderlerini kendileri belirlemek; emperyalizmin baskı ve etkilerini kırarak, barış içinde yaşanacak bir bölgesel denge kurmak için, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelelerini yaşıyorlar.

Ortadoğu'da devletler haritasının önemli çizgileri, 40'lı yıllarda İngiliz ve Fransız emperyalistleri tarafından çizilmiştir. Sömürgeci şapkalarnı bırakıp giderken, ekonomik ve siyasal denetimlerini kolaylaştıracak siyasal sınırları kendilerine göre çizmişlerdir. Filistin halkının yok sayılıp, toprakları üzerine İsrail Siyonizmini ve bedevi reisliği olan Ürdün kralığının kurulması; Körfez'de suni petrol kralıklarının kurulması; Kürt ulusunun yok sayılıp bölge devletlerinin sınırları içinde paylaştırılması; bütün bu emperyalist çözümler şimdi kanayan yaralar durumundadır.

Bölge halkları önce bu emperyalist oyunun bozulması; sonra da bunu koruyan gerici kapitalist düzenlerinin yıkılması için yoğun bir mücadele içindeler.

Türkiye emekçileri, bu ortak kavgayla güçlü bağ kurmak, halkların mücadelesiyle aktif bir dayanışma içine girmek zorundadır.

Bölgesel ortak mücadelenin şimdiki ana halkası: Filistin Kurtuluş Mücadelesidir. Tüm sosyalistler bu ana halkayı yakalamak; onun etrafında şekillenen halklararası ortak mücadele sürecine aktif katılmak durumundadırlar.

Ancak Filistin halkının mücadelesinin, bugün için ana çizgisiyle ulusal olduğu; henüz net olarak toplumsal kurtuluş çizgisini içermediği açıktır. Bölgede ise kapitalist toplum düzeninin egemenliğiyle birlikte gelişen ve bugün giderek etkisi artan bir toplumsal kurtuluş mücadelesi süreci yaşanmaktadır. Toplumsal kurtuluş mücadelesinde en ileri konumlarda olan üç ülke ise Yunanistan, Türkiye ve Mısır'dır. Bu üçgen, gelecekte bölgede çok önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye sosyalistleri bu üçgenin pekiştirilmesi; Filistin halkıyla birlikte bölgede emperyalist, siyonist ve gerici odakların etkisizleştirilmesi sürecinde gerekli güce ulaşması yolunda bilinçli görev üstlenmelidirler. Geleceğimiz, bu politikalarla netleşecektir.

Sonuç olarak: "Avrupa Emperyalist Topluluğu"na da, "İslam Ortak Pazarı"na da ihtiyacımız yoktur. Bölgemizde, kişilikli politika izlemek, ekonomik ve sosyal gelişmede ortaklık yapmak, halklararası dayanışma ve kaynaşma yolunda kolkola girmek için, fazlasıyla ülke vardır. Yeterlidir ve çok güçlüdür.

Mikis Teodorakis'in "AET yerine en başta Türk-Yunan ortak pazarı" önerisini çok yerinde buluyor ve bu ortak pazarın sınırlarının Yunanistan'dan Afganistan'a kadar genişletilmesinin mümkün ve hatta zorunlu bir görev olduğunu söylüyoruz. Kendi Ortak Pazarını kurmuş ve Sosyalist Uygarlıkla sıkı dayanışma içine girmiş bir bölge ülkeleri topluluğunun sırtı yere gelmez. ■

GÜNEY KORE

KÖLE EMERİNDEN EMERİN KÖLELİĞİNE

Etem NAYUM

Modern Kore tarihini 1905 'le başlatmak mümkün. Ancak, yaşananna etki anlamında marjinalleşen ve Japon fiili işgalinin tarihi olan 1905'ten çok II Dünya Savaşı'ndan başlamak daha uygun. İki nedenle; bir, savaştan önce Kore'nin "sıradan" bir sömürge olması, iki, savaştan sonra Güney Kore'nin emperyalizmin sihirbaz şapkası olması. Fakat, yinede birincisi ikincisini doğurdu. Müttefikler, Japonya'nın kontrolündeki Kore'ye 1945'te girdiler. Sovyetler kuzey, Amerika güney bölgesini kontrol altına aldı. İki gücün kontrol alanları 38.inci enlemde sınırlanıyordu. Ağustos 1945'de Japonya'nın teslimiyle birlikte Kore'de bağımsız devlet sorunu da ortaya çıktı. Yıllardır Japon sömürgesi nedeniyle sürgünde yaşayan Kore'lilerden Liyu Van-Hiyung bağımsız devlet yolunda ilk adım olarak, "tüm bağlardan bağımsız bir Kore, toprak reformu, çalışma koşullarının iyileştirilmesi" vs gayet ortada çizilmiş programıyla Yerel Halk Komitelerini oluşturdu. Bu ortalamalardan bile korkan Amerika yine sürgünde bulunan Singman Ri'yi Mac Arthur'un özel uçağı ile Kore'ye getirdi. Ri'nin kontrolünde ve Amerikan askeri hükümetinin desteğinde bir sağ koalisyon oluşturuldu. Bu sağ koalisyon, fiili Amerikan askeri desteği, yerel polis ve eğitimli aşırı sağcılarla kendileri dışındaki devlet olma faaliyetlerini bastırdı. Güney'deki bu gelişmeler Ri'nin 1948'de kendini devlet başkanı olarak ilân etmesiyle noktalandı. İktidar güneyde Amerika tarafından doldurulduğu için Kuzey'de de Kim İl Sung Kore Demokratik Halk Cumhuriyetini ilân etti. Kore fiili halde bulunan ama uluslararası örgütlerce tanınmayan 38'inci enlemden ayrılan iki devletli tek ulus haline aldı. Bu 38'inci enlemi Ri de kabul etmiyordu. "Kuzeye Büyük Yürüyüş" adı altında güneyde "temizlenen" komünistleri kuzeyde de temizlemek ve kendi devleti altına almak için ilk önce propaganda faaliyetlerini daha sonra da, tüm iktidarı sırasında kullanacağı "komünist ihtilalini" bahane ederek, askeri hareketi başlattı. 1950'de başlayan ve üç yıl süren savaşın en pratik iki sonucu 4 milyon ölü ve sakat ve 38'inci enlemin uluslararası kabulü oldu.

Büyük yürüyüş 38'inci enleme kadar sürünce hem Ri hem de velinimetleri elde olanla yetinmek zorunda kaldı. Bölgedeki durum, Çin'deki gelişmeler, Japonya'ya karşı pazar anlamında güvensizlik ve Kore savaşı boyunca yaratılan "dost" Amerika imajının korunması, yükselen Sovyet prestiji gibi nedenler Güney Kore'nin önemini arttırdı. Emperyalizm, Güney Kore'yi muhaliflerin "temizlendiği" ülke olarak vitrin haline getirmeye koyuldu. Vitrin ilk başlarda Amerika tarafından dolduruldu. Amerika 1956'dan 1958'e kadar 900 milyon dolar "yardım" da bulundu. Ancak Güney Kore'nin yönetici ve girişken burjuvazisi bu yardımı gerçekten "yardım" olarak algılamış olmalı ki, yolsuzluklar ayyuka çıktı. Öyle ki yardım devam etmesine rağmen ekonomik büyüme giderek düşmeye başlamıştı. Aynı dönem Amerika ile Ri'nin arasının açılmaya başladığı dönem oldu. Ri, uzun yıllar süren Japon işgalinin oluşturduğu komprador burjuvazinin yerine politikada güçlü ekonomide zayıf sanayi burjuvazisinin yanında yer alarak, Amerika'nın direktiği serbest değişime dayanan ihracat öncelikli büyüme modeli yerine uzun dönemli ithal ikameci modelde ısrar ediyordu. Bu

amaçla korkunç bir baskı dönemiyle birlikte sermaye birikimi dönemi başlatıldı. Ve doğaldır ki, dönem tutuklamaların, sansürün, yolsuzlukların, kayırmaların ekonomik büyümeden çok daha hızlı büyüdüğü dönem oldu. Tepki olarak gelişen demokrat hareketlerin protestoları 1960'daki seçimlerde yapılan hilelerde doruk noktasına ulaştı. Türkiye'de de 1950 sonları ve 1960 başları uygulanan baskıya karşı protestoların yükseldiği yıllardı. Baskının türevi sansür yüzünden gazeteler sanki Türkiye'yi yazarcasına Güney Kore'deki olayları sekiz sütuna manşet yapmıştı. Güney Kore'deki Ri istifa etmek zorunda kaldı; Türkiye'de "uçtu uçtu Kore uçtu" sloganı oldu.

Ri'nin istifası seçimlere dönüştü. Ancak o ana kadar bastırılan sol, seçimlerde örgütlü olarak temsil edilemedi. Ri'nin yapmadıklarını yapmaya dünden razı Miyon Çang seçimleri kazandı. Amerika'nın sarsılan güvenini yeniden kazanmaya çalışarak, Ri'nin modelini terkettiğini açık-larken bunu göstermek ihtiyacını duydu; ulusal parayı yüzde yüz devalüe etti. İhracata yönelmenin ilk işaretini veriyordu. Bir büyük eksiği vardı, baskı. Sermaye ve teknoloji yoğun sanayisi olmayan ülkelerde ihracat mallarına rekabet kazandırabilmenin tek yolu, düşük ücret. Ucuz işgücü yalnızca ihracat mallarında satılabilir olma değil, aynı zamanda yabancı sermayenin ülkeye direkt yatırım olarak girmesi demektir. Bunların hepsi birden Güney Kore işçi ve emekçi sınıfların köleleştirilmesiydi. Bu emeğin köleleştirilmesi değil, köle emeğinin yaratılmasıydı.

KÖLELİK VE FİZİKİ BASKININ TUTKALI ASKERİ DİKTATÖRLÜKLER

Mayıs 1961'de askeri cunta yapılmak isteneni yapılabilir kılmak üzere iktidara el koydu. Aralarından Park Çung Hi Ulusal Kalkınma Yüksek Kurulu'nun başına geçti. İleri sürdüğü ideolojik öğeler kendinden öncekilerle aynıydı; dış güçlerle desteklenen iç komünistler, Kuzey Kore'nin her an saldırabilir olması, yüce hedefi oluşturan ekonomik gelişme için "nesiller yaşamları boyunca meyvelerini göremeyecek olsa (larda) bugün ter dökme-ye hazır ol (mak)"... Elbette ki bütün bunlar için Güney Kore halkının bir süre (nesiller boyu) feragat etmesi gerekiyordu. Feragat ettirildiler de; tüm politik partiler kapatıldı, meclis feshedildi, bütün gösteriler yasaklandı, günlük gazetelerin büyük çoğunluğu kapatıldı, siyasi davalar için askeri mahkemeler oluşturuldu, "Güney Kore CIA" sı kuruldu, çok sayıda subay ve bürokrat görevinden alındı ya da tutuklandı. Park bu uzun temizlik hareketlerinden sonra güvenli sulara demokrasi gezisine çıktı. 1963'te askeri görevinden istifa ederek seçimlere gitti. En az Ri kadar "namuslu" olan Park seçimleri rakibinin % 45'lik oyuna karşılık % 46'lık oyla kazanıyordu. Suların yeterince güvenli olmadığını sezen Park ikinci bir temizlik kampanyası başlattı. Sonuçlandırında, demokrasiye "geçiş dönemi" başlatıldı. "Geçiş dönemi" tüm önemli sivil kadrolardaki askerlerin sivilleşmesiydi. Dönem askerlerin sivilleştiği, sivil yönetimin askerleştiği bir dönem oldu.

Tarihsel izdüşümler, teklif cabaları içinde, zaman olarak kaysa da yerine oturuyor. ►

TOPLUMSAL KURTULUŞ

Büyük protestolara yol açan ve hatta Park'ın müdahalesi için uygun ortam hazırlayan Çang'ın yaptığı devalüasyondan ders alan Park, yapacağı % 90'lık devalüasyondan önce sıkıyönetim uyguladı. Sıkıyönetimi ya da olağanüstü hal uygulamasını Park, yönetimi sırasında defalarca uyguladı. İthalat kotalarını kaldırdı. Yabancı sermayeye kâr transferi güvencesi bir yasa ile verildi. Ordudaki milliyetçi jöntürkleri tasfiye ettikten sonra komünizmden sonra en büyük düşman Japonya ile "Normalleşme Anlaşması" imzalandı. Bunlara ek olarak, geliş nedeni "köle emeği" garantisi gerçekleştirildi. Çok ucuza ve çok çalışan bir işçi ve emekçi sınıf yaratıldı Güney Kore'de; 1963 ve 1972 dönemi arasında tarım dışı sektörlerde işçi sınıfının bir haftada saat ortalama çalışma istatistikleri şöyleydi:

1963	1964	1968	1969	1970	1971
55.40	55.70	58.60	57.20	51.60	50.60

Bir işgücününün 8 saat olarak düşünüp, daha anlamlı bir hesaba vurunca, sonuç daha açıklayıcı görünüyor:

1963	1964	1965	1969	1970	1971
7.92	7.96	8.14	8.17	7.37	7.23

Güney Kore en hızlı gelişen ülke olmadan önce dünyanın en çok çalışan ülkesi oluyor. 7 günlük bir haftada 8 işgünü çalışmak, insanın dayanma gücünü ölçen Alman faşistlerinin yaptığı türden bir deney olsa gerek. Deney daha da zorlaştırılıyor; tarım dışı sektörlerde çalışanların bile aylık ortalama ücretleri, dolar cinsinden, şöyle gerçekleşiyor:

1961	1962	1968	1969	1970	1971
20.92	21.38	30.36	39.11	57.42	59.29

Güney Kore yalnızca en çok çalışan değil, aynı zamanda en ucuza çalışan ülkelerden biri oluyor.

Tüm bunlara ek olarak, Güney Kore'nin çalışan insanları, kurban edindikleri ihracat hedefini ayarlayan kur politikasından da çok yakın şekilde etkileniyorlar. Güney Kore gıda maddesi üretiminde ülke ihtiyacının ancak % 50'sini karşılayabiliyor. Muazzam devalüasyonlarla birlikte işçi sınıfının yalnızca beslenmeye yönelik harcamaları da ithalat mallarının fiyatlarının artmasıyla birlikte artıyor.

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Ortalama haftalık çalışma saatleri	50.90	50.70	49.60	50.00	51.30	51.35	44.25	50.65
Ortalama aylık ücretler (\$)	61.54	67.67	87.87	95.08	104.96	142.78	190.48	244.38
Grevde bulunan işyeri sayısı	-	-	58.00	52.00	49.00	58.00	102.00	105.00
Grev kapsamındaki işçi sayısı	-	-	22609.00	10256.00	6570.00	7975.00	10598.00	14258.00
Grev süresi (Gün)	-	-	16831.00	13557.00	17046.00	8294.00	13230.00	16366.00

BASKI VE YOKSULLUK YAYGIN, YA TEPKİ?

İşçi sınıfının tepki göstermesi gerek. Gösteremiyor. Sürekli sıkıyönetim ya da olağanüstü hal yaşayan Güney Kore'de feragatten caymak yok:

Burada belirtmekte yarar var. Türkiye cennet değil, olmadığı başka karşılaştırmalarla görülebilir, olmadığı biliniyor. Söylemekte yarar var, yapılmaya çalışılan, izdüşümlerin oturduğu zaman kesitlerini ortaya koymak.

Güney Kore üretimde en çok çalışma, en az ücret, en "sorunsuz" çalışmayla yetinmiyor. Kapitalist ekonomi için önemli maliyet kalemlerinden iş güvenliği Güney Kore'de tümüyle savsaklanıyor:

İşçi sınıfı için çok kazalı, burjuvazi için çok kazasız belasız büyüyen Güney Kore, sermaye birikimini henüz tamamlamadığından, yabancı sermayeye peşkeş çekilen işçi sınıfının tüm tepki hareketleri yanında askeri müdahaleyle bastırıldı. Güney Koreliler yalnızca ülkelerinde köle gibi satılmadılar. "Çin Hindi sorunu" başgösterdiği 50.000 Güney Koreli asker 1 milyar dolar yardım karşılığı satıldı.

İdeolojisi bireye dayanan kapitalizm için en kolay harcanan şey bireyin kendisi. Harcama kalemi birey olunca hızlı "gelişme" mümkün oluyor.

Park, son üç yılda son derece hızlanan kredilere (1969'da 57.10, 1970'de 274.50, 1971'de 408.90, 1972'de 646.70 milyon dolar) -her ne kadar borç hanesine yazılıyorsa da- bir teşekkür olarak 1972'de, iktidarı 1961'den beri yönettiği şekilde yönetmesini sağlayacak uygulamaları yasallaştıracak bir anayasa hazırladı. Anayasanın "referandum" sunuluşundan önce tekrar sıkıyönetim ilân edildi. Üniversiteler kapatıldı. Basına sansür kondu. Referandum "evet"lerin ezici üstünlüğü ile sonuçlandı. Küçük bir notu belirtmekte yarar var, durumun nazikliği, komünizm belası ve sıkıyönetimin varlığı nedeniyle anayasaya muhalefet yasaklanmıştı.

Ülkeler arası ziyaretler fikir alışverişi, ticaretin geliştirilmesi, ortak konularda deneyim aktarımı için gerekli ve yararlıdır. Devlet başkanı Evren'in Güney Kore ziyareti Orta Doğu'da Suud ülkesinde ve daha birçok yerde inanılmaz rekabete girdikleri rakipleriyle ticaretin geliştirilmesi amacını taşıyamazdı. Tarihsel izdüşüm zaman olarak oturuyor.

Park artık anayasal diktatördü. Hem diktatör hem anayasal. Yürütme, yasama ve yargı arasındaki, yüzeyle bile olsa, ayrışma kaldırıldı. Meclisin üçte birini doğrudan başkan atayabilecekti. Kararnamelerle ülke yönetme hakkı tanıyordu. Her türlü direnişin yasak sayılması başkanın diğer bir yetkisiydi. Grevse bizatihi bir direnişti.

Ülke yerli ve yabancı sermaye için inanılmaz güzeliklerini sunmaya devam ediyordu. Hem Amerika'nın dayattığı biçimde "demokrasi" gerçekleşmiş hem de hiç bir şey değişmemişti. Çünkü en kötünün kötüsü yok. Olduğu yukarıda verdiğim istatistiklerin devamından belli:

Ancak her güzellikte bir kusur olmak gerekir. Kusur işçi ve emekçi sınıfların ve öğrencilerin hoşnutsuzluk ifadeleri, aynı anlama gelmek üzere resmi ideolojinin -iç ve dış komünistler ve feragat edebiyatı- yıpranmasıydı. Kendi doğurduğu tekelleri bile Park'tan desteğini çekmişti. İstenen, yepyeni, yıpranmamış bir iktidardı.

GÜNEY KORE "BAŞKANLARINI YİYOR"

Park, kurduğu ve başına kendisinin atadığı Güney Kore "CIA"sı, KCIA başkanı tarafından 1979'da öldürüldü. İki ay süren askeri iktidar mücadelesini kazanan, Çin

Du Van oldu. İktidarının ilk günlerinde "iyi niyet"le demokrasi yolunda ilerleneceğini belirtiyordu Çon. Ancak "yalnızca iyi niyet, üstüne dökmeden karpuz yemeye bile yetmiyor"; Çon, Mayıs 1980'de öğrenci hareketlerini ordu müdahalesiyle bastırıyordu. Sonuç 50 ölü. 50 ölüye tepki Kvangyu kentinden geldi. Halk ayaklandı. Bastırıldı. Sonuç 2000 - resmi kaynaklara göre 191- ölü.

Tekellerin düzeni değişmedikçe değişen birşey olmuyor. Daha kanlı olması yalnızca karşı tepkilerin şiddetindedir. Zorunluluk Çon'un kaderini belirliyor; Park'ın daha kanlı ya da daha kansız sürdürücüsü olmak. Tekellerin düzenini, köleliği muhafaza etmek:

Kim Dae Yung'un tüm kamu hakları iade edilecek, siyasi tutuklular serbest bırakılacak, basında sansür kalkacak, siyasi parti faaliyetleri hiç bir engelle karşılaşmadan yürütülebilecek.

Kimilerince "demokrasi mucizesi" diye adlandırılan bu gelişim, muhalefetin taleplerinde ve eylemlerinde radikalleşmesini önlemenin en etkili yolu. Sisteme yönelik herhangi bir tehdidin bulunmadığı eylemci talepleri için her zaman sunulacak bir miktar demokrasi vardır. Sürekli kullanılmaktan yıpranan askerler yerine, elbette son derece başarılı bir muhalefetten sonra, ama iktidarın bir şey kaybetmeden demokratik talepleri kabul etmesi za-

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ortalama haftalık çalışma saatleri	51.75	52.1	52.3	52.7	52.6	52.2
Ortalama aylık ücretler (\$)	234.25	280.14	284.76	295.99	300.99	316.11
Grevde bulunan işyeri sayısı	206.00	186.00	88.00	98.00	114.00	265.00
Grev kapsamındaki işçi sayısı	48970.00	34586.00	8967.00	11100.00	16400.00	28700.00
Grev süresi (Gün)	61269.00	30948.00	11504.00	8671.00	19900.00	64300.00
Madencilik ölümlü kaza oranı	2.76	3.15	2.68	3.30	3.30	4.10
Endüstride ölümlü kaza oranı	0.16	0.18	0.17	0.17	0.20	0.18

Güney Kore yine en çok çalışan ülke. Ama artık en az kazanan ülke değil. Yine de ücretler enflasyonun sürekli altında, olmadığında da serbest kur politikası uygulanıyor, böylece girdi fiyatları yükseldikçe Güney Kore'li emekçinin harcamaları için ödediği miktar artıyor. Yani bulgur döneminden, pirinç dönemine geçti işçiler, o kadar.

Çon, Ağustos ayında kendini devlet başkanı olarak ilân etti. Elindeki kanlar kurumadan, yaşamasına ve politika yapmasına izin verilen en önemli politikacı liberal Kim Dae Yung 2000 kişinin ölmesiyle sonuçlanan ayaklanmanın başlatıcısı olarak yargıladı ve idama mahkum edildi. Ancak, Amerika'nın ve Japonya'nın müdahalesi sonucu affedildi ve Amerika'ya sürgüne yollandı. Toplumsal patlamadan korkan, bu yüzden müdahale eden Amerika, hem özür dilemek hem de desteğini belirtmek üzere Çon'u Amerika'ya davet etti. Resmi olarak ilk davet edilen Güney Kore'li devlet başkanı, elleri kanlı Çon'la Reagan birbirlerine uydular.

1983 yılı öğrenci hareketlerinin yoğunlaştığı yıl oldu. Büyük çoğunluğu Demokrasi İçin Gençlik Dayanışması örgütünde birleşen öğrenciler demokrasi talepleriyle sık sık sokak gösterileri düzenlediler. Bağımsız sendikaların yasaklandığı Güney Kore'de bulunan "beyaz" sendikalar, sendikal mücadelenin yapılmasını engelliyor, örgütlü işçi hareketi her türden yasaklamalar ve fiziki baskıyla karşılaşyordu.

RADİKALLEŞME NASIL ÖNLENİR?

Toplumsal hareketlenme için asıl dönüm noktası 1985 seçim sonuçları oldu. Muhalefette bulunan iki partinin aldığı toplam oyun, iktidar partisinin aldığı oydan fazla olması ve iktidardaki Demokratik Adalet Partisi'nin zayıflayarak iktidarda kalabilmesi, başbaşa, toplumsal muhalefet için motivasyon sağladı. Legal ve illegal iyi kullanmaya başlayan, baskı altında yaşama deneyimi bulunan Güney Kore'li öğrencilerin eylemlerine bu kez öğrencilerin araladığı korku perdesini kaldıran işçi ve emekçi sınıflar da katıldı. Doruğuna geçen Haziran ayında ulaşan bu eylemler, eylemciler için zaferle sonuçlandı. 29 Haziran'da iktidardaki parti başkanı Roh Tae Wo muhalefetin talep ettiği tüm demokratik hakların uygulamaya konulacağını açıklarken bunları içeren bir demokratikleşme reform paketi sundu: Başkan doğrudan halk tarafından seçilecek, seçimlerde hile yapılmasını önleyecek gerekli önlemler yasa haline getirilecek,

ten seçimlerde sarsılan Çon için prestij kazanma yoluydu. Bu gelişmeler yalnızca geçmiş değil gelecek seçimler için de ayrı puan olarak yazıldı iktidar partisinin 1988'deki başkan adayı Roh'un hanesine. Roh'un genel eğilimler doğrultusunda seçimlere kadar demokrasi "havarisi" kesilmesi hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. Çünkü bir Güney Kore'de olağanüstü aşırı kâr sağlayan üretim sistemi belli liberalleşmeyi kaldıracak şekilde oturdu. Şöyle ki, inanılmaz kârlar son derece hızlı sermaye birikimi getirdi. Bu sermayenin ulusal ya da farklı olmamakla birlikte uluslararası kesimi bu birikimi teknoloji ve sermaye yoğun sanayileşmeye yöneltmeye başladı. Artık ihraç mallarındaki ucuzluğun yalnızca ucuz işgücünün türevi olmayacağı ortaya çıkıyor. İki, emperyalizm Güney Kore'yi süslüyor. Bir model, bir vitrin olarak sunuyor. Bu anlamda Güney Kore diğer gelişmekte olan ülkelerden, en azından nitelik olarak farklı. Japon ve Amerikan sermayesi ücretler yükseldiğinde (eğer yükselirse) yatırımlarını hâlâ ucuz işgücü cennetleri olan Tayvan, Sri Lanka, Tayland gibi ülkelere kaydırmayacaktır. Güney Kore'liler bunu biliyor. Üç, tüm bunlara rağmen nereye kadar demokrasi? Çin Hindi'nde bir milyar dolara satılan Şerefli Güney Kore ordusunun göreve çağrılacağı tarihe kadar elbet. Ufukta böyle bir görev emri Güney Kore için görünmüyor. Görünen, hepsi Amerikan "oluru" alma peşinde olan Roh Tae Wo, Kim Yung Sam ve Kim Dae Yung arasında geçecek, ama Güney Kore emekçileri için hiç de yeni bir başlangıç sayılamayacak başkanlık seçimleri için gerekli yumuşama. Emperyalizmin sihirbaz şapkası Güney Kore'den işçi ve emekçi sınıflara hep yoksulluk, baskı, sefalet çıktı. Sihirbazlara güvenmemez gerekiyor, gösterinin bir yerinde gözboyuyorlar. ■

KULLANILAN KAYNAKLAR:

- "G. Kore'de demokrasi mucizesi", Cumhuriyet, 12.7.1987 "Asla 1987 Yearbook", Far Eastern Economic Review, Hongkong, 1987.
- "Year Book of Labour Statistics", International Labour Office Geneva, 1970, 1980 ve 1986.
- W. R. Doerner, "Suddenly, A New Day", Time, 13 Temmuz 1987, No. 28 "Under Siege", Time 29 Haziran 1987, No. 26
- H. V. Luther, "Güney Kore Bir Model Olabilir Mi?", Belge Yayınları, İst., 1984, çev.: Erol Özbek.
- L. Shin - Bom, "South Korea : dissent from abroad", Third World Quarterly, Cilt 9, No. 1, ss. 130 - 147.

ULUSAL SORUNDA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI SRI LANKA

K.P. SILVA
Sri Lanka Komünist Parti
Genel Sekreteri

Sri Lanka'da Ulusal sorun bir iç savaşa dönüştü. ABD, becerikliğini 12 Eylül'de Türkiye'de kanıtlayan Eylül'ün Amerikan Büyükelçisi Spain'i Sri Lanka'ya Büyükelçi olarak gönderdi.

Sri Lanka Komünist Partisi Genel Sekreteri Silva'nın World Marxist Review'in Kasım 1986 sayısında "Burjuva Şovenizmine Rağmen" başlığıyla çıkan incelemesini Gül Umutveren'in çevirisiyle yayınlıyoruz.

Partimiz, son otuz-kırk yıldır kesintisiz olarak, bize sömürgecilik döneminden miras kalmış olan ulusal soruna demokratik bir çözüm oluşturabilmek için çalışmaktadır. Kapitalist ilişkilerin egemen olduğu bugünkü gerici burjuva rejimi altında bu sorun, ülkede yaşamakta olan Sinhalesler ve Tamiiller arasında keskin bir etnik çatışmaya dönüşmüştür. Bu, giderek büyüyen bunalım Sri Lanka'nın geleceğine yönelik dev bir tehdit oluşturmaktadır ve daha fazla gecikmeden yatıştırılması gerekiyor. Sadece birkaç yıl içinde aşiret kavgaları, hükümet güçlerinin Tamiillerin yoğun olduğu bölgelerde giriştiği askeri harekât ve terör eylemlerinde binlerce Sinhales ve Tamil öldü.

Sri Lanka komünistleri bu türden karmaşık ve patlayıcı sorunları çözmeye konusunda hatırı sayılır deneyime sahiptirler. Biz etnik gruplar arası sorunlara Lenin'in ulusal sorun tezlerinden kalkarak, onları bizim öznel yerel durumumuza uygulayarak, yaklaşıyoruz. Bu makale çatışmaya yol açan nedenleri, sosyo-ekonomik kökenlerini ve bunalımdan çıkış yollarının bir çözümlemesini içermektedir. Komünist Parti tarafından kurtuluş yılları ve sınıf savaşları sırasında ana hatları çizilen ulusal sorununa ilişkin program, şimdi Sri Lanka toplumunda artan bir saygınlık kazanmakta ve Sinhales ve Tamil işçi sınıflarının ortak çabalarını güçlendirmekte, etnik kaynaşmayı, demokrasiyi ve sosyal gelişimi desteklemektedir.

SORUNUN SINIFSAK BOYUTU

Sri Lanka çok uluslu bir ülkedir. 15 milyonluk nüfusun yüzde 74'ünü oluşturan Sinhalesler ve yüzde 12'si yerel, yüzde 5'i de Hint kökenli olmak üzere toplam yüzde 17 Tamil yanında başka etnik gruplar da örneğin Müslümanlar diye adlandırılan ve nüfusun yüzde 7'sini oluşturan Berberiler(1) de, vardır.

İngiliz emperyalistleri Adada, öteki sömürgelelerinde olduğu gibi, "böl ve yönet" politikası uyguladılar. Tamil azınlığı Sinhales çoğunluğun karşısına kondu. Tamil'ler İngilizce öğrenme olanağına sahiptirler. Sivil yönetimde mevkilere getirilip, çoğunlukla da, tıp, mühendislik gibi mesleklerde yetişmek olanağı verildiler. Sinhales'ler, nüfusun hemen dörtte üçünü oluşturmakla birlikte, aşağılanmış bir azınlık konumunda bırakılmışlardı. Soruna katkısı olan bir diğer etken de Sri Lanka'dan sadece 40 kilometre uzaklıkta 55 milyon nüfuslu ve şimdilerde Tamil Nadu Eyaleti olan, bir Hindistan bölgesinin varlığıydı. İngiliz plantasyonları işçilerinin çoğunu o bölgelerden getirip adanın orta bölgelerine iskan ediyorlardı.

1948'de Sri Lanka siyasi bağımsızlığını kazandıktan sonra ulusal soruna ilişkin durum yavaş yavaş değişmeye başladı. Birleşik Ulusal Parti (BUP) tarafından oluşturulan emperyalizm yanlısı burjuva hükümette koltukların çoğu Sinhalesler tarafından doldurulmuştu. Yöneticiler Tamiillerin çıkarlarını ve ulusal duygularını zedeliyecek önlemler getirdiler. Adanın kuzeyinde ve doğusundaki yoğunlukla Tamiillerin yerleşik olduğu alanlarda Sinhales yerleşim bölgeleri oluşturmaya başladılar. Bunun ötesinde ayrımcı bir vatandaşlık yasası benimsenerek, Hint kökenli Tamiillerin oy hakkı kaldırıldı. BUP liderinin başkanlığındaki hükümet ve temsil ettiği gerici burjuvazinin şovenist eğilimlerinin altında sınıflar çıkarlar yatmaktaydı. Tamiilleri anavatanlarında ikinci sınıf vatandaşları olarak gören ve o güne kadar sahip oldukları haklarını bazılarını geri alan bu anlayış, 1947'de yapılan seçimlerde BUP adaylarını desteklemeyip soldaki adayları destekleyen Tamiillerle hesaplaşmış olduğunu düşünüyordu.

Burjuva partilerinin etnik gruplar arası ilişkiler konusundaki davranışları kendi sınıf çıkarlarını ka-

yırır, şöven, ilkesiz ve tutarsız bir biçimde ortaya çıkmıştır. Birbiri ardına çeşitli burjuva hükümetlerin Tamil diline ilişkin konuları da dikkate değerdir. İlk olarak, Solomon Bendaranaike başkanlığındaki ilk Sri Lanka Hürriyet Partisi (SHP) hükümeti, iktidara geldiği 1956 yılında Sinhala'yı çok uluslu ülkemizin tek resmi dili olarak ilân etti. Bununla birlikte, tabanını genişletmek amacıyla, Tamillerin önde gelenlerinden Chelvanayagam ile, Tamil dilinin bir ikinci resmi dil olmasını sağlayacak bir anlaşma imzaladı. Bunun da ötesinde, Tamillere bölgesel meclisler kurulması yoluyla öz-yönetim olanakları tanımak amacıyla, kuzeydeki ve doğudaki bölgelere otonomi tanıdı. Bu türden tavirler çok küçük ve önemsiz olmalarına karşın BUP liderlerince kınandılar. Budist fanatik çevrelerle anlaşarak, Tamil dilini resmen tanımak doğrultusundaki Bendaranaike ile Chelvanayagam arasındaki antlaşmayı torpilleyecek şöven bir kampanya başlattılar. Sinhala'nın tek resmi dil olarak tanınması, hükümet organlarında ve kamu kuruluşlarında ve bunların teknik, tıbbi ve bir dizi öteki servislerinde kapsamlı değişikliklere neden oldu. Devlet memuru olarak bir zamanlar azınlıkta olan Sinhalesler çoğunluk olmaya başladılar. Paralel değişimler eğitim alanında da ve özellikle üniversite düzeyinde vaktiyle Tamil öğrencilerin çoğunluk oluşturdukları yerlerde de görüldü. Böylece sömürgecilerin aynı ülkede oturan çeşitli etnik gruplar arasında ayrımcılık yapmaları burjuva hükümetleri tarafından devralınmış oluyordu. Aynı zamanda, iktisadi politikaları sosyal sorunları yoğunlaştırıp Sinhaleslerin ve giderek artan bir biçimde de Tamil genç nüfusun konumlarını etkiledi.

AYRILIKÇI HAREKET, 70'LERİN SONUNDA VE 80'LERİN BAŞINDA TAMİLLERİN KENDİ KENDİLERİNE SİNHALESLERLE BİRARADA HERHANGİ BİR BİÇİMDE YAŞAYIP YAŞAMAYACAKLARINI SORMAYA BAŞLAMALARI İLE, BELİRLİ BİR İVME KAZANDI... ANTI-TAMİL EYLEMLER, SİNHALES BURJUVAZİSİNİN EN GERİCİ VE ŞÖVEN KESİMLERİNİ TEMSİL EDEN HÜKÜMET İÇİNDEKİ ETKİLİ UNSURLARIN TEŞVİK VE DESTEĞİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLİYORDU.

Eğitim sisteminden yararlanmada karşılaşılan zorluklar, işsizlik ve topraksızlık olarak belirginleşen, artan sorunlar, temelde sömürücü sistemden ve kapitalist uygulamalardan kaynaklanmakla birlikte, Tamil burjuvazisi tarafından istisnasız "Sinhales hükümetlerine atfedilmekteydi. Böylece ulusal duygularını kamçılayarak, özellikle Tamil nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde kitle tabanlarını genişletmeyi umuyorlardı. Örnek olsun, başkenti Jaffna olan Kuzey Eyalet'de nüfusun yüzde 98'i Tamillerden oluşmaktadır. Bu durum, burjuvazinin işçi sınıfını etnik farklılıklara dayalı olarak bölme amacına yönelik kurmaz oyunlarına tipik bir örnek oluşturmaktadır. Sinhales şövenizmi bunu yanıtlamakta gecikmedi.

Tamil azınlık olmasaydı ülkedeki iktisadi durumun ve genelde tüm öteki işlerin çok iyi gelişeceğini iddia ettiler. Burjuvazi işçi sınıfının sömürülmesini ve ezilmesini kamufle ederken Sinhales nüfus içinde de Tamil düşmanlığı tohumları ekmekteydi. Keskin ve yatıştırılmamış ırklararası ilişkiler sorunu, böylece olayın ana boyutunu, sınıf çelişkisi, ortaya sermiş oluyordu.

Tamil toplumunun durumuna biraz daha yakından bakılabilir. Yıllarca bu toplumun sözcülüğünü, Tamil burjuvazisinin siyasi örgütü olan Tamil Birleşik Kurtuluş Cephesi (TBKC) yapmaktaydı. Mevcut BUP hükümetinin 1977'de iktidara gelmesinden kısa bir süre önce yaptığı olağanüstü bir kongrede Cephe hedefinin bağımsız bir Tamil "eelam", bir başka deyişle Tamil devleti kurmak olduğunu ilan etti.

Tamillerin sosyal ve diğre tüm sorunları istisnasız Sinhales hükümetlerine atfedildiği için TBKC, Tamillerin kendi hükümetlerini kurması çağrısını yaptı. Bu ırkçı kışkırtmaya, özellikle gençlik arasında olmak üzere yoksunlaştırılmış halk tarafından hatırı sayılır destek verildi.

Dokuz yıl önceki genel seçimlerde, TBKC adaylarının ezici bir çoğunluğu meclise girerken, Jaffna Belediye Meclisinin tamamına yakını TBKC temsilcilerinden oluştu. Buna karşın Tamil burjuvazisinin liderleri BUP ile bir dizi konu için gizli pazarlığa girişmeye kalkıştı. Fakat Cephe'deki genç unsurlar *eelam* sloganından bir sapma olarak nitelediler ve pazarlıkları takbih ederek, amacın kendilerinin yuvarlak masa etrafında değil altında tutulmak olduğunu ilan ettiler. Burjuvazinin davranışlarından umutsuzluğa kapılan ve güvenlerini yitiren gençlik önderleri, başlangıçta zaten burjuvazi tarafından önerilmiş bulunan, adada bağımsız bir Tamil devletinin kurulmasına yönelik silahlı mücadeleyi başlatma yönünde adımlar atıldılar.

Ayrılcı hareket, 70'lerin sonunda ve 80'lerin başında Tamillerin kendi kendilerine Sinhaleslerle birarada herhangi bir biçimde yaşayıp yaşayamayacaklarını sormaya başlamaları ile, belirli bir ivme kazandı. Halk sıkışan şiddet olaylarından ciddi bir biçimde rahatsız olmaktaydı. Anti-Tamil eylemler, Sinhales burjuvazisinin en gerici ve şöven kesimlerini temsil eden hükümet içindeki etkili unsurların teşvik ve desteği ile gerçekleştiriliyordu.

1983 yılındaki son derece ciddi bir toplumlararası şiddet olayında yüzlerce kişi hayatlarını yitirdiler. En az yüzbin kişi korku ile evlerini terketti. Tamiller alt birçok küçük fabrika ve işyeri tahrip edildi. Onbinlerce kişi işinden oldu. Kuzey ve Doğu eyaletleri hemen tamamıyla askeri birlikler tarafından işgal edildi. Ve temelde askeri olan bir yönetimce idare edildi. Bu yılların gergin havası ile beslenen ayrılcı eğilimler, Tamil kitlelerinin çaresizlik duygusu, Tamil eelam, ya da ayrı devlet, sloganı ile hareket eden gençliğin aşırı eylemleri ile de güçlendi.

ÇÖZÜMÜ ENGELLEYEN NEDİR ?

Bugünkü hükümet, konuya ilişkin girişimlerinin propagandasını yapabilmek için birçok kez sözkonusu etnik sorunu çözeceğini vaad etmiştir. Örnek olsun, Tamil dili ulusal bir dil olarak tanınmış ve bu durum yeni anayasaya geçirilmiştir. Fakat, resmi dil olması kabul edilmemiştir. Tamillerin yoğun olduğu bölgeler de dahil olmak üzere Sinhales dili ve İngilizce ülkenin yaygın dilleri olmayı sürdürüyor. Çözümüne yönelik gözle görülür gelişmelerin eksikliğinin kökünde sınıfsal ve politik nedenler bulunmaktadır. İlk olarak, görüşülerek anlaşmaya varılmış bir çözüm

istediğine ilişkin açıklamalarına karşın, hükümet Tamil kitleleri bastırarak için sistemli bir biçimde asker kullanmaktadır. Başkan J.R. Jayawardene idaresinde Tamillere yönelik baskı ve terör, hükümetin tüm Sri Lanka nüfusunun demokratik hak ve özgürlüklerine karşı uyguladığı saldırının ayrılmaz unsurları olmuştur. Ayrıca, sorunun çözümünün sürekli ertelenmesi, rejimin halkın dikkatini BUP'un "açık iktisat" politikası adı altında uyguladığı, politikalarla ekonomiyi içine soktuğu çıkmaz durumdan uzaklaştırmasını sağlamaktadır. Bu iktisat politikası ülkemizdeki uluslararası mali kurumlar, yani IMF ve Dünya Bankası tarafından oluşturulmuştur. Son olarak, iktidardaki parti sürekli olarak ensesindeki muhalefeti kollayıp, onların eline Tamil baskılarına boyun eğdiğini propaganda etmelerini sağlayacak malzeme vermemek için çabalamaktadır. Bu partilerden Srimavo Bandaranaike önderliğindeki Sri Lanka Hürriyet Partisi, benzer biçimde, Sinhales şovenizminden yararlanmayı, BUP ise SHP'ye bu alanda hiçbir üstünlük tanımamak için elinden geleni yapmayı ve soruna ilişkin politikalarının şiarı edinmişlerdir.

Süre gelen koşullar içinde Tamil burjuvazisinin tavrı son derece öğreticidir. Kendi payına düştüğü kadarıyla, Tamil Birleşik Kuruluş Cephesi kan aktılmasına son verecek ve toplumlararası barışı yeniden kuracak yapıcı bir çözümü kabul etmeye yanaşmamıştır. Cephenin liderleri bir yandan kitlelerinden gelebilecek olumsuz bir tepkiden, öte yandan da, adanın kuzeyinde faaliyet gösteren "savaşçı" gençlik gruplarından çekinmektedir. Bu gençlik gruplarından beşinin belli bir kitle desteği, bunların da bazılarının askeri bir kanadı yanında siyasi örgütleri de bulunmaktadır. Tamilli düzensiz askeri gençlik örgütleri, ki bunlara "delikanlılar" denmektedir, hükümete karşı silahlı bir mücadele sürdürmektedirler. Bununla birlikte, gençliğin tümü ayrımcı duygular taşımamaktadırlar.

Sorunun bir boyutu daha vardır: bu konuyla da, yani uluslararası boyutuyla da ilgili bir şeyler söylenebilir.

Sri Lanka Komünist Partisi (SKP) birçok vesile ile Reagan yönetiminin politikalarının tüm Güney Asya ülkeleri için bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. ABD, tedhişçi ayrılıkçı unsurlara, toplumlararası din uyumsuzluklarının yaygınlaşmasına ve komşu ülkelerde Yeni Delhi'ye yönelik düşmanca duyguları körüklemesine dayanarak Hindistan'ı karıştırmaya çalışmaktadır. Hint Okyanusu'nu Amerika'nın "hayati çıkarları" çerçevesi içine sokmak isteyen ABD strateji uzmanları için bu jeopolitik oyun içinde Sri Lanka'nın da bir yeri vardır.

Çözülmemiş etnik sorun ve Sri Lanka ile Hindistan arasındaki ilişkilerdeki herhangi bir pürüz Vaşington'un çıkarlarına hizmet etmektedir. Adadaki etnik sorunun çözülmesini istediklerini ilan ederken, ABD aslında Sri Lanka'ya karşı, düşmanca ve iki yüzlü bir politika gütmekte ve ülkemizi zayıflatıcı ve egemenliğini sarsıcı emeller gütmektedir. Aynı bir devlet hedefleyen bazı Tamil gençlik gruplarına gizli Amerikan yardımı verilmekte, Amerikalı ajanlarca adanın kuzeyinde ve kuzeydoğusunda kışkırtıcı faaliyetler sürdürülmekte ve ülke dışında bir tür faaliyetleri cömertçe destekleyen unsurlar oluşturulmaktadır.

Bütün bunlar cumhuriyeti zayıflatmak ve yönetici sınıfın kaderini yeni sömürgeciliğe ve emperyalizmin bölgedeki saldırgan tasarılarına daha bağımlı kılmak için yapılmaktadır. Özellikle de Sri Lanka ve Hindistan arasındaki her türden ilişki Reagan yönetiminin bıkmaz dikkatini çekmektedir.

Sri Lanka Hindistan ilişkilerinin olağan ve düzenli gelişimi Güney Asya'da barış için önemli bir etkidir ve barış da öte yandan yukarıda sözü edilen tarihi sorunlar için kalıcı çözümlerin oluşturulması konusunda iki ülkenin enerjik çabalarına olanak tanıyacaktır. Hal böyleyken engellerin bir kısmı Hindistan'daki bazı güçler tarafından oluşturulmaktadır. Komşu Hindistan'da Tamil Nadu Eyaleti'ndeki M. Karunanidki önderliğindeki Dravida Munnitra Kazaghama, birden çok kez açıkça Rajiv Gandhi hükümetini "Tamilli kardeşlerimizin özgürlük mücadelesini" desteklemesi, aynı bir devletin kurulması ve hatta Hint askerlerinin adaya gönderilmesini isteyecek şekilde sıkıştırılmıştır.

1960'LARDA KOMÜNİST PARTİSİ, SRI LANKALI TAMİLLERİN KENDİ KADERLERİNİ BELİRLEME HAKKINA SAHİP OLMALARI GEREKTİĞİNİ AÇIK BİR BİÇİMDE DUYURMUŞTU... SÖYLE Kİ, ...KENDİLERİ TARAFINDAN İSKAN EDİLMİŞ ALANLARDA KENDİ KENDİLERİNİ YÖNETMELERİ HAKLARIDIR.

Sorunları kızıştırıcı demeçler iki ulus arasındaki ilişkileri bulutlandırmakta ve Sri Lanka toplumunda, yerel burjuva basın tarafından da körüklenen bir karşılık yaratmaktadır. Bu sonuncular duygu sömürsü yaparak, söz gelimi, Hindistan'ın askeri müdahale planlamakta olduğu ve böyle bir müdahalenin ABD'den yardım istenmesini gerektireceğini belirttikten, kamu oyunu yönlendirmeye çalışmaktadır. Yönetici çevrelerin sözcüleri tarafından Hindistan'ı küçültücü demeçler verilmektedir. Komşuza yönelik bu düşmanlık kışkırtıcılığı etnik sorunumuzun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Her ne olursa olsun CIA Hindistan ve Sri Lanka'da tansiyonu yüksek tutmak için sürekli olarak ve yoğun bir biçimde gizli eylemlerde bulunmaktadır.

Durum parlaysıcılığı korumaktadır. Kuzey Eyalet'te kamu yönetimi işlememektedir ve yaşam durma noktasına gelmiştir. Tamil militanları polis karakollarının çoğunu tahrip etmişlerdir. Bunun da ötesinde, hükümet Doğu Eyaleti'nde denetimi tümüyle yitirmiştir. Zaman zaman yetkililer "Marksist teröristlerin" verdiği kayıplar duyururken, hükümet askerleri de suçsuz insanları öldürmeyi sürdürürler. "Delikanlılara" karşı yürütülen harekatta hafif uçaklar ve helikopterler kullanılmaktadır ve bu da daha çok sivilin öldürülmesi sonucunu vermektedir. Hükümetin Tamilleri cezalandırma amacıyla yürüttüğü çabalarına günde 160 bin rupi düzeyine ulaşmış bulunmaktadır ve bu da ülkenin iktisadi ve mali durumunun giderek kötüleşmesi sonucunu vermektedir.

Partimiz bu yaz yayınladığı bir demeçte, hükümetin sorunu çözmekte başarısız olduğunu ve nüfusun güvenliğini sağlamakta yetersiz kaldığını duyurdu. Durum Sri Lanka'nın uluslararası alandan soyutlanması ve Hindistan ile ilişkilerini ciddi olarak zedelemiştir. Silahlı çatışmaların ve şiddet eylemlerinin her iki tarafca da hem hükümet hem de Tamil örgütlerince, derhal durdurulmasını istedik. Ayrıca, Hindistan aracılığıyla Sinhalesler ve Tamiller arasın-

da makul ve demokratik bir siyasi antlaşmanın pazarlığı için yeniden müzakerelere başlamalarını istedik.

KOMÜNİSTLERİN TAVRI

Sri Lanka Komünist Partisi'nin etnik soruna ilişkin tavrı, aynı toprak parçası üzerinde asırlardır bir arada yaşamakta olan iki belirgin ırk arasında dostça ilişkilerin kurulduğunu görmek isteyen enternasyonalist destek fikrine dayanmaktadır. Hayal beslemiyoruz: Etnik sorunun kalıcı bir çözüme kapitalist düzenle kavuşamayacağını biliyoruz. Fakat, Komünistler olarak, geçici bir süre için bile olsa özünde demokratik bir çözüm için yolların mevcut sistem içinde bile bulunabileceğini düşünüyoruz.

1960'larda Komünist Partisi, Sri Lanka'lı Tamlillerin kendi kaderlerini belirleme hakkına sahip olmaları gerektiğini açık bir biçimde duyurmuştu. Bunun ne demek olduğu Komünistler tarafından ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştı. Şöyle ki; kimliklerini, dillerini ve kültürlerini korumak ve geliştirmek Tamillerin hakkıdır, kendileri tarafından iskân edilmiş alanlarda kendi kendilerini yönetmeleri haklarıdır ve bu geniş hatlarıyla Sri Lanka'lı Tamillerin diğer toplumlara eşit haklardan yararlanan bir etnik birim oluşturdukları anlamına gelir.

Bunun ötesinde, kendi kaderini belirleme hakkının ülkemizin içinde bulunduğu belli koşullarda, etnik yerleşime göre toprak bölünmesi ve parçalanması olarak alınması gerektiğini, bunun zaten Kuzey Eyalet dışında, başka azınlıklarla ve etnik gruplarla birlikte yaşamakta olan Tamiller için pratik olarak uygulanamaz olduğunu vurguladık. (2) Örnek olsun, Doğu Eyaleti'nde Tamil ve Müslüman toplumların her birinin nüfusun yüzde 40'ını, kalan yüzde 20'sini ise Sinhaesler oluşturmaktadır. Bu nedenle, Eyalet'in geleceği ki Tamiller Kuzey Eyaleti ile birleşmeyi istemektedirler, diğer etnik grupların istekleri de gözönünde bulundurularak belirlenmelidir. Kuzey Eyalet'de Tamil toplumu en büyük paya sahiptir ve bu nedenle birleşik bir Sri Lanka devletinde kendi kaderini belirleme hakkını otonomi talep ederek kullanabilirler.

20 yıl önce, Komünistlerin Tamiller için bölgesel otonomi fikri hemen her kesimde keskin eleştiriyeye uğradı. Fakat zaman geçtikçe bu fikir kamu bilincinde kök saldı ve giderek popülerleşti. Hatta burjuva TBKC tarafından bile benimsendi, fakat Kuzey ve Doğu eyaletlerinin birleştirilmeleri ön koşulu ile.

Biz ödüm vermez ve uzlaşmaz bir biçimde bölünmeye karşıyız ve ülkemizde, bu görüş işçi sınıfının ulusal konuya yaklaşımını gösterir. Gerçekten demokratik bir çözüm, gelecekte tüm emekçi halkı, Sinhaes, Tamil ya da herhangi bir başka etnik grup, birleştirici ve sosyalizmin çıkarlarını geliştirici olacaktır.

Yurtsever ve enternasyonalistler olarak ülkemizin siyasi ve ekonomik bağımsızlığını güçlendirmek istiyoruz. Yerel gerici ve onların sömürgeci partilerinin bugün Sri Lanka'nın egemenliğini tehdit altına attıklarına göre biz başta emekçi kitleler olmak üzere etnik kökenlerine bakmaksızın toplumlar arasında birlik ve bütünlüşme için çalışmalıyız. Eğer ada iki "devlete" ayrılırsa, bundan başta ABD emperyalizmi olmak üzere, emperyalistler tek kârli çıkarlar olacaktır. Ayrılkçı duygular emperyalizmin dişileri için yağ görevi görür ve Sri Lanka'nın gerçek yurtseverleri için özünde yabancı duygudurlar. Bütün bunlar, Kuzeyin ayrılması durumunda sınırlı doğal kaynakları ve kurak iklimi ile genel olarak kısa

ömürlü olacağı gerçeği ile birleştirilmelidir. Böyle bir durum, mutlak surette bağımsızlığımızın düşmanları için bir olanak sağlayacaktır.

Komünist Parti'nin ulusal soruna ilişkin tavrının giderek artan bir biçimde Sinhaesler arasında taraflar bulmakta oluşu kayda değerdir. Tamillerin etnik bütünlüklerini tanıırken, ülkenin bölünmesine ve ayrılıkçı senaryolara karşı tutumumuz taraftar toplamaktadır. Bunun da ötesinde, Kuzey'de, özellikle sendikalarda ve kitle örgütlerinde aktif olarak çalışmaktayız.

Emekçi kitlelerin çıkarları, adanın orta bölgelelerinde yaşamakta olan plantasyon işçilerine, Hindistan'dan getirilen Tamillerin evlatlarının geleceği açısından da öncelik taşımaktadır. Söz konusu nüfus onyıllarca "vatandaş olmayan" muamelesi görüp, devletsizlikle ve en sıradan insani haklardan yoksun olarak yaşamıştır. 1964 ve 1974'te imzalanan antlaşmalarla (3) Hindistan 600 bin Tamil'e sığınma ve vatandaşlık hakkı vaadederken Sri Lanka'da kalan 375 binine vatandaşlık vereceğini belirtmişti. Bununla birlikte, Hindistan'a göç edecek olan Tamiller'den 94 bini kalmayı, göç etmemeyi yeğledi. Vatanızsız kimseler sorunu iki komşu ülke ilişkileri için karışıklıklarla yüklü bir konu olarak durmaktadır.

Bu konuda da tavrımız açıktır: Kendi istekleri ile göç etmek isteyenlere Sri Lanka hükümeti yardımcı olmalı, kalıp vatandaşlığa geçmek isteyenlere de bu hakkı kolaylıkla sağlamalıdır.

Bu yılın başında Komünistler plantasyon işçileri tarafından vatandaş hakları için yapılan bir eylemi desteklediler. Bu eyleme katılanların büyük bir bölümünü, bir hükümet üyesi olan Tondoman'ın liderliğini yaptığı ülkenin en büyük plantasyon işçileri sendikası üyeleri oluşturuyordu ve eylem temelde iş saatlerinde dua etmek biçiminde gerçekleşiyordu. Komünistlerle ilişkili olan başka sendikaların yöneticileri ve sade işçiler de bu eyleme katıldılar. Sonunda hükümet bu baskıya boyun eğdi: 31 Ocak 1986'da parlamento kalan 94 bin plantasyon işçisine vatandaşlık hakkı tanıyan bir yasayı kabul etti. Yasa için oy veren parlamenterler arasında rejimin büyük nüfus kesimlerinden soyutlanmakta olduğundan endişelenen BUP üyeleri ve Komünist üyeler vardı. Diğer burjuva partiler hükümeti zor durumda bırakıp şöven duyguları kamçulamak yönünde böyle bir oylamayı fırsat bilip, bazen BUP üyelerinin de yaptığı gibi, muhalefet ile birlikte oy kullandılar. Söz konusu olayda, Komünistlerin tavrı her zamanki gibi sınıf çıkarları gözönünde tutularak, olayın etnik özelliği yanında emekçi kitlelerin çıkarları açısından ele alınması gerektiği belirlendi.

Sürekli olarak burjuva politikacıların ilkesiz ve bencil eylemleriyle karşı karşıyayız. Komünist Parti ve yandaşları kerelerce, soruna görüşmeler yoluyla bir çözüm bulunması için vaadettiği, tüm partilerin ve Sri Lanka'lı Tamillerin örgütlerin temsilcilerini içeren bir konferansı toplaması için hükümete çağırıda bulundu. Bugüne kadar yuvralık masa toplantıları yapılmış olmasına karşılık, tüm tarafların katılması sağlanmamıştı. Fakat, her ne zaman demokratik bir diyalog ile olası bir çözüme doğru bir kıvrımda olsa, şöven çevreler zaten patlayıcı bir durumda olan sorunu zorlaştırmak için çalıştılar. SHP de, bugüne kadar yapılmış önerilere yenilerini eklemek konusunda bir çaba göstermiyor. Burjuva liderler ve örgütleri kendileri için siyasi güç kazanmak ve bu amaçla halkın yurtsever duygularıyla ve ulusal gururlarıyla alay etmek uğruna ülkeyi şöven bir kaosun içine atmaktan çekinmiyorlar. ►

Komünistler ve yandaşları, Sinhales ve Tamil kapitalistlerin dinmez çabalarına karşı yurtsever ve enternasyonalist tavırları, ülkenin geleceğine ilişkin ilgileri ve adada yaşayan uluslara dostça yaklaşımları ile cevap veriyorlar. Mevcut durum için suçlamalar, her ne kadar temelde, hükümet etrafında toplanıyorsa da, kimin sorumlu olduğunu belirlemek yeterli değildir. Silahlı harekât ve şiddet eylemleri her iki tarafca da kesilmeli ve çelişkinin geçiş dönemi için bile olsa barışçı çözümü için koşullar yaratılmalıdır.

SRI LANKA TAMİLLERİ EŞİT HAKLARDAN VAZGEÇİLMEZ OLAN KENDİ DİLİNİ, KÜLTÜRÜNÜ VE BENLİĞİNİ KORUMAK VE GELİŞTİRME HAKLARI DA DAHİL OLMAK ÜZERE, YARARLANAN BİR TOPLULUK OLARAK TANINMALIDIR.

Komünist, Sosyalist ve Sri Lanka Mahajana Partisi'nden oluşan üçlü ittifak, kısa zaman önce yapılmış olan bir yuvarlak masa konferansının eyalet meclisleri(4) oluşturulması yönündeki önerilerini, böyle bir durumun başta Tamil topraklarında olmak üzere toplumlarası barışı sağlayacağı düşüncesiyle, desteklediler. Tekrarlıyorum: Biz şu dönemde, nihai olmasa bile, etnik soruna demokratik bir çözüm bulunmasından yanayız ve eğer Sinhales ve Tamil burjuvazileri bir anlaşmaya ulaşmak için çaba gösterirlerse, böyle bir karar destekleyeceğiz. Aşağıdaki noktalar bir çözüm için gerekli koşulların yaratılmasına yardımcı olabilirler:

— Tamillerin kısa bir süre önce ayrımcı ve yasa tanımaz bir tavırla hükümet kuruluşlarından ve kamu iktisadi kuruluşlarından atılmaları batıl ilân edilmiştir;

— Colombo ve diğer yerlerdeki Tamilli gençlerin anayasaya aykırı olarak tutuklanmaları durdurulmalıdır;

— Anti-terör ya da benzeri yasalar çerçevesinde gözaltına alınan herkesin üç ay içinde yargı önüne çıkarılacakları ya da serbest bırakılacakları konusunda hükümet tarafından söz edilmesi;

— Anayasa'da yapılan altıncı değişikliğin kaldırılması, çünkü söz konusu değişiklik hiç bir biçimde Sri Lanka'nın birliğini ve toprak bütünlüğünü koruyamaz. Tersine, sadece insanları görüşleri nedeniyle cezalandırır ve sorunun barışçı ve demokratik tartışılmasını engeller;

— Sri Lanka Tamillerini eşit haklardan, vazgeçilmez olan kendi dilini, kültürünü ve benliğini korumak ve geliştirme hakları da dahil olmak üzere, yararlanılan bir etnik topluluk olarak tanımak ve hükümet tarafından merkezi otoritenin bazı işlevlerini Tamillere devredebileceğine ilişkin bir açıklama;

— Şimdi uygulanmakta olan yerleştirme programının ülkenin hiç bir yerinde etnik bileşimi bozmayacağına ilişkin bir garantinin hükümet tarafından verilmesi.

Sri Lanka'nın etnik sorununu, uluslararası politika ışığında ele aldığımızda, sorunun çözümünün Güney Asya'da durumu düzelterek, Güney Asya ül-

keleri arasında iyi komşuluk ilişkilerini ve güven duygusunu pekiştireceğini ve ABD bölgedeki tehlikeli planlarını akım bırakacağını görürüz. Bu hassas iç politik sorunun çözümünden Sri Lanka ve komşu Hindistan halkları ve barış davası olumlu olarak etkilenecektir. Aksine, engin Asya bölgesindeki parlayıcı başka sorunların varlığı hatırlanmadığında, bu karıcılık zarar veren sıkıntının uzaması, sadece siyasi istikrarsızlığın yoğunlaşmasına hizmet edecektir.

Pasifik'te ve Hint Okyanusu'nda Amerikan askeri varlığının genişlemesi Asya halklarına ve tüm insanlığa ciddi tehlikeler oluşturmaktadır. ABD en yakın müttefikleriyle, Japonya ve Güney Kore, birlikte bu denizleri hızlı bir biçimde silahlandırmaktadır. Diğer bazı ülkeleri bu planların içine çekme hesapları yapmaktadır. ABD'len bu bölgelere sürekli konvansiyonel ve nükleer silah nakli, Amerikan denizaltılarının artan hareketleri ve deniz tatbikatlarının birbirini izlemesi durumu her zamankinden daha kötü bir duruma sokmaktadır.

Bu çerçeve içinde SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov tarafından kısa süre önce Vladivaskock'ta yapılan konuşmaya Sri Lanka toplumu tarafından verilen önem daha iyi anlaşılabilir. Sovyet girişimleri, geniş Asya-Pasifik bölgesinin barışçı geleceği için duyulan derin ilgiyi ve gerginliği azaltıcı yolların belirlenmesini, barışın ve güvenliğin sağlanmasını ve uluslar arasında iyi dostluk ilişkilerinin kurulmasını özellikle ilgilendirmektedir. Bu girişimler geçmişten miras kalmış ciddi sorunların çözümleri için sağlam temeller oluşturmaktadır. Sovyet Komünistlerinin Lideri Asya ve Pasifik'te durumun geliştirilmesi için nasıl hareket edilmesi gerektiğini açıkça belirtti. En başta, pratik önlemler gerekmektedir ve Sovyetler Birliği Afganistan'dan yıl sonuna kadar geri çekeceği Sovyet birliklerini açıklayarak bu konuda bir örnek oluşturmıştır. Güven pekiştirici ve kuvvet kullanılmasını kınayıcı önlemleri düşünmenin zamanı gelmiştir. Bir kez bu yol açıldı mı, bir sonraki hedefe bir başka deyişle Pasifik Okyanusu'yla ilgili tüm ülkeleri kapsayan Helsinki benzeri bir güvenlik konferansı toplanmasına, doğru ciddi adım atılmış olur. Asya ve Pasifik bölgesinde barış ve güvenlik isteyen herkesin yeni Sovyet önerilerini desteklemeleri gerekir.

SBKP ve Sovyet hükümeti tarafından Sovyetler Birliği ve Çin arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi çabalarından dolayı sınırsız cesaretleniyoruz. Bunun da ötesinde Sri Lanka Komünist Partisi Çin ve Vietnam arasındaki ilişkilerin gelişmesinden de yanadır. Bölgedeki sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi özgürlük ve toplumsal ilerleme davasına hizmet edip, barış ve güvenliği kalıcılaştıracak ve nükleer tehdidi savuşturacaktır. ■

NOTLAR

- (1) Araplarla yerli halkın evliliklerinden ortaya çıkan mezleler.
- (2) Sri Lanka Tamillerinin üçte biri Sinhales nüfusuna dağılmıştır.
- (3) İki Sirimavo Bandaranaike ile Hindistan Başbakanı Lal Bahadur Shastri arasında, ikincisi ise yine Sirimavo Bandaranaike ve İndira Ganndi arasında imzalanmıştır.
- (4) Merkezi otoriteden yerel yönetimlere mümkün olan en fazla yetkinin devri ile onları geniş yetki, haklarla donatabilmeyi sağlamak amacıyla eğitim, istihdam, yerleşim ve yasaların ve düzenin korunmasına ilişkin konuların da kapsanmasını talep ettik.

SOSYALİST VE KAVGACI TEK YOL

Haluk YURTSEVER

12 Eylül, şiddetli ve keskin biçimlerde süren sınıf mücadelesinin, şiddet yöntemleriyle bastırıldığı, toplum yaşamının tüm alanlarıyla ilgili sonuçları olan bir dönemdir.

Türkiye'nin sosyalist geleceği için savaşımların, 12 Eylül derslerini çözümlenmeleri, yalnız geçmişle hesaplaşmak için değil, asıl geleceğin yolunu açmak için gerekiyor.

12 Eylül, 11 Eylül'de biten bir kavga'nın son sözü değildir; ağırlaşan iç ve dış çelişkileriyle, nesnel olarak yeni bir yolun, toplumsal kurtuluş yolunun kavşağındaki Türkiye'de kapitalist düzeni uzun süre için güvence altına alma çabasıdır.

12 Eylül, bizim savunmada olduğumuz önleyici bir karşı-saldırıdır. Tarihsel olarak taarruzda olanın, geçici olarak savunmada, eskiyi ve tükenmekte olanı savunanın o an için sağında olduğu bir durumdur. Kavga'nın genelinde onlar savunmada, biz saldırıdayız ve zaten kavga da biz saldırıda olduğumuz için var. Bizimki, adamları tarihin akışına uygun bir büyük yürüyüştür. Hep ileriye doğru olan yürüyüşümüz içindeki yenilgi ve gerilemeler yürüyüşümüzdü durduramıyor, yolumuzu değiştiremiyor. Yalnızca yavaşlatabiliyor. Geçmiş tartışması, bizim için, daha doğru, daha hızlı yürüyebilmeyi tartışmak anlamına geliyor.

12 EYLÜL ÖNCESİ: "ANTI"LERLE TANIMLANAN SOL

Sınıf mücadelesini komplocu bir tarih anlayışıyla açıklama çabaları her gerici dönemden sonra olduğu gibi yine depreşti. 12 Eylül'den sonra yayınlanan birçok kitap ve yazıda uzun uzun, egemen güçlerin 12 Eylül'ü nasıl planladıkları, ne denli ustalıklı zamanladıkları, devrimci hareketi nasıl "provokasyona" getirdikleri anlatılıyor. Faşist milislere karşı meşru bir savunma konumunda olan devrimci güçler emperyalizmin oyuncağı gibi gösteriliyor. Böylece, hem direnme ve kavgacılık mahkum(!) edilmiş, hem de emperyalizmin yenilmezliği, NATO'ya bağlı, 800 bin kişilik ordusu olan bir ülke devrim ve sosyalizmin "imkansızlığı" anlatılmış oluyor. Korku, yalınlık ve pasifizm yayılıyor.

Emperyalizmin, kapitalist devletlerin ellerindeki tüm güçleri ve yöntemleri kullanarak ömürlerini uzatmaya çalıştıkları biliniyor. Bu dünyada bunun için varlar. Ancak, sınıf mücadelesi egemenlerin tek başlarına oynadıkları bir oyun değil. Dünya tarihi, en güçlü düzenlerin bile nesnel koşulları olgunlaştığında devrimci bir yığın hareketi ile alaşağı edildiklerinin örnekleriyle dolu. Ayrıca, mücadelenin sözünün edildiği her durumda birden fazla taraf var. Bir mücadelede taraflardan birinin üstün gelmesini yalnız o tarafın gücü belirlemiyor, Yenilen tarafın da kendi iç zayıflıklarıyla güçsüz düşmüş olmasın gerekiyor.

12 Eylül'ün gelebilmesi, ya da bu denli kolay gelebilmesi burada girmedim bir dizi nedenle birlikte ilerici devrimci güçlerin iç zayıflıklarının da bir sonucudur.

İlerici devrimci güçler, yekpare bir bütün değil, kendi içinde sınıfsal, siyasal farklılaşmalara uğramış geniş bir yelpazedir. Ama, hem gerçek yaşamda sınıf-siyaset ilişkisinde birbir özdeşlik olmadıkları, hem de sınıf-siyaset örtüşmesi otomatik olmadığı için, ilerici devrimci hareketin tümüyle ilgili genel bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

12 Eylül öncesinin karakteristiklerinden biri, yoğun ve şiddetli bir sınıf mücadelesi ise, öteki de devrimci hareketin nesnel ortamın gerisinde kalışı olgusudur.

İç zayıflıklar, başlıca, devrimci hareketin kendi işlev ve misyonunu algılayış biçiminde, toplumsal zeminle ilişkilerinde, kitlelerin örgütlenme ve bilinç düzeylerinde eksiklikler olarak kendini gösteriyordu.

12 Eylül öncesinde Türkiye solunun ortak bir özelliği, alternatif bir toplumsal düzeni savunan, bütünsel bir dünya görüşüyle, pozitif program ve projelerle ortaya çıkamamasıydı. Toplumsal güçlerin hızla karşı uçlara doğru kutuplaştığı, mücadelenin sert biçimler aldığı bir tarih anında, erke ve yönetmeye kararlıca talip olamamak, kavga'nın hedefini belirsizleştiren çok önemli bir eksiklikti. Buna, bir çeşit kimlik bunalımı da denebilir.

Devrimci hareketin kendini karşı olduğu şeylere referans vererek tanımlaması, savunmacı, edilgen ve olumsuz bir varoluş biçimiydi.

Devrimci hareketin hemen tüm öğeleri, anti-faşist, anti-emperyalist ve demokratsı. Tüm propaganda ve örgütlenme böyle bir kimlikle yürütülüyordu. Kendini "anti"lerle tanımanın sihirli gerekçesi, cephenin zorunluluğu fikriydi. Daha da ilginç, cephe fikrinin, bazılarınca iktidarı almak için gerekli bir ittifak anlayışı olarak da değil, mücadele etmenin önkoşulu olarak algılayıp sunulmasıydı.

Bu anlayış ve algılayış biçimi, somut yaşamı, çoğunluğu içine alan aynı genellikle, mücadelede buldu.

12 Eylül'den önce devrimci hareketin anlamlı bir ağırlık taşıyan çok büyük bir bölümü, işçi sınıfının ve devrimci halk hareketinin savaşımını faşizm tehlikesine karşı savaşımına, onu da MHP'ye karşı savaşımına sınırladı. Burjuvazinin öne çıkan alternatifi faşizmdi. Çok büyük çoğunluğuyla devrimcilerin işçiye, halka gösterdikleri "seçenek" ise, anti-faşizmdi. Gerçek bir seçenek değildi. Mücadeleyi, faşizm gelene dek "faşizme geçit vermemek"; faşizm geldikten sonra da ondan kurtulma mücadelesine indirgemek kısrak döngü oldu. Devrimci hareket bu kısrak döngüyü kıramadı, bugün bile kırmakta zorlanıyor.

12 Eylül öncesi sınıf mücadelesinin, ürettiği büyük enerjiyi arğmen, devrimcilerin kendilerini, rengini ötekilerden ayıran gerçek bir alternatif güç olarak sunamamaları, aynı zamanda, biçimsel koşullarını yerine getirsin getirmesin, kendine parti desin demesin, varolan örgütlerin sınıfın bağımsız partisi olmaktan uzaklıklarının göstergesidir. Bağımsız yolu ve iktidar hedefini olumsuzundan göstermeden başarıya giden bir mücadele verilemezdi ve verilemedi.

Tüm devrimci hareket için genel-leştirdiğim bu temel eksiklik, aynı zamanda işçi sınıfı hareketiyle şu ya da bu ölçüde bağ kurabilen reformist küçük burjuva sosyalizmiyle, emekçi halk kesimlerinin anti-faşist kavgasına belli ölçülerde önderlik eden küçük burjuva radikalizminin tarihsel sınırlarının ve iflaslarının anlatımı oldu.

Sosyalist siyasetle işçi sınıfı hareketi arasındaki kopukluk, önemli zayıflıklardan bir başkasıdır. Marksist

bilim ve siyasetle işçi sınıfı hareketini birleştirme görevi Türkiye'de hiçbir zaman anlamı bir biçimde başarılamamıştır.

Siyasette bütün büyük sorunlar kuvvet çözüyor.

Sosyalist hareketin, kendi varlığını, temsil etmek iddiasıyla ortaya çıktığı temel sınıf ve emekçi katmanların gerçek fiili gücüne dayandırılmaması siyasette güçsüzlük nedenidir.

Siyasette güçsüzlük; kenarda kalıp marjinalleşmek, intihar uçuşlarına girişmek, ya da güncel politika yapmak adına başka güçlerin, burjuva güçlerin kuyruğuna takılmak gibi kaçınılması oldukça zor sonuçlar doğuruyor. Maddesini, kitlesini bulamayan siyasal eylem durumuna uğruyor.

1974-1980 yılları arasında Türkiye'de sınıf savaşımı birbirleriyle bir türlü keşimeyen ayrı kanallardan yürüyordu. Bir kanal, işçi sınıfının yürüttüğü sendikal-siyasal savaşım kanalıydı. DGM, Profilo, Tarih, Yeni Çeltek direnişleriyle işçi sınıfı hareketi militan biçimler alıyor, ama ülke çapında iktidara yönelen kavgacı bir karakter kazanamıyordu. Hareketlenen öteki güçleri çevresinde toplayarak, başı çekerek önderlik görevlerini yerine getiremiyordu. Sınıf hareketi içinde görece etkili bir siyasal akım olan CHP. sosyal demokrasisi ile, bunun peşine takılan TKP çizgileri, hareketin enerjisini yanlış kanallarda tüketen, sınıfı yoran ve bölen bir işlev görüyor; işçi sınıfının devrimci akımlarla, Kürt demokrat hareketiyle eylem birliğini engelliyor; bu yolla karşı saldırının işini kolaylaştırıyor. İkinci kanal, faşist milislerle savaşan, bu amaçla silahlanan grup ve örgütlerin faaliyetleriydi. Burada kavgacılık vardı ama, açık siyasal hedef ve program, ülke çapında merkezi etkin bir örgütlenme yoktu. İşçi sınıfından kopuk, siyasal bir ordu niteliği kazanmamış şekilsiz kalabalıklarla yürütülen kavgacılık da tıkanıyordu. 12 Eylül'den aylar önce, 1980 yazında iki kanaldaki mücadele de inişe geçmiş, saflarda moral çözülmeye ve siyaseti bırakma salgınları başgöstermişti. Ne yapacağını bilmez bir hava her yere yayılmıştı.

Eylül öncesi devrimci durum, şiddetli sınıf savaşı, bu savaşın düzeyine uygun devrimci yığın örgütleri yaratmaktan da geri kalmadı. Sınıf mücadelesi; bağrından, 1 Mayıs Komiteleri, Direniş Komiteleri, Tarih direnişindeki Fabrika Komiteleri türünden örgütlenmeler çıkardı. Ama, yukarıda sayılan öteki eksiklikler nedeniyle, tabandan ve kendiliğinden oluşan bu örgütlenmeler geliştirilip bir üst düzeyde savaşım organları durumuna yükseltilemedi.

Sonuç olarak, 12 Eylül, devrimci hareketin yorgun, bölünmüş ve tıkanmış olduğu bir ortamda hiçbir ciddi direnmeyle karşılaşmadan geldi.

İLERİ TEORİ İLE KAVGACILIĞIN BİRLEŞMESİNE DOĞRU

Türkiye. 1980'li yılların sonunu, zatlıkların derinleştiği, ama yeterince keskinleşmediği, Eylül rejiminin aşındığı ama henüz aşlamadığı, toplumsal muhalefetin yükseldiği, ama henüz bir yörüngeye oturmadığı, sol siyasal güçlerin toparlanıp yeniden gruplaşmaya başladığı, ama etkin çekim merkezleri çevresinde odaklaşamadığı çelişkili bir ortamda karşılıyor.

Çelişkili ortam, sol harekette de çelişkili süreçlerin yaşanmasına yol açıyor.

Ekonomik-siyasal şiddetin eşlik ettiği gerici dönem, en başta teslimiyetçi-reformcu çizgilerin yeniden yeşerebileceği elverişli bir ortam yarattı. Eylül'le birlikte Türkiye solunda hiç yoktan yepyeni çizgilerin doğduğunu söylemek istemiyorum. Başka bir şey oldu: Varolan ve sol siyasal yelpazenin zaten sağında yer tutan örgüt ve eğilimler yeniden ortaya çıkarken, kendi çizgileri içinde bile en geri, çok geri sayılacak projelere sandılar.

Eylülist rejim, bu geri projelerin hem nedeni hem de gerekçesidir.

Nedenidir; çünkü, Eylül şiddet ve terörünün yıkıcı-yıldırıcı etkileri tüm toplumu sarmasaydı bu hareketler bu projelerle çıkamazlardı. Eylülist rejimin varlığı; aynı zamanda, bu rejimden "kurtulmak" için, "en geniş güçlerle", hiçbir biçimde demokratik sayılmayacak güçlerle bağlaşıklık arayışının "meşruluk" gerekçesidir. "Ulusal Demokrasi", "Milli Uzlaşma", "Sivil Toplum" çizgileri böyle bir süreç, böyle bir anlayışın ürünüdür. Burjuva muhalefet güçleri bu kabul edilebilir programlarla bile eylem birliğine yanaşmıyorlar. Bu durumda, uzlaşmacı çizgilerin asıl işlevi, kendi yandaşlarının, işçi ve emekçilerin bilincini bulandırma, savaşımı yanlış kanallara akıtma yönünde oluyor. Ne iyi ki, mücadelenin yeniden yükselmesi, grevlerin, öğrenci hareketlerinin başgöstermesiyle birlikte bu çizgilerin zararlı etkileri aşıyor. Aşılacaktır. Teslimiyetçi, reformcu güçlerle devrim ve sosyalizmden yana olan güçler arasındaki sınır çizgileri önümüzdeki dönemde daha da netleşecektir.

Türkiye'nin yarınını ilgilendiren asıl soru, çizginin bu yanında kalan sosyalistlerin ve devrimci demokratların ne yapacakları sorusudur.

Devrimci sol hareketin kendi iç dengeleri de bozulmuştur. Siyasetin ve örgütlenmenin yürütüldüğü bütün alanlarda kopuşma ve kaymalar var. Bir ayrışma ve yeniden gruplaşma süreci yaşanıyor. Bu sürecin, önümüzdeki dönem, devrimci sol yelpazede eskisinden farklı bir tablo yaratacağı anlaşılıyor. Ancak, tümüyle yeni, geçmişçi tümden silen bir tablo beklenmiyor.

1987 yılının manzarası şudur: Birçok çizgi ve hareket legal dergiler çevresinde başlarını kaldırmıyor, yenden örgütleniyorlar. 20'yi aşkın dergi çıkıyor ve herkes bunların hangi siyasetlerin uzantısı olduğunu kolayca ayırdedebiliyor. Birkaç ekşiği ve birkaç fazlasıyla Eylül öncesinin tüm siyasal odakları yeniden kendi siyasetlerini oluşturma cabasındalar.

Bu çabaların tümü birden ve ayrı ayrı değerlendirilebilir. Eski çizgilerin, bir iki düzeltme ile kendilerini yeniden küçük gruplar biçiminde örgütlemeleri eleştirilebilir. Ancak, eleştirmeden önce, neden bir kez daha böyle bir tabloyla karşılaştığımızı anlamaya çalışmazsak, bu eleştiriler ilerletici olmaz.

Siyasal yapıların sürekliliğinin, ayrı bir ideoloji ve siyasete sahip olmak; belli bir toplumsal temele oturmak; önder kadrolarının devamlılığı gibi koşulları var. Türkiye özgünlüde bunlara, özveri ve kavga dolu pratiklerin siyaset ve gelenek yaratan gücünü de eklemek gerekiyor. Türkiye, bir görüşün geçerliliğinin, o görüşün doğruluğundan çok, onu savunuların ne yaptıklarıyla ölçüldüğü bir ülkedir. Direnme ve mücadele geleneğini sürdüren yapılar, hiçbir başka nedenle değil, salt bu nedenle varlıklarını sürdürebiliyorlar. Türkiye'de jakoben geleneğin böyle inatçı bir direngenlik göstermesi öğreticidir, uzun vadede olumlu bir işlev görecektir. Ne var ki, ideolojik tıkanıklık ve sığılması, tutarsızlıklarını aşamayan, yeni açılımlar getiremeyen hareketlerin enerjilerini sonuç alıcı bir etkinlikte kullanmaları mümkün görünmüyor.

Türkiye'de sonuç alıcı bir mücadele, en ileri teori ile donanmış işçi sınıfı çizgisiyle kavgacı geleneğin yeni bir sentezde teke inmesinden geçiyor.

Böyle bir tekleşmenin, radikalizmin kendiliğinden işçi sınıfı çizgisine gelmesiyle gerçekleşmesi küçük bir olasılık bile değildir. Tek yol, işçi sınıfının sosyalist çizgisinin, sınıf mücadelesinin istediği devrimci savaşkan bir yola girmesi, eyleminin devrimci siyasal içeriği ve kavgacılığıyla burjuvazinin karşı kutbu olduğunu somut olarak gösterebilmesidir.

Devrimciliğin ölçütünü tek başı-

na şu ya da bu mücadele yöntemine bağlamak bir çeşit fetişizmdir. Mücadele yöntemleri kendi başına ne devrimcidir, ne reformcu, ne sağdır ne de sol. Devrimci olmanın, en solda durmanın ölçütü, toplumsal gelişmeyi en hızlı yoldan sağlayacak bir programa, burjuvaziden bağımsız bir eylem çizgisine sahip olup olmamaktır. Öte yandan, sınıf savaşının koşullarının ve düzeyinin gerektirdiği her yöntemi kullanmaya hazır olmak, kazanmanın kuralıdır. Sınıf savaşının amaçsız mantığı, kazanmak için yola çıkma-yanlara hiçbir şans tanımıyor.

GÜÇLÜ DAYANAK: KAPİTALİZMİN ÇÖZÜMSÜZ BUNALIMI

1987 Türkiye'sinde, sosyalist bağımsız nitelikte, sınıf eksenine oturabilen, doğru siyasetle kavgacılığı teke indirebilecek bir çizgi oluşturma-nın güçlü nesnel ve öznel dayanakları vardır.

En güçlü dayanaklarımızdan biri, kapitalizmin içinde bulunduğu süregen toplumsal ekonomik bunalımdır. 12 Eylül, uyguladığı ekonomik siyasal şiddete, gerçekleştirdiği yeni düzenlemelere, yeni kurumlara rağmen, ne ekonomik sorunları çözmekte kalıcı bir başarı sağlamış, ne de siyasal istikrar getirebilmiştir.

Ekonomik krizin sonuçları işçi sınıfı ve emekçi yığınlar için somuttur. Sofradaki lokmalar küçülüyor. Gerçek ücretler 1963'ün gerisine düştü. Bu, işçi sınıfı mutlak anlamda yoksullaşıyor, fiziksel açlık sınırına itiliyor, demektir.

Eylülist rejimle devlet, işçi işveren ilişkilerine, toplu sözleşme, sosyal güvenlik gibi çalışan kesimleri doğrudan ilgilendiren her konuya el attı, doğrudan taraf oldu. Bu nedenle, çalışanların yükselttikleri her çeşit ekonomik-demokratik istem, karşısında devlet, 1982 belgesini buluyor. Bugün, Türkiye'de en küçük, en basit ekonomik hakları elde etme mücadelesinin bile siyasal nitelik kazandığı bir durum vardır.

Eylül'ün üniformalı kimliği, Türkiye'de burjuva siyasal iktidarlara karşı işleyen yıpratıcı etkenlerin, aynıyla orduya karşı işlerini getiriyor.

Türkiye, ülke içi ve ülke dışı sorunlarıyla istikrardan uzaktır. Ortadoğu kaynıyor. Kıbrıs, Yunanistan sorunları var. Türkiye'nin içinde 12 Eylül'den sonra silahlı biçimler alan, aynı zamanda Ortadoğu'nun en dinamik sorunlarından biri olan Kürt sorunu var.

Eylül rejimi, kent ve kır küçük üreticilerini, orta katmanları kazanmaya yönelik, propaganda ve dema-

gojiye dayanan bir bağlaşıklık siyaseti izledi. Ama bu siyasetini, uzun erimde başarı koşulu olan ekonomik ödünlerle destekleyemedi. Türkiye kapitalizminin, tekellerin çıkarları, sermayenin merkezileşmesini, büyük mülkiyetin güçlendirilmesini, dışa açılma eksenindeki bir ekonomik politikayı gerektiriyor. Erki sürdürme gerekliliği ise, çeşitli burjuva kesimleri ve orta katmanları kollayan bir ödün ve bağlaşıklık siyaseti istiyor. Bugün, ikilemi siyasal bağlaşıklıktan çok, ekonomik gereksinimlere öncelik veren bir tercihe çözmeye çalışıyorlar. Bu ise iktidar bloğunu daraltıyor. Proleterleşme süreçleri hızlanan orta kesimlerin nesnel uzun erimli çıkarları, her gün biraz daha işçi sınıfı kesimlere yaklaşıyor.

Süregen ekonomik-toplumsal bunalım ve derinleşen sınıf karşılıkları temelinde toplumsal muhalefet canlanıyor. Türkiye'yi yönetenler için, yönetmeyi sürdürmek yeniden zorlaşıyor.

Türkiye'nin devrimci isteği nesnelidir.

Türkiye'de toplumsal gelişmelerin başını çekecek, olayların gidişine damgasını vuracak güfte bir işçi sınıfı var. İşçi sınıfımız bugün, sayısal gücü, ülke ekonomisinde tuttuğu yer ve kazandığı deneylerle tarihsel misyonunu yerine getirmeye her zamankinden daha hazır bir durumdadır.

İNSİYATIF BİZİM TARAFTA GEÇİYOR

Sınıfın aktif, öncü kesimleri fabrikalarda ve sendikalarda öne çıkıyor, Eylül suskunluğunu alttan gelen enerjiyle yırtıyorlar. İşçi sınıfı içinde sosyalizme açık, mücadeleye istekli taze-dinç güçler var. Sosyalist hareketin yeni bir yol ve örgüt arayışı içinde olduğu bugünkü süreçte ve daha işin en başında endüstriyel yoğun bölgelere ve fabrikalara ulaşmanın yollarını bulması gerekiyor. İşçi sınıfı içindeki partisini arayan sınıf bilinçli işçilerle, sosyalist siyaseti desteklemeye açık geniş kesimlere ulaşmak pratik bir sorundur. Bunu yapmak için mükemmel örgütler kurulması beklenmemelidir. Varolanla, bir iki demeden, tek tek ilişkileri bile küçümsemeyen fabrikalara gidilmelidir. Bugün örgütlenme süreçlerinin hangi aşamasındaysak, o aşamanın tartışma ve sorunlarını oralara taşımak zorundayız.

Tabandan, işçi sınıfı yığını içinden başlayan bir insiyatifle parti oluşturma fikri fantezidir. Parti, belli bir program ve yol üzerinde anlaşmış sosyalist işçi ve aydınlar tarafından yukarıdan aşağıya kurulur. Ancak, bundan, işçi sınıfının başka bir yerde, onun adına ortaya çıkan "parti-

nin" ise başka bir yerde durduğu, partinin dolaylı ve salt ideolojik bir temsil yetkisini kurulduğu anda kazan bir örgüt olduğu sonucu da çıkarılamaz. Yukarıdan aşağıya örgütlenme ilkesi, sınıf hareketinin kendiliğinden ve alttan gelen birikiminin de partileşme sürecinin önemli bir ögesi olduğu gerçeğiyle çelişmez.

İşçi sınıfının siyasal-sendikal mücadelesi ve birliği karmaşık bir dönemden geçiyor.

İşçi sınıfının siyasal sendikal birliği, ne birliği çokça yinelenmekle, ne de sendikal alanda şu ya da bu model "önermekle" gerçekleştirilebilir. Sınıf birliğini güçlendirecek devrimci şerit; sosyalist ideolojinin fabrikalara malolmasından ve sınıfın sınıfa karşı mücadelesinin yükselmesinden geçiyor.

Kapitalizm altında işçi sınıfının birliği mutlak anlamda ve sürekli olarak sağlanamıyor.

İşçi sınıfı ancak, başka bir sınıfa karşı ortak mücadele yürüttüğü zaman ve ancak bu mücadele süresince birliğini ileri düzeylerde sağlayabiliyor.

15-16 Haziran deneyinin en çok bu yönüyle öğretici olduğunu düşünüyorum. Türkiye işçi sınıfının DISK-Türk-İş bölünmesini geçici olarak ortadan kaldıran en yüksek, belki de tek eylemi 15-16 Haziran'dır.

Sosyalist teoriyi fabrikalara götürmek, fabrikalardan yükselecek eylemlilikle birleşmeyi başarmak için her şeyi yapmak gerekiyor.

Bir yenilenme ve yeniden doğuş süreci yaşıyoruz.

Türkiye sosyalist devrimci hareketinin teorisi bir bütün olarak ilerliyor. Resmi devlet ideolojisinden kopuş, burjuva illüzyonlarını ve kendi yarattığımız fetişleri geride bırakma doğrultusunda güçlü yönelişler var. Sosyalist ideolojiji Türkiye özgülünde yeniden üretmek için ciddi çabalar var.

Kavgacı, direngen geleneğimiz yeniden canlanıyor.

Cezaevlerinde, işkence odalarında sınıf savaşını sürdüren, burjuvazinin devrimcileri teslim alma, pişman etme kampanyalarını tersine çevirenler; 12 Eylül'ün bilinçlerdeki tahribatını, ideolojik taarruzunu çökütü bir insiyatifle geri püskürttenler, en elverişsiz koşullarda greve giden işçiler, demokratik üniversite için direniş geçiren gençler yol açtılar. Gelişmeler sağlıklıdır; insiyatif bizim tarafa geçiyor. Doğru teori ve siyasetle kavgacılığı teke indirmenin koşulları hızla olgunlaşıyor.

Toplumsal Kurtuluş Dergisi'nin bu sürece hız ve güç katan bir kürsü olacağına inanıyorum. ■

EĞİTİM-ÖĞRETİM DÜNYASINDA NELER OLUYOR

Erdem AKSOY

Ülkemiz bugünlerde özel okullar rönesansını yaşama-ya sürülüyor yeniden. 24 Ocak 1980 önemli bir dönüm noktası olarak yazıldı gelişme tarihimizin aşamaları arasına. Kamu iktisadi teşebbüsleri üzerindeki devlet desteği kaldırılarak, banka faizleri serbest bırakılarak, sanayicilere kredi sağlanarak liberal ekonominin altyapısı 24 Ocak 1980 kararları adı altında belirlendi. 12 Eylül 1980 müdahalesiyle gelecek düzenin üst yapısının otoriter çerçevesi sağlama alındı.

Eğitim alanını yüksek kazançlı bir yatırım konusu olarak gören sermaye sahipleri, bugünlerde her köşede yeni özel okullar açma hazırlıkları içinde bulunuyorlar. Liberal ekonomimizin usta yöneticileri yerli mal ve hizmet üretimlerini dengelemek için başvurdukları ithal yoluyla dünya sermayesini çağırma yolunu burada denemeye hazırlanıyorlar. Yerli arabanın fiyatını düşürmek için yabancı araba ithal edenler, yerli eğitimin fiyatını

düşürmek için yabancı eğitimciler ithalini düzenin mantığı gereği yadırgamazlar. İlkokul'dan üniversiteye kadar tüm eğitim-öğretim ortamlarında yerli yabancı sermaye sahiplerinin sarmaş dolaş çekişmesi büyük bir hız kazanıyor.

Eğitim konusu tarihimizin çeşitli dönemlerinde birbirlerinden çok farklı çözümlere kavuşturulmuştur. Fatih Sultan II. Mehmet, Bizans İmparatorluğu'na son verdiğinde İstanbul'da bir büyük kültür koruyucusu olarak dikkatleri çekmiştir. Sarayında İtalyan bilginlerini, Yunanlı tarihçileri ve mimarları, Yahudi tıp adamlarını ve İranlı ozanları hoşgörü içinde birarada yaşattığını biliyoruz. Venedikli Bellini'ye portresini yaptırarak İslamcı çevreleri korkulara düşürme pahasına batı kültürüne yaklaşabileceğini gösteren Fatih, Leonardo'ya da Haliç köprüsü çalışmalarını ilham etmiştir. Ancak o babası II. Murat'tan devraldığı merkezi otoriter doğu devleti yapısını değiştirmeye kalkışmadı. II. Murat Osmanlı Devleti'ndeki iç azınlıklar sorununu kurduğu Yeniçeri Ocağı'nda çözüme bağlamıştı. Yeniçeri Ocağı, yeniçeri ordusundan ve ordunun askeri okulundan oluşuyordu. Hıristiyan azınlık içinden seçilen gençler müsülman yapıyor ve Türk ailelere teslim ediliyordu. Üç yıllık bir uyum ve çiraklık döneminden sonra saraya getirilen ve eğitimlerini sarayda Enderun okullarında tamamlayan devşirme gençlere en üst görevlere kadar yükselme yolu açılıyordu.

Mimar Sinan'ın yaşam öyküsüne baktığımızda, onun 22 yaşına kadar Kayseri'de, köyünde tarımsal ortamda büyüdüğünü, 22 yaşında devşirilip İstanbul'a getirildiğini ve Yeniçeri acemiöğlan okuluna verildiğini görüyoruz.

Tebriz seferi dönüşünde Sinan'a hasekilik payesi veriliyor. Daha sonra da 50 yıl sürecek olan Hassa Ser mimarlığı görevi başlıyor. Sinan'ın yönetimi altında Hassa mimarları ocağı çağının ve Osmanlı devlet yapısının kuralları içinde güçlü bir okul niteliği taşıyor. Yeniçeri Ocağı'ndan saraydaki sanatçılardan ya da dışardan seçilen yetenekli gençlerle usta-çırak ilişkisi içinde kuramsal ve uygulamalı dersler yürütülüyordu. Taşra kentlerindeki planlama ve yapı işlerinin denetimini de Hassa mimarlar ocağına verilmişti. Mimarlık mesleği çerçevesinde bir ünlü örnekte ele aldığımız bu eğitim biçimi, bütün çalışma alanlarında benzer bir süreç izliyordu. Sarayın tüm Osmanlı mülküne böyle eğitim yoluyla egemen olması, merkezîyetçi devlet yapısının Osmanlılarda varlığına kanıt oluşturuyor. Türü ulusları barındıran, Rum, Ermeni, Musevi azınlıklarını kapsayan düzeni yukarıda açıklanan devşirme yöntemi ayakta tutuyordu. Enderun dışında önemli bir eğitim ocağı olarak medrese kurumu bilinmektedir. Burada ilmiye sınıfı din görevlerine, yargı organlarına ve müderrisliğe hazırlanırdı. Konaklarda da yine usta-çırak yöntemiyle devlete ve orduya katılacaklar eğitilirdi. Tüccar ve sanatkarlar lonca düzeni içinde çiraklık-kalfalık-ustalık kademelenmesinden geçerdiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyüme döneminde çok yararlı bir kurum olan Yeniçeri Ocağı, giderek kendini yenileyemeyen, sorunlar yaratan bir konuma girdi. II. Mahmut 1826 yılında bu kurumu ve sonuçlarını ortadan kaldırdı. İmparatorluğun batı ile kapitalist ilişkilere girmesini kolaylaştırmak için şeriat kuralları dışına çıkabilen öğretim kurumlarının düzenlenmesi zorunlu görüldü. Hendesehane, Mühendishaneler, Muzıkayü Hümayun, Tıbbiye, Harbiye, Dar ul Ulum, Dar ul Funun medrese

disiplini dışına çıkan yüksek öğretim kurumları oldular. Bu kurumların giderleri yeni vergilerle karşılandı. 19. yüzyılın son döneminde bu okullara öğretim üyesi yetiştirilmek üzere yabancı ülkelere gençler gönderilmeye başlandı. Osmanlı bürokrasisinin yetiştirilmesi için rüştiyeler ve sultaniler kurulmuştu. Bunlar orta öğretim düzeyinde özelliği olan okullardı. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerine kadar medreseye dokunmadan batı ile ilişkileri yürütecek kadroları yetiştiren okullar ve yüksek okullar açılması uygulaması sürdürülmüştür. Son dönemin paralı okulları, acele kiralanan konaklarda çevredeki bürokratları öğretim görevine çağırarak yüksek olmayan düzeylerle yetindiler.

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat sonrasında batılı haklar sistemini ve yeni toprak düzenini yerleştirdi.

Cumhuriyet yönetimi Ankara'nın başkent olması kararını verirken batının öğretim modellerini de benimsemek istediğiydi. Bu modeller, öncelikle Ankara'da kurulan yeni öğretim kuruluşlarında yaşama geçirildi.

1960'a kadar olan dönem öğretim kurumlarını devletin gözetiminde bulundurdu. 1961 Anayasası'nın herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme hakkının olduğunu açıklayan hükmü, özel okul yatırımcılarını devreye soktu. 1915 yılından kalma Mekatibi - Hususiye Talimatnamesi'ni tozlu raflardan indirip yürürlüğe soktular. 1961 Anayasası'nın sosyal devlet ilkelerine karşın özel girişimci öğretim özgürlüğünü kullanmakta son derece başarılı ve kararlı göründüler.

Eşitlik ilkesini zedeleyen paralı okullar, 1970'de Anayasa Mahkemesi tarafından durduruldu. Bunu izleyen yıllarda son derece pürüzlü bir devletleştirme operasyonu başladı.

Yine başladığımız noktaya, 1980'den sonraki duruma gelirse, Vakıf Üniversitesi'nin paralı düzenini örnek alan girişimcilerin Sabancı Üniversitesi gibi, Fenerbahçe Üniversitesi gibi öğretim kuruluşlarının hazırlıklarının sürdürüldüğünü görüyoruz. Liberal ekonominin kazanç-ücret-hizmet denklemi yürürlüğe sokulmuş bulunuyor. Paralı öğretimdeki bu yeniden doğuş olayında, Vakfın hizmet veren şirketlerinin ve özel girişimcinin kazanç beklentileri karşısında öğretimin niteliğini nasıl yüksek tutacakları merak konusu oluyor. Ancak, bu kez, bu okulların eşitlik ilkesine ve sosyal devlet kavramlarına ters düştüğünü kararlaştırmaya yetkili yüksek mahkemeler bulunmamaktadır ortalıkta.

1915, 1965 ve 1985 yılları öğretim ve eğitim yaşamımızda özel ve paralı kurumların doğuş, yeniden doğuş ve yeniden yeniden doğuş yılları olarak görülüyor. Ancak bu yılların arkasında aranılacak tılsım, özel girişimin gücüdür. Başka bir etken bulunmamaktadır.

YÖK Üniversitesi, sürekli arasınavlarla atılma korkusuyla bunaldığı öğrenciyi ve sınav değerlendirme dışında bilimsel çalışmalara zaman bulamayan öğretim üyesini çok başarılı bir biçimde elemiş görünüyor. Bu üniversiteden diploma alacaklar, mesleklerinde ara insan gücü olmanın ötesinde bir konuma giremeyecek düzeydedirler. Tüm hazırlıkların kurmaylık çalışmalarının titizlikle ve ayrıntılara kadar uzandığı anlaşılmaktadır. Daha önceki paralı öğretim girişimlerinde durmak zorunda kalan burjuvazi, bu kez tüm olasılıkları hesaplamış olmanın rahatlığını yaşar gibidir. Günün üniversitesi artık sosyal devletin ağırlığı olan, sözü geçen, yaptığı araştırmalarla kalkınmayı destekleyen bir kuruluş değildir. ■

DİN VE DEVLET İLİŞKİLERİ: BİZDE VE SOVYETLER BİRLİĞİNDE

İldeniz KURTULAN

Cumhuriyet dönemi öncesinde bizde, Rusya'da Çarlık döneminde, din ve dinsel örgütler devlet yönetiminde önemli birer etken olarak tanımlanırdı.

Gün geldi, onlar ve biz dini, ülke yönetiminden uzaklaştırdık, laiklik ilkesini işletmeye çalıştık. Ne var ki bizde Cumhuriyetin kimi ilkeleri gibi laiklik de toplumuz tarafından gereğince benimsenmedi ki bir süre sonra tersine dönüşler izlenmeye başladı.

Konuyu az geriye götürelim. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Padişah Peygamberin varisi-halifesidir, öyleyse, dinin koruyucusu konumundadır; siyasal erki dinsel kurallara-şeriata göre yönetir. Ülkedeki ekonomik düzen, insan ilişkileri, eğitim, sağlık ve adalet ve her şey bu terazinin kefesinde değerlendirilir.

Birinci Dünya Savaşı yenilgisi ülkenin emperyalist devletlerce bölünmesi Osmanlı Devleti'nin çöküşünü sonuçladı ve ulusal güç Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Bu savaşta ulusal güç, bir yandan emperyalizmi öte yandan da feodal dinci çevreyi karşısına almak zorundaydı. Sonunda savaş kazanıldı. 23 Nisan 1920'de TBMM açılınca ilk adımda "Teşkilat-ı Esasiye" yasasıyla egemenliğin ulusa ait olduğu benimsendi. Ardından Halifelik kaldırıldı, Şeriye ve Evkaf Vekaleti dağıtıldı. Teokratik düşünce ve eylemler "Diyamet İşleri Reisliği"ne bağlandı ve en önemlisi "Tevhid-i Tedrisat" yasasının kabulüyle ulusal eğitimde dinsel ağırlığa son verildi. 1925 yılında Tekkeler ve Zaviyeler kaldırılarak bir yıl sonra "Medeni Yasa" kabul edilerek çağdaş uygarlık çığırına girildi. Bu olgun-

luk sonucunda 10 Nisan 1928'de, 24 Anayasası'nda bulunan "Türkiye devletinin dini İslamdır" hükmü de kaldırıldı ve böylece İslam dini ülke yönetimindeki hukuksal etkinliğini yitirmiş oldu.

Dahası var, 1932'de İmam Hatip Okulları, ertesi yıl İlahiyat Fakültesi kapatıldı. Ardısıra ibadet Türkçeleştirildi ve 1935 yılında çıkarılan bir yasayla Arapça ezanın yerini Türkçesi aldı ve nihayet 1937 yılında laiklik ilkesi Anayasaya girdi.

Buraya kadar güzel... Sonra ne oldu? Sonra tek partili düzenden çok partiliye geçince laiklik ilkesinden ödünler verilmeye başlandı. Kuşağımızın insanları anımsar... Önce 1948'de İlahiyat Fakültesi, iki yıl sonra Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına dair yasa değiştirilerek kimi türbeler ziyarete açıldı. Ardından "Yüksek İslam Enstitüsü" ve "İmam Hatip Okulları" kurularak din eğitimi alabildiğine yaygınlaştırıldı. Ezan Arapça okunmaya başlandı ve böylece bu akum bir çığ gibi giderek büyüdü ve güçlendi.

Bu arada 61 Anayasası her ne kadar laiklik ilkesini canlandırmak istediye de, laik Cumhuriyeti koruyan hükümlere yer verdiyse de, artık ok yaydan çıkmıştı, nitekim 82 Anayasası, 61'e bir tepki olarak ilk ve ortaokullara zorunlu din dersi koydu. Artık laiklik tartışılır olmuştu. Şimdi kimbilir ne zaman "Türkiye Devletinin Dini İslamdır" hükmü canlanacak, ya da abecemiz eski yazıya dönüştürülecek...

Gelelim komşu ülke Sovyetler Birliği'nde din ve devlet ilişkilerine.

Marksist temellere dayanan sosyalist ülkelerde sosyo-ekonomik gelişme, bilimsel ve kültürel gelişmeyi de paralelinde getirir. Bu yüzden Sovyetler Birliği'nde, giderek özü yönünden yeni bir bilinç ortaya çıkmıştır. Bu bilinç; dini durağan, tutucu ve çağdışı kavramlarla eşdeğer olduğundan yadsır, ateizmi yeğler. Zaten ilerici toplumlar da yaşayan bireyler için ateizm bilimdeki çağdaş yükseleşin bir simgesidir.

Çarlık Rusya'da kapitalist sömürü zümrenin yanında olan Ortodoks kilise, halka karşı otokrasi ve monarşiyi savunmuştur. Kilise başka inançlara bağlı olanlara karşı hoşgörü göstermemiş, karşı çıkan ve direneni ezmiştir. Çünkü kiliseye karşı olan Çar'a karşıdır.

Sosyalist Ekim Devrimi Kilise-Devlet ve Kilise-vatandaş arasındaki ilişkiyi kökünden değiştirdi. Devlet dinsel kuruluş ve mekanizmadan yararlanmadan vicdan özgürlüğünü gereğince uyguladı.

Önce 8 Kasım 1917 tarihli "Toprak Kararnamesi" ile tüm kilise toprakları kamulaştırıldı. Aynı yılın 15 Kasım'ında "Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi"yle her türlü ulusal ve dinsel ayrılıkları kaldırarak, Ortodoks Kilisesinin egemenliğine son verildi. Daha sonra Hükümet 2 Şubat 1918'de çıkardığı bir kararnameyle vicdan özgürlüğü kavramını getirdi. Bu kararnamenin 1. maddesine göre kilise devletten ayrılmış, din yalnız vatandaşın özel sorunu olarak nitelendirilmiştir. Dinsel kuruluşların işlevi, muminlerin dinsel gereksinimlerine hizmet etmekle sınırlandırılmış ve din adamlarının devlet ödenekleri kaldırılmıştır. Aynı kararname devlet kuruluşlarının dinsel törenlerini yasaklamış ve buna bağlı dinsel yemin zorunluğunu kaldırmış ve daha önemlisi resmi belgelerde vatandaşın dininden sözedilmesi engellenmiştir.

Buna karşın, vicdan özgürlüğünün geçerli olduğu Sovyetler Birliği'nde dine karşı etkin bir savaşım sürdürülmesi gerekli görülmemiş. Bu konuda Lenin der ki: "Dine karşı savaş açmak, dine duyulacak ilginin canlanmasının ve dinin gerçekten yok olmasını engellemenin en iyi yoludur..."

Sovyetler Birliği'nde dinsel törenler serbesttir, ama ateistlerin de eylemleri güvence altında bulunuyor. Başka bir deyişle; inancı olsun, olmasın tüm vatandaşların hak eşitliği güvencededir. Devlet kilisenin işlerine, kilise de devlet işlerine karışmaz. Vatandaş ister dinsel tören, isterse dine karşı propaganda yapabilir.

Sosyalist devrim, kitlelerin yaratıcı gücünü özgür bırakmasıyla, toplumsal gelişme sorunlarını kavrama isteğini doğurur. Bilimsel öngörüşün doğruluğu kanıtlanınca insanlar artık doğaüstü bir gücün yardımı olmaksızın yeryüzünde kendi kendilerine adaleti sağlayabileceklerini ve kendi yazgılarının efendisi olacakları bir düzen kurabileceklerini göstermişlerdir.

Laiklik ilkesini topluma yasalarla bindirmek bizi olumlu sonuca götürmüyor. Laiklik halka benimsetilecekse; kültür dahil, toplumsal yaşamın tüm alanlarında devrimci reform yapılması gerekir, ve de insanın kültürel yapısını değiştirmek, emekçi halk kitlelerini bilimsel dünya görüşüne ulaştırmak... ■

- ★ İşçi Hareketi: Bu Bir Başlangıçtır
- ★ Ortalıkta Doluşan Hayalet: Populizm
- ★ Gorbaçov Ne Vadediyor?
- ★ İspanya İşçi Hareketi ve Comisiones Obreras
- ★ Türkiye'de Neler Oluyor?

12 MART İLE ŞİLİ VE Sİ-AY-EY İLE BARIŞ

Yalçın KÜÇÜK

Yürek değil be, çarkmış bu, manda gönünden,
teper ha babam teper,

paralanmaz,

teper taşlı yolları

Bir vapur geçer Varna önünden,
uy Karadenizin gümüş telleri,
bir vapur geçer Boğaza doğru.
Nazım usulcacık okşar vapuru,
yanar elleri ...

x x x

Karşı yaka memleket,
sesleniyorum Varna'dan

işitiyor musun?

memet memet.

Karadeniz akıyor durmadan,
deli hasret deli hasret

oğlum, sana sesleniyorum, işitiyor musun?
memet!... memet!

Mayıs 1957, Nazım HİKMET

Sanat, bir anlatım ile bir anlatı-
landır; birbirinden ayrılmıyor.

Şair, kendi derinliğinden kork-
mayandır; derini ve derinini anlatı-
yor.

Nazım'ın bu tür şiirleri en az sev-
diklerim arasında ve başta yer alıyor.

Bir paradoks; Nazım'ın bu şiir-
leri, en çok, Türkiye sınırlarının uza-
ğına bir adım bile atmamışlar tarafın-
dan sevilir. Türkiye'nin merkezinde
de yurt toprağı özlemi duyanlar,
nemli göz ve titrek seale, bu şiirleri
okuyorlar.

Toprak sevgisi en zor kazanılan-
dır; bunu biliyorum. Ancak aydınlık,
kendi somutunu aşmakla başlıyor.
Aydın evrensel bakabilen ve evrensel
yaşayabilendir; bunu unutmamak
gerekir.

Cezanın şiddeti sevginin yoğun-
luğuyla ölçülüyor.

12 Eylül ile birlikte Nazım, yurt
dışında toprak özleminde kütleleşti.

Bu bir çözümlenmedir; çözümlen-
miş somut, çözümlenmemiş olandan
daha gerçekçi oluyor. Artık Türkiye'
nin somutunu, 1950 ve 1960 yılların-

da egemen köy romanlarında olduğu
türden bir derenin iki yamacına sıkış-
tırmamak gerekiyor.

İki ipucu ile başlanabilir; Hasan
Cemal günlük notlarında yazıyor.
Cumhuriyet'teki bir yazıdan dolayı,
Mustafa Ekmekçi ile Büro Şefi Yal-
çın Doğan, Ankara Sıkıyönetim Sav-
cısı Albay N. Bozer'in önüne çağrılı-
yor. Yargıç Albay Bozer'in söyledi-
ğini, Hasan Cemal'in notlarına geçir-
diğini, aktarıyorum: "Şimdi böyle
yola çıkıp, Cumhuriyet'i kapatmak
gibi yanlış yola gidilmesi doğru
olmaz. Olayı, 12 Mart'a dönüştürür.
12 Mart'a dönüştürmemek için bize
yardımcı olun"¹ Bu sözlerin bir baş-
langıç kararını yansıttığına ve Albay
Bozer'in çok daha üstünden geldiğine
inanıyorum. 12 Eylül, işin başında,
fincancı katrılarını ürkütmemeyi,
"eylemci" olmayanlara dokunmadığı
izlenimini vermeyi ve kurumların dış
görüntüsünü koruyarak içlerini bo-
şaltmayı bir strateji olarak benim-
siyor.

Bu, iç dinamiktir; dış dinamikle
birlikte ele alınması aydınlatıcı olma-
sına yetiyor.

ŞİLİ'DEN DERSLER

Türkiye'nin Şili'deki darbeden
doğrudan dersler çıkardığını düşün-
müyorum. CIA'nin Şili deneyimini
çözümleyerek ilgili ülkelere formüller
biçiminde sunduğunu tahmin etmek
zor olmamalı; bunu yazmak istiyor-
um. Şili'de Allende'yi deviren gene-
raller ilerici aydınların tümünü topladılar
ve kamplar kurdular. Sonunda
bir bölümünü bırakmak zorunda kal-
dılar.

Şili'de darbeci generaller, Şili
aydınlarıyla dünya ölçüsünde kurulan
dayanışma toplantılarının sonunda
gerilemek zorunluluğunu duydular.
Bunu, CIA'nin çözümleyerek bir ders
ve formül haline getirdiğini sanıyo-
rum.

12 Eylül, kapıları açık geldi.

Bilim, sapmalar üzerinde düşünme-
rek gelişiyor.

Bu kadar hazırlıklı bir müdahale-
nin sınır kapılarını kapamamış olması
düşünülemez. 12 Eylül 1980 tarihinde,
saat 19.00 çevrelerinde İstanbul'da,
Ankara'daki askeri hareketin baş-
ladığı duyuldu. Bazı sosyalist liderle-
rin bu haberler üzerine ve otomobille
Türkiye dışına çıktıklarını biliyorum.

Elimde yazılı belge yok; olması
da gerekmiyor. 12 Eylül'ün bu poli-
tikasını olgulardan çıkarmak duru-
mundayım. İki olgudan söz edebilirim.
Bir: TÖB-DER Genel Başkanı
Gültekin Gazioğlu gözaltına alındı,
bir süre tutuldu, serbest bırakıldı.
Sonra tekrar arandı; arandığında
Gazioğlu yurt dışına çıkmıştı. İki:
Profesör Sadun Aren, iki ayrı gerekçe
ile tutuklanmış ve Ankara'da ceza-
evinde yatıyordu. Biriyile ilgili olarak
tutukluluk kararı kaldırıldı; Profesör
Aren bir "yanlışlık" ile serbest bira-
kılarak evine gönderildi. Cezaevinde
yatanlar bilirler; bu tür yanlışlıkların
olmayacağını söylemek mümkün
değil, ancak çok zor. Gece Sadun
Aren, evinden yeniden alındı. "Yan-
lışlık" anlaşıldı; bu yanlışlığı, Sadun
Aren'e bir "şans" tanınması olarak
değerlendiriyorum.² Sadun Bey, bu
yanlışlığı kullanmadı. ▶

¹ Hasan Cemal, 12 Eylül Günlüğü -
Tank Sesiyle Uyanmak, Ankara,
1986, s. 100.

² Sadun Aren, 1951 TKP Tevkifatı
arasında, yurt dışında, İngiltere'de
idi. Geldi, tutuklandı, tahliye edildi
ve aklandı.

Bu kadar olgunun bir sonuç için yeterli olduğuna inanıyorum.³ Çıkardığım sonuç şu: 12 Eylül, en azından yönetiminin başında, başında buldukları örgütler ya da kişileri nedeniyle, yurt dışında kampanya konusu yapılabilecek aydınların yurt dışına çıkmalarını istedi ve buna göz yumdu.

İç dinamik, dış ekspertiz ile birleşince bir formül ortaya çıkıyor: İlerici aydınların, örgüt yöneticilerinin, yurt dışına çıkmalarına ciddi engeller çıkarılmıyor. Bir süre sonra ise bir yandan "kaçtıkları" kampanyası yapılıyor ve diğer yandan da yurttaşlık statülerine son veriliyor.⁴ Yurt özlemi sürekli ve şiddetli bir cezaya çevriliyor.

³ Hasan Cemal, günlük notlarında, Behice Boran için, "Türkiye dışına çıkmasına dış baskılar dolayısıyla bugünkü rejimin göz yummak zorunda kaldığını öne sürdü" diye yazıyor.

Hasan Cemal, op. cit. s. 255.

Düzeltilmem gerekiyor; Behice Hanım, kendisiyle ilgili bir somut durumdan hareket ediyor. Behice Hanım, 12 Eylül'den hemen sonra, pasaportla yurt dışına çıktı. Buradaki çözümleme çerçevesinde, henüz bir somut dış baskı yerine potansiyel baskılardan söz edilebilir.

⁴ Yurt dışına pasaportla, normal olarak ya da normal olmayan yollarla çıkanları yurttaşlıktan yoksun etme deneyiminin bir ABD uygulaması olduğunu bir başka çalışmamda yazdım. 12 Eylül'den önce bu ekspertizin de Washington'dan geldiğine inanmak gerekiyor.

Yalçın Küçük, Quo Vadimus, Nereye Gidiyoruz, İstanbul, 1985.

Özellikle, "Amerika'nın Latin Amerika'ya Yeni İhraç Metası: McCarthyizm" başlıklı ek, s. 202-204.

⁵ 12 Eylül Rejimi, üniversitelerde tasfiye için de uzun zaman bekleme tercih etti. 3 Şubat 1983 tarihinde önce içinde Burhan Cahit Unal, Tuncer Bulutay ve benim bulunduğum üç öğretim üyesini, 1402 sayılı sıkıyönetim yasasına göre, sorgusuz-yargısız üniversiteden tasfiye etti. Kasım 1980 tarihinde dava açılan "Bir Yeni Cumhuriyet İçin" adını taşıyan kitabımla ilgili olarak da ilk mahkeme kararını, sekiz yıllık bir mahkumiyetle ve tutuklayarak yine Şubat 1983 tarihinde verdi.

1987 Haziran'ında ekliyorum: Bu incelemeyi 1986 yaz aylarında yazdım; bu yıl üniversiteye döndüm.

Burada bir sorun ortaya çıkıyor: Neden "Barış Davası"? Yalnızca "barış" türünden değerli bir ükku için örgütlendikleri gerekçesiyle ülkenin önde gelen kişiliklerinin tutuklanarak uzun yıllar hapiste bırakılması başlı başına bir soru'dur; askeri rejimler soru sorma alışkanlığını ortadan silmek için değilse, peki ne için? Ayrıca olağandışı gelişmeleri kanıksamak, giderek hep olağan saymak, bireyin kişiliğinin erimesi değilse ne oluyor?

Ne ile suçlanıyorlar?

İşin bir hukuksal yanı var; bu yan, buradaki çözümlemenin tümüyle dışında kalıyor. Soru şudur; 12 Eylül, başında, bir "aydın davası" yaratmak istemezken,⁵ neden Barış Davası'nı

⁶ Kuşkusuz bir "teori". Kenar Evren ile Nurettin Ersin arasındaki ihtilaftır. Barış yöneticileri tutuklandığı gün, Kenan Evren Sofya'da resmi ziyarette idi. Barış Yöneticilerinin Evren'in yokluğunda vekalet eden Orgeneral Ersin'in emriyle tutuklandığına pek çok inanıldı.

Önemli olaylar için tuttuğum kartlarıma bakıyorum: 26 Şubat 1982 akşamı, Ankara Devlet Konser Salonu'nda idim. Tefvik Çavdar, Mahmut T. Öngören, notlarında yer alıyor. Konser yerine Türk aydını, Barış tutuklamalarının şokunu duydu.

Paşalar İhtilafı Teorisi'ni ilk kez burada duydum. Türk aydınının bilimsellikten uzaklığına sadece öfkelenmişim. Böylesine derin bir sağlık karşısında, korku ile düşünmemenin bu türüne pek az rastlanıyor.

Türkiye Üzerine Tezler'in ikincisini çoktan yayımlamıştım. Burada "Kemal'in Yasaları" adımı bile verdim; TC yöneticileri, sosyalist sisteme her önemli gidişte-gelişte bir önemli tutuklama yapar.

Aydın Üzerine Tezler'de "iyi paşa - kötü paşa" ikilemini Türk aydınının kafasından silebilmek için yoğun çözümler yapmaya çalıştım.

Yakın zamanda arkadaşım Atılan Başer Kafaoğlu ile sohbet ederken öğrendim, İstanbul'da da tutuklamlarla birlikte davanın açılmasını Evren-Ersin ayrılığına bağlamışlar. Aslan, çocukluktan kalma melek-şeytan ikilemine bağlıyor. Türk politikasını çözümlerken Türk aydınının sürekli olarak anneannelerinden dinledikleri melek-şeytan ikilemine uygun tipler yarattıklarını söylüyor. Daha haklı olabilir.

açtı?⁶ Tekrar ediyorum; bu soru sorulmalıdır. Üstelik bir soru sorulunca, zaman zaman, arkasından başka sorular geliyor. İkinci soru şöyle: 12 Eylül Rejimi, Barış Davası'nı, açtığına göre, neden bu kadar geç açtı?

Doğru sorular, açıklıkların anahtarları oluyorlar.

Bu son noktayla ilgili açıklayıcı bilgi verebilecek durumdayım: İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, Askeri Savcılığa, soruşturma istemini 27 Ekim 1980 tarihinde gönderiyor ve bunda, 7 Eylül 1980 tarihinde Tuzla-Kantarlı'da "bol miktarda", Sofya'da

İkelliktir.

Toplumunu yöneten eğitilmişler, yasarlar, "bizler" bilmesek de, Kenan Evren bilmesek de var. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı, TC Dışişleri Bakanlığı, CIA ya da MIT, ne güne duruyor?

Akil toplumsaldır; kişilerden öte. Örgütseldir; örgüt, sınırlayabilir, açabilir. Bilim, eğitilmişler ve karşı eğitilmişler üzerinedir; bilimsel akıl, tartmasını biliyor. Eğer Evren-Ersin ayrılığı sonucunda, Ersin, emekli büyükelçileri, en büyük baronun başkanını, Cumhuriyet Gazetesi'nin dış politika yazarını, seçkin eğitimcileri tutuklatabiliyorsa, birazcık tartabilen bir akıl, bu iki kişinin yanyana oturmasına hükmedebilir.

3 Nisan 1982 tarihli kartımda, önemli olacağı daha önce duyurulan Evren'in Bursa konuşması var. "MGK içinde ayrılık var, Ersin Paşa'yı Pakistan'a gönderdi diyorlar; biz biriz." Önemli olarak bu açıklıyor. Bir de şu: "Türkiye'de Komünist Partisi'ne yer yok." Bu açıklamanın 5 Nisan 1982 tarihinde Romanya'ya yapılacak geziyle ilgili olduğunu sanıyorum. Kartlarımda yine bu tarihte 52 TKP üyesinin tutuklandığı haberi var.

"İyi Paşa - Kötü Paşa" ikilemini ya da babaannelerinden öğrendikleri "melek şeytan" ikilemini aşamayan, aşmak istemeyen, ikellik ve siğlik bataklığında halmakta ısrar eden, tek sözcükle kafasıyla yürüyüp ayaklarıyla düşünmeye çalışan aydınlar için önemli nottur; Mustafa Kemal'den beri Türk yöneticileri önemli bir sosyalist gelişmeden önce mutlaka içeride solcu tutuklar.

1987 Haziran ayında ekliyorum: Bulgaristan'ın bir üst düzey yetkilisi, bir dostum, tutuklama haberinin Todor Jivkov, Boyana Sarayı'nda Evren'e verdiği resepsiyonda ulaştığını, bana söyledi. Seyahat iptali için geç kalınmıştı.

Eylül 1980 tarihinde yapılacak Barış Parlamentosu ile ilgili bildirimler bulunduğunu kaydediyor. Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği, soruşturma emrinde, Barış Derneği'nin "kurulduğu günden itibaren sürdürdüğü faaliyetler, yayınladığı bildirimler ve yetkililerin verdiği demeçlerle TCK'nun 141 inci maddesinde tarifini bulan bir örgüt haline dönüştüğü anlaşıldığından" diyor.⁷ 12 Eylül Dönemi'nin daha ilk ayında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, Barış Derneği'ni ünlü TCK 141 inci madde çerçevesinde illegal bir örgüt olarak görüyor.

Barış Derneği'nin suçlanmasında en önemli dayanaklardan birisi, TKP Politbüro üyesi Aydan Bulutgil'in emniyette alınan ifadesi sayılıyor; Askeri Savcılık buna dayanıyor. Aydan Bulutgil'in emniyet ifadesi tutanağının Sıkıyönetim Komutanlığı'na sevki 25 Temmuz 1981 tarihini taşıyor. Barış Davası tutuklamaları ise 26 Şubat 1982 tarihinde başlatılıyor. M. Dikerdem, Reha İsvan, O. Apaydın,⁸ E. Atabek, M. Özek, N. Dalyancı, A. Sirmen, H. Baş, M. Tümer, İstanbul'da tutuklanıyorlar. İddianame, Mayıs 1982 tarihinde hazırlanıyor.

"BARIŞ DAVASI" NDA ZAMAN KULLANIMI

12 Eylül Rejimi, zamanını neden böyle kullandı? Bunu araştırmak zorundayız.

Bazı önermelerden hareket etmekte yarar var: Barış Davası, bir Aydın Davası'dır.

12 Eylül, yönetiminin başlarında, aydınları antagonize etmek istemedi; sonunda bu yola girdi. Bunun bir nedeni, kesinlikle, iç dinamiklere ilgili olmalıdır; gösterebileceğimi sanıyorum.

Başlangıçta aydınları antagonize etmemeye çalışmak, zaman içinde hemen, 12 Eylül Komutanları için bir inandırıcılık sorunu çıkardı. Tehlikenin büyüdüğünün soldan geldiğine inanıyorlardı; ancak, sağ'dan en azından iki başbakan yardımcısını tutuklamışlardı. MSP Genel Başkanı Profesör Necmettin Erbakan ve MHP Genel Başkanı Emekli Albay Alpaslan Türkeş, Türkiye'de başbakan yardımcılığı yapmış iki politikacıdır. Tehlikenin azalışı olarak gösterilen soldan tutuklananların çok büyük bir bölümü ise bryıkları henüz terlemiş gençler oldular. Doğru'da yaşlı

kürt bulundu; ancak Türkçe bilmiyorlardı. Sol adına tehlikeyi, çoğunluğu yirmisinden önce cezaevine girmiş gençlerle Türkçeleri bozuk kürt köylülerine bağlamak, inandırıcı bir iddia programı yapmayı güçleştiriyordu.

Ne yazık, Türkiye toplumunda, sendika yöneticilerinin bilinç ve ağırlık düzeyleri, öğrencilerle bir tutuluyor. Henüz sendika yöneticisi işçiler, daha ilerici bir inandırıcılık ve ağırlık sergileyemiyorlar.

Barış yöneticilerinin tutuklanmasıyla, Dikerdem, İsvan, Apaydın, Sirmen, Atabek ve diğerleriyle, 12 Eylül Rejimi, terazinin sağ kefesindeki Erbakan-Türkeş ve benzerleriyle tartışabilecek bir isimler listesi bulunmuş oluyor. 11 Eylül 1980 akşamı yorgun düşmüş Türk aydınına büyük korku şokunu sunabiliyor.

Bütün çözümlerimde iç dinamiğin önceliği var. Fakat hep dış dinamizmle birlikte gelişiyor.

Tekrarlıyorum; dış dinamığa öncelik vermek, tüm güzelliklerle kötü-

⁷ Türkiye Barış Derneği, İddianame, hazırlayan synt. yrd. sav. Mustafa Gül, Selimiye, 1982, s. 7.

⁸ İlk tutuklama kararının gıyabi olarak Orhan Apaydın için 23 Şubat 1982'de alındığı anlaşılıyor.

Bir başka Paşa'nın "önlemeye çalıştım, üç gün geciktirdim" türünden apologia ileri sürdüğünü, bunun da, arkadaşların tarafından kabul edildiğini duydum. Safdilliktir; Euren, 25 Şubat 1982 tarihinde Sofya'ya gitti.

Tahliye ile ilgili son ve önemli karar 17 Şubat 1986 tarihine denk geldi. Bakanlar Kurulu Başkanı Turgut Özal, Batı dünyasından ilk resmi davet ile Londra'ya gidiyordu.

Bir rastlantı mı?

Tarihi ve önemli oluşumları rastlantılarla açıklamak ilkeliktir.

30 Temmuz 1986 tarihinde eklemem gerekti; Plehanov, Rusya köylüsü ile aydını arasında bir paralellik saptıyor. Biri yönetim yasalarına ve diğeri bilimsel yasalara alışmıyor.

Rus köylüsünün yazılı yasaları sevmemesi ve hep keyfine göre 'zevkinin peşinden' hareket etmek istemesi türünden, Rus entellektüeli de tarihsel yasalardan korkuyor, istisnacığa, exceptionalism, 'sosyolojide subjektif yönetime', aynı anlama gel-

liklerin yurt dışından geldiğini düşünmekle özdeşler; yıllardır bu tür anlayışın geçersizliğini göstermek için çabalyorum. Bilim, eğilimlerin karşılıklı ilişkisini çözümlemek oluyor. Dış dinamiği tümenden yadsımak bilim yolunu reddetmekle aynı konuma giriyor.

Şimdi Barış Davası'nda dış dinamiği görebilmek için, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nda hazırlanmış olan iddianame'ye dönüyorum. İddianame, 4 Nisan 1977 tarihinde Dernekler Yasası'na göre kurulan Türkiye Barış Derneği'nin, "kurulduğu tarihten itibaren legal bir dernek görünümü altında, barış sözcüğünün mukaddes anlamını paravan yapap S.S.C.B. yanlısı olarak, dünyanın hür ve demokratik düzenini (Batı Dünyasını), Türkiye'nin hür ve demokratik batı dünyasının güvenliği ile ilgili antlaşma ve ittifaklarını (NATO, CENTO, ikili anlaşmalar gibi) ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut ve meşru anayasal düzenini yıkmak, onun yerine Marksist-Leninist bir düzen olan Komünizmi Türkiye'ye getirmek" amacıyla eylemler düzenledi-

mek üzere, özünde hep aynı 'zevke' başvuruyor."

G. Plehanov, Selected Philosophical Works, Vol. 1, Moskova, 1977, s. 296.

Türk aydını da, köylülüğün derin etkiyle olabilir, tekrarlanan toplumsal olguların arkasında bir ortak mantık, bir eğilim, ve giderek bir toplum yasası görmek istemiyor; sanki, bilimsel yasalardan korkuyor.

Bakanlar Kurulu Başkanı Turgut Özal, büyük gösterişlerle, Moskova'ya gitti. Bir büyük acemilikle de, Sovyetler Birliği yöneticilerinin Moskova'da Özal'ı görmesiyle birlikte Eylülüst Dönem politikalarını unutacağını ve büyük açılımların başlayacağını düşündü; düş kırıklığı bunu açığa çıkarıyor.

Bunun için önlemini almışlar; Özal'ın Moskova'daki ikinci gününde, Türkiye'de TKP davasından onbeş yıla kadar 74 ve Sosyalist Vatan Partisi'nden de sekiz yıla kadar 7 mahkumiyet kararı açıklandı.

"Kemal'in Yasaları" adını verdiğim, açıklığa kavuşturduğum yasalar, şaşmaz bir biçimde etkinliğini sürdürüyor.

1987 Haziran ayında ekliyorum: Bir "başka paşa", Haydar Saltık'tır. Bazı Barış Davası sanığı arkadaşlarımdan Haydar Paşa methiyelerini pek çok dinledim.

ğini ileri sürüyor.⁹ Barış Derneği'ne bir parti veya siyasal bir "cephe" kimliği kazandırmak istiyor.

İddianame, bu görüşü kanıtlamayı amaçlıyor ve sonunda kanıtlamış olduğunu düşünerek bir hükmi ifade ediyor. Sonuna doğru, "tüm açıklama ve izahlarımızdan anlaşıldığı üzere" deniliyor. Barış Derneği'nin "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin en faal cephe örgütü olan Dünya Barış Konseyi ve dolayısıyla Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden aldığı talimatlar doğrultusunda" çalışan bir kuruluş olduğu yazılıyor.¹⁰ Kuşkusuz, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden talimat alabilmek için araya Türkiye Komünist Partisi'nin sokulması gerekiyor.

İddianame'nin başında ise bir mantık açıklanıyor. Şöyle yazılıyor: "Lenin, Sovyet Rusya'da, 1917 Komünist Ekim Devrimi'ni gerçekleştirdikten sonra 1921 yılında Marksist-Leninist ideolojiyi tüm dünya devletlerine yayıp benimsetmek ve komünizm propagandası yapmak için, sendikalar, işçi teşekkülleri, kooperatifler, gençlik kuruluşları adı altında birçok teşekküller kurduğu, bu teşekküller marifetiyle milletlerarası alanda Komünizm ve Sovyet propagandası yapmayı ve sürdürmeyi düşünmekte ve bunun hazırlıklarını yapmaktaydı". Devam ediyor; bu amaçlarla "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği; milletlerarası kuruluşlar, örgütler şebekesi meydana getirmeyi" bir politika yapıyor. Şebeke hakkında da bilgi veriliyor: "Bu teşekküller dış görünüşleri itibarıyla, demokratik, insanları birleştirici bir maske ya da cephe altında gösterilirler; fakat faaliyetleri ele alınıp tetkik edildiğinde, Sovyet yanlısı Marksist-Leninist ideolojiyi ve komünist politikayı yaymak amacıyla güttükleri aşkar olarak gözükmektedir." İddianame, cephe girişimlerini hep Sovyet çabaları olarak görme eğilimini ifade ediyor.

Örnekler var ve İddianame'de yer alıyor. Aktarmayı sürdürüyorum: "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği söz konusu cephe örgütlerinin tesisine bilhassa 1940 yıllardan sonra daha çok önem vermeye başlamışlar, bu yıllardan sonra Dünya Sendikalar Federasyonu, Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Dünya Uluslararası Talebe Birliği, Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu, Uluslararası Gazeteciler Örgütü, Uluslararası Demokratik Hukuk-

çular Derneği, Dünya Bilim İşçileri Federasyonu namı altında cephe örgütleri kurmuşlar."¹¹ Açıklama burada da kalmıyor; devam ediyor.

Bir süre durmak gereğini duyuyorum.

Soru şu: İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcı Yardımcısı Mustafa Gül, böyle tarihsel ve ayrıntılı bilgileri hangi kaynaktan ediniyor ve İddianame'ye koyuyor? 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde ve artan ölçüde Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Sıkıyönetim Komutanlıkları Adli Müşavirlikleri'ne istihbarat bilgileri verdiği tahmin ediliyor; 12 Mart yargılamalarında bu bilgiler dosyalarda yer alabiliyordu. Bütün kanıtların üstünde tek yanlı doğrular kabul edilerek yargı kararlarının tutarlılığını bozmadığı sürece, yargı kararlarında görülmeyen el işlevini üstlenmediği sürece, bunları, kaçınılmaz saymak gerekiyor.

Fakat elimde belge yok, MİT'in Sıkıyönetim Komutanlıkları'na böyle bilgiler verip vermemiş olduğunu kanıtlayamıyorum. Başka kaynaklara bakmak gerekiyor.

KAYNAKÇA: CIA

Birleşik Devletler'de Hoover Institution'un bir Sİ-AY-EY kuruluşu olduğunu ve bu anlamda yararlanılabileceğini Türkiye Üzerine Tezler'in ikinci kitabından beri tekrarlıyorum. Hoover Enstitüsü, her yıl, "Yearbook on International Communist Affairs", Uluslararası Komünist Eylemler Yılı, yayınlıyor. Yıllık, CIA'nın ayrıntılı bilgileri ile değerlendirmelerini veriyor.

CIA ne ve nasıl düşünüyor sorusuna Yearbook on International Communist Affairs ciltlerinde cevap bulmak mümkün. Buraya bakıyorum.

1980 yılına ait Yıllık'ta bir bölümün başlığı şöyle: "International Communist Front Organizations" CIA, bu bölümde, Uluslararası Komünist Cephe Örgütleri olarak gördüğü kuruluşlar hakkında bilgi veriyor.

Bu bölümün ilk paragrafını aktarıyorum: "The international fronts operating since World War II are counterparts of organizations set up by the Comintern after the First World War. Their function today is the same as during the interwar period: to unite communists with persons of other political persuasions to support and thereby lend respectability to Soviet foreign policy objectives."¹² Sİ-AY-EY, cephe örgütleri-

nin, iki büyük savaş arasında Komintern'e bağlı olarak kurulan örgütlerin karşılığı olduğuna, Komünistler ile komünist olmayan saygın kişileri biraraya getirerek Sovyet Dış Politikası'na saygınlık kazandırmayı amaç edindiğine inanıyor ve bunu yayıyor.

Sİ-AY-EY Yılı, "Sovyetler Birliği Komünist Partisi, cephe örgütlerini, Uluslararası Departman'i ile kontrol eder" diye yazıyor. Yedi büyük cephe örgütünün genel merkezlerindeki Sovyet yurttaş sekreterlerin, Uluslararası Departman görevlileri olması gerektiğini ileri sürüyor. Şimdi, CIA'nın, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin denetiminde olduğunu ilan ettiği ve Sovyet dış politikasının araçları saydığı cephe örgütlerinden, en önemlilerinin adlarını, bu CIA kaynağından aktarıyorum: Bir: Dünya Barış Konseyi, İki: Dünya Sendikalar Federasyonu, Üç: Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu, Dört: Afrika-Asya Halklarının Dayanışma Örgütü, Beş: Uluslararası Gazeteciler Örgütü, Altı: Uluslararası Demokratik Hukukçular Derneği, Yedi: Hıristiyan Barış Konferansı, Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Sekiz: Uluslararası Öğrenci Birliği, Dokuz: Dünya Bilim İşçileri Federasyonu.¹³ Görülüyor; İddianame'de sayılan cephe örgütlerinin hepsi, bu kaynaktan açıkça belirtiliyor. İddianame, Dünya Barış Konseyi hakkında şunları ileri sürüyor ve yazıyor: "Söz konusu cephe örgütlerinin faaliyetinden memnun kalan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 1948 yılında Polonya'da düzenledikleri 'Dünya Barışseverler Aydınlar Kongresi' sırasında Dünya Barış Konseyi namı altında Lenin'in komünizmi aktarma kayışları olarak nitelendirildiği demokratik cephe örgütlerinden en faal ve en etkili bir örgüt olarak Dünya Barış Konseyi'ni kurmuşlardır."¹⁴ Sözümlü ettiğim CIA doku-

⁹ Türkiye Barış Derneği, İddianame, op. cit. s. 7.

Cümlelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için, metinde olmayan, ektakılar koydum.

¹⁰ ibid., s. 80

¹¹ ibid., s. 8

¹² Hoover Institution Press, 1980 Yearbook on International Communist Affairs, s. 439

¹³ ibid., s. 439

¹⁴ Türkiye Barış Derneği, op. cit., s. 9

manı da bunu doğruluyor ve "cephe" örgütleri hakkında kısa genel bilgiden sonra hemen Dünya Barış Konseyi'ne geçiyor. Şöyle başlıyor: "DBK, bütün cephe örgütleri içinde en geniş coğrafi kapsama sahiptir ve şu anda 130'dan fazla ülkede şubeleri olduğunu ileri sürmektedir. Sovyet yöneticilerinin, 1970 yılları ortalarında, yaklaşık olarak 400 milyon Barış Derneği destekleyicisi olduğunu tahmin ettikleri bildiriliyor."¹⁵ Bir uyum gözleniyor.

Buraya kadar açık. CIA, Dünya Barış Konseyi'nin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin en yaygın cephe örgütlerinden birisi olduğuna inanıyor. Sİ-AY-EY'e göre bu tür "cephe" örgütleri, her ülkede komünistler ile, saygın ismi olan, bir politik bağlantısı olmayabilen, ancak komünistlerle yanyana gelmekten çekinmeyen, bir tür "safdil" aydınları biraraya getirmeye yarıyor. Her ülkede bu biraraya getirmeyi de, ülkenin komünist partilerinin üstlenmesi gerekiyor.

TURKIYE YENİ BİR SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNE, TÜRKİYE'DE BARIŞ ÜLKUSÜNÜ YUKSEK TUTMAK İSTEYEN AYDINLARI CEZALANDIRILARAK GİRDİ.

POLİSTE BİR İFADE

Bir halka eksik; eksik olanı Aydan Bulutgil'in poliste alınan ifadesi tamamlıyor. İfadenin Barış Derneği ile ilgili paragrafını aktarmak zorundayım ve Aydan Bulutgil'in ifadesinin bu bölümü şöyle başlıyor: "Bildiğim kadarıyla Barış Derneği dünyada doğrudan ya da dolaylı olarak sosyalist ülkelerin denetimindedir."¹⁶ Devam ediyor: "Özellikle SSCB etkilidir. Bu demekler sayesinde SSCB kendi propagandasını yapar ve Batı ittifaklarının güçlenmesini dünyada kamuoyu oluşturarak engellemeye çalışır." İfadenin buraya kadar olan bölümünde bir yenilik yok; çeşitli kaynaklardan alınabilecek bilgilerin tekrarı oluyor.

Bundan sonrasının Aydan Bulutgil'in çözülerek söylemiş olmasının, işkence ile ağzından alınmasının

ya da tümüyle uydurulmuş olmasının, burada yaptığım çözümleme açısından hiçbir önemi yok; yalnızca Aydan'ın çektiği acılar açısından bir önemi var.¹⁷ Buradaki çözümleme, 12 Eylül Rejimi'nin bakış açısıyla ilgilidir. Bu bakış açısı, 12 Eylül'den çok önce ve MİT içinde oluşturularak ilgili yerlere verilmiş olabilir. Aydan Bulutgil'den yalnızca buna uygun bir anlatım alınmıştır; mümkün. MİT'in, Barış Derneği'ni TKP'nin kurdurduğu yargısından hareketle Aydın Bulutgil'den buna uygun bir ifadeyi zorla almasıyla, Aydan Bulutgil'in çözüme sonucunda MİT'e bu bilgilerin geçmesi ve sonunda 12 Eylül Rejimi'nin, bu sonuca ulaşması arasında, buradaki çözümleme açısından hiç ama hiçbir ayrım yok; yöntem açısından tekrarlıyorum.

Sevgili Aydan Bulutgil'in yakalandığı 1981 Mayıs ayından önce yurt dışına çıkmaya ikna edilmemiş olmasının büyük bir basiretsizlik sayıyorum.

Üstelik daha sonra yargı önünde siyasal bir savunma yapmayacağı da, neden bekledi veya bekletildi? Başkalarının ve Aydan'dan daha az yüklü olanların yurt dışına çıkmaları sağlanmışken Aydan Bulutgil'in bırakılmasını basiretsizliğin yanında, insani ölçülerde, büyük bir acımasızlık olarak görüyorum.

Aktarmaya devam ediyorum: "Bildiğim kadarıyla Barış Derneği'nin kurulmasında TKP üyeleri ve sempatanları aktif rol oynamışlardır. Barış Derneği'nin kurulması için yapılacak hazırlıklar ve çalışmalar parti kararı ile olmuştur." 12 Eylül Dönemi'nde TKP Politbüro üyesi olduğu iddiasıyla yargılanan bir kim-seden böyle bir ifade alınabiliyor.

Aydan'ın polis ifadesinin ilgili bölümünü aktarmaya kısa bir ara vermem gerekiyor. Gazeteciler, MGK Başkanı Orgeneral Evren ile birlikte bir yurt dışı gezisi için uçaktalar; Hasan Cemal, günlük notlarına alıyor. Mehmet Barlas, Evren ile konuşuyor. Aktarıyorum: "Mehmet Barlas, sözü daha sonra Barış Derneği'ne getirdi. 12 Mart'taki aydın toplamaları'na bugün rastlanılmadığını, fakat Barış Derneği'nin olduğunu belirtti. 'Bir Ali Sirmen, bir Orhan Apaydın...' dedi." Karşılıklı konuşma sürüyor. Evren, bunun üzerine, "Barış Derneği'nin Komünist Partisi ile ilgisi varmış" diyor. Mehmet Barlas ısrar ediyor ve "Ali Sirmen'in, Orhan Apaydın'ın ilgileri olduğunu sanmıyorum,

sonra kaçmamışlar, buradalar" diyerek Evren'i ikna etmeye çalışıyor.¹⁸ Kuşkusuz etmesi söz konusu değil;

¹⁵ 1980 Yearbook on International Communist Affairs, op. cit., s. 440

¹⁶ Mehmet Aydan Bulutgil, Emniyet İfadesi, fotokopi, Temmuz 1981, s. 44

¹⁷ Aydan Bulutgil üzerinde bu çalışmada ayrıca duracağım. Bir "hakkım" olduğunu düşünüyorum. Bu çalışma için sayısız iddianame, emniyet ifadesi ve benzeri inceledim. Hepsinde polis, özellikle, nasıl ve kimin aracılığıyla bilinçlendiği sorusuna önem veriyor.

Aydan Bulutgil, hakkındaki gerekçeli hükme göre, 1951 Tevkifatı'ndan beri bir mahkemece yargılanan en yüksek sorumluluk düzeyine çıkmış bir TKP üyesidir. Emniyet ifadesinin birinci sayfasında ve ilk verdiği isim şöyle:

"1968 yılında SBF'nin Maliye İktisat bölümünden mezun olduktan sonra lisans üstü öğrenim görmek üzere aynı yılın Eylül ayında İngiltere'ye Birmingham Üniversitesi'ne gittim. Okula gittikten sonra hiraladığım pansiyonda kalmaya başladım. Kendisini daha önce tanımadığım aynı Üniversitede doçentlik tezi üzerinde çalışan ODTÜ öğretim görevlilerinden Yalçın Küçük isimli bir Türk'le tanıştım. Kendisiyle sosyalizmin sorunları üzerine ve Türkiye'deki politik gelişmeler üzerine konuşmalar yapardık. Kendisi Türkiye'de TIP'i savunuyor, bu partinin işçi sınıfı partisi olduğunu söylüyordu ve beni de TIP görüşleri doğrultusunda bilinçlendirmeye çalışıyordu."

Aydan Bulutgil, op. cit., s. 1
Sevgili Aydan ifadesinde, çok büyük ölçüde, doğruları söylüyor. Bazı düzeltmeler yapabilirim. Yapmak istemiyorum; Aydan, sosyalist yola, TIP çizgisine girdi.

Çok kibar, terbiyeli, insan bir genç arkadaşım. Bizim evimizin bir parçası, karımın ve oğlumun pek çok sevdiği bir genç arkadaşımız oldu. Sevgimde en küçük bir azalma yok.

1987 Haziran ayında ekliyorum: Bu incelemeyi başka bir çalışmam için hazırladım. Sonra yayınlamadım. Burada ilk kez yayınlıyorum.

¹⁸ Evren, Mehmet Barlas'a şu cevabı veriyor: Ama kaçanlar var. Mesela Behice Boran.. bir zamanlar kuvvetliydi. 14-15 milletvekilleri vardı."

Hasan Cemal, op. cit., s. 503

çünkü, Evren'in de, Ali Sirmen'in, merhum Orhan Bey'in TKP üyesi olduklarını düşünmediğini sanıyorum.

Polis ifadesinin ilgili bölümünü aktarmayı sürdürüyorum: "Barış Derneği'nin kurulması için, partisel ilişkisi Ankara'da bulunan ve yapılacak hazırlıkları yürütmek amacıyla partisel ilişkisi İstanbul'a alınan Ragıp parti adlı Bedri Aydemir, yapılacak hazırlıkları yürütmekle görevlendirilmiştir. Bedri Aydemir bu dönemde Aydın Meriç'e bağlı olarak çalışmıştır. Bedri Aydemir'in yönetiminde aralarında partisel ilişki kurulmadan 5 kişilik bir komite oluşturulmuş, bu komite Barış Derneği'nin kurulması için değişik politik görüşlerden kişilerle diyaloglar kurarak kuruluş hazırlıklarını yürütmüştür. Bu komitede yer alan diğer kişiler Zülal Kılıç, Mehmet Karaca, Orhan Taylan ve Enis Coşkun idi."¹⁹ Aydan Bulutgil kuruluş aşamasında yetkili bu beş kişiden ayrı Barış Derneği'nin kurulmasından sonra üç kişinin görevlendirildiğini ifade ediyor. Şöyle: "Barış Derneği içindeki partisel faaliyetleri yürütmek, Barış Derneği'nde TKP'nin görüşlerini etkili kılabilmek için bu faaliyeti yürütmekle görevli bir parti komitesi bulunmaktadır. Bu komite, Merkez Komite Üyesi Erdal Talu'nun yönetiminde Enis Coşkun ve Ali Taygun'dan oluşmaktadır." Beş kişinin, kuruluşun sonra, yerini üç kişiye bıraktığı iddia ediliyor.

"MESAJ"LAR VE KANALLAR

Bundan sonra bu incelemeyi hızla bitirebilirim. Çözümleme için gerekli elemanların çoğunluğu sağlanmış bulunuyor. Pek az eklenecek kalıyor.

Ne yazık, Türkiye'de İstihbarat Örgütleri ve Sıkıyönetim Adli Müşavirlikleri, Türkiye Komünist Partisi'ni Sovyetler Birliği'nin dış politikasından ayrı düşünemiyor. Türkiye'deki yönetimler için TKP, Sovyetler Birliği'ne bir "mesaj" gönderilmek istendiği zaman ortaya çıkıyor. Türkiye'deki rejim, TKP'nin omuzlarının istinden, Sovyetler Birliği ile konuştuğunu varsayıyor.

Ne yazık, Barış Derneği'ni, Türkiye Komünist Partisi'nden ayrı ele alamıyor.

Ne yazık, Aydan Bulutgil'in, Askeri Savcılık'ta ve Sorgu Yargıçlığı'nda kabul ettiği polis ifadesini

geçerli sayıyor.²⁰ Bundan kaynaklanan bir politika geliştiriyor.

Çözümlemenin bundan sonraki bölümünün önemli adımları şöyle geliyor: Bir: Evren'in Ocak 1982 tarihinde Sofya'yı ziyaret edeceği açıklanıyor. Bu açıklama ile aynı günlerde TIP'iler tutuklanıyor.

Bu gezi, aniden, Evren'in eşinin hastalığının arttığı gerekçesiyle erteleniyor. Kartlarına göre ertelenme gerekçesi, Polonya'da yönetimin silahlı kuvvetlere devredilmesidir; gerçeğin bu yönde olduğunu düşünüyorum. Evren'in 11 Ocak 1982 tarihinde Sofya'da olacağı planlanmış ve açıklanmıştı. Bu tarihte Evren Sofya'ya gitmedi ve aynı tarihte Dışişleri Bakanı İter Türkmen, Brüksel'e gitti. ABD ve zamanın Dışişleri Bakanı General Haig, Polonya'da alınan karar üzerine ve alınacak önlemleri görüşmek üzere Brüksel'de NATO Bakanları toplantısı düzenliyordu. Birleşik Devletler için Polonya'daki gelişmeler, Polonya'nın sosyalist sistemden kopmasıyla ilgili umutları sona erdirdi. Sosyalist sisteme karşı, Soğuk Savaş yıllarını hatırlatan bir gerginlik dönemi başlıyordu; Türkiye Devlet Başkanı'nın bir sosyalist ülkeye planlanmış ziyareti ertelendi.

İki: Yeni bir Soğuk Savaş dönemine, Türkiye'de barış ülkesini yüksek tutmak isteyen aydınların cezalandırılmasıyla başlamak şartı olmuştur.

Üç: Daha sonra Şubat 1982 tarihinde gerçekleştirilen bu seyahatte, Devlet Başkanı Kenan Evren'in Bulgar kentlerinde caddelere dizilen halkın "drujba-mir" sözcükleriyle karşılandığını televizyonda izleyebilirdim. "Dostluk-Barış" anlamına geliyor; sosyalist ülke, dostluk ve barış isteginin halktan halka geliştiğini göstermek gereğini duyuyor.

Sovyetler Birliği, çağdaş devletler içinde, içişlerine karışmama ilkesini şartı bir titizlikle uygulayan ülkelerin başında geliyor. Ülkelerin içişlerine karışmıyor ve Anglo-Amerikan çözümleyiciler bu politikanın oluşumunda en büyük olayın, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Karadeniz'de boğulması olduğunu ileri sürüyorlar. TKP'nin ilk ve büyük kadrosunun ölümü karşısında bile genç Sovyet Devleti, Türkiye ile dış ilişkilerinde bir değişiklik yapma gereğini duymadı.

12 Mart döneminde Başbakan Kosgin, Türkiye'ye yapmış olduğu gezilerle, ekonomik ilişkileri geliştirdi. 12 Mart yıllarında Türkiye, dış politikasında önemli bir değişiklik yapmadı.

Evren'in Sofya gezisi, sosyalist sistem açısından, bu politikada yeni bir arayış olarak gerçekleşti.

Dört: TKP, 12 Eylül'ün ilk döneminde, TIP ve TSİP'i, 12 Eylül tarihinde yönetimi alan komutanlara karşı fazla sert davranmakla eleştirdi. 12 Eylül için, yalnızca, "askersel devirge" demekle yetindi.

1982 yılı Şubat ayında Behice Boran, Ahmet Kaçmaz, TKP Genel Sekreteri İ. Bilen biraraya geldiler.

1982 yılı başlarında Türkiye'nin, 1960 yıllarının ortasından itibaren yerleşik dış politikasında, nitelik değişikliği başladı.

Barış Derneği yönetim kurulu, 1980 yılı Nisan ayındaki genel kurul ile, kuruluşundaki darlığı kırarak sol siyasal eğilimlerin bir bölümünü yansıtabilecek bir genişliğe ulaşmıştı.

Bu incelemeyi burada bitiriyorum. ■

¹⁹ Barış Derneği İddianamesi'nde yer alan 38 kişilik kurucu listesi içinde, Aydan Bulutgil'in ifadesinde adları geçen beş kişi görülüyor.

Barış Derneği Kurucuları iki kategori içinde toplanabiliyor. Birincisi, bu beş kişi ile birlikte çeşitli iddianamelerde TKP üyesi oldukları ileri sürülen yurt dışına çıkabilmiş ya da Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde yargılanmış kişileri kapsıyor. Bunun dışında, ikinci grubu, 1970 yılının "partisiz" aydınları oluşturuyor. Hüseyin Baş'ın dışında, kurucuların arasında, 1970 yıllarındaki legal sosyalist partilerden, CHP mensuplarından, Dev-Yol ve benzeri hareketlerden bir tek kişinin bile alınmamış olduğu görülüyor.

Türkiye Barış Derneği, İddianame, op. cit., s. 12

²⁰ Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi, daha sonra duruşmada Aydan Bulutgil'in, polis ifadesini reddetmesine karşın, bunları, bir tür itiraf kabul ediyor; hafifletici neden sayarak, cezasında indirim yapıyor.

Türkiye Komünist Partisi Davası, Gerekçeli Karar, Ankara, 1985, s. 135

DUVAR YAZITLARI

İNANCIN KAFESTEKİ İNAT KUŞU

Bilgesu ERENUS

"Trajedimden başka bırakacak bir şeyim yok. Trajedim de hiçbir zaman doğru bildiğimi savunmakta gözümü kırpmayışımdır."

Dr. Hikmet KIVILCIMLI

Gene tiyatrocunun yanı sıra bas-
kın çıktı, ya da Doktor'un kişisel
mülkü iplere yetmiş yıllık öm-
rünü "trajedi" sözcüğüyle vurgula-
masından mı bilemiyorum.. Evimi
büyücek bir hücre sayıyorum bugün.
Telefonun fişini çoktan çektim ve
referandum aldatmacası için tek tek
sayılacağımız bugünde, Hikmet
Kıvılcımlı ile beraberim.

"Elli yıldır, Proletarya Devrimi
savaşındayım" diyor Dr. Hikmet.
"Kendi 'kişicil' kombinezonlarıma
bir an bile savaş dışı soluk almama
yer vermeksizin, kendi kendimi,
Lenin'in Profesyonel Devrimci
dediği durumda tutmakta gözümü
kırpmadım. Düşmandan (sömürü
sisteminin egemen veya uşak güçle-
rinde açıkça bana karşı olan
ne Burjuvalardan ne Küçük Burju-
valardan) gelmiş her kurşuna, zifo-
sa, kahre, işkenceye 'Hoşgelmiş'
dedim."

Aslında Dr. Hikmet'le Duvar
Yazıtları için sohbetimiz dün başla-
dı. İki gündür ondan başkasıyla
konuştuğum yok, diyebilirim. Za-
vallı gözleri bir yangın yeri olan bir
anayı anlatıyor şimdi. Çevremizde
ne denli çoğaldılar.

"Üç yıl, beş yıl, on yıl zinda-
nıma kuru ekmekten ölmemeğim için
dertli anacığım, karınca sabriyle
bulup buluşturduğum kırk kırçığı
taşardı.. Çıkınca.."

Doktor, "çıkınca" sözcüğüyle
duruyor. Bir hesap öncesinde san-
ki. "Kaç gün çıktım?" Sonra, içerde
yatan bir başkasıymışcasına, bu
soruyla birlikte sayılara vuruyor
ömrünü.

"1925'den 1960'a dek, 35 yıl-
da 22 yıl 'içerde' kalınca 'dışarda'
geçen toplam ömrüm 13 yıl. Onun
da 1950-57 arasındaki yedi yılını
at, doğru dürüst 25 yılını süresinde,
6 yıl 'dışarda' ya kalmışım ya kal-
mamışım. Ya yaşamışım ya yaşa-
mamışım."

Sesindeki şikayetsizliği yadırga-
mamak mümkün değil. 'Günlük
Anlar'ın dört beş sayfa sonrası
aynı konuyu çok daha kararlı yine-
lediğinde ben de yadırgamıyorum
artık.

"Yaşıyorum. Horoz gibi öl-
düm, gözüm çöplükte. Yaşamak ne
söz hala dövüşüyorum."

Yaşağa karşı sokaktan çocuk
sesleri geliyor. Oynuyorlar. Onlar-
dan çok değil, biraz büyükleri için,
'düşünce kızların, düşünce oğullarım'
diye söz ediyor Dr. Hikmet.
Çıkarırsız, belli bir kadından doğma-
mışlar.. Ve konuşmasının bir yerin-
de 'aceleci' diye tanımlanmış onları.
'Altındaki açık cam dururken, üstteki
çift cama kafasını vura vura bir tür-
lü özgürlüğe ulaşamayan eşekarısı-
nın, kara bir örümceğe yem oluşu'
örneği.. Doktor'un bu sayfalarındaki
sesini çabuk çabuk geçmek geliyor
içimden. Duvar Yazıtları'nda değil
bir başka buluşmanın konusu olma-
lı bu.

"Bana üniversitelerinizi anlatsa-
nıza" diyorum. "Elazığ'ı, Kırşehir'i."
Kendi tanımlaması olduğu için 'üni-
versite' sözcüğünü hiç yadırgamıyo-
rum. Gerçekten de mapushaneleri
üniversiteye dönüştürmesini en iyi
bilenlerden biri, Dr. Hikmet. 1929'
da yirmi altı yaşında Elazığ Hapishane-
sinde girerken, arkasında çetin
mücadele dolu on yıllık bir deney
birikimi var. Yüreğindeyse, en ağır
işkencelerden bile temiz çıkmanın
güveni. Genel af sonrası, çeviri, telif
bi dolu eserle çıkıyor ilk mapuslu-
ğundan. Kırşehir Hapishanesinde
ise daha önce başlanmış olduğu etüd-
lerini alabildiğine derinleştirme ola-
nağı yaratıyor kendine. Öteki ma-
puscuların yönetimin kasıtlı ola-
rak ayırdığı hücrelerinde, felsefe ve
tarihe ağırlık veriyor. Çeşitli yazın
türleri deniyor, roman, şiir, tiyatro..
Resim, heykel, halıcılık ve mesleği
tıp konusunda sayfalar dolusu yazı-
lar..

Sokaktan geçen gazetecinin
yorgun sesini ikimiz birden duyduk.
"Bab-ı Ali'nin uçkur peşkirleri"
diyor Doktor Hikmet. Alabildiğine
alaycı. Ben gene de izin isteyerek,
aşağı inip, birkaç tane gazete ali-
yorum. Üstünkörü karıştırışına
bakıyor aynı alaycı yüzle.

Nedense, ona da aktarmak ni-
yetindeyim.. Ve nedense, kesik
kesik konuşmam.

"Özal" diyorum. "Gözdağı"
veriyor işçilere.. Seydişehir'de grev
kararına karşılık.. Alüminyum
dışardan getiririz.. Bize daha ucuza
malolur.. Sendika ağaları.. Hatta
hatta tüm yöre halkına.. Açıkça
meydan okumak bu.."

Onun alaycılığı mı yoksa oku-
duklarına duyduğum öfke mi et-
ken bu tamamlamamışım tümce-
lerde..

"Bir elinde atom, bir elinde
CIA" diyor Dr. Hikmet, gülerken.
"Umurunda mı para babalarının
dünya.."

Orhan Veli'nin cimbriz ve ayna-
sı yerine Atom ve CIA.. "Bu CIA
meselesini biraz abartıyorsun gibi-
me geliyor hoca" demek istiyorum,
vazgeçiyorum sonra. Duvar Yazıt-
ları'nın değil o da bir başka buluş-
manın konusu olmalı. Gazeteleri
öylece bırakıp, Günlük Anlar'a ku-
lak veriyorum yeniden. Kaldığı yer-
den sürdürüyor.

"Alınımın aklıyla yattıktan son-
ra" diyor, ne iç rahatlatıcı bir tüm-
ce.. "Alınımın aklıyla" yattıktan son-
ra önemli bir kararla çıktığımı anlı-
yorum Kırşehir mapushanesinden.
Legaliteyi zorlama, bu karar. Ro-
man, bilim eseri ile legal yayınlara
girişmek. Bu kararın başarı ile uy-
gulanması sonucu, tüm yer yuvar-
lağı mapusanelerden beter dört
duvar olup örülüyor Doktor'un çev-
resinde. Duvarlardan ilki legal seç-
tiği için kendi öz yurdudur Hikmet
Kıvılcımlı'ya. İlk tuğlayı, "Türkiye
burjuvazisi beni gençlik ayaklanma-
larında ele geçmeyen yılanın başı
saydığından" diye tanımlayıp, sür-
dürüyor." Yerli yabancı gizli ajan-
ların efendileri gençlerin tedhişçilik
yapmalarını kıskırtanlara karşı
değil, önleyenlere karşı idi." ▶

"BİR ELİNDE ATOM, BİR ELİNDE CIA" DİYOR DR. HİKMET, GÜLEREK "UMURUNDA MI PARA BABALARININ DÜNYA.."

İkinci duvar Dr. Hikmet'in yol arkadaşlarının vefasızlığıyla örülü.

"Çevremde 'kulah kapmak' uğruna en sinsice ve en tiksindiğim yollarla ne oyunlar, ne aktörler gördüm. Onların düzeyine inmek-tense ölmeyi denedim."

Ne diyeceğimi bilemiyorum, içim tıkanıyor sanki. O acılı bir gülümseme ile sürdürüyor sözlerini.

"Biliyorum, hiçbirinin düşünmeye cesaret edemedikleri kadar eziyetle sırf inanç gücümle katlanmış olmama dayanamıyorlar."

"Politika sahtekarlarımızın perde ardından haydutça moral idam cellatlıkları..."

Gerisini duymuyorum. Ya susuyor, ya da benim gene çabuk çabuk geçmek istediğim sayfalar bunlar. Çünkü yol arkadaşları arasında üzerine titrediğim isimler var. "Benim elimden ne gelir" dediğini duyuyorum yalnızca.. "Nasıl olduğundan başka görünebilirim?"

Hastalığının bastıracağı bir dönemde, kardeş saydığı sosyalist ülkelerde sınırlar, vizeler ve bilmediği dillerle ölüme sürülen bir başka duvarla burun burunayız şimdi.

"İnsan bilinçle istese, bilimle silkinse, omuzlarını çökerten sosyal sınıflı toplum süprütülerini, kapitalizmin molozlarını atamaz mı?" diye soruyor. Yanıtı yine kendisinde ve bedeninin her zerresini sızlatan hastalığı nedeniyle de olmalı, bir hayli umutsuz.

"Atamaz."

Bu kestirip atmaya karşın, gelişkin beyni soru sormayı sürdürüyor.

"E bu geleneği sosyalizm adına kıyamete dek mi sürdüreceğiz? Yalnız siyasi iktidarı burjuvazinin elinden almakla yetinip, dış politikada sosyalist de olsak, komünist de olsak insiyatifi (girişim gücünü) boyuna burjuvaziye mi bırakacağız?"

Tüm bu soruların ağırlığını birkaç sayfa sonrası, en beklenmedik biçimde atıveriyor Dr. Hikmet. Bir

kardeş göğün serçesi, bir halk ezgisi, ya da yağlı kağıda akan, üzerine toz şeker serpili bir lalanga, bu sınır küskününe, umutsuzluğu unutturuyor.

"Var mı Türkiye'de fiyatları çalışan halkın bu denli düzeyine indirecek sıkıyönetim?" diye soruyor bu kez. "İki ay içinde bütün vurguncular herşeyin fiyatını 'Devletçiliğimizle' el ele verip alabildiğine yükseltiyorlar."

Duvarlardan bedenine en yakını hatta bedeni içinde kök salan, kanser adlı hücre azması, Dr. Hikmet'i yatalak bir daktiloya çeviriyor.

"Yazmak için belirlendirilmişim.. Yazmamak elimden gelmiyor" diyor bu yetmiş yaşındaki araştırmacı. Sonra da şaşıyor kendine. "Ammma dayanıklı makineymişim.. Devrimi inanemden sonra, en güçlü yanının şaşma kabiliyeti olduğunu bir ara söylemişti zaten. Kendine şaşması da bundan. Kendinle birlikte her şeye. Zaman zaman da azarlıyor kendini. Çünkü toplumu yaşamının dışında her şey bulantı veriyor ona.

"Kapat şu rezil kişi kuruntularını. Kapitalizmin kanseri koca bir insanlığı tüm olarak kemirirken, hangi kanserden kurtulmak birinci problem olabilir."

Kapı çalındı. Referandum için ben de sayılacağım sonunda. Sayım görevlisi tüm ısrarlarıma karşın ayakta duramıyordum dışarda bırakıyor. Dr. Hikmet kulağımın dibinde, "Turalı, hep bir halhız" diyor çocuğu, muzip. Gösterilen yere imzama atarken "Zaten gitmeyeceğim sandığa" demek geliyor içimden, "Ya da gidip tepkimi atacağım." "Sayım görevlisi bununla pek ilgilenmeye benzemiyor. İmzama aldıktan sonra, görevini yapmanın huzuru içinde ayrılıyor, ayakta duramıyordum tabii.

Yeniden salona döndüğümde, "Neden" diyor, Hikmet Kıvılcımlı. "Neden o denli duygusuzlaşmış insanlar, kütleleşmişler, anezteleştirilmişler, narkozlaştırılmışlar baş-

kalarının çaresizliği ve felaketi önünde."

Artık salonu boydan boya kaplayan dört duvarın orta yerinde dinelmiş öyle soruyor bu soruyu. Yanıtı yine kendisinde.

"Nedeni belli.. Meteliğe kurşun atmaktan, altlık muhtaçlık, alçaklık aşağılık kompleksleşiyor."

Yüzündeki çocuğu, muzip anlatım yok artık. Öfkeli ve sıkıkm. Dr. Hikmet'in salonu soluksuz bırakan duvarları, beni de sarmalıyor o an. Bunalyorum. Sokağa çıkma yasağının kalkmasına az bir zaman var. Bir bitse.. Saate bakmama karar aldığım da Dr. Hikmet'i görüyorum gene. Yüzünde şu anda hiç ummadığım bir alaycılık. "Üç Kavaklarını" resimlediği fırçayı geçirmiş eline, salondaki her bir duvarın her bir yüzüne koca kocaman harflerle "Alavere, dalavere.. Proleter Mehmet nöbete" yazıyor.

"Kabahat sende derviş sövalye." diyorum, şakacılık sırası bana geçti şimdi. Kendi deyimini olduğu halde 'kabahat' sözcüğünü yadırgıyor. "Neden" diyor merakla. "Çünkü boyun çok uzun" diyorum. Birlikte gülüyoruz, ve yasadaki saatinin bitimine kadar uzun bir süre artık hiç konuşmuyoruz. Kendimi dışarı atarken bir suçluluk duygusu kaphyor içimi. "Günlük Anılar" kitabından gözlerimi kaçırıyorum. "Bari kapıyı kilitlemesem.." Doktor Hikmet farkında duraksamamın. Kaçaklık günlerinde kendisine sahip çıkan düşünce oğlu ya da kızymışım gibi sesleniyor arkamdan.

"Biz dervişiz yavrum, merak etme. Ömrüm hücrede geçmiş, şimdi kapalı kalmaktan mı korkacağım. Yok canım.. Biz hücre kuşuyuz. Kafeste gereğiz. Çile doldurmak vız gelir bize. Sakın merak etme, hadi güle güle."

Öteki insanlar bir günde bunca özledikleri sokağa çıktıklarında ne yapacaklar bilmiyorum, ama ben Doktor'u anlatacağım sokaklara. "Dünyayı yorumlamak umuru değildi onun, Dünyayı değiştirmek istedi. Ve dünyayı değiştirmenin cezasına bile bile, hatta yeri gelince, seve seve katlandı."

Sonra sıkıyönetim mahkemesine, bir kardeş ülkeden, hasta döşğinde yazdığı dilekçeyi okuyacağım sokaklara. Son satırları bile isteye atarım belki. "Geliyorum" sözcüğü önemli olan.. Ve geleceğini sonra.. Kanser sıkıyönetim mahkemelerinden daha çabuk davranıyor onu almada.

Sokaklar anlayacak Dr. Hikmet'i.

O aceleci dediği çocuklar da.. ■

•••

Onlar
Ödediğim bedele bakıp
Kendini harcadı diyorlar
Öğüt yolluyorlar görüşlerime
Bir çiçek
Kitap değil
Dostlarım
Yarı köylü yarı kentli dostlarım
Köşeyi dönme hayalleriyle
Çırpınırken çamur deryalarında
O sefil varoşların
Akıl dağıtıp
Her koyun kendi bacağından asılır diyorlar
Ama göremiyorlar
Kadınların rahmine daha dün düşen tohumlarının
Bacaklarına takılı çengelleri
Ve ceninlerin sırtlarında bir kambur gibi büyüyen
IMF borçlarını

Dostlarım
Yarı köylü yarı kentli dostlarım
Bir korku filmi sonrası
Sürgüleyip kapılarını
Vampirleri bekliyorlar geceleri
Oysa göremiyorlar
Gün ışığında kanlarının emildiğini
Ben görüyorum dostlar
O tezgahlardaki kızlarımızı
O doymaz devin midesindeki sizleri
İşte bunun için

Şubat '87 / METRİS

KİMİN İÇİN

Esinlen şair esinlen
Usunda "Kimin için?"
Playboy kadınlarının
Olgun memelerinden
Kıvrak kalçalarından değil
Yaratanların ter taneciklerinden esinlen
Varsın basılmasın şiiirlerin
Duyulmasın adın
Dizilmesin övgüler
Anadan doğma şair diye
Sen yine de yaz
Koy adını destanların
Taşı kaleminle
Yarınları bu günden
Aşkı
mutluluğu
isyanı
Yürekten yüreğe

1987

Halil KANTARCI

ANNE

Anneciğim
Anlat bana semtimizi
Düşüp başımı kırdığım
Futbol oynayıp gol attığım yerleri
Bir bir
Taş duvarlarını çimenlerini
Yaşlı ağaçlarını
Ama en çok insanlarını anlat
Bilir misin ne çok özledim
Tozlu çamurlu yollarını
Durma söyle ne olur
İyi günlerimin kötü günlerimin tanıklarını
Olabilirdiğinizi hızlı
Görüş vakti bitmeden

Gülüyor mu insanların yüzü
Ya ısınabilecek mi bu kış
Emekçi semtimin insanları
Parka gittin mi anne
Sırt üstün uzanıp dinlendiğim
Düşündüğüm
Daha güzel için tartıştığım o güzel yere
O banklar
O çimenler üstünde
İnsanlar düşünüyorlar mı
Arıyorlar mı doğruyu
Tartışıyorlar mı onu bulmak için

Ağlıyorsun anneciğim
Tel örgüler üzmesin seni
Dokunamıyor
Sarılamıyorsak birbirimize
Bir gün semtimin
Yurdumun insanları
Sarılacak birbirlerine
Yaşam içinde

1983 / METRİS

DÜNDEN BUGÜNE:

BİLMEK GEREKİYORSA YÖNETMEK İÇİNDİR

Mesut ODMAN

Doğrudur. Yönetmek için bilmek gerekiyor. Tersinden söylenirse, bilmenin, bilgiyi kovalamanın en önemli amaçlarından biri, belki de en önemlisi, yönetme gücü kazanmaktır. Yönetmek ise doğanın ve toplumun kör güçlerini denetim altına almak. Doğanın ve toplumun güçlerini denetim altına alabilmek de ya dünyayı değiştirmeye yarar, ya da bu değişimi önlemeye. Böyle dendiğinde, Feuerbach üzerine ünlü tezin uzantısını yakalamak mümkün: "Sorun açıklamak değil, değiştirmektir." Bilmek ve açıklamak, değiştirmeye yönelik olmalıdır. Ama, değişimi önlemek de bir parça bilmeyi gerektiriyor elbet.

Burada, yıllarca bürokraside "uzman" olarak çalışmış bir arkadaşım geliyor aklıma. "Asi" ve tembel bir elemandı; bu yüzden, başına epeyce iş geldi. Yılların ardından ulaştığı sonuç, masasının üzerinde yazılı durdu: "Bilen yapar; az bilen öğretir; hiç bilmeyen yönetir." Hiç bilmeyenin yönetmesi mümkün mü? Mümkün oluyorsa, ya da öyle sanlıyorsa, yönetenin kaba gücü çok fazla, yönetilen ise pek güçsüz ve umutsuz demektir.

DÜNÜN GENÇLERİ, BUGÜNÜN GENÇLERİ

Usta-çırak ilişkisi, öğrenmenin en eski yollarından biri. Bunun daha geneli ve hiçbir kuralılığa bağlı olmayanı, oğulun babadan, küçüğün büyükten, gencin yaşlıdan öğrenmesi.

Bunun siyasal olarak da, siyasal öğrenme süreci için de geçerli olduğunu söylemek mümkün. Bir zamanlar, 1960'larda, Yalçın Küçük'ten güzel bir söyleşiyi ödünç alalım, "gökemli 61-71 döneminde", daha doğrusu o dönemin başlarında, toplumsal mücadeleye yakınlık duyan gençlerin önünde ders ve ibret almak, eleştirmek ve öğrenmek için bakabi-

lecekleri pek fazla kimse yoktu. En azından onbeş yirmi yıldır mücadelelerin içinde olup da hâlâ göz önünde ve işin içinde bulunan insan sayısı pek azdı. En çok anlatılan öykülerden biri, zavallı yoksul solcuların gidebildikleri üç beş ucuzcu meyhanede, her solcu masasının yanında bir polis masasının kurulmasıydı. O zamanın eskilerinin bir özelliği de yaşlarının genellikle kırkbeş-elli dolayında olmasıydı. Üstelik onları bulmak, onlarla birlikte olmak, konuşmak, görüşmek de pek kolay olmazdı.

Bugünkü durum biraz daha farklı. Bugünün eskilerini, en azından onbeş-yirmi yıldır işin içinde olup da hâlâ inat edenleri, masalarının yanına polis sofraları kurdurtup izlemek çok güç. Polis memurları ya alkolik olur, ya müflis. Solcular arasında kişi başına içki tüketimi arttığı için değil; o göstergede kayda değer bir değişiklik yok. Artış, insanların sayısında. Öte yandan, bu insanların yaşları da genellikle kırkın üzerinde değil. Coğrafya olarak ve çalışma alanları bakımından da çok daha yaygın bir konumdalar. Onlarla birlikte ve onlara karşı olmak, onları eleştirmek, reddetmek ya da örnek almak, bugün çok daha kolay.

Bunun, başka süreçlerin yanı sıra öğrenme sürecinde de, bir "avantaj" olduğunu düşünüyorum. Bir kez, belli bir güven sağlıyor, bir özgüven: Biten bir şey yok; sürüyor; güçsüzlük ve yenilgi mutlak değil. İkincisi, bir görgü birikimine işaret ediyor: yapılanlar, yapılamayandan, yapılmaması gerekenler, yanlışlar, üstünlükler... Böylece, sıfırdan başlamamak, sil baştan etmemek şansı doğuyor.

KALKINMADA TEK YOL: SOSYALİZM

Yine 1960'larda, "kalkınma" çok belirgin bir temaydı. Kuru ve şoven milliyetçiliğin parlaklığı ve

çekiciliği iyice azalmıştı. Onun yeri, daha anlamlı, daha coşkuya değer görünen "kalkınma davamız" alıyordu. Ulusal ekonomi gelişecek, ülke kalkınacak, halkımız kalkınmadan payına düşeni alacak.

Derken, sosyalizm. Deyim yerindeyse, sosyalizme de o uğraktan geçilerek varılıyordu. Türkiye az gelişmiş, gelişmesi önlenmiş, geri bırakılmış bir ülkedeydi ve böyle bir ülkenin kalkınması için de sosyalizme yönelmekten başka bir çare yoktu.

Bunun nedenleri bir yana; onları tartışmıyorum; ayrıca tartışılabilir.

Böyle bir ortamda, teknik anlamda "memleket meseleleri"ne ilgi çok artmıştı. Kahvelerdeki siyaset söyleşileri bile kalkınmanın basbaşağı "teknik" sorunlarına kaymıştı. Bütün bu akımın öncülüğünü de solcular yapıyordu; parlamentodan dergi sayfalarına, sokaklardan üniversitelere kadar pek çok yerde. O zamanlar, her solcu, ulusal gelirin düzeyini, dışa bağımlılığın kötülüğünü ve bunun ekonomik kanıtlarını, gelir dağılımındaki adaletsizliğin somut göstergelerini ve bunlara benzer şeyleri ezbere bilirdi; yetişkin bir bürokrata bile yeri geldiğinde mat edebilecek kadar üstelik.

Simdiyse, bir zamanların solcusunun siyasî dağarcığı, bugünün ortalama aydınının, okuryazarlığa hevesli yurttaşının, düzeysiz teknokratının "teknik" bilgi birikimi oldu. Solcu ise 1980 öncesi altı yedi yılı yaşadı: Önce Ecevit mavisini, sonra faşizmin örgütlü saldırısının yükselişini, ardından "meşru müdafaa"yı ve burjuva iktidarının gözle görülür aczini. Böyle bir zamanda bu tür bilgilerin ne gereği olabilirdi; "her şey apaçık ortada" idi. Yapılması gereken, anti-faşist diye başlayan, başka "anti"lerle devam eden, her bir şeye karşı olan, ama ne uğruna olduğu kaynayıp giden bir mücadeleyi sürdürmekti. ▶

Bu noktada, neden, diye sormak gerekecek belki de. Birkaç neden sayabiliyorum: Birincisi, iktidar perspektifi algılanmıyor. Yakın gelecekte, öyle "çocuklarımız görür" edebiyatıyla falan değil, hızla sayılabilir yıllar ile anlatılacak bir gelecekte ülkeyi yönetmek, ülkenin kaderine egemen olmak ya da buna aday olmak ne demektir? Anlaşılmıyor. Anlaşılmıyor; çünkü, bunu anlayabilmek için önce inanmak gerek. Bir türlü inanamayıp anlamayınca kitleleri inandırmak ya da bunun için uğraşmak da mümkün olmuyor. İşçi ve emekçi yığınların, onların ülkesinin sorunlarını çözmek gibi bir iddiamız yoksa, onca zahmete ne gerek var? Zaten her gün anası ağlayan insanları "ajite etmek" için birkaç zekici buluş, iyi düşünülmüş üç beş slogan, bir de şunlar şunlarla iş ve güç birliği yeterlidir. Ama o yığınlar, "yarın biraz daha az anamız ağlasın, somunumuz birazcak daha büyüsin"ün ötesini düşünmezmiş; olsun. Bu işin yolu yordamı da bu değil mi? Bugün bir referandum olur, evet çıkar, bir gedik açılır. Yarın liberal bir Demirel gelir; demokrasi biraz daha genişler.

ŞİMDİYSE, BİR ZAMANLARIN SOLCUSUNUN SİYASİ DAĞARCIĞI, BUGÜNÜN ORTALAMA AYDINININ, OKURYAZARLIĞA HEVESLİ YURTTAŞININ, DUZEYSİZ TEKNOKRATININ "TEKNİK" BİLGİ BİRİKİMİ OLDU. SOLCU İŞE 1980 ÖNCESİ ALTI-YEDİ YIL YAŞADI.

Derken, sosyal demokrasi iktidar olur; biz onun sağa kaymasını önlemeye çalışırız. Demokrasimiz biraz daha genişler, sonunda çok şişman bir demokrasi olur; o zaman biz de sığabiliriz içine. Hatta, kimbilir, bakarsanız sosyalizmi de istemeye başlarsınız o zaman. Hem, biz çok özverili sosyalistleriz. Sosyalizmi kendimiz için istemiyoruz. Torunlarımız görün, yeter.

İkinci bir neden olarak şunu bulabiliyorum: Ağır yenilgiler, insanları ta temele geri gönderiyor. Tek tek sorunların çözümü ya da çözüm önerileri, bunların doğru ya da yanlış, geçerli ya da geçersiz oluşu önemini yitiriyor. Sorun daha temel soru işaretlerine doğru kayıyor: Sosyalizmi yanlış mı öğrendik? Bilmiyor muyduk? Gerçekler başka mıydı? Yoksa, yanlışlık mı sosyalizmi seçmekle? Bu soruların her türlü kaygıyı önemsiz-

leştireceği açıktır.

İkinciyle de ilgili bir üçüncü neden ise şöyle belirlenebilir. İktidar perspektifi, bütünselliği gerektiriyor. Başka türlü söylenirse, iktidarı çok uzaklarda ve hayal meyal görmekten kurtulabilmek için sosyalizmi bütünüyle kavramak gerekiyor. Sosyalizm bir felsefe değil; bir iktisat teorisi, bir kalkınma pratiği, bir siyasal mücadele deneyleri hazinesi, bir ahlâk değil. Sosyalizm bunların tümü ve her biri. Oysa, genellikle, parça parça algılanıyor. Bir dönem: kalkınmanın tek yolu olarak sosyalizm. Bir ara: en yüksek ahlâk olarak sosyalizm. Bir zaman: dünyayı en eksiksiz açıklama biçimi olarak sosyalizm. Bir başka zaman: işçilerin ve emekçilerin sömürüsüne son verecek tek düzen olarak sosyalizm. Bunlara hiçbirini yanlış değil; hiçbirini söylemekte sakınca yok. Ama tümünü birlikte kavramak koşuluyla. Herhangi biri çok ön plana çıkıp ötekiler pek arkalarda kalır ya da unutulursa, sosyalizmin kavranışı ve anlatılışı eksikli oluyor; hatta yanlış oluyor; hatta sosyalizmden büsbütün farklı oluyor.

KOLAYLIĞIN GETİRDİĞİ TEHLİKE

Düşük başbakanlardan Adnan Menderes, henüz düşmediği günlerde, "odunu aday göstersem, seçtiririm" gibi sözler söylerdi. "Odun da olsa seçersiniz ve sizi yönetir" demek oluyordu. Doğru mu? Zaman zaman doğruluk kazandığı görülüyor.

Herkes şu ya da bu ölçüde gözleyebilir. Ama düzenin çarklarından ekmeğini çıkararak, yıllarını böyle geçirenler daha rahat görebiliyorlar: Bugün ve uzun süredir Türkiye çok "kolay" yönetiliyor. Bu yargı bir yanlışlama izlenimi verse de, şöyle söylendiğinde doğruluğu belirginleşiyor: Uzun süredir, bu ülkenin yönetimine aday olanlar ve gelenler, çapsızlıklarıyla "temayüz ediyorlar." Burjuvazinin politik kadroları gidide çapsızlaşıyor. "Zor, nitelik gerektirmiyor" denebilir. Sadece politik kadrolar değil, bürokrasi de niteliksizleşiyor.

Bu durumun gelecek "iktidar" için belli bir şans yarattığı söylenebilir. En azından, bir kendine güven sağlıyor, cesaret kazandırıyor: Odunların yaptığını, acemiler neden yapmasın? Yalnız, şu eski sözcüklerin, cür'et ile cesaretin, anlamları farklı. Bazı uyarılar gerekli oluyor.

Bir: Kayda değer hiçbir niteliği olmayanlar nasıl beceriyorsa, acemiler de becerebilir. Ama "güç" olursa. Biraz şu deyişi andırıyor: Bir insanı konuşarak öldürebilirsiniz, eğer kahvesine bir parça arsenik koyarsanız. Peki, güç nereden doğacak? "Tarihsel

olarak" güçlüyüz; tamam, buna inanıyoruz. Ama uzun siren acemilikler bu gücü aşındırmaz mı?

İki: Bugünkü niteliksizlikler, yılların oluşturduğu iç ve dış dengelerin üzerine oturuyor, oradan güç alıyor. Oysa, sosyalist iktidar, bu dengelerin alt-üst oluşunun üzerine oturacak. Böyle bir alt-üst oluşu gerçekleştirecek güç nereden gelecek? Beceriksizliklerle, acemiliklerle, cahilliklerle; hele bunların sürenleşmesiyle bu güç yaratılabilir mi?

Üç: Böyle bir alt-üst oluşu gerçekleştirecek kitle gücü, hemen onu izleyecek günlere, bir yeniden kuruluşa ilişkin güven ve umut işaretlerini görmek ister. Yetenek ve bilgileri pek sınırlı olanlar, yaratıcılık, beceri ve kararlılık göstermeyenler bu güveni verebilirler mi?

Bu noktada, bir abartmaya yol açmamak gerekiyor. Her işlevi siyasal kadrolara yüklemek, onlardan beklemek, elbette yanlış. Siyasal kadrolar, sözcüğün teknik anlamıyla, uzman olamazlar; olmaları da gerekmez. Her toplumun, her alanda, az ya da çok, şöyle ya da böyle yetişmiş uzmanları var. Onlar ne yapacaklar?

Ne yapacaklarından önce, ne oldukları üzerinde biraz durulmalı. Şöyle bir tip çizilebilir: Çok iyi teknisyendir; makineleri, aletleri, hepsinin ötesinde "işini" sever ve iyi bilir. Siyasal bakımdan oldukça geri ve cahildir. Tekellere de hizmet eder, sosyalizme de. Toplumsal gelişmeden ve siyasetten pek fazla etkilenmez. Etkilenmesi, direnme ve doğru bildiğini sonuna kadar savunma'dan çok, küsüp pes etme ve kenara çekilme ile sonuçlanır. Ama bu tür insanların bir yığın yıkıntı ve sabotajın üzerine yeni bir üretim düzenini inşa etme kavgasında son derece önemli katkıları olabilmektedir. Bu tipleri, öncelikle, tek tek; ama, olabildiğince de kitlesel olarak "kazanma"nın yollarını bulmak son derece önemlidir. İktidardan önce, epeyce zor; ama, iktidarın hemen ertesinde son derece gerekli ve çok şükür, o kadar zor değil.

Burada, sosyalist gerçekçiliğin Türkçeye çevrilmiş en önemli romanlarından biri olan *Cimento* hatırlanabilir; o unutulmaz iki tip, işçi militan Gleb ile uzun süre yalpaladıktan sonra devrime hizmet etmeye karar veren mühendis Kleist.

Mühendis Kleist, bir süre önce ihbar ederek işkence görmesine neden olduğu işçi Gleb Çumalov ile karşılaşınca, kendisini ihbar edeceğinden korkar. "Budalık yeter" diye bağırır Gleb. Şöyle devam eder, uzunca bir alıntı gerekecek:

"— (...) Çalışan kafalara, iş gören kollara ihtiyacımız var bizim.

Her şeyi yeniden harekete geçirmeliyiz! Kömür, petrol, yakacak ve yiyecek gerek işçilere... İnsanlar çalışmalı, makinalar çalışmalı. Pazarları gönüllü çalışmalılar. Binlerce ele, binlerce kola ve kafaya ihtiyacımız var.

"Omuzlarından yakaladı Kleist'ı. Keyifle sarstı. Kleist şimdi onun elinde bir kukla. Şapkası düştü yere. Karanlıklara doğru uçtu gitti.

"- Miskinlik bitti, teknisyen yoldaş... Biz el koyduk artık size. Gücümüzü ispatladık. Beyniniz ve elleriniz altın değerinde. Sizin gibi bir mimar... Cumhuriyet ülkesinin en büyük mimarlarından birisiniz, bunu unutmayın!

"Kleist, yaşamak için verdiği bu son ve zor mücadelenin sonunda anladı ki, avuçlarında ölümü getirdiğini sandığı bu adam, Çumalov onu sımsıkı hayata bağlamıştır. O anki şaşkınlığı içinde, bu beklenmedik ve olağanüstü değişimin anlamını kavrayamadı. Kafasının birden boşaldığını hissetti. Hiçbir şey düşünemez okdu. Yüreği çarpıyordu."

Bu uzmanların yüreklerinin çarpmasını sağlayabildin mi, iş bitti demektir zaten. Gleb bunu becerebiliyor. Bir işçinin, böyle bir siyasal önderin işi gücü bırakıp mühendislik öğrenecek hali yok ya!

"BÜTÜN YOLLAR ROMA'YA ÇIKAR" MI?

Bir zamanlar, şöyle bir inanış vardı, belki hâlâ var, sık sık da dile gelirdi: Her sorunun, her güçlüğün çözümü sosyalizmdir, sosyalizmedir. Her konuda, insanların hayatını güçleştiren, dayanılmaz hale getiren her sıkıntıyla ilgili olarak şablonlaşmış birkaç açıklama ya da çözümleme kırıntısının ardından şu çözüm gelirdi: Bu iş sosyalizmde çözülür. Neden öyle olacağına ilişkin birkaç kanıt gösterilebilirdi; ama nasıl olacağı konusunda hiçbir ciddi düşünce ürünü ortaya konamaz, böyle bir çaba da gösterilemezdi. Sosyalizm bir büyüklü değnekti sanki; nereye dokunsa güzelleştirecek, hangi düğüme değse çözecek.

1960'larda, özellikle bir ara, pek böyle değildi. Bulanık da olsa, yolu yordamı ve içeriği pek belirsiz de olsa bir iktidar düşüncesi vardı. Dolayısıyla, bir kısmı sosyalizme ait olmasa da somut çözümler üzerinde kafa yorulurdu. O bulanık ve dayanıksız iktidar hayalleri yıkıldıktan, iktidar nesnel olarak çok uzaklaşıp çok da uzakta hissedilmeye başlandıktan sonra, bunlar unutuldu. Başka kaygılar, başka sorular öne çıktı.

Bir bakıma, "sosyalizm olur ve her şey çözülür"ün bir uzantısı ola-

rak, bir de, "bütün yollar Roma'ya çıkar" vardı. Şu anlamdaki kullanışını söylemek istiyorum: Hangi konuyu alırsan al, getirip sosyalizme bağlayabilirsin; insanları her somut derdinden yola çıkartıp sosyalizme inanca noktana getirebilirsin. Özünde doğru bir yan var. Ama politika çizilmesinde ve propaganda örgütlenmesinde yol gösterici durumuna getirilirse, ciddi yanlışlıklar doğurabiliyor. Bir kez, şu: Sosyalizmin de henüz çözüm bulamadığı ya da kapitalizmden daha yetkin çözümler üretmediği, yahut ondan belli ölçülerde kopya etmek durumunda kaldığı sorunlar vardır. Bunun böyle olması ve söylenmesi, sosyalizmin gücünü ve üstünlüğünü eksiltmez; çünkü sosyalizm bir din ya da büyü ve onun çözümleri peygamber vaatleri yahut gözbacılık değildir. İkincisi, çocukluğa yer yok. Sosyalizmin ve sosyalistlerin de belirli zamanlarda, belli koşullarda, üzerine gitmek istemedikleri, gidemeyecekleri sorunlar vardır. Öte yandan, bugünün küçülen dünyasında, sosyalizm şunu çözer derken, kimilerince öyle anlaşılrsa da, ne bir günah keçisi ne de hiçbir sorunun bulunmadığı bir dünya cenneti olan "reel sosyalizm" o sorunu çözmüş mü ve nasıl çözmüş, ona bakılıyor. Bu konudaki bilgilere başvuruluyor. Ne kadar çarpıcı ve yanıltıcı olursa olsun, bu tür bilgilere ulaşmak da artık çok zor değil. Sosyalizmin o konudaki çözümleri kesin değilse, nerdeyse her gün yeni bir gelişme sağlanan haberleşme araçlarıyla sunulan bilgileri düzeltmek de güçleşiyor. Kapitalist dünyanın "medya"ları daha inandırıcı görülmeye başlıyor.

Öyleyse, bir yandan, sosyalizmin kesin çözüme ya da kapitalizmden farklı ve üstün çözüme henüz ulaşmadığı sorunları ve bunun nedenlerini iyi bilmek ve anlatabilmek; öte yandan, gündemin ön sıralarına getirilmemesi ve bir süre hiç gündeme alınmaması gereken konuları doğru değerlendirmek gerekiyor. Gündemini kendin belirleyeceksin. Silahlarını kendin seçeceksin.

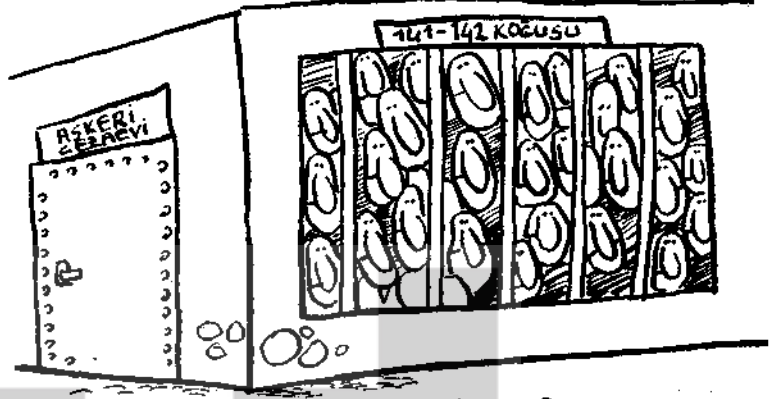
Yoksa, bunlar yapılmadan, bir öğüt ve bir yol gösterme olarak "bütün yollar Roma'ya çıkar", safdillik oluyor.

Sözün sonuna yaklaşırken, şöyle bir soru akla gelebiliyor: Acaba, bütün yolları düşünmek, ciddi biçimde gündeme getirmek için vakit pek mi erken? Bu yazının vereceği yanıt artık anlaşılmalı: İktidarı düşünmek için vakit erkense, evet. Değilse, bunları düşünmemek ne mümkün!

Hemen de eklenmeli: İktidarı düşünmek, hiçbir zaman ve hiçbir koşulda erken değildir. Hayalcilik hiç değildir.

Üstelik, bizim hayallerden yoksun olduğumuzu kim söylemiş? Hayali olmayan, teslim olmuş demektir. Sosyalizmin hayalci olanından bilimsel olanına terfi etmek, hayalleri öldürmek midir?

Bizim ütopyamız var; onu gerçekleştirmek peşindeyiz. Ütopya için Türkçe'de "yokülke" deniyor. Yokülkemizi var etmek peşindeyiz. Bunu şimdiden ve her gün düşünmeyeceksek, ne zaman düşüneceğiz? ■

UFUK UYANIK

SENDİKAL BİRLİK SINIFSAK SENDİKACILIK TEMELİNDE GERÇEKLEŞECEKTİR

Mehmet Emin SERT

Uluslararası İşçi Hareketi, sendikal birlik politikasını her zaman sınıfsal bir sendikal politikayla beraber gündeminin ilk maddesi olarak tutmuş ve temel faaliyetlerini bu perspektiflere uygun olarak yürütmüştür. Türkiye İşçi Sınıfı Hareketinin gündeminde bulunan sendikal birlik sorununa, bu bakış açısıyla yaklaşmak, mücadele hattını bir anlayışa uygun olarak çizmek gerekmektedir.

Dün olduğu gibi, bugün de sendikal birlik sorununa sağ ve sol yaklaşımlar yapılmakta; sendikal birlik adına bir yandan "Türk-İş'de Birlik" çağlıkları, öte yandan "Yeni DİSK İçin İleri" sloganları atılmaktadır. Sorun, özünden kopartılarak, biçim sorununa dönüştürülmektedir. Ülkemizdeki bu yanlış eğilimlere karşı sınıf sendikacılığı hattının savunulması ve güçlendirilmesi, sendikal mücadelede önümüzde temel görev haline gelmektedir. Sınıf bilinçli işçi ve sosyalist sendikal önderlerce hayata geçirilmeye çalışılan bu politikanın ana yaklaşımlarını bu yazımızda özet olarak vermeye çalışacağız.

SENDİKAL BİRLİK TEK KONFEDERASYONDA TOPLANMAYA İNDİRGENEMEZ

Sendikal mücadelenin çıkış noktası olan sermayeye karşı mücadele, bizzatı kendisi içinde sendikal birlik fikrini içerir. Sendikal birliğin ana ilkeleri evrensel olmakla beraber, örgütsel biçimlenişleri ulusal koşullara, somutlanışlara göre olmaktadır. Diğer bir deyişle sendikal birliğin gerçekleşme yolu tek ve mutlak bir çözüme indirgenemez. Her ülkenin

işçi hareketinin içinde bulunduğu ortama, sınıf mücadelesinin gelişim seyrine göre ayrı ayrı biçimlerde olgunlaşabilir.

Temel yaklaşım, belki de en "ideal" çözüm; sendikal birliğin, bütün işçilerin tek bir konfederasyonda birleşmeleri olmakla beraber, Uluslararası İşçi Hareketinin deneyleri her zaman bunun sağlanamayacağına, sağlanamadığını göstermektedir. Sınıfın temel çıkarlarının ve ilkelere korunması, "sendikal birlik" adına sınıfsal sendikacılık yaklaşımlarının feda edilmemesi gerektiğini bize öğretmektedir. Çünkü, kimilerinin sandığının aksine, sendikal birlik, işçilerin sendikalarda birleşmesi ve bütün sendikaların tek bir konfederasyonda toplanması fikrine indirgenemez! Devrimci proletarya hareketi, sendikal mücadeleyi işçi sınıfının sömürüden kurtulma savaşının bir parçası, sendikaları da aynı zamanda bizzat ücretlilik sisteminin kaldırılması için iktidar mücadelesi veren sınıf partisinin yanında savaşacak örgütler olarak gördüğü için, sendikal birliği de esas olarak sınıfsal sendikacılık temelinde bir birlik olarak görmektedir. Bu nedenle, nasıl olursa olsun tek bir konfederasyonda birleşmeyi, sendikal birlik olarak kabul etmez.

Bu temel yaklaşımın bir sonucu olarak da, sosyalistler sınıfsal sendikacılık ilkelerini ve örgütsel biçimlenmelerini tüm sendikalarda savunur ve yaşama geçirmenin mücadelesini verirler. Şartların olgunlaştığı ve işçi hareketinin kendi inisiyatifiyle oluşturulan sınıf sendikalarının gelişip güçlenmesi için çalışmayı da temel görev kabul ederler. Mevcut reformist-uzlaşmacı sendikalardan ayrı olarak varolan sınıf sendikaları kendi aralarında bir birlik oluşturarak, çekim merkezi yaratabilecekleri gibi; aynı zamanda diğer sendikalarla işçi

sınıfının temel ve güncel talepleri etrafında eylem birliği sağlayarak, işçi sınıfının mücadele birliğini de hayata geçirmeye çalışırlar.

Devrimci proletarya hareketi, "ne olursa olsun ayrı örgütlenmeler olmamalı" diye ifade edilecek bir anlayışa sahip olmadığı gibi, her şart altında mutlaka ayrı örgütler oluşturulmalı türünden dar bakışlara da saplanmamıştır. Sendikaların birleşmesi ve tekleşmesi ise her zaman savunulmuştur. Ama bir şartla: "Sendika örgütlerinin birleşmesi için yalnız şu tek şartı ileri sürüyoruz: Sermayeye karşı mücadele, faşizme karşı ve sendikaların iç demokrasisi uğruna mücadele"*

Uluslararası İşçi Hareketinin, evrensel düzeyde savunduğu bu ilkelerin hâlâ geçerli olduğunu, Türkiye İşçi Sınıfı Hareketinin bu temel ilkelere sahip çıkmasının önemini vurgulamak istiyoruz.

Çeşitli ülkelerin işçi hareketlerini, sendikal mücadelelerini gözlediğimizde, her ülkenin proletaryasının kendi sınıf mücadelesinin özgül ve tarihsel koşullarına uygun olarak değişik çözümler, farklı yönelişler-taktikler ve ayrı örgütsel biçimlerde sorunun çözümlenmesine yaklaşıtlarını ve herhangi bir çözüm biçiminin mutlaklaştırılmadığını görüyoruz.

Fransa'da CGT ayrı bir sınıfsal konfederasyon olarak tarih sahnesinde yerini almakta, reformist anlayış ve yapıdaki diğer sendikal konfederasyonlarla işçi hareketinin güncel ve temel istemlerinde beraberlikler, ortak mücadeleler sağlamaktadır. İngiltere'de ise bütün sendikalar TUC (İngiltere Sendikalar Kongresi) çatısı altında örgütlenmektedir. ▶

(*) G. Dimitrov, "Komintern 7. Kongre Raporu", Seçme Eserler, I. Cilt, Temel Yay., s. 237.

Ülkeler bazında tek bir örgütlenme modeli mutlaklaştırılmadığı gibi, Uluslararası Sendikal Örgütlenmede de, tek bir örgütlenme biçimi kalıp olarak korunmamıştır. Bir dönem PROFINTERN (Kızıl Sendikalar Enternasyonal) çatısı altında örgütlenirken, daha sonraları farklı örgütsel yönelişlere girişilmiştir. Günümüzde de faaliyetleri yasaklanmış DİSK'e bağlı sendikaların üyesi bulunduğu D.S.F. (Dünya Sendikalar Federasyonu) bugün sınıfsal sendikal anlayışı benimseyen sendikaların uluslararası merkezi durumundadır. DSF'nin ayrı bir uluslararası sendikal kuruluş olarak varlığını sürdürmesi, sendikal birliği bölmekte tersine, aynı sendikal anlayıştaki kuruluşlar arasında somut ve ortak hedeflerde eylem birliğini sağlamayı esas alan politikasıyla, sendikal birliğe hizmet etmektedir.

ÜLKEMİZDE SENDİKAL BİRLİK ADINA KOLAYCI YOLLAR SAVUNULMAKTADIR

Türkiye İşçi Hareketinin yapısı, gelişimi ve zaafı bir bütün olarak ele alındığında, sendikal harekette sınıfsal sendikacılığın egemen kıldığını söylemek mümkün değil. Tersine sendikal harekette -12 Eylül öncesinde de- sendikalizm esas belirleyici durumdadır. Bu nedendir ki, DİSK'in yasaklanması üzerine, işçi sınıfı sendikal örgütlenmesi resmen olduğu gibi, fiilen de dağılarak örgütsüz bir yapı ortaya çıkmış ve en temel hakların gaspedilmesinden, sermayenin işyeri bazındaki saldırılarına kadar bütün bu girişimlere sıhatli bir karşı koyuş sağlanamamış, ancak yerel tepkilerde sınırlı kalmıştır.

Sendikal faaliyetin kısıtlanmış bir biçimde serbest bırakılması ve planlanan devlet sendikacılığı girişimleri karşısında, Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi bir bütün olarak sınıfsal bir hattı belirleyip, savunamadı. İşçi hareketi yerel önderleri öncülüğünde, el yordamıyla bir sendikal yöneliş girdi. Türk-İş'in tek sendika olarak dayatılmasına karşı belirli girişimlerde bulundu. Bazı işkollarında yeni sendikalar oluştururken, mevcut bağımsız sendikalara da eski mücadele geleneğini taşıyarak değiştirme yoluna gidildi. Türk-İş'e bağlı daha demokratik yönetimlere sahip sendikalar da, bu sendikalara yöneildiler; bazı işkollarında ise daha başka bir alternatif oluşturamadıklarında, geriçi sendikalar içine girmek zorunda kaldılar.

Ülkemizdeki ekonomist siyasal hareketler ve sendikalistler ise, kolaycı yollarla "Türk-İş'de Birlik" sloganlarıyla, bu zorunlu gidişi kahlacılaştırmaya giriştiler. Burjuvazinin işçi

hareketini denetim altına almak için sendika özgürlüğünü kısıtlayarak Türk-İş'e hapsetme çabalarına karşı, sınıfın başkaldırısının görülemeyişi ve zorunlu olarak Türk-İş çatısı altında bulunmakta olması gönüllü bir tercihmiş gibi, sendikal birlik olarak Türk-İş'in gösterilmesi, sendikal birlik sorununun nasıl kavranmadığını ortaya koymaktadır.

Geçtiğimiz Türk-İş Kongresi'nden önce muhalefet hareketinin yükselmesine de güvenerek, Türk-İş'in değişeceği inancı ve görüşleri yayararak, ilerici-devrimci bağımsız sendikaların Türk-İş'e yönelmesini savunan bu görüşler, sınıf sendikacılığını da sendikalarda yönetim değişikliğine indirmektedirler. Halbuki, sendikaların yapsal değişimlerini esas almadan, sınıf sendikacılığının hayata geçmesi ve kahlacılaştırılması mümkün değildir. Türk-İş'deki sosyal-demokrat muhalefetin yönetime gelmesi, burjuvazinin açıktan savunucuların gerici yönetimin düşmesi, mutlaka daha ileri bir adım olacaktır. Ama bu Türk-İş'in yapısının değişmesi ve sınıfsal sendikacılık yönünde önemli bir nitel değişim gerçekleşeceği anlamına gelmemektedir.

● Sendikanın tüm faaliyetlerinde ve örgütlenmesinde, işçi denetiminin esas alınması.

● Tabanın gerek bilgilendirilmesi, gerek denetleyebilmesi için gerekli örgütsel düzenlemelerin yapılması ve bunların tüzük hükmü haline gelmesi.

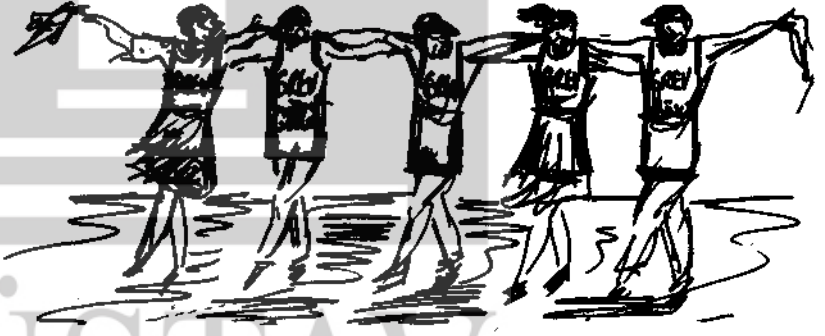
● Sendikanın yönetim organları dışında, temsilcilerin hepsinin katılabileceği temsilciler meclisi ve bütün işçilerin katılabileceği işyeri toplantılarının belirli aralıklarla ve sürekli toplanması. Bu toplantıların sendikanın politika ve faaliyetlerine yön gösterici olarak alınması.

● Kongrelerin tabanın denetimine daha imkan verebilecek, kısa aralıklarla yapılması.

● Olağanüstü kongreler için, gerekli işçi imzasının azaltılması ve toplanabilmesinin kolaylaştırılması.

● Tüm üyelere seçme ve seçilme hakkının tanınması.

● Sendikanın örgütlenmesinde işyeri temelinde dayanılması, temsilcilerle yetinilmeyip atölye, vardiya vb. komisyonlar, komiteler kurarak, sendikal örgütlenmenin yaygın ve örgütlü bir ağ olarak yayılmasının sağlanması.

SINIF SENDİKALARININ YAPI VE İLKELERİ

Sendikaların ana karakterlerini belirleyen, yöneticilerin öznel niyetleri değil, savunulan sendikal ilkeler ve bu ilkelerin hayata geçirildiği örgütlenmeler olduğu gerçeği hareket noktamız olmalıdır.

Ücretli kölelik sistemini kaldırmayı hedefleyen proletarya partisinin yanında mücadele eden ve sömürüyü azaltma ve kısıtlama kavgası veren sendikalar, burjuvazi tarafından işçi sınıfı içinde yaygınlaştıran "partilerüstü-politika", "tarafsızlık" vb. aldatmacalara kapılmalıdır. İşçi sınıfının politikasına bağlılığı esas alan, "sermayeden, devletten bağımsız ve sendikal demokrasiyi yaşama geçiren" sınıf sendikalarının yapı ve ilkelerinin temel belirleyicileri ana başlıklar halinde şöyle özetlenebilir:

● İşçiler tarafından seçilen bu temsilci ve kurulların işyerinin sözcüsü olarak kabulü, işyerlerinde bu kurullar atlanmadan, işyeri hakkında kararlar alınması.

● İşyeri temsilci ve kurullarının, o işyerinde çalışan işçiler tarafından seçilmesi ve onların kararları dışında değiştirilmemesi, geri alma-değiştirme yetkisinin yine işçilere ait olması ve yukarıdan atama ve fesih olmaması.

● Sendika yönetimindeki profesyonel kadroların - uzmanların ücretlerinin, işkolundaki en yüksek ücretleri geçmemesi.

● Sendikaların her türlü din, dil, ırk, inanç ve düşüncedeki işçilerin birliği olduğu ilkesinin pratikte uygulanması, hiçbir işçinin siyasi görüşlerinden ötürü üyelikten çıkarılmaması. ▶

• Sözleşme yaptığı işyerinde başka sendikalara üye işçiler varsa, onlara sözleşme uygulanmasında kısıtlama ve engelleme yapılmaması.

• Toplu sözleşmenin hazırlığı ve görüşmelerinde işçilerin katılım ve denetiminin sağlanması, sözleşmenin imzalanması veya greve karar verilmesinde işçilerin onayının alınması.

• Eğitim ve yayın politikasıyla, üyelerinin sınıf mücadelesi içinde eğitiminin sağlanması.

SOSYALİST VE SENDİKAL FAALİYETTE TEMEL GÖREVLER

"Türk-İş'de Birlik" gibi işçi sınıfının sendikal bakışını körelten politikalarla olduğu kadar, ilkeleri belirlenmeden ve sınıf mücadelesi içinde olgunlaşmadan yeni bir konfederasyonun kurulmasını eylem sloganı haline getiren anlayışla da mücadele, sınıfsal bir sendikal mücadele hattının önündeki temel görev olmaktadır. Uzun vadede sınıfsal sendikacılık ilkeleri temelinde bir konfederasyon perspektifi korunmalı, ama bunu şeklini bir konfederasyon olarak hayata geçirme kolaylığına da karşı çıkılmamalıdır. Bu nedenlerle, işçi hareketinin insiyatifıyla oluşturulan ve kitlere mal olmuş bağımsız sendikalar, sınıfsal sendikacılık anlayışları doğrultusunda güçlendirilmeli, ama her işkolunda zorlama bağımsız sendikalar kurulması gibi hatalara da düşülmemelidir.

Sosyalist güçler, işçilerin büyük çoğunluğunun yer aldığı Türk-İş sen-

dikaları başta olmak üzere, sendikalarda sınıf sendikacılığı ilkelerinin ve örgütsel anlayışlarının propagandasını yapmalı ve yaşama geçirilmesine çalışmalıdır. Bütün bu çalışmalarda sermayeye karşı mücadele esas alınmalı, sendikalararası rekabet körüklenmemeli, sınıf sendikacılığının yapısal farkları da korunmalıdır.

Bu temel sınıfsal perspektifler doğrultusunda, sınıfsal sendikacılık hattını savunan ve yaşama geçirmenin mücadelesini veren sendikalar ve sendikaların örgütlü-merkezi muhalefet hareketleri arasında dayanışma, birlik ve koordinasyon gereklidir. Bunun önünde çeşitli zorluklar, sınıf sendikacılığı anlayışındaki farklı yaklaşımlar olabileceğini biliyoruz. Ama ancak böyle bir yoldan giderek sınıf sendikacılığı hareketi güçlenebilir, sendikal hareket de maddi bir güç haline gelebilir.

Böyle bir yapılanmanın önündeki ilk görevleri şöyle belirtebiliriz:

— Sınıfsal sendikacılık anlayışlarının ilke ve yapılanma hedeflerinin belirlenmesi, bunların propagandası ve örgütlenmesi.

— Taban çalışmasının ve işyerilerindeki örgütlenmede işyeri komitelerine dayanan örgütlenmenin esas alınması.

— Yayınlarda, saptanan ortak ilke ve anlayışların işlenmesi.

— Ortaklaşa eylemlerle (panel, seminer, yayın vb.) bu yaklaşımların sınıf içinde yaygınlaştırılması.

— Sınıfsal bir ortak eğitim politikasının kabul edilip yaygın biçimde uygulanması.

— Sermayenin saldırılarına karşı, işçi eylemlerinin birliğinin güçlendirilmesi, desteklenmesi.

— Ortaklaşa faaliyetler ve dayanışmanın gerçekleştirilmesi için "Koordinasyon Komitesi" kurulması.

— Bölgelerde bu hedeflere yönelik ortak kurullar oluşturulması.

— Bütün bu çalışmalarda tabanın aktif katılımının ve denetimin sağlanması.

Bu temelde oluşturulacak bir sınıfsal sendikacılık hattı, işçi sınıfı bütünü içinde, işçilerin mücadele birliğini gerçekleştirecek bir temeli yaratabilecektir.

Öte yandan, reformist ve uzlaşmacı sendikalarla da, sermayenin saldırıları karşısında işçi hareketinin temel hedef ve güncel talepleri konusunda çok daha geniş bir birliktelik ve sendikalararası eylembirliği sağlamak içinde çalışmak güncel görevimizdir. Grevlerle dayanışma, tensikatların, lokavtların durdurulması gibi günlük istemler, sendika özgürlüğünü kısıtlayan yasaların değiştirilmesi, DİSK'in faaliyetinin serbest bırakılması gibi daha ileri hedefler ve sermayeye, tekelere karşı ortak mücadeleler gibi çok geniş bir birlik-telik ortamı değerlendirilmelidir.

Bu iki temel alanda birlik oluşturma girişimleri birbirinin karşısına konulmamalı, bu iki süreci birlikte yaşamak zorunda olduğumuz görülmelidir. Ama belirleyici olanın ve geleceğin teminatının, sınıfsal sendikacılık hattının güçlendirilmesi, geliştirilmesi olduğu gerçeği unutulmadan, gözden kaçırılmadan... ■

".... Bir türlü yok edilemeyen, en büyük darbeler karşısında bile can damarı kesilemeyen bir mücadele geleneğimiz var; gücümüzün ve zenginliğimizin ilki buradadır...."

TOPLUMSAL KURTULUŞ

YİĞİTLEME

Savaş tutsağıym
Hücremde hurdahas

Bu kaçınıcı günü tutsaklığımın bilemem
Kolum kanadım kırık, tutmuyor elim hey
Kör olmuş gözlerim, tutmuyor belim hey
Nefes alamıyorum, durdu-duracak kalbim hey
Çın-çın çınıyor kulaklarım, çatlıyor beynim hey
Lal olmuş ağzım dilim, kötürüm ayaklarım hey

Bu kaçınıcı günü tutsaklığımın bilemem
Direniyor beynim, diren diren diyor hey
Alaca karanlığında hücremde hey
Köroğlu'yum, Dadaloğlu'yum, Nazım'ım hey
Destanlarda, türkülerde hey
Köroğlu narasım hey hey

Uzayda ilk insanoğluyum, Gagarin'im hey
Şimdi Dimitrof'um yıllar öncesinden hey
Hey hey tutsaklığıma hey
Yatacağım nice yıllara hey hey
Gökte AY yerde AY PARÇASI
Asılıydı darağacında HEY HEY

6 Mayıs 1973
ÖNCÜ

Şairin "Yiğitleme" adıyla yayımlanacak kitabından

ŞİİRSEL İLETİŞİM

Muzaffer ARABUL

Lorca'nın öldürülüş yıldönümü nedeniyle...

Ozanlar doğayı, yaşamı, düşleri dolayısıyla insanın insanlaşma serüvenini birlikte söylüyorlar. Gönül yakınlığı, anadilin olanakları, kişilik ve beceri konuyu genişletip boyutlandırıyor. Eski, yeni ilişki hiçbir zaman tümünden kesilmiş değildir. Bunun için insanla ilgili bir söz söylendi mi, yerde kalmaz; üstelik, çeşitlenerek ergeç dünyanın dört bir yanına erişir.

Ozan iyiye, güzele, mutluluğa ilerleyen toplumun günüyle birlikte geleceğini de özümleyen insandır. Bunun için çok eskiden "şiir geleceği açıklar" denmiştir. Bunun için şiir yaşama sevincimizin kaynağı olabilmektedir.

Antikiteyi izleyen bin yılı aşkın karanlık bir süreden sonra, Batı uygarlığının öncüleri yine Homeros, Safo, Virgilius, Horatius gibi Yunan ve Latin ozanları olmuşlardır. Aydınlik çağlarda şiir ve düşüncenin yaşama değinmediği hiçbir an yoktur.

Bizim divan şiiri ozanlarımız da, yedi aşkıcıları, İmreülkaysı biliyorlardı. Sadi, Hâfiz, Cami, Nevai gibi Acem ozanlarıyla ve birbirleriyle ilişkiyi hiç kesmemişlerdi.

Günümüzün çağdaş ozanları bütün dünyaya kulak vermektedirler.

Nitekim, Latin ozanı Horatius, Yunan şiir ve düşüncesini öykünerek Latin şiirinin yanında bir barış ve burjuva felsefesi de geliştirmiştir. Halk esini "Aura popüleri", açıkça "Koram popula", Hiçbir şeye şaşmamak "Nil admirari", deyimleri; anaların nefret ettiği savaşlar "Bella matribus detestata" dizesi onundur.

Batılı ozan ve düşünürlerin yüzyıllardır işleye geldiği bu konular bugün yine yeryüzü ozanlarının söz alanlarıdır. Özgünlük ve yenilikse, bunlarla gelen anlam ve duyuya çağdaş boyutlarını verebilmektir. Yoksa;

Tat tatran tatran
Tatran tigen hin bolhan
diye başlayıp giden ve kulak akıntısına karşı kullanılan Başkurtça anlamı efsundan sonra:

Bikra labaya ha
Emri laya uhan

anlamsız tekerlemesini piyasaya sürmek, yahudi sermayesine iyi bir katkı olsa gerektir.

Bizim 15. yüzyıl divan şiirimizin ve Türk dilinin onurlu ozanı koca şeyhinin harnamesinde, yoksul eşek otlakta yayılan semiz öküzleri görünce:

Bunların başında taç neden
Bizde bu fakrî ihtiyaç neden
Bunların boynuzun kim ay etti?

diye yakınır. Bu dizelerde ve Necati'nin:

Ayağı yermi başar zül füne berdar olanın
Zevkü şevk ile verir canü seri döne döne.

dizelerinde ortaya konulan, ayağı yerde şiirsel ağırlık ve beceri, 17. yüzyıl divan ozanı Neşati'nin:

Ol mertebe ref'i taayyün ettik ki Neşati
Ayinei pürtabı mücellada nihanz.

dizelerindekinden kuşkusuz daha hafif değildir. Ama bu dizeler toplum yaşamını ve anadili yağmalayanların öyle kişiliksiz bir yardakçısıdır. Oysa birinciler bugün bile bizimle birlikte yaşamı savunmaktadır.

Yine Horatius "şiir sanatı"nın bir yerinde. "Bunu söyleyen ateşten duman değil, dumandan ışık çıkıyor" der. 20. yüzyılda Fransız Eluard o dizelerdeki anlama:

Bu tatlı yasağıdır insanların
Çevirmek suyu işiğe
Düşü gerçeğe
Ve düşmanları kardeşe.

dizeleriyle çağdaş boyutlarını verir. ▶

19. yüzyılda Arthur Rimbaud

Yıldızların gökte tatlı bir hışırtısı vardı.

diyordu. Çağdaşımız Lorca ise onu:

Yeşil beyaz ırmağı
Sönmüş yıldızların külü
doldurur.

dizeleriyle yanıtlar ve sözlerini:

Nisan gökleri
Gözlerini boyuyor
Masmavi.

diye sürdürür. Orhan Veli'nin Gökyüzünü her sabah maviye boyayan dalgacı Mahmut'u o zaman nerelerdedeydi kimbilir? Bununla birlikte, Lorca daha önce ay için şarkı şiirinde Lenin'i gökselleştirmiş, buna karşı Eluard:

Uyumak ay bir gözünde, ötekinde güneş
Bir sevi ağzında, bir güzel kuş saçlarında
Donanmış tarlalar gibi, ormanlar, yollar
Ve deniz gibi.

dizeleriyle insanı doğayla kaynaştırmayı yeğlemiştir.

Şiirsel iletişim böylece sürer gider. Bir de Mallerme'nin şu:

Kalmış uçuşlar dolu saydam buzu,
dizesiyle, Neruda'nın:

ey eş sudan kalkan uçuş
Unutulmuş, donmuş.

dizelerine bakın. Onlar da özdeş bir kuşulu gölden boşuna söz etmemişlerdir sanki.

Büyük İspanyol ozan Federico Garcia Lorca:

Ne ozan, ne büyük adam
İyi olmak istiyorum.

diyordu ama, halkın cumhuriyetine başkaldıran uğrular onu, 19 Ağustos 1936'da Granada'da, o mavi göğün altında öldürdüler. Küçük gazete satıcı çocuklar Madrid sokaklarında Federico Garcia Lorca kurşuna dizildi diye avaz avaz bağırıyordı.

İşte bunun için, şimdi insanlığın vardığı her güzel yerde, o şiirdeki kuşu gibi:

Silkeler bembeyaz ölümü boynundan,

diyorum. Ve salt şiirin de insanı yücelten sıcak bir soluk olmasını diliyorum. ■

Necmiye ALPAY

GERMİLİ KANIT

Gökte akşam yüksekliğine dalmak
tepelerin ürpertiyle
pencereden aşarak
süzülen ova yeşil koyusu
yoncalığın olduğu yer bir kara nokta
karşı dağın yamacı: "Karşılar"
yemiş bolluğuna boğulmuş idi
arada dereden geçip tırmanıp
bağ bozumunda bahçeler talan
çit çalısı ekmeyi ermeniler bilirdi:
taze bağırsak içinde
bu çitler, bu bahçeler onlardan kalmış idi
"Köyün Başı"nda dört konak: "Konaklar"
bahçesinde mermer havuz
yüzyıl var aşılansın kayısılar
Mustafa emmi gibi (doğuşunda Digran)
sağlıklı ve saygındılar
Küçük Digran, kaç küçük Digran, boğazlanmaktan

kaçınıldı türk anneler tarafından
köylüler bilir
gizli erdem, sır, "suç" ortaklığı
kesildi büyükler
kan aktı koca dere
arada dereden geçilir
"Karşılar"ın bahçeleri, "Konaklar"ın evleri,
bozulmaz çitleri, dokunulmaz; saygı,
olduğu gibi eskir
meyveleri yenilir, yazın taze kışın çir
eken ellere hayır dua edilir
Germili'de gömüldür iki hafkin dostluğu
taze bağırsak içinde ekilidir
Gelsin bağ bozumu, aşılansın çitler,
birlikte ağlanacak kan akan derelere
bir ad konulacak birlikte ölmelere
eski ve yeni
haramilere

Ocak 1984

AVUKAT NEBİ BARLAS'LA REFERANDUM ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Nebi Barlas, Harbiye'de okurken ihtilalci eylemlere katıldı; Talat Aydemir'in ihtilal girişiminde yer aldığı gerekçesiyle hapse mahkum oldu ve uzun yıllar hapis yattı. Hukukçu olmaya karar verdi, Hukuk Fakültesi'ni bitirerek avukatlık yaşamına başladı. Harbiye'de ihtilale karşın hukukçu Nebi Barlas 141-142 ve 146 ncı maddelerde uzmanlaşarak özellikle Eylül Darbesi'nden sonra devrimcilerin savunmalarını üstlendi; günlerini Askeri Mahkemeler'de savunma yaparak ve Ceza ve Tutukevleri'nde devrimci görüşlerine giderek geçiriyor.

Anayasa Md. 76'da:

"..... ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik veya teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğrasalar bile milletvekili seçilemezler." denmektedir.

T.C.K.'nun bu kapsama giren maddeleri ve asgari ne kadar süre ile cezalandırılanların seçilme hakkından yoksun kalması, 1982 Belgesi ile sağlanmış olmaktadır?

Yasaların, anayasaya uydurulması zorunlu olmasına karşın, bugüne kadar T.C.K. ve diğer temel Yasalarla Anayasa arasında gerek dil gerekse yasa tekniği açısından uyum sağlanmış değildir. Bunun en somut örneklerinden birini de Anayasa'nın 76. maddesinde görüyoruz.

Bu maddede "İdeolojik ve anarşik eylemlere katılmadan" söz edilmesine karşın, T.C.K.'nun 125-173. maddelerinin yer aldığı II. Kitap 1. Babın başlığı "Devlet şahsiyetine karşı suçlar"dır.

Bu durumda Anayasa hükmü ile T.C.K. arasında açık bir çelişki ve uyumsuzluk bulunmaktadır.

Biz tefsir yoluyla Anayasa'daki ideolojik ve anarşik eylemlere katılma ile ilgili suçların, T.C.K.'nun söz konusu babındaki suçları kastettiğini varsayalım.

O takdirde T.C.K.'nun 125-173. maddelerindeki sayılan cezalar içerisinde seçilme hakkını engelleyen tüm suçlar bu kapsam içinde düşünülmelidir...

Referandumun sunulan geçici 4. madde kaldırıldığı takdirde bundan yararlanacak siyasetçiler kimlerdir?

Bunlar kapatılan parti liderleri ile haklarında yasaklama getirilen geçici 4. maddede sayılan siyasetçilerin tümüdür. Yalnız bu konu kamuoyunda çok tartışılmaktadır ve bu tartışma da hakkı nedenlere dayanmaktadır. Çünkü 4 partinin içinde 3 değişik konumda insan bulunmaktadır.

A- Haklarında hiç dava açılmamış olanlar. Yani 12 Eylül şartları içerisinde hiçbir yasal dayanağı bulunmadığı halde zincirbozan kulvarından geçirilenler.

B- Haklarında dava açıldığı halde beraat edenler.

C- Haklarında açılan davalar henüz kesinleşmemiş olanlar.

Hukukun temel ilkesi "KANUNSUZ SUÇ ve CEZA OLMAZ" ilkesidir. Gerçekte 4. madde bu genel ilkeyi çiğnemektedir. Geçici 4. maddedeki bu büyük yanlışlığı, daha büyük bir yanlışlıkla giderme eylemidir Referandum. Bu haliyle temelden sakat bir uygulamadır...

Son Referandum Yasasına göre, referanduma katılmayanlar para cezasına çarptırılacağına ve gelecek ilk seçimlerde de oy kullanamayacaklarına göre, bu tip referanduma katılma mecburiyeti Uluslararası Hukuk Kuralları ve İnsan Haklarıyla bağdaşmakta mıdır?

Genelde Demokratik hukuk devletlerinde böyle sudan nedenlerle referanduma gidilerek çok büyük masraf ve külfetlere başvurulmamaktadır.

Oysaki ülkemizde iktidarın zirvelerinde bulunan kişilerle eski siyasiler arasındaki zıtlık-uyuşma veya gelecek iktidara yönelik hesaplar ön plana getirilerek bu yola başvurulmaktadır.

Bir anlamda referandum, demokrasinin en ideali olduğu varsayılan doğrudan demokrasi'nin bir defaya mahsus olarak uygulanması demektir.

Oysaki günümüz demokrasilerinde zorunlu nedenlerle parlamentolarla temsil edilen temsili demokrasi esastır. Bu durumda Parlamento'nun çözebileceği bir sorunu Referanduma götürmek bir anlamda havanda su dövmek demektir. Bu espri içerisinde günümüz demokrasilerinde gerek anayasa oylamalarında ve gerekse seçim dönemlerinde ve referandumun gidişlerde seçmenlere oy vermeye zorunlu katılma diye bir uygulamaya rastlanmamaktadır. ▶

Ancak günümüzde uygulamada demokrasiler; Cici Demokrasi, Filipin Demokrasi, Askeri Demokrasi; Vahşi Demokrasi, Disiplin Demokrasi gibi özel tanımlar almaktadır. Ülkemizde de normal dönemlerde seçimlere katılma mecburiyeti olmasına karşın ara rejimlerdeki iktidarlar planladıkları siyasal düzeni oluşturmak için anayasa oylaması ve seçimlere katılma zorunluluğu getirmekte ve bu amaçla yaptırımlar düzenlemektedirler.

Bir bakıma bu tip iktidarlar halkın bir tepki olarak seçimleri boykot etmelerinden çekinmekte ve bu nedenle böyle bir yaptırımı kendi çıkarlarına uygun görmemektedirler.

Bu tür zorlama ve yaptırımların hukuki bir dayanağı olmadığı gibi, hukuk kuralları ve insan hakları ile bağdaşır bir yanı da bulunmamaktadır...

Referanduma katılmanın mecbur tutulması, 1982 Anayasası açısından ne kadar uygundur?

1982 Anayasası, 1961 Anayasası'nın halkın tüm demokrasi ve özgürlüklerden yana olan kazanımlarını ortadan kaldırmak amacıyla yönelik bir belge olduğu için böyle bir zorlama, bu anayasanın esprisine uygundur. Ancak yukarıda da değindiğimiz üzere Temel Hukuk Normlarına ve insan haklarına uygun bir yaptırım olmadığı açıktır...

Hukuk kurallarıyla bağdaşmayan bu uygulamaya karşı yasal olarak ne yapılabilir, referanduma katılmadığı için para cezasına çarptırılan bir yurttaş buna itiraz hakkı var mıdır?

Vatandaş oy vermeme nedeniyle yargılandığı mahkemede, Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunabilir. Bu iddia mahkeme tarafından kabule şayan görülürse Anayasa Mahkemesi'ne gidilecektir. Anayasa Mahkemesi iddiayı kabul ederse vatandaşa zaten ceza verilemeyecektir. Kabul etmez ise, bu takdirde Türkiye'deki tüm yasal yollar tükenmiş olaca-

ğundan bireysel başvuru hakkının kullanılması söz konusu olabilir...

1982 Anayasası'nın oylamasına katılmayan seçmenlerin, bu referanduma katılmamaları hukuk kurallarıyla bağdaşabilir mi?

Genelde gerçek demokrasilerde katılma mecburiyeti olmadığına göre, 1982 Anayasası oylamasına katılmayanların, ikinci bir kısıtlamaya tabi tutulması hukuk mantığı ile bağdaşmadığı gibi aklın kurallarıyla da çelişir...

Bu referanduma "Evet" veya "Hayır" çağrısı yapanlar kadar, "Katılmama" veya "Boş Oy Kullanma" çağrısı yapanlar da vardır. Bu yönde hukuki bir propagandanın önünde hukuki engeller var mıdır?

Normalde bu bir anlayış ve tefsir meselesidir. Bu teftirde konuya olumsuz yaklaşan hukuk mantığı suç olan bir fiili övmek şeklinde algılayacağı gibi, bu konudaki her türlü girişimi demokrasinin bir gereği olarak sayanlar da bulunacaktır. Ancak Parlamento, halkın vekillerinden oluşan bir topluluk olduğu gerçeğinden hareketle oradaki kişilere Evet - Hayır ve Çekimserden oluşan üç seçenek verilirken, halkın kendisine (asile). Evet - Hayır'dan oluşan iki seçenek vermek, çekimserin karşılığı sayılabilecek olan Oylamaya Katılmama seçeneğini elinden almak tümüyle anti-demokratiktir. Bu durumda Evet veya Hayır'ı kabul etmeyen kişiler uygulamada tepkilerini başka yollara başvurarak göstermesi söz konusu olabilecektir. Bu tavır da iki şekilde kendini gösterebilir;

Birincisi Yasada öngörülen para cezasını kabul lenerek oylamaya katılmamak şeklinde kendini gösterebilir.

İkincisi vatandaşın bilerek geçersiz oy kullanarak tepkisini sandığa yansıtması şeklinde söz konusu olabilir... ■

KEMAL TÜRKLER'İ ANIYORUZ

DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler'in öldürülüşünün üzerinden yedi yıl geçti. 100'ü aşkın sendikacı, yazar ve sanatçı Türkler'in ölümü ile ilgili bir bildiri yayımladılar. Dergimize de gönderilen metni aynen yayımlıyoruz:

Türkiye İşçi Sınıfının Sendikal Lideri, DİSK kurucusu ve ilk Genel Başkanı Kemal Türkler, 22 Temmuz 1980 günü katledildi.

Yaşamını boydan boya İşçi Sınıfı'nın savaşına adanmış olan bu büyük insan, katledilişinin 7. yılında aşağıda imzaları bulunan bizler, Emegün Kurtuluşu, Ülkemizin Bağımsızlığı, Barış-Demokrasi ve Sosyalizm yolunda savaşırken aynı eller tarafından vurulup düşürülen, tüm İlerici, Demokrat, Yurtsever, Genç, Aydın, Sanatçı, Sendikacı ve Bilimadamı şehitlerimizi de derin bir saygıyla anıyoruz.

Onların onurlu savaşmaları ve uğruna can verdikleri yüce amaçları, bizlerin, Ülkemiz tüm Barış ve Demokrasi güçlerinin güç kaynağı oluyor. Bu güç, bugünkü rejimin her türlü engellemeleri, özgür düşün-

cenin ve İşçi Sınıfı'nın her düzeydeki örgütlerinin önüne koyduğu yasakları açacak, ülkemize geniş boyutlu bir demokrasi getirecektir. Bu demokrasinin gereği bugüne kadar saklı kalmış siyasi cinayetlerin tüm sorumlularını açığa çıkartacak, cezalandıracaktır. Şehitlerimiz rahat uysunlar.

M. Karaça, H. Erdem, B. Erkul, K. Daysal, M. Tokmak, E. Aydın, M. Denizmen, Y. Çubukçu, İ. Gecit, A. Sağınar, R. Orduseven, T. Ata, Y. Arıkan, Z. Kılıç, S. Uyar, G. Pekdemir, H. Akbulut, A. Yesilyurt, S. Serin, G. Aydınoğlu, R. Doğan, C. Kırıl, S. Esinsel, A. Yılmaz, C. Poyraz, S. Üstün, G. Taylan, S. Kirteke, C. Baylav, M. Akyığıt, A. Altinkaynak, B. Kaya, A. Söylemez, M. Şahin, Y. Karahasan, Ö. Köseoğlu, N. Gürbaca, S. Cınar, M. Bekler, İ. Kahraman, N. Güreşir, H. Özcan, O. Sakalsız, G. Gazioğlu, K. Uzun, T. Üstün, B. Ayaz, Ö. Aşlan, C. Kocaman, A. Erol, K. Kalkan, F. Bultan, E. Coşkun, N. Bostancı, N. Firuzhüki, B. Onger, Z. Kılıç, A. Coşkun, G. Türkoğlu, A.M. Sökücü, A. Taş, M. Boz, S. Tanilli, M. Tunçay, H. Keskin, S. Söcün, O. Siller, F. Baykurt, O. Baydar, D. Özlü, Ö. Polat, A. Bin-yazar, Y. Fevziöğlu, F. Savaşçı, A. Engin, E. Erkiner, B. Uyar, O. Doğançay, A. Kardam, F. Aksın, F. Kardam, N. Akgün, O. İkiz, E. Gömüç, D. Görsev, A. Urgan, S. Çakır, Heval, H. Kiraz, M. Demirağ, F. Saka, S. Yurdatapan, N. Hazar, A. Behramoğlu, Y. Mirac, F. Karadeniz, N. Behramoğlu, M. Taygun, M. Tekin, C. Özipek, A. Karahasan, İ. Coban, İ. Ece, M. Uyanık. ■

YARIM REFERANDUM İLE SIFIR REFERANDUMUN ÖYKÜSÜ

EĞER ŞİMDİ YAPILMakta OLAN REFERANDUM İSE 1982 YILINDA REFERANDUM YAPILMADI

Mine BERKTAY

Yanlış hesap Bağdat'tan dönüyor ve Turgut Özal, birkaç burjuva politikacısının yasaklarının kaldırılmasını önleme manevraları içinde bir de referandum yapmak zorunda kalırken, rejim hiç ummadığı çelişkilerle karşı karşıya geldi. Türkiye şimdi bir kayıkçı dögüşünü, referanduma dönüştürmeye çalışıyor ve bunu yaparken de bir ters açıklığı ortaya çıkarıyor. Eğer bugün yapılmakta olan referandum ise, 1982 yılında yapılanın referandum olmadığı net bir biçimde kanıtlanmış oluyor.

1982 yılında, 1982 taslağına değil "hayır" demek, tartışmak bile yasaklanmıştır. Üniversiteler, 1982 taslağını tartışmak isteyen genç üniversite öğretim üyeleri hakkında soruşturma açtılar. Yüzlerce genç "Anayasa'ya hayır" çağrısında buldukları gerekçesiyle gözaltına alındılar. General Evren, hergün, 1982 belgesinin "faziletlerine" sessizce kuşku duyanları bile radyo ve televizyondan ağır bir biçimde suçladı.

1961 Anayasa taslağı, 1982 yılındakiyle karşılaştırılmayacak kadar özgür bir ortamda tartışıldı. Adalet Partisi, 1961 yılında, hazırlanan tasarıya, "hayırda hayır var" kampanyasıyla karşı çıktı ve etkili olabildi. Ancak 1961 yılında referandumdan hayır çıkması halinde, sivil yönetime dönülp dönülmeyeceğı konusunda bulanıklık vardı ve bu bir baskı mekanizması olarak kullanıldı.

Bütün bunlara bakarak, 1961 referandumunu yarım

referandum saymak mümkün görünüyor ve buna ve bugünküne bakıldığında ise, 1982 yılında yapılanın referandum olmaktan çok uzak olduğunu söylemek gerekiyor. 1982 Belgesi, sıfır referandum ile Anayasa ilan edilmiş oluyor.

BİRİN YARISI

Türkiye'nin 1950 seçimleriyle çok partili rejimle tanışması, 50'li yılların ikinci yarısından sonra Bayar-Demokrat Parti Yönetiminin giderek dikta eğilimi kazanması kitlelerin ezilmesini getiriyor. Huzursuzluğun, öğrenci ve toplum içerisinde sancıya dönüşmesi, 28-29 Nisan gençlik eylemleriyle somutlanıyor. Bu eylemlerde gençlik ordu ile karşı karşıya getirilmek istenmesine rağmen toplumsal muhalefetin ordunun genç kadrolarını etkilemesi sonucunda ve başka birçok nedenle 27 Mayıs gerçekleştiriliyor. Cumhuriyet tarihinde bir dönüm noktası olarak ortaya çıkan bu olgu, toplumun "çağdaş" bir kimliğe bürünmesi anlamında gelişimine yol açıyor. 27 Mayıs, daha ilk günden itibaren düşünce, söz, yazı ve basın özgürlüğünü tanıyarak, çalışmalarına başlıyor. Geçici anayasa, kurucu meclis, anayasa tasarısı ve referandum çalışmalarıyla sürdürülen bir demokrat uygulama olarak ortaya çıkıyor.

Anayasa çalışmalarını sürdüreceğ olan Temsilciler Meclisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millîet Partisi, Milli Birlik Komitesi ve toplumun tüm

kesimlerinden korparatif sistemle seçilen üyelere oluşturuluyor. Anayasa tartışmaları halka açılarak toplumsal katılım olabildiğince sağlanmaya çalışılıyor.

Eylül 1980, meclisini, 5 generalin atadığı 160 kişiden oluşturuyor. Atanan danışmanların da yetkilerini sınırıyor ve son söz daima, her konuda Millî Güvenlik Konseyi'nin oluyor. Katılımda siyasi partiler yok, basın yok, dernekler, sendikalar yok. Üniversiteler "yok." MGK var.

1960 ve 1982 uygulamalarını çarpıcı örnekleriyle içiçe verebilmek için geriye dönmek gerekiyor. 27 Mayıs'ın üzerinden bir yıl geçmeden yeni parti kurmak için ilk başvuru yapıyor. Yeni partiler kapatılan DP'nin oylarını kazanmak için yarışırken, yarışı Adalet Partisi kazanıyor ve Anayasa'ya karşı yıllarca sürecektir muhalefetini başlatıyor. Bunun karşısında Cemal Gürsel sessiz kalamıyor. Eleştiriyor, aba altından sopa gösteriyor ancak partiyi kapatmıyor. Kampanya sürüyor. Radyo konuşmalarında halk üstü kapalı "hayır" oyuna çağırılıyor ve İzmir, Manisa gibi Demokrat Parti'nin kalesi olan illerde toplantılar da yapılarak Türkiye ölçeğinde "Hayırda hayır var" kampanyası yoğunlaştırılıyor.

Anayasayı halka tanıtmaya çalışmalarında Gürsel'in bir tek yaptırımçı demecine rastlıyoruz. 5 Temmuz 1961 tarihinde Hürriyet yazıyor: "Anayasaya evet deyiniz. Evet oyu demokratik düzeni kurmanın ilk ve tarihi şartıdır."

Referandum klasik burjuva demokrasilerinde karşıt düşüncelerin özgürce tartışıldığı, bu tartışma ortamı sonucu halk oylaması ile görüşlerin belirdiği bir yöntemdir. Hayır eğilimlerinin yer yer netleştiği 1961 ortamında, 9 Temmuz 1961 günü referandum yapılıyor. "Hayırda hayır var" kampanyasının etkileri sonuçta yansıyor. Yüzde 76,46 katılım oranı ile yüzde 61,53 evet, yüzde 38,47 hayır oyu sayılıyor. Demokrat Parti'nin kaleleri olan Aydın, Bolu, Bursa, Denizli, İzmir, Manisa, Sakarya, Samsun, Zonguldak illerinde hayır oyu, evetlerden fazla çıkıyor. 1961 referandumunun "olabildiğince" özgür ortamına karşın, 82 belgesinin oylanması toplumsal muhalefetin alabildiğince susturulduğu koşullarda yapılıyor. Bu nedenle 82 oylamasını bir yöntem olarak başvuru referandum kurumunun içerdiği mantık açısından bir uygulama olarak değerlendiremeyiz. Oylama öncesi tartışmalara, kişilere, basına kesin yasaklar getiriliyor. Tartışabilme izni almış olanlara da tek yanlı standartlar konuluyor. İşçi ve emekçi yığınların demokratik hak ve özgürlüklerini yok sayan bir tasarımı, hak ve özgürlüklerine sahip çıkacak olanları susturarak oylatıyorlar. Bunun içindir ki, hak ve özgürlüklerini talep edemeyenlerin, tartışamayanların, karşı çıkamayanların 82 belgesini kabul etmeleri mümkün değildir. Bu belgeye karşı çıkmak onun tümünden sandığı götürülmesini istemek en doğal haklarıdır.

EYLÜLİST ÖNLEMLER

12 Eylül'ün hemen sonrası MGK'nın 7 no'lu bildiriyle bütün siyasi çalışmalar durdurularak siyasi parti faaliyetlerine son veriliyor. Eylül, 1961 Anayasası'na karşı tavrını koymakta gecikmiyor. 16 Ocak 1981 tarihli Cumhuriyet Gazetesi Evren'in "Bazıları bu anayasayı çok beğenirler. Bu anayasa anarşistlerin işine yaradı. Birçok kanun meclisten çıkarılmadı. Ayak oyunları vardı" demecine yer veriyor.

5 Haziran 1981 tarihli Cumhuriyet, MGK'nın anayasa değişikliği niteliğinde 52 sayılı kararını açıklıyor. Bu karar siyasi kişiler ile ilgili kamuoyunu yanıltıcı ve ilgilileri etkileyici ve de açılan kamu davalarında verilecek mahkumiyet ve beraat kararları kesinleşinceye kadar ilgilileri suçlayacak yayın yapmayı yasaklıyor. 52 sayılı karar, Türkiye siyasi yaşamına büyük çapta yasaklar getiriyor. 12 Eylül öncesi tüm partilerin kapatılmasıyla birlikte, parti kadrolarının ülke geleceğini saptayarak Anayasa çalışmalarına katılma olanaklarını ortadan kaldırıyor.

İktidarları sırasında askeri yönetime bazen net, bazen belirsiz ama sürekli çağrılar çıkaran B. Ecevit ve S. Demirel'in gelip giden Avrupalı heyetlerden, 12 Eylül sonrası daha sağlam bir demokrasi geleceğine inandıklarını ve bir takvim açıklaması için askeri yönetimin sıkıştırılmamasını istedikleri, 5-6 Mart 81 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alıyor. Yine de partileri kapatılıyor. 17 Ekim 1981 tarihli Cumhuriyet'in ilk sayfa haberi "Siyasi partiler feshedildi" oluyor. Aynı Gün Org. Evren gerekçeyi radyo-TV konuşmasında şöyle açıklıyor: "Bizi jurnal etmeselerdi bu kararı almayabilirdik." 1982 belgesi ile bu partilerin yönetici kadrolarına 10 yıl siyaset yasaklanıyor.

Danışmanlar meclisinde, MGK'nın kontrolünde ve yasakların desteğinde anayasa tasarısı hazırlanıyor. Sıra geliyor referandum aldatmacasına.

HALKA BAŞVURMAK DEĞİL HALKA KABUL ETTİRMEK

Ortam hazır: 12 Eylül'ü eleştirmek suç, tasarıya karşı çıkmak suç, tasarının sermaye sınıf çıkarlarını himaye ettiğini dile getirmek suç, değişmesini önermek suç, referandum ve referandumda hayır demek suç, oylamaya gitmemek suç, ucunda hapis var, ceza var, beş yıl süre ile seçme ve seçilme hakkından yoksun bırakılmak var. Katılma zorlaması ilk kez bu referandumla başlıyor. Bir demokrasi kuralı olan "gizli oy" ilkesi yok. Bu referandum için kaldırılıyor. Yazılı, çizili, kimlik belirleyici oy pusulaları geçerli sayılıyor. Özellikle küçük yerleşim birimlerinde gönlünde "hayır" yatanları açığa çıkararak tehdide yöneliyor. Yüreklere Eylülüst korku salınıyor. Nerede referandum yönteminin tartışma ortamını belirleyici ilkeleri.

5 Ağustos 1982 tarihinde basın, MGK'nın 70 sayılı kararını yayımlıyor. Bu kararda Anayasa'ya ilişkin görüş açıklamalarında, halk oylamasında halkın vereceği oyun nasıl olması gerekeceği hususunda etki yapacak herhangi bir telkinde bulunulması yasaklanıyor. Bu "evet" telkini yapacaklar için geçerli değil kuşkusuz.

Tanıtmaya, kabul ettirme çalışmaları başlıyor. Evren, 2 Ekim 1982 tarihli basına konu olan Burdur ve Isparta konuşmalarında "Bize güveniyorsanız Anayasa'ya 'evet' dersiniz. Anayasa için 'hayır' diyen menfi düşüncelilerle mücadele edeceğiz. Bizim de bombardıman yapacağımız günler gelecek. Birtakım menfi düşünceli kişiler Anayasa'ya 'hayır' diyorlarmış, bunları bize bildirin ki anarşistlerle mücadele ettiğimiz gibi onlarla da mücadele edelim. O zaman layık oldukları cevabı alacaklar" diyor. "Hayır" diyecek kimsenin kalmaması için korku bulutları dolaştırılıyor. ►

Bilim devrimcidir, ileridir. Hep ileri atılmayı gerekli kılıyor. Bilime gönül veren kimi öğretim üyeleri arasından, "artık bu kadarına pes" diyenler çıkabiliyor. Kıpırdanmak istiyorlar, üzerlerine geliniyor. 9 Ekim 1982 tarihli Cumhuriyet'te kısa bir haber var: "YÖK, Anayasa konusunda görüş bildiren öğretim üyelerini soruşturuyor." 10 Ekim 1982'de YÖK bir açıklama yapıyor: "Soruşturma yapılmasını biz istemedik, ancak herhangi bir üniversite bu konuda bir inceleme yapabilir." Merd-i kıpti seceat arzederken sirkatini söyler.

15 Ekim 1982 tarihinde aynı gazetede "TRT'nin Anayasa üzerine vatandaşların görüşlerinin alındığı bir program" söz konusu ediliyor. TRT, daha soru yöneltmeden kendi tavrını ortaya koyuyor. Almak istediği yanıtı karşısındakine bildiriyor. Bu konuda, kuruluş bünyesinde yayımlanan bir talimatla vatandaşa altı soru sorulması öngörülüyor ve bu sorular çerçevesinde kalınması isteniyor. Sorular önyargılı olarak 'hayır' diyenlere karşı tepki uyandırmayı amaçlıyor. Örnek olarak; "Anayasa'ya karşı çıkanlar, onu hazırlayanlara saldırmıyorlar, bunun sebepleri nedir sizce?" sorusu gösterilebilir. Soruda 'saldırmak' sözcüğü ropörtajcının istediği yanıtı belirliyor. Bunun yanında TRT'nin Anayasa konusunda düşüncelerini aldığı vatandaşları nasıl seçtiği de açıktır. Ropörtajların, filmlerin makaslanmasından ileri geliyor olacak, muhalefetten tek kişi çıkmıyor. Bunların yanıtı hepimiz için açık. Programda herkes "Bu Anayasa'dan iyisi yoktur" diyor.

BİR TEK KEFİL OLMAK YASAK DEĞİL

Bu koşulların da gösterdiği gibi kamuoyunun serbestçe oluşumu engelleniyor. Ancak daha yetmemiş olmalı; 21 Ekim 1982 günlü Cumhuriyet MGK'nın 71 sayılı kararını yayımlıyor: "Org. Evren'in Anayasa konusmaları ile geçici maddeler eleştirilemeyecek, yazılı, sözlü beyanda bulunulamayacak." 71 sayılı kararın güvencesinde hiçbir karşıt sesin çıkmayacağına "yürekten" inanan Evren, 24 Ekim 82'de bir Radyo-TV konuşması ile başlıyor Anayasa'yı tanıtmaya kampanyasına. Konuşmasında, "Anayasa'ya kefilim" diyor ve evet oyu istiyor. Anayasa'ya muhalefete girişenleri, memleketi sahipsiz bırakmaya çalışanlar, menfaatlerinin zedeleneceğini düşünen vurguncular ve ordunun reddedilmesini isteyenler olarak sınıflıyor. Evren, "12 Eylül öncesinde görmek istemiyorsak Anayasa'ya 'evet' demelidir. Kışkırtmalara, zihin bozucu, fikir çelici, maksatlı ve yalan telkinlere kulak tika'malarını isterken, kampanyayı yurt gezileri ile sürdürüyor. Halkı "aydınlattı" gezileri sırasında 25 Ekim 82'de Evren, Rize'de "Bana güveniyor musunuz, inanıyor musunuz?" diye soruyor. "Evet inanıyoruz" yanıtını alınca, 'o halde ben kefil oluyorum, Anayasa'ya 'evet' deyin" diyor. 26 Ekim 82'de Erzurum'da ise Anayasa'ya karşı çıkanların gözlerine kara gözlükler taktıklarını ileri sürüyor.

Bu arada, hayali "Anayasa'ya hayır" kampanyasına karşı da tüm güvenlik güçleri seferber durumdadır. Bu konuyla ilgili raporlar ilgili kuruluşlar arasında gidip-gelmektedir. 28 Ekim 82 tarihli Cumhuriyet: "Anayasa'ya hayır" kampanyası başlatan sağ ve sol örgüt üyelerinin yakalanarak gözaltına alındığını yazıyor. Gözaltına almalar sürüyor. Evren'in yanıtı hazır: "Beyni yıkanmışlardan bizim hazırlandığımız Anayasa'ya 'evet' demelerini beklemiyoruz.."

2 Kasım 82'de İzmir'de Anayasa "tanıtılırken"

Evren, "Cumhurbaşkanlığı makamını eleştirmek bize karşı çıkmaktır. Bu Anayasa varsa biz de varız. Sandık başına gidin, müsbet oy kullanın ki; mavi oy kullananların ağızlarını açacak halleri kalmasın.." 3 Kasım'da Kocaeli'de ise kendine acındırıyor: "Ölüm tehdidi alıyoruz.." diyor. "...Anayasa kabul edildiği takdirde Avrupa ülkelerinin ağzı kapanacak ve parlak bir dönem başlayacak.."ğini belirterek Anayasa kabulünü demokrasiye dönüşün tek yolu" olarak görürken, "Avrupalılara karşı onurumuzu kurtarabileceğimizi" dile getiriyor.

DİRENİŞİN YARATICILIĞI

Yurt içinde kimseye nefes aldırılmamaya çalışılırken, yurt dışından "Anayasa'ya hayır" sesleri duyuluyor. 4 Kasım 82 tarihli Cumhuriyet, Dev-Sol üyelerinin Türkiye'nin Köln Konsolosluğu'nu basarak 40 kişiyi rehlin aldıklarını bildiriyor. Dev-Sol, rehnelerin 30'unu serbest bırakarak "Anayasa'ya hayır" pankartı açıyor. Eylemlerini bu noktada bırakan Dev-Sol üyeleri gözaltına alınıyor. Bu olaydan bir gün sonra TV'de naklen yayınlanmakta olan Viyana'daki Galatasaray-Austria Wien takımları arasındaki maç öncesinde, sahada "Anayasa'ya hayır" pankartı açılıyor. TRT gafil avlanıyor, pankart TV'de görünüyor, hemen yayına bir görkemli manzara ile ara vermede gecikmiyorlar. Ardından aynı örgüt Köln'deki eylemini Amsterdam'da yineliyor. Yine gözaltı.

Evren'in Anayasa'yı iyice "tanıtma" ya da gözdağı kampanyası sona eriyor. 6 Kasım 82'de bir Radyo - TV konuşmasıyla. Son sözü: "Vatandaş memleketin kaderini tayin edecek. 12 Eylül öncesine dönmek istemiyorsak 'beyaz oy kullanarak Anayasa'yı kabul edeceğiz'" oluyor.

Görüldüğü gibi bu denli tek yanlı oluşturulan kamuoyu ile 7 Kasım 1982 günü Anayasa oylandı. Yüzde 91 katılım ve yüzde 8 red oy ile kabul edildi.

Referandumun anayasal bir kurum olarak kabul edildiği bir düzende referandumdan, özgür bir tartışma eleştiri ortamından özgür bir irade beyanına dayalı bir tercih kullanmak anlaşılırsa bu yapıları referandum denemez. Açıklanan bilgiler 82 belgesi oylanmasının bir referandum olmadığı ya da sıfır referandum olduğunu net bir şekilde ortaya koyuyor.

12 Eylül'ün bir avuç politikacıya on yıl süre ile getirdiği yasaklar doğarken uygulanamaz haldedir. Zaten bu politikacıların Eylülüst uygulamalara temelinde hiçbir karışıklıkları yoktur, tersine istedikleri bir düzendir bu. Koltuklarının ellerinden gitmesine karşı çıkmalarına rağmen, Demirel 12 Mart'ta elde edemediği anayasaya, Ecevit ise 1978 hükümeti döneminde çıkaramadığı anti-demokratik yasalara kavuşmuştur.

Mecliste kolayca yapılabilecek bir değişiklik ile giderilebilecekleri bir durum. Şimdi Özal, Demirel, Ecevit şahsında bir "demokrasi şamatasına dönüştürülüyor ve 6 Eylül'de halka oylatılıyor. Aslında yapılmak istenen öncelikle, 12 Eylül uygulamalarının aklanmasıdır. 12 Eylül kadroları ile Demirel, Ecevit arasındaki göstermelik bir çelişki kalkan edilerek, 82 belgesi yeniden "evet"lendirmek isteniyor. 82 belgesi, ikinci kez evet de dense, hayır da dense bir bütün olarak kabul edilmiş oluyor. Birkaç burjuva politikacısının haklarının geri verilmesi ya da verilmemesi için, işçi ve emekçi yığınların demokratik hak ve özgürlüklerini yok sayan 82 belgesinin bir daha onayı için oy verilemez. ■

JAKOBENİZM VE PROLETARYA DİKTATORYASI

Çelik BİLGİN

"Yalçın Küçük, Paris Komünü değil, jakoben diktatoryası, proletarya diktatoryasına model oldu' diyor; Marx ve Engels, Fransa'da İç Savaş'ta tersini söylüyorlar. Yanılmışlardır; Y. Küçük'ten iyi bilecek değiller ya!"

Türkiye Sorunları Dizisi - 1, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 83.

Gerçekten daha önceleri trajik bir görünüm almış olan bir eğilim, ikinci kez ve belki de üçüncü kez ortaya çıkma sancuları gösterince pek çok komik oluyor. Belki de cehalet ile cüretin, zaman zaman birbirinin yerini almasından ileri geliyor.

Bu kısa notun bir amacı var; artık cahil cüretkarlara eskiden olduğu türden sevecen bakmak imkanı yok. Türkiye sosyalist hareketi olgunluk dönemine giriyor ve koca koca insanların çocuksu davranışları pek sevimli olmuyor.

Bir: Marx ve Engels de yanlırlar. Temelde değil, yöntemde değil, ancak bazı somut durumlarda Marx'ın, Engels'in, Lenin'in yanlabileceğini kabul etmeden hiçbir yere gidilemez. Cehaletten kaynaklanan cürete değil, bu yürekliğe ihtiyaç var.

Eğer Yalçın Küçük'ün otoritesi yetmiyorsa, Alan Yayıncılık'ın bu bilgisiz yazıcısı, Lenin'in çalışmalarının birkaçına bakabilir; Lenin'i Lenin yapan, somut alanlarda Marx'ın ve Engels'in yanlabileceğini görmüş olması ve yazmasıdır. Bunları açıkça yazıyor.

Leninizm, Marksizme içerilmiş bir ateşli rayiha'dır.

Eğer Leninizm, salt Marksizm olsaydı, buna Marksizm-Leninizm denmezdi. Marksizmi, Marksizm-Leninizm olarak yaşatmada, Lenin'in katkıları çok büyüktür. Katkı için, eksikliği ve somut bazı konularda da yanlışı görebilmek gerekiyor.

İki: Alan Yayıncılık'a ihbar ediyorum, başında R. Zarah mı yoksa M. Tanju Akad mı var, bilmiyorum. Bu yazıcıları, pek çok bilgisiz, "Marx ve Engels Fransa'da İç Savaş'ta" diyor. Anlaşılan Marx ile Engels'i bitişik kardeşler sanıyor; Marx ve Engels'in "Fransa'da İç Savaş" adında bir çalışmaları yok. Fransa'da İç Savaş, tek başına Marx'ındır ve Birinci Enternasyonal'e sunuşunu içeriyor.

Üç: Onsekiz Brümer, Fransa'da Sınıf Mücadelesi, Fransa'da İç Savaş, bunlar, Marx'ın tarihin yapımına ve yazımına katkıda bulunduğu üç önemli çalışmadır. Politika ile ekonominin içiçe girdiği, politika sanatının tarihe ilmik ilmik işlendiği üç önemli katkıdır. Yeni kuşaklar eğitimlerine bu üç katkı ile başlamalıdır; yetişmeleri için çok önemli bir başlangıç oluyor.

Dört: Klasikleri okumak devrimcilerin boş zamanlarını geçirme yolu olmamalıdır. Şimdi sıkıldıkları sonucunu çıkarıyorum; zamanlarını doldurmak için birkaç düzensiz parça okuyarak Amerika'yı yeniden keşfedip, ilk keşfedenin yanlısını tekrarlıyorlar ve "Hindistan" diyorlar. Bu tür çocuksu oyunların sürdürülmesine izin verilemeyeceğinin kabul edileceğini umuyorum.

Hatırlatmalar gerekiyor: 1970 yıllarında, İtalyan Komünist Partisi, proletarya diktatoryasını reddedince Yürüyüş Dergisi başyazarı Yalçın Küçük, bir başyazarında Marx'ın Weydemeyer'e mektubunu ön plana çıkardı. O sırada hangi çizgide ise Oya Baydar Hanım, bu mektubun ön plana çıkarılmasını, Yalçın Küçük'ün, beğenmediği biçimiyle, proletarya diktatoryasını savunması olarak niteledi ve azarlama kalktı. Bazılarına göre, "kardeş" bir partinin lideri, E. Berlinguer, üstelik de milyonlarca oy alan bir partinin yöneticisi, proletarya diktatoryasını reddedince, saygı gereği reddedilmesi gerekiyordu. Yalçın Küçük ise, yalnızca Marx'ın bu önemli mektubunu hatırlatıyordu.

Daha sonra da, çok kimsenin proletarya diktatoryası kavramının Paris Komünü'nden çıktığına inandığını bildiği için, Türkiye İşçi Partisi'nin teorik yayın organı Yurt ve Dünya'da uzun bir inceleme ile hem jakobenizmi anlattı ve hem de proletarya diktatoryasının kökünü göstermeye çalıştı. Alan Yayıncılık'ın bu cahil yazıcısı kimbilir o zamanlar ne yapıyordu? TIP'i ve Y. Küçük'ü pasifist görmenin tembelliği içinde kimbilir hangi kahvede pişti oynayıp devrimcilik edebiyatı yapıyordu?

Şimdi Marx'ın Weydemeyer'e yazdığı 5 Mart 1852 tarihli mektubun bir bölümüne sıra geliyor. Zamanı gelince, tümünü de yayınlamak gerektiğine inanıyorum. ►

"As to myself, no credit is due to me for discovering either the existence of classes in modern society or the struggle between them. Long before me bourgeois historians had described the historical development of this class struggle and the bourgeois economists the economic anatomy of the classes. What I did that was new was to demonstrate: 1) That the existence of classes is merely linked to particular historical phases in the development of production, 2) That class struggle necessarily leads to the dictatorship of the proletariat, 3) that this dictatorship itself only constitutes the transition to the abolition of all and to a classless society." Tekrarlamak durumundayım; Marx, 1852 yılında Weydemeyer'e bunları yazıyor. Sınıfların varlığını ve sınıflar arasında mücadelenin, kendisinden çok önce burjuva yazarları tarafından ortaya konduğunu, burada kendisinin hiçbir yenilik iddiasında bulunamayacağını, kendisinin, Marx'ın, katkısının, sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatöryasına ve buradan da sınıfsız bir topluma götüreceğini ileri sürmek olduğunu 1852 yılının Mart ayında ve beşinci gününde yazdığı bir mektupta dile getiriyor.

"Benim yeni olarak yaptığım şunları göstermekti: 1) sınıfların varlığı, yalnızca üretimin gelişmesinde belli tarihsel aşamalara bağlıdır; 2) sınıf mücadelesi zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne götürür; 3) yalnızca bu diktatörlük, sınıfların ortadan kaldırılmasına ve bir sınıfsız topluma geçişi sağlar." Marx, 5 Mart 1852 tarihinde Weydemeyer'e bunları yazmış oluyor.

Alan Yayıncılık'ı kim yönetiyor, bilmiyorum; bir isteği dile getirebiliyorum. Böyle, okumayan, yalnızca yazmak isteyen cahil insanlara yazı yazdırmak biraz daha özenli davranmanız gerekiyor. 1852 yılında yazılanlar, nasıl 1870 Paris Komünü'ne bağlanır; ciddi olmak zorunludur.

Alan Yayıncılık'ın bu cahil yazıcısı, boyunu aşarak, bir de şunları yazıyor: "Bir başka örnek Mayıs Dergisi'nde Y. Küçük'le yapılan röportajda ortaya çıkıyor. Bu röportajda THKP-C bizim jakoben geleneğimizde bir canlanmadır cümlesi röportajın içinde hiçbir açıklama getirilmemiş tek cümle olarak kalmasına, üstelik konunun bütününe oturmasına rağmen başlığa çıkarılıyor. Bugüne kadar 1971 devrimcileri hakkında özelden THKP-C hakkında çok şey söylendi. Onların jakoben geleneğinde bir canlanma yarattıkları kimsenin akına gelmemiştir. Bu tezin ne kadar yanlış olduğu ancak bu tartışmaya yoğun olarak katılan sivil toplumcular, Saçakçılar ve Küçükçülerin jakobenizm kavramı incelendiği zaman görülebilir. Bu üç kesimin jakobenizm kavramı dedik. Çünkü bu üç tarafın jakobenizmin ne olduğu ya da daha doğrusu nelerin jakobenizm olduğu konusunda görüşleri birkaç ayrıntı dışında aynı." Müthiş bir cahil yazıcı ortaya çıkıyor. Kemal Tahir'ir biçimini hatırlatıyor.

Bu cahil yazıcının üç sorunu var. Bir: Saçakçılar; bunlarla 1970 yılından gelme bir hesapları var. İki: Küçükçüler." Toprağın aktığını görmekten, bu defa da arkada kalmaktan dolayı hırçınlaşıyorlar. Arkadan yetişip daha önceki örneklerde olduğu türden, kendi sesleriyle irküp ve irküterek öne geçmeye çalışıyorlar ve bunun telaşını ortaya koyuyorlar. Burada ve geçerken söylenecek olan şudur: TKP veya TIP'i beğenmeyebilirsiniz. Ancak TKP veya TIP'den öğreneceğiniz çoktur. Jakobenizmi kendilerine az görenlerin öğrenecekleri boylarını aşılıyor. Jakobenizmi beğenmeyenler, 1951 yılına kadar TKP'nin önde olduğunu, 1970 yıllarına kadar da

Karl Marx'ın Weydemeyer'e proletarya diktatörlüğünden söz ettiği mektup.

TIP'in başrolü oynadığını kabul etmek durumundalar. Şaban Yıldız, Rıza Kuas, Kemal Türkler, Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Sadun Aren, Çetin Altan ve daha binlercesi, yolu açtıktan sonra, Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Mahir Çayan ortaya çıkabildiler.

Dünyaya geç gelmiş olmayı, bir avantaj olarak getirimize izin vermek mümkün değil.

1970 yıllarında ve 1980 yıllarındaki "gecikmişlik" daha sonra ele alınabilir. Pek tutulan ve yanlış bulduğum "geri bırakılmış" ilke jargonu, "geç bırakılmış" devrimciler anlamına alınmamalıdır; öyle düşünüyorum.

Üçüncü sorun, "sivil toplumculuk" oluyor; Alan Yayıncılık'ın bu yayınına üstün körü bir bakış, sivil toplumcularla ideolojik ve teorik bir sorunları olmadığı izlenimini veriyor. Ancak yine de var. Çünkü ikiye ayrılmış görünüyorlar; bir yan Murat Belge ile birlikte sivil toplumcu ve biraz da yeşilci olunca, diğer yan, Murat Belge'nin sadık muhalifi Sungur Savran saflarına intisap ediyor. Bunlar, Osmanlılar'da olduğu türden hep intisap ediyorlar. Sungur Savran'ın trotskist olması, hiçbir sorun yaratmıyor ve belki de anti-sovyetizm açısından kolaylık sağlıyor.

Alan Yayıncılık'ı kim yönetiyor, bilmiyorum. Dünyada ciddi trotskistler Marksist yazını bilirler. Sungur Savran'ın da bildiğini sanıyorum. Yazdıklarımızı neden Sungur Savran'a okutmuyorsunuz; okutmuş olsanız böyle alfabe yanlışları yapmazsınız.

Jakoben diktatöryası ile proletarya diktatöryası arasında uygulayının sınıfsal niteliğinden gelen bir ayrım var ve aynı buradan kaynaklanıyor. Kuranın ve uygulayının ayrılığı, hiç kuşku yok, içeriği de etkiliyor. Ancak birbirini izlemesini ve genel çizgileriyle benzerliği ortadan kaldırmıyor.

Bu ders burada bitiyor. ■

ÇABUK UNUTULANLARA KISA GİRİŞ

İlhan AKALIN

1960'lı yılların göreceli demokratik ortamında, sosyalizmi kitaplardan öğrenenlerin bir bölümü, işçi sınıfının varlığını bu yılların sonlarında hissetmeye başladı. Hissetme, kabaca kavrama anlamına geliyor. Kabaca kavranan, işçi sınıfına inanmayı değil, kullanmayı getirdi. Kullanma, 1970'li yılların bitimiyle dondu. Bir başka göreceli demokrasi ortamında yeniden çözülmeye başladı.

İlk hissedilen, ideolojik öncülüktü. Bu anlamda geçmişin engin deneyi vardı. Çeşitli ortamlarda ve çeşitli yapılardaki bu deneyler şablonlarla ülkemizde uygulamaya başlandı. Başlatılan bu uygulama, "sen söyle sen işit" misali yazıldı, basıldı. Onlarca ayrı görüş, işçi sınıfı ideolojik öncülüğü adına literatürümüze geçti. Bu kadarla da kalmadı. Burjuvazinin "72 parçaya bölündüler" hakkı eleştirisine neden oldu. Yeni kurulan Ege ordusu ortaya çıkışı, yeni ideolojileri ve yayınları getirdi. Sovyet sınırında yeni ordu kurulmasını savunanlar, 72 parçanın yeni halkalarını oluşturdular.

Sonra, işçi sınıfının fiili öncülüğü hissedildi. Bu, yeni keşif sayıldı. Yeni keşif, yeni hedefleri, yeni hedefler yeni örgütlenme şemalarını doğurdu. 12 Eylül dondurulmasına kadar sürüp gitti.

Bugünlerde donmalar çözülüyor. Köksüz, cılız görüşler yaldızlı çiçek olarak özenle besleniyor. Köksüzlüğü, işçi sınıfına inanmayışından. Cılızlığı, sağlıklı verilere dayanmayışından çiçeklerinin yaldızı ise sosyalizmi kitaplardan öğrenmişliği ile kalmamasından. "Zaman en iyi öğreticidir" özdeyişi geçerli olmuyor.

"Proleterya sosyalistleri" diye başlıyor. (1) Devam ediyor: "Sendikal politika konusunda önerilen yeni konfederasyon, öncü işçiler arasında benimsenebiliyor ve tek tek fabrikalarda tartışılıyorsa, bu kitlelerin geri düzeylerini değil, ileriyi yönelik istemlerini dile getirebilmesinin ifadesini gösteriyor." Ve ahkam kesiyor. "Proleterya sosyalistleri tarihin hiç bir döneminde kendi iradelerinin dışında oluşmuş (ya da oluşturulmuş) nesnel durumlara göre politikalarını belirlemezler."

Ne kadar güzel. Kitaplardan öğrenilen, ne var ki, yaşanılanla bağdaşmayan doğruları sıralamak ne kadar güzel. Aynı anlama gelmek üzere ne kadar kolay. Yaşanılanla bağdaşmayan, önce dünü kapsıyor. Dünde, macera var, sonucunda hüsrana var. Maceraya gidişte, işçi sınıfı adına hareket var, işçiler yok. Hüsrana işçilerin, hüsrana hazırlayanlar ortada yok. Bu paragrafta yazdıklarım örnek vermek istiyorum: Yer: ODTÜ. Zaman: 1970'lerin ikinci yarısı. Dönem: MC iktidarı. ODTÜ Rektörü: Hasan Tan. Olay: Mesleği sendikacılık olan kişiler, ODTÜ işçilerini Hasan Tan'a satmaktadır. İşçiler, DİSK üyesi Sosyal-İş'de örgütlenirler. Zorlu mücadeleden sonra Hasan Tan'la birlikte mesleği sendikacılık olan satılmışlar da kovulurlar. Yetkili sendika Sosyal-İş, toplu iş sözleşmesi bağlar. Uygulama safhasında öğrenci liderlerinin kurduğu yeni sendika devreye girer. "Devrimci" terörle işçileri

otobüslere bindirip, notere götürür ve Sosyal-İş'den istifaları sağlanır. Aynı terörle kendi sendikalarına üye kaydediler. Artık, tüm ODTÜ çalışanları, bu maceracı sendikacının üyesidir. Gel gör ki, bu öğrenci-efendiler, burjuva yasası diye niteledikleri, uygulamaya hayat veren kuralları bilmemektedirler. Yeni toplu iş sözleşmesi döneminde, ODTÜ işçilerinin kapıdan kovduğu, sendikacılığı meslek edinmişler, bir tek gerçek üyeleri olmadığı halde, toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi ahırlar. Devrimci terör, toplu iş sözleşmesi yetkisi alma prosedürü işlemesinde sökmez. ODTÜ işçileri, haketmedikleri yere, geriye dönerler. Örnekler çok. Tekrara gerek yok.

İşçiyi tanımayan; sendikacılığı kitaplardan öğrenenler, 15-16 Haziran'ı değerlendirirken şunları yazıyorlar: "İşçiler fabrikaları işgal ederken, sosyalist hareket ise ağırlıkla içinde bulunduğu alan olan okulları işgale yönelmekteydi."

nelmekteydi." (2) Bu görüşe göre, hakiki sosyalistler sadece öğrenciler. Son alımdan çıkan bu. Kaldı ki, bunu pekiştiren başka cümleler de var: "Öğrenci gençliğin mücadelesi içinde yetişen sosyalist gençler..." Başka sosyalist yok. Var, var da onlar "sözde" sosyalist.

Oysa, 15-16 Haziran direnişinde öncüler, bu "sözde sosyalistler"dir. Sınıf sendikacılığı olgusunu sözde değil, özde bilenlerdir. Sınıf sendikacılığını özde bilenler, burjuvazinin gerçek hedefi olmuşlardır. İşlerine önememişlerdir. Burjuvazinin tesbit edemediklerini zaman içinde sendikaları tasfiye etmişlerdir. DİSK'in 1970'den sonraki tarihinde bunlar vardır ve yazılacaktır.

Bu görüşün sahipleri "Niçin Türk-İş değil" (3) yaygarası koparmaktadır. Bu yaygaraya göre "Bazı işgüzar sosyalistlerimiz Türkiye işçi sınıfının sendikal birliğini Türk-İş içinde —tam da burjuvazinin istediği bir sırada— sağlamaya çalışırken, bir yandan da işçi sınıfıyla hiç ilgisi olmayan birtakım sınıftan uzak aydınlar 'sosyalist parti kurulur mu kurulmaz mı' tartışmasını" sürdürüyor-muş.

Kitabilik yaşanılana uymuyor. Türk-İş'in kurulduğundan bu yana ihanetini anlatmak, "niçin Türk-İş değil" doğru sorusunun yanıtı olmuyor. Sınıf sendikacılığının tüm kurallarını alt alta sıralayıp ezberci olarak tam not alıp sınıf geçme, yaşamda geçerli olmuyor. Tıpkı, diyalektiğin tüm kurallarını ezbere bilip, aristo mantığı ile düşünmek gibi: *Bütün insanlar ölümlüdür (büyük önerme), Sokrates insandır (küçük önerme), Sokrates ölümlüdür (sonuç) gibi; Sosyalizm işsiz olmaz (büyük önerme), sendikalar sınıf örgütüdür (küçük önerme), sendikasızsız sosyalizm olmaz (sonuç).*

Dün bu mantıkla işçiyeye rağmen sendikalar kuruldu. Bugün, yine işçiyeye rağmen, işçi sınıfının ekonomik mücadelesinde "birlik" tartışılıyor.

İşçilerin ekonomik-demokratik örgütleri sendikaların önünde, burjuvaziye, arkasında ise yanlış akıllara

karşı mücadele duruyor. Birliği tartışanlar sadece yukarıda değindiğimiz görüş değil. Mümkündür ki, şimdi değineceğimiz bir başka yanışa tepkidir, yukarıda değindiklerimiz.

"Niçin Türk-İş değil" abartması kadar, bir başka abartma da Türk-İş'in değerlendirilmesinde var.(4) Bu değerlendirmede 14. Türk-İş genel kurulunun ayır edici özellikleri sıralanıyor. Katılmak mümkün değil. "Demokratik muhalefet" yönetimi az farkla kaybetmiş; Seçim sonuçlarının yanlış değerlendirilmesi. "Sağın bölünerek ayrı liste çıkarması": Görüntüden hareketle sonuç çıkartmak. "Sendikacılığın felsefesinde sosyal demokrasi vardır diyen sendikacıların seçimlerde Şevket Yılmaz'a oy vermesi" ":Sosyal demokratların kaypaklığını göz ardı etmek. "DİSK ilkelerinin demokratik muhalefet tarafından nesnel olarak savunulması": Sosyal demokrasinin ataksyonlarından bir başkası. Yanışlar bir doğruyu getiriyor:"... ayrı bir örgütlenmeye gitmenin potansiyeli ve nesnel koşulları yoktur. "Aristo"yu anmamak mümkün değil.

Açıkça "niçin Türk-İş değil" diyenlerle, zımnın "Türk-İş" diyenlerin yanında "Türk-İş'de birleş, 1 Mayıs'ta devleş" diyenler de var. Bunlar her konuda "dışarıdan gazel" okuyorlar. Nato'yu, AET'yi içlerine sindiriyorlar. Çağatay Anadolu, nüfusumuzun % 17'sini oluşturan 10-16 yaş grubundaki gençlerimizin çoğunluğunun

(% 60) NATO'da kalmayı savunduğunu kaydederek, sindirmeye gerekçe buluyor.(5) Ve devam ediyor: "... sorun sabırlı ve esnek bir çalışmayla bu dağınık bir yasal partide, Sol Parti'de gidermekte." Bir araya getirilmesi gereken unsurların "heterojenliği"nden söz ediyor. Ve ekliyor: "Bu parti, işçi sınıfının siyasi örgütü olmayacaktır." Ne olacaktı biliyor musunuz: "Bu parti, sosyal demokrasiden farkını heterojenliğinin elverdiği ölçüde açıkça koymak zorundadır. Bu fark kapitalizmi aşma perspektifinde yatmaktadır." Böylece de "... nüfusumuzun % 17'sinin ufkundan sosyalizm hedefi büyük ölçüde silinmiş"liğe engel olmanın yolunu keşfetmiş oluyor. "Aristo"yu anmamak mümkün değil!...

Aynı mantıkla, DİSK açılmalıdır kampanyası başlatılıyor. Anayasa mahkemesi, adli hatanın düzeltilmesi için göreve çağrılıyor. Anlamak güç.

Sınıf sendikacılığı ilkelerini özümseyip, her şartta uygulayanlarımızın varlığı bize umut veriyor. Yeniden hortlayan fraksiyon sendikacılığına, gereken yanıt vereceklerinden hiç kuşum yok. ■

- (1) Yeni Öncü sayı : 4 Kitlese Boyut ve Devrimci Görev
- (2) Yeni Öncü sayı : 4 15-16 Haziran'ı Anarken
- (3) Yeni Öncü İşçi Özel Sayı
- (4) GÜN Şubat 1987 sayı : 24
- (5) GÜN Temmuz 1987 sayı : 29

KAZLIÇEŞME İŞÇİLERİ MÜCADELELERİYLE ÖNDERLERİ KENAN BUDAK'I YAŞATIYORLAR

12 Eylül sonrasının karanlık günlerinde, radyolardan, televizyonlardan sık sık "yurda dön" çağrıları yapılırdı. O isimlerden biri de DİSK'e bağlı İlerici-Deri-İş Sendikası Genel Başkanı Kenan Budak'dı. Kenan Budak, yurtdışına çıkmamış, 12 Eylül sonrasının şartlarına uygun, yeni türden bir sendikal örgütlenmenin yaratılmasının çabaları içine girmişti. Bu çalışmalar içerisinde yaptığı görüşmelerden birinden dönerken, çok sevdiği Kazlıçeşme'sinin yanışında, polislerce teslim olmadığı için, arkasından vurularak öldürüldü.

Kenan Budak'ın sosyalist kişiliği 12 Mart'ın baskılı günlerinde oluşmuştu. Doğruluğuna inandığı Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşleri doğrultusunda Zeytinburnu semtinde, siyasi faaliyetler içinde bulundu. O yıllarda, Zeytinburnu'nun herhangi bir kahvesi yoktur ki, Kenan oraya gitmesin. Tek, tek bütün işçilerle görüşür, sadece siyasi propaganda ile yetinmeyip, onların kişisel sorunlarına da çözüm getirmek için uğraşır.

12 Mart sonrasında çalışmalarını özellikle tekstil ve deri işkollarında yoğunlaştırdı. Deri-İş içerisinde yükseltile muhalefetin yenileşme hareketinin Kazlıçeşme bölümünün önderlerindedir. Daha sonra o işkolundaki küçük bir sendika olan Barder-İş'in kongresinde devrimciler yönetimine girdiler. Kenan Budak da Genel Başkanlığı'na seçildi.

Daha sonra adını İlerici-Deri-İş olarak değiştirdiler ve örgütlenmeyi hızlandırdılar ve DİSK'e katıldılar. DİSK'in son 7. Kongresi'nde, Yeraltı-Maden-İş Sendikası ile birlikte, Baştürk ve Türkerler dışında üçüncü bir anlayışın temsilcisi olarak mücadele yürüttü.

12 Eylül sonrasında ise, sendikal faaliyetin yasaklanması ve "sendikacıların teslim ol" çağrılarında karşı, yeni bir sendikal oluşum içine girişmesini düşünmelerdendi. Teslim olmayı ise kesinlikle düşünmedi. Bazı sosyalist hareketler tarafından örgütlenmeye çağrılan, koşullara uygun sendikal örgütlenme faaliyetleri içinde bulundu. Aynı günlerde siyasi alandaki çalışmalarını da yoğunlaştırdı. Sosyalist Vatan Partisi, Merkez Komitesi'nde görevlendi.

Kenan Budak için son bir şey söylemek gerekirse, O "zor" günlerin adamıydı, denebilir. Yaşamının son yıllarında, önce sosyalist, sonra sendikacı olmanın örneklerini verentendisi, denebilir...

İşte bunlardan ötürü de, Kazlıçeşme işçilerinin mücadelesinde yaşamaktadır. Kazlıçeşme işçileri bugün Lokavt uygulamalarına karşı yaptıkları gösteriyle 12 Eylül sonrasının ilk toplu işçi yürüyüşünü yapan işçiler olarak Türkiye İşçi Hareketi tarihine adlarını yazdırdılarsa, bunda Kenan Budak'ın yürüttüğü mücadelenin payı olduğu açıktır. Ve o yürüyüş, Kazlıçeşme'de yeni Kenanların doğum ilanıdır. ■

REŞAT FUAT BARANER: 1900-12 AĞUSTOS 1968

Selanik'te, 1900 yılında doğdu. Mustafa Kemal ile kardeş torunlarıdır. Orta öğrenimini Konya Lisesi'nde tamamlayarak Darülfünun Fen Fakültesi'ne girdi. Mütareke yıllarının koşulları içinde öğrencilerin anti-empyrist eylemlerine katıldı; öncülük etti. Daha sonra, kimya öğrenimi için gittiği Almanya'da "Spartakist" akımdan etkilendi. Sovyetler Birliği'ne geçti. Moskova'da Lenin Akademisi'nde öğrenim gördü. İlk kez 1930'da "komünizm lehinde faaliyette bulunma" gerekçesiyle İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı; dört yıla hüküm giydi. Çıkınca, çevirmen olarak ekmeğini kazandı. 1937'de bir kez daha tutuklandı; 6 aya hüküm giydi. Araştırmacıların II. Dünya Savaşı yıllarında gizli yaşadığında birleştikleri Reşat Fuat, 1944'de Zeki Başatır, eşi romancı Suat Derviş, Celal Zihüti Benenci, Sebati Selimoğlu, H.İ. Dinamo ile birlikte Türkiye Komünist Partisi'ni yönettiği savı ile Ankara Garnizon Mahkemesi'nce 7 yıl 9 aya mahkum oldu. 1950'de Af Yasası ile serbest bırakıldıktan bir süre sonra yine TKP'yi yönettiği savı ile tutuklandı (3 Kasım 1951). Bu kez de 7 yıla hüküm giydi.

Reşat Fuat, daha 18 yaşında ve İstanbul Üniversitesi birinci sınıf öğrencisi iken, Nobel Barış Ödülü'nün Lenin'e verilmesini öneren komitede yer

almış; buradan TKP'ye ilk adımlarını atmıştı. Daha sonra, bu partinin Merkez Komitesi Politik Büro Üyesi olarak uzun yıllar çalışmış, parti Sekreterliği yapmıştır.

Reşat Fuat, Ali Rıza Çelik takma adıyla, Tan Gazetesi'nin cep kitapları dizisinde çıkan (1939) "Çin'de Kurtuluş Hareketi", "İspanya'da İstiklal Savaşı", "Büyük Fransız İnkılabı" adlı kitapçıları yazdı. Aynı dönemde, eşi Suat Derviş'in adına çıkarılan "Yeni Edebiyat" gazetesinde "Münevver ve Cemiyet", "Cemiyette Tekamül-Sanatta Tekamül", "Halkçı Edebiyatta Şekil", "Hümanizma" gibi yazıları önemli yankı uyandırdı. Türkiye'deki ırkçı akımlarla Alman faşizminin ilişkilerini kurduğu ve 1943'te ressam Faris Erkman'ın üstlenerek yayımladığı "En Büyük Tehlike" kitapçığı da önemli çalışmaları arasında yer aldı.

1960'dan sonra Engels'in ünlü eseri Anti-Dühring ile (1966) Henri Lefebvre'nin "Karl Marx - Hayatı ve Eserleri" adlı çalışmasını (1968) Türkçe'ye çevirdi. "Türk Solu" dergisinde yazılar yazdı.

Reşat Fuat Baraner, İstanbul'da, ağır bir enfarktisten sonra başlayan kalp yetmezliği sonucu, 12 Ağustos 1968'de öldü. ■

DAĞITIMIMIZ ENGELLENİYOR

Aralarında Toplumsal Kurtuluş'un da bulunduğu birçok derginin dağıtımının engellenmesi üzerine ilgili dergiler ortak bir basın duyurusu yaptılar. Duyurunun metnini aynen veriyoruz:

Son yedi yılda basına dönük demokratik olmayan baskılar yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Anti-demokratik bir basın yasası yürürlüktedir. Basın zor koşullar altında görev yapmaktadır.

Basının bir kolu olan süreli yayınlar da bu cenderenin içindedirler. Bu olumsuzluklarla ve iktidardan kaynaklanan fiili baskılarla sürekli olarak yüzyüzedir. Dergi toplatma, dergilerin sorumlularının gözaltına alınması "vaka-i adiyeye"den olmuştur.

Bunun yanı sıra, çok büyük çoğunluğunun ortak özelliği sermayeden bağımsız ve demokratik düşün filizlenmeleri olan süreli yayınlar, şimdi de, iki büyük dağıtım kuruluşu olan Hür Dağıtım ve Gameda'nın, zaten sınırlı olan dağıtım olanağını tamamen ortadan kaldırarak, bu yayınların okuyucuya ulaşmasını önleme girişimi ile karşı karşıyadırlar.

Hür-Dağıtım ve Gameda genel müdürlerinin ortak imzası ile "Dikkat Önemlidir" başlıklı bütün bayilere gönderilen 22 Haziran 1987 tarihli bir "dış genelge", bayilere kendileri ile sözleşmeleri olduğunu hatırlatarak, kendilerinin dağıtmadığı süreli yayınları dağıtan bayilerin sözleşmelerinin feshedeceğini duyurmaktadır. Bu ekonomik tehdit eti-

sini göstermiş ve bayiler Hür-Dağıtım ve Gameda'nın dağıtmadığı süreli yayınları satmaktan kaçınır olmuştur. Söz konusu genelgede 66 adet aylık derginin adları da belirtilmiştir. Bu dergilerden bir kısmı yıllardır bu bayiler tarafından satılmaktaydı.

Okuyucu desteğinden başka hiçbir ekonomik kaynağı bulunmayan yayınların dağıtım kanallarının tıkanmak istenmesi, bu dergileri ölüme mahkum etmekle eşdeğerdir. Bu ise kültür hayatına vurulan ağır bir darbedir. Sorumluları da bellidir.

Üzücü olan, Hür-Dağıtım ve Gameda'nın haksız rekabet anlamına gelen bu girişiminin güdüsünün ticari kaygılar olmamasıdır. Çünkü; bu dergiler Hür-Dağıtım ve Gameda'nın satış koşullarında rekabet metarı olamaz. Diğer bir yanı ise siyasal iktidardan kaynaklanan bir baskıya araç olmasıdır. Bu genelgenin gönderilmesinde Emniyet Müdürlüklerinin istek ve "katkı"ları rol oynamıştır inancını taşıyoruz. Örnekleme gerekirse, 22 Haziran'da ilk sayı piyasaya verilen bir süreli yayın, aynı tarihli "dış genelge"de, adı geçen 66 dergi arasında sayılmaktadır. Hür-Dağıtım ve Gameda yetkililerine bu derginin yayına başlayacağı "haber verilmiş" olsa gerek tir ki, listeye böylece bu yayın da dahil edilebilmiştir.

Biz, aşağıda adları bulunan süreli yayınların yetkilileri, kültür ve demokrasi yaşamına ağır bir tehdit demek olan bu "dış genelge"nin kaldırılmasını talep ediyor ve bu tutumu kırıyoruz. ■

REŞAT FUAT BARANER'İN ARDINDAN

Rasih Nuri İLERİ

Biz ona Reşat Ağabey derdik; kişiliğini en iyi şekilde belirtmek için, karısı Suat Derviş'in, ölümünün birinci yıldönümünde büyük bir içtenlik ve sevgi ile yazdığı kısa yazıdan geniş alıntılar yapacağım. Gerekirse bu arada çağrışınları dile getireceğim. Gerçekten 40 yıllarında anti-faşist savaşının, 60 yıllarında bağımsızlık ve demokrasi savaşının öncüsü, Atatürk'ün öz teyzesinin torunu Reşat Fuat hakkında, Türkiye'nin ilk profesyonel kadın yazar ve romancısı Suat Derviş (Saadet Baraner)'in yazdıkları ölçülmez bir değere sahiptir. Suat Derviş, Reşat ağabeyle evlendikten iki-üç yıl sonra "Yeni Edebiyat" dergisi davasında tutuklanmış, Müdüriyette gördüğü kötü muamelelerin sonucunda erkek çocuğunu ölü doğurmuştur ve çilesi ölünceye kadar dinmemiştir: 1944 T.K.P. davası, mahkumiyeti, 1951 tutuklamaları ve çileli günler, yurt dışına kaçış, Türkiye Devrimci Kadınlar Birliği Başkanlığı (1970), I. Şube Müdürü Iğz Aykutlu tarafından "Taksim Kültür Sarayı"nın yangını gülünç bahanesi ile onun ve Nevzat Üstün'ün gözaltına alınmaları...

Suat Derviş diyor ki: "Her fedakarlığı göze almış, her gönül tokluğuna hazır, vatanının mutluluğu için canını fedadan çekinmeyecek bir yurtseverle hayatımı birleştirdiğim zaman (1940), hayatımın çok çetin olacağını biliyordum... eşi olmak kıvançta çok pahalı ödenen bir mutluluktan, ama büyük bir mutluluk."

"Reşat Fuat çok alçak gönüllü bir insandı, ben onun bir gün böbürlendiğine tanık olmadım. Daima ölçülü konuşurdu, değme babayığdın dayanamayacağı cefalara, kaya gibi karşı koyar, hiçbir şeyden yılmazdı."

Hayatında işkencede örgütsel ifade vermemiş, 12 yılını hapislerde geçiren Reşat Ağabey'e çektiği işkenceler hakkında soru sorduğumda ilk yakalanışını anlatmıştı. Konya Lisesi'ni bitirip Çankaya Köşkü'nden İstanbul Fen Fakültesi'ne giden, orada, işgal altında, öğrenci hareketinin lideri olan Reşat Fuat daha sonra Almanya'ya gitmiş, Kimya Mühendisliği öğrencisi iken "Berlin Türkiye Talebesi Cemiyeti - Verein Türkischer Studenten in Berlin E.V." derneğinin kuruluşuna katılmış. Ali Cevdet (Baytar) Başkan, Selahattin Nejat Sekreter, Reşat Fuat Sayman seçilmişlerdir (18 Kasım 1925). 29 Haziran 1927 seçimlerinde ise dernek başkanlığına seçildi, oradan Moskova'ya gidip Devrim Üniversitesi'nde okudu.

Yurda döndüğünde aynı okula görevli olarak giden bir polis komiserinin kendisini tanıması üzerine tutuklandığında derhal falakaya yatırılmış; aynı zamanda annesine, sülalesine en galiz küfürler edilmeye başlanmış. Gittiği evde soruşturma yapan polislere "Reşat, Mustafa Kemal Paşa'nın yeğenidir" dendiğinde, bu kez "ulan

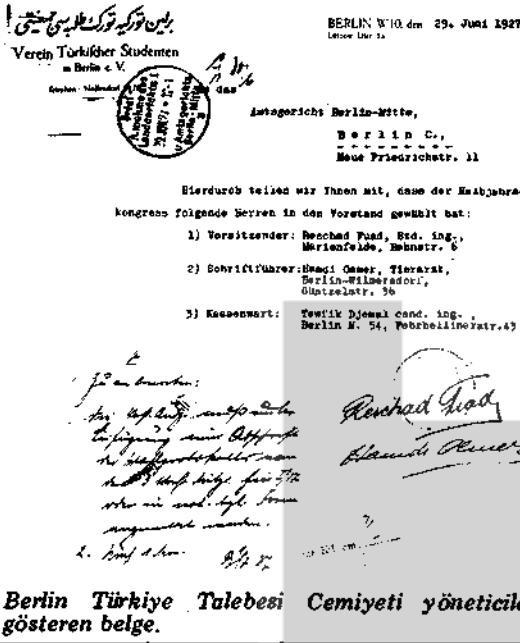

sahtekar sen Kemal Paşa'nın yeğeniyim diye dolandırıcılık yapıyorsun" diyenlere "ne yapayım ki öyledir" yanıtını vermiş; işkence derhal durmuş, birkaç saat sonra yeniden falakaya yatırıldığında bu kez aynı görevliler kendisine küfür etmekten çekinmişlerdir. Bu da Mustafa Kemal Paşa'nın kişiliği bakımından ilginçtir. Çektiği en büyük işkence hakkında da: "Bizim dönemin işkencesi dayak, falaka idi; onda da bayıldım mı, kurtulurdun. Bir defasında, falakadan sonra, karlı bir gece Sansaryan Han'ının üst katındaki bir odanın açık penceresinin parmaklıklarına beni çıplak olarak kollarımdan asmışlardı; bana yapılan en büyük işkence bu oldu. Sabaha karşı birden fındık büyüklüğünde sıcak terler boşandı, ölüyorum sandım, aksine bana büyük bir ferahlık getirdi, az sonra çözdüler" diye konuşmuştu.

Sözü yine Suat ablaya bırakalım: "İnançları için, özel hayatında çok bağlı olduğu kimseleri, anasını ve karısını bile ön plana almaz, zaaflı göstermez, bencil hiçbir duyguya esir olmazdı (...) Özel hayatında evlatların en saygılı, en sevgilisi, dostların en vefalı, kocaların en şefkatlisi olan Reşat Fuat'ın çilesi bu nedenle de gerçek bir kahramanlıktır. (...) O, bir maceracı değildi. Evini severdi, köşesini özler, alışkanlıklarını sürdürmek isterdi. Saat gibi düzenli, uslu bir çocuk kadar utsal bir insandı. O da neşelenmesini, o da gülmesini, o da eğlenmesini severdi. En çok sevdiği şey arkadaş çevresi idi. Onu en üzen şey arkadaş ihaneti idi."

"Konuşurken, herkesin iyi bildiği bir fikri söylerken 'ben öyle sanıyorum' derdi. Ama bunun yüzde yüz öyle olduğunu anlatırdı. (...) Mantiği güçlü, deneyimi çok, bilgisi geniş bir insandı. Görüşleri sağlam, tahlilleri doğru idi, sebatkârlık onda hiçbir zaman inanın bir görünüşü

olmamıştır; onun zaman zaman inatçı görünüşü bu sebatandır. Doğru bildiğini, doğru bilirdi, onun kendi çizdiği yoldan sapmasına olanak yoktu... Onun için, bütün gençliğini zindanlarda geçirmişti..."

tikti. Dış büro başındaki İsmail Bilen, "T.K.P. Gerçeği" kitabında belirttiğim gibi, Reşat ağabeyle çok sevirdi. Zeki Baştımar yurt dışına çıkınca, üst kademedeki uzlaşmazlığı çözümlenmek için Bilen, Reşat Fuat'ı ısrarla çağırıyordu. Suat bu konuda görevlendirilmişti. Reşat aynı yanıtı verdi; gitmek istemedi; gitse artık yurda dönemeceğini iyi biliyordu, sürgünde ölmek istemedi. Gizli gidip gizli dönmek ise Reşat kadar izlenen bir kişi için yeni bir sorgu, dava ve hapis demektir. Sağlığı bozdu; bunu göze alamadı.

Kendisine sorduğunda: "Zeki'nin yüz sahifeyi aşkın polis sorgusu, hem de Merkez Komitesi hakkındaki ifadeleri arşivlerinde vardır, benim gitme gerek yok. Zeki sadece örgütsel ifade vermedi, Komintern'de benimle olan ilişkilerinden de söz etti... Bilmedikleri için ise Kemal Ergin bu konuları bilir, ben bilmem; Şevki Akşit bilir, ben bilmem gibi sonucu belli ifadeler verdi. Mahkemede ise Komintern ilişkilerini bile inkâr etmeyi kabul etmedi, 'işe alındığımda verdiğim özgeçmişte bunlar zaten vardı' dedi... Hepsini arşivlerde var"* yanıtını aldım. Zeki ve taraftarları bu nedenle Partiden dışlanmışlardı.

O gitmeyince Zeki az sonra Yakup Demir takma ismi ile Genel Sekreter oldu; doğal olarak da ilk işi Reşat Fuat'ın ve arkadaşlarının Parti'den ihraç edildiklerini ilan etmek oldu. Haberim bize ulaştığı günleri gayet iyi hatırlarım; Reşat Ağabey adeta çöküvermişti. "Ben hayatımda hizipçilik etmedim, ne olduğumu bilmem", dediğini unutmam. Çok sonra, Zeki, İsmail Bilen'le dargın olarak öldüğünde Parti yayınlarında Reşat Fuat yeniden eski liderler arasındaki yerini aldı; ancak bu arada vefat etmişti; bu bir bakıma ölümden sonra aklanma şeklinde oldu. Dr. Şefik Hüsnü'nün çilesi ise daha uzun yıllar sürdü; en sonunda, ölmeden az önce, İsmail Bilen 1 Mayıs 1983 konuşmasında onu da akladı, yani özelleştirmesini yaptı...

Ve, unutmayalım ki, 1950 affına kadar Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat hapiste idiler, Mihri Belli ise yurt dışında idi. Yani örgütün bütün sorumluluğu, Zeki Baştımar'ın ve sonradan ajan olduğu anlaşılın Şükri Dinsel'i adeta sırdaş olarak yanında gezdiren Boz Mehmet'in, artında idi. Unutmayalım ki, afftan sonra Ahmet Fırınca (Dede), Celal Benneci, Zeki'ye güvenmediklerinden Merkez Komitesi toplantılarına katılamadılar; Fırınca, o Karadeniz şivesi ile, "Zeki arkanda kuyruğun var", yani izleniyorsun, diye kendisini uyarmıştı. Konu bazılarının iddia ettiği gibi bir Zeki-Mihri konusu olmaktan çok ötede idi. Merkez Komitesi'nin Zeki'ye ve yandaşı Boz Mehmet'e karşı tutumu idi; örgütlenme şekli, Dr. Şefik Hüsnü'nün dediği gibi, Parti'nin "küçük burjuva aydınları ile doldurulması" konusu idi. Oysa bugün Türk Sol Basınında, doğru gerçekleri de olan, ters bir eğilim var: "aman eskilerden, eski olaylardan söz edilmesin, birliğe zarar gelmesin, sol zaten fazlasıyla bölünmüş" eğilimi. Bir tarih yazarı olarak gerçekleri objektif olarak yazmak gerekir. Ayrıca bu tutum, geçmişten ders almayı engeller; oysa yine de, örneğin 29 sayılı "gün" dergisinde 1953 bölümünden söz edilebilirdi ve yanlış olarak konu bir Zeki-Mihri konusuna indirgenip "Şefik Hüsnü Değmer ve Reşat Fuat Baraner gibi liderlerin daha çok ikinci gruba (Mihri'ye) yakın oldukları biliniyordu" (s. 23), Temmuz 1987).

Reşat Ağabey, Batı-Doğu çeviri bürosunda Mihri Belli ile beraber çalıştı; Nevzat Hatko ve Behice Boran'ın A.B.C. çeviri bürosunda da çalışmıştı. Mihri'yi severdi, poliste konuşmadı diye sayardı, ancak ona "Kovboy" da derdi ve kendine buyruk, sorumsuz, disiplinsiz davranışlarından yakındı. Aziz Nesin ile olan ilişkilerine her nedense kızarı, Erdoğan Berktaş ile olan ihtilafına (Türk

Reşat Fuat'ın, Suat'ın eliyle yönettiği, özellikle kendisinin, Sabahattin Ali, Zeki Baştımar, Suat Derviş, Abidin Dino, Dinamo, Nail V., Orhan Kemal ve daha nicelelerinin yer aldığı "Yeni Edebiyat"* Dergisi'nin önemli bir yeri vardır. Bu dergide Reşat ağabey, Ali Rıza Çelik imzasıyla yazdı. Abidin Dino'nun "Realizm Üzerine Notlar" yazısı üzerine Reşat ağabeyin "Realizm Tartışmaları" polemikini açması ve bu tartışmanın sayılarınca sürmesi yankılar yaratmıştı. Bu geleneğin bugün de sürmesi ne iyi olurdu...

Suat Dergi'si 1951 tutuklanmalarından sonra, Reşat Ağabey'in hapsi ve sürgünü bittiği zaman çaresizlikten Avrupa'ya sığındı. 1957'den sonra da, yazar olarak Avrupa'da, Fransa'da ve Sovyetler'de kendini kabul ettirebildi; para kazandı, ısrarla kocası Reşat Fuat'ı yanına çağırdı. Reşat ağabey ise "Ben ne yaptım ya yurdumu daha mutlu görmek için yaptım. Kabahatli değilim ki, utançmıdan kaçır gibi memleketimden kaçayım" yanıtını ısrarla sürdürdü, sonunda olanak bulunca Suat'ı yanına çağırdı. Suat'ın yazısının sonundaki deyişi bu kez ben kullanacağım. Karısının dönüş haberini aldığımda Reşat Ağabey'i ortak dostumun mobilyacı Şevki arkadaşın dükkanında gördüm. Sanki yorgun, enfarktöslü bir eski savaşçı değil de, gerdeğe girecek genç bir damat kadar şendi, yerinde duramıyordu, kuracağı yuva için mobilya ısrarlamakta idi.

Burada hemen bir açıklama gerekir. Bu Avrupa'ya davet, herhalde Suat'ın anlattığı gibidir. Ancak "Aydınlık" daki yazı "üç nokta"larla dolu... Aslında Suat Derviş yurda dönünce son bir kez Reşat Ağabey'i yurt dışına götürmek için uğraştı. Konu bu kez kişisel değil, poli-

(* Yeni Edebiyat Dergisi, Sahibi Neriman Hikmet, 5 Ekim 1940 - 15 Kasım 1941, 26 Sayı. Dergi takibata uğramış, gözüaltına alınmalar olmuş, ancak mahkemede dava o zamanın kanunlarına göre zaman aşımından düşmüştür. Az sonra da kadrosunun önemli bir kısmı 1944 T.K.P. davasında tutuklanmışlardır.

(*) Bak. 1944 davası kararı, Başbakanlık Murakale Heyeti Kütüphanesi Memurluğuna giriş.

Solu olayı) üzüldür, "bu iki arkadaş beraber bir dergi bile çıkartamıyorlarsa, bütün çabalarımız boşa gitti demektir" derdi. Onun TİP'e karşı eylemci davranışlarını ise hiç de hoş görmezdi...

Hatta, daha önemlisi, ideolojik alanda dahi Mihri ile uzlaştığını pek söyleyemeyiz. "Türk Solu" dergisinde Mihri Belli'nin ve derginin genel gidişine dur demek gereğini duymuş; Reşat Fuat imzalı iki önemli yazısının sonucunda (Türk Solu, Sayı 15, 27 Şubat 1968), Mihri Belli'nin, işçi sınıfı savaşımını ikinci plana iten, millî burjuvazi ve zinde kuvvetler ile gücünü öneren tezine karşı çıkmış, "Millî Demokratik Devrim tezini savunanların bazılarında gördüğü bazı sapmaları önlemek istediğini" bana açıkça söylemiş ve "bu konuda daha derinlemesine iki üç yazı yazmalıyım" demişti (Bak: Aydınlık Sosyalist Dergi, Ağustos 1969, benim Reşat Fuat hakkındaki yazam, S: 302). Aynı savaşımı Dr. Hikmet Kıvılcımlı "Devrim Zorlaması - Demokratik Zorlama, 1970" kitabında ve ben "Bağımsızlık - Sosyalizm ve İşçi Sınıfı" YÖN, Sayı 171, yazımda ve "Mihri Belli Olayı, 1976" kitabımda vermiştik.

Sözü geçen yazısında Reşat Fuat Baraner şöyle diyor:

"Emperyalizme karşı, onun yerli desteklerine karşı mücadeleyi, bugünkü durumun meydana gelmesine imkan hazırlayan, imkan veren sınıflardan doğrudan doğruya bekleyemeyiz. Bu işi geleceğin temsilcisi işçi sınıfına düşen bir görevdir. Bu görevi gerçekleştirdiği ölçüde işçi sınıfı bütün halkın menfaatlarını temsil edecektir. Bu alanda işçi sınıfının işbirliği edeceği, etmek zorunda olduğu müttefikleri köy ve şehir emekçileri vardır. İşçiler bu mücadelede, başta ilerici gençlik, öğrenciler olmak üzere, daha birçok saf arkadaşları bulacaktır. Sınıflar, içlerinde topladıkları zümre ve grupların durum ve menfaatları arasında farklılıklar bulunan, taşlanmış olmayıp bünyelerinde devamlı surette değişiklikler gösteren, geniş çapta dalgalanmalar arzeden sosyal topluluklar olduğuna göre emperyalizme, onun destekleri kompradorlara ve derebeylerine mücadelede menfaati olan ve bu itibarla bu mücadele safalarında yer alacak daha birçok yurdunu seven, millî istiklalini seven, millî haysiyet ve vekarına değer veren, ilerici, liberal,

Handwritten text in Turkish, likely a letter or a page from a journal. The text is dense and appears to be a critique or discussion of political and social issues, consistent with the context of the article. It includes phrases like "R.F. Baraner'in Aydınlık Sosyalist dergisine yazdığı yazının kendi el yazısından aslı." (Original of the article written by R.F. Baraner to the journal 'Aydınlık Sosyalist').

R.F. Baraner'in Aydınlık Sosyalist dergisine yazdığı yazının kendi el yazısından aslı.

halktan yana olan, her partiden gruplar ve unsurlar bulacaktır. Bu suretle de emperyalizme ve destekleri kompradorlara ve derebeylerine karşı mücadele geniş yığınları içine alan gerçek bir millî kurtuluş hareketi olarak ilerici, demokratik, millî bir cephe teşkil edecektir. Bu itibarla bu hareket isteyerek veya istemeyerek başarıya uğratılmamak için hiçbir sınıftan, hiçbir siyasi örgütün tekelini altına alınacak dar sahalı bir hareket haline getirilmemelidir ve getirilemez. Bir sol sağ hareketi değil bir millet hareketi olmalıdır, millet ve yurt çapında bir birleşik cephe halinde yürütülmelidir."

"Bu bakımdan geri kalmış ülkelerde anti-emperyalist hareket ile emperyalizmin yerli dayanaklarına karşı mücadele birlikte yürütülmek gereken bir hareket niteliği almış olmaktadır. Ve işte bunun içindir ki, millî kurtuluş hareketleri aynı zamanda bir burjuva demokratik devrim karakteri taşır."

Reşat ağabey uzun yıllar Zeki Baştımar'ın en yakın ve içten arkadaşı idi; çok sonradan tanıştığı Mihri Belli ile de aynı nitelikte ilişkileri olmuştur. Ancak görünüşteki bütün yumuşaklığına rağmen, gerektiğinde çok sert ve kesin kararlı ve davranışlı bir kişiydi; yine son sözü eşi Suat Derviş Baraner'e bırakalım:

"İçim neden böyle ümit dolu?... Biz bütün hayatımızı bu ümide bağlayarak yaşadık da ondan... Mutluluğa er veya geç kavuşulabileceğine olan inancım sarsılmadı... Dünyanın esası mutluluktur... Buna erişilmesi için elbet acı çekmek gerek... Böyle bir nimet kolay kazanılabilir mi?..."

"Bencil olmayan bir çifttik biz... Mutluluğa kavuşmak için onun kahraman hayatının ve benim küçük hayatımın bir katkıda bulunduğu kamsındayım. Ve işte 12 Ağustos günü kocamın mezarında yaşlı bir dul kadın gibi değil, içi ümitle parıl parıl, geleceğe güvenen genç bir gelin gibi başım yüksek, gözlerim kuru gidiyorum." Suat'ın yazısı böyle bitmekte.* ■

(*) Aydınlık Sosyalist Dergi Ağustos 1969, S. 289-290.

TARİHSEL SÜRECİN İRDELENMESİ ÜZERİNE

Bora YILDIRIM

"Akan Toprakta Geleceği Yakalamak..." Toplumsal Kurtuluş Dergisi'nin 1. sayısında, Çelik Bilgin, Türkiye işçi sınıfı hareketinin ve genel devrimci mücadelenin son 30 yıllık dönemiyle ilgili belli saptamalara yer verirken, sürecin diyalektiğini ve gelişim yönünü, yazının kısıtlı çerçevesi içinde belirlemeye çalışıyor.

Yazı, bir sorumluluğun ifadesini taşıyor. 1980'lerin sonuna yaklaşırken, yeni bir yükselişe yönelen Sosyalist hareket, mücadelenin geçmiş sürecini bilimsel bir irdelemeden geçirmek göreviyle karşı karşıya. Hem geleceğin sağlıklı, devrimci perspektifinin kavranması ve geliştirilmesi; hem de devrimci kavgaya katılım sağlayan genç kuşakların, sürecin deneylerinden yararlanması ve daha ileri politik birikimle girişim yapabilmesi için bu görevin yerine getirilmesi zorunlu.

Ancak, Türkiye'nin sosyal mücadeleler tarihinin son 40 yılı, toprağın akışını ve hızını etki altına alan çok yönlü, zengin ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerle ve hatta alt-üst oluşlarla dolu. Bu sürecin içinde ülkemiz gelenekçi-yarı feodal bir toplum yapısından, ABD ve Batı Avrupa emperyalizminin güdümünde, çarpık ve evrimci bir kapitalist toplum yapısına doğru çok sancılı bir geçiş tamamlıyor. Sancuların ve çarpıklıkların tümü sosyal, kültürel ve siyasal yaşamda artık yansımaları gösteriyor.

Böyle bir süreci yaşayan Türkiye'de toprağın nereden, nereye doğru; hangi eğimlerde ve hızda, nasıl bir akış içinde olduğunu tam ve kesin olarak belirleyebilmek, her şeyden önce iki şey gerektiriyor.

Birincisi: Titiz, çok yönlü ve gerekli derinliğe sahip olan bilimsel çalışma düzeni. İkincisi: Bu düzeni kuracak ve yürütecek yegâne güç olarak, kolektivite; takım çalışması.

Bugün ülkemizdeki bilimsel-sosyalist güçlerin en büyük ihtiyaçlarından biri, Türkiye sınıflar mücadelesinin tarihi sürecini, objektif tespitlerle çözüme kavuşturacak, bir bilimsel inceleme ve araştırma kolektifini oluşturmaktır. Bilimsel sosyalist hareketteki dağılıklık en başta bilimsel ve politik üretim gücünü zayıflatıyor.

Günümüzde bu dağılıklık hâlâ sürüyor. Ama tarihsel sürecin deneylerini birlikte yaşamış ve az-çok aynı dersleri çıkarabilmiş geniş bir sosyalist kadro, düne göre zenginliğimizi gösteriyor. "Akan toprakta geleceği yakalamak" bu geniş sosyalist kadro birikimini kolektif çalışma düzeninin etrafında örgütlenmeye bağlı oluyor.

Bunun dışında yapılabilecek bireysel çalışmalar, bilimsel dayanakları ne kadar sağlam olursa olsun, mutlaka bir katkı sağlıyor, ama içinde yanlışları, yetersizlikleri ya da abartmaları taşımak zorunda kalıyor.

Çelik Bilgin'in yazısı da kendini bazı yanlışlardan uzak tutamıyor. Yanlış noktaları olarak önemli gördüklerimize kısaca değinmek isteriz.

Birinci olarak: Çelik Bilgin, 1960'larda devrimci mücadeleye damgasını vuran, etkileyen siyasal çizgileri tanımlarken, o günün koşullarına denk düşmeyen bir kesinlemeye başvuruyor: bir yanda "Soğuk savaşın, 51 Darbesi'nin ve Nasır-Nukrumah çizgisinin etkisiyle, sosyalist sözcüğünü geri plâna atarak demokratik devrimi ön plâna" çıkaran MDD'ciler. Diğer yanda ise, "Zeki Baştımar'ı büyük bir sürprizle karşı karşıya bırakarak, M. Belli ve arkadaşlarını karşıya alarak, net bir sosyalist devrim çizgisini" geliştiren ve sürdüren TIP Hareketi...

Kanımızca bu özet, soyutlamanın da neden olduğu bir abartma taşımaktadır ve her iki hareketin de karmaşık, sınıfsal mücadele içinde süzülme ve netleşme, kesinleşmiş bir konuma ulaşmamış olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir. Tarihsel sürecin 1960'lı konağında ne TIP Hareketi "net bir sosyalist devrim çizgisi geliştirebilmiştir"; ne de MDD hareketi "bilimsel sosyalizmden, Marksist-Leninist ideolojiden tamamen uzak, burjuva içerikli bir devrim çizgisi izlemiştir."

Her şeyden önce 1960'lı yıllarda sosyal sınıflardaki hızlı çözülme, altüst olmuş ve yeniden yapılanma süreci; bu sınıfların hareketliliği üzerine konumlanan devrimci siyasal çizgilerin netleşmesinin, süzülmesinin olanağını vermemektedir.

60'lı yıllarda, güdümlü çarpık kapitalistleşme ülkenin her yanını sarmıştır. Köylülüğün ezici çoğunluğu ise topraktan kopmakta; mülksüzleşmekte, mevsimlik işçiliğe ya da sanayi alanlarına yönelmektedir. Şehirlerde öbekleşmekte ama aynı hızla proleterleşmemektedir. Çarpık kapitalizm, milyonlarca köylünün geleceğini karamazmıştır. Geleneksel dünyalarını yıkmış, ama geriye yeni ve sağlıklı bir sosyal düzen göstermemiştir.

60'lı ve takiben 70'li yıllar, mülksüzleşen ama henüz sanayileşmeye emilemeyen milyonlarca emekçi köylünün, çarpık kapitalist düzene karşı kin ve nefretinin arttığı yıllardır. Bir taraftan sanayi proletaryası hızla büyümekte, genişlemekte; milyonlarca mülksüzleşmiş küçük-burjuvayı saflarına katmaktadır. Bir taraftan da yoksullaşan köylünün anti-kapitalist, devrimci tepkisi, bu tabakaların genel devrimci mücadelenin aktif bir dayanağı haline getirmektedir.

Bunun yanında, 27 Mayıs Hareketi ile doğan yeni siyasal durum; dünyanın birçok yöresinde gelişen ulusal kurtuluş devrimleri gibi faktörleri de hesaba katarsak, o yıllardaki siyasal çizgilerin son derece dinamik ve hareketli zeminlerde yerleşme, netleşme ve oğunlaşma imkanlarının ne kadar zor olduğu açığa çıkabilir.

Yoksul ve emekçi köylülük devrimci mücadele saflarına, özellikle gençleriyle, aktif olarak katılmaktadır. Doğaldır, genel devrimci harekete kendi değer yargılarını, dünya görüşünü getirmekte, siyasal akımları da etkisi altı-

na almaktadır. Sadece MDD'yi değil, TIP'i de etkilemektedir.

Sanayi proletaryası ise yeni, ama sınıf-dışı eğilimlerini taşıyan mülksüz yığınların katılımıyla alabildiğine gelişmektedir. İşçi safları doğal olarak henüz karmaşıktır; bugünkü gibi sınıf kavğalarının içinden geçerek süzülmemiş; sınıfsal bilinç yeterince şekillenmemiştir. Bu koşullarda işçi sınıfının politik hareketini dışardan gelen ideolojik etkilerden olabildiğince arındıracak; bilimsel-sosyalist çizginin netliğini sağlayacak güçlü bir proletarya partisi lazımdır. Ama yoktur. TKP dağınık ve yetersizdir.

TIP bu koşullarda kurulmuştur. Sendikal mücadele-nin siyasal mücadele alanındaki doğal uzantısı biçiminde, sendika yöneticilerinin girişimiyle kurulmuş; sosyalist aydınlarla siyasal bütünlüğünü ve netliğini sağlamaya yönelmiştir. Kuruluş tarzı, siyasal çizgi olarak ekonomizm, Legal Marksizm tehlikesine açıktır.

TIP, 60'lı yılların toplumsal mücadelesine yeni ve güçlü açılım kazandırmıştır. İşçi sınıfının siyasal arenada yerini alması; siyasal mücadelede ve devrim sürecinde işçi sınıfının önder rolünün aktif bir tutumla vurgulanması; bütün bunlar TIP'in yükselişle güç kazanmıştır. Ayrıca binlerle sosyaliste; bugün birçok farklı partide görev yapan yönetici veya kadrolara bir okul işlevini görmüştür. TIP'in geçmişte oynadığı önemli rol yadsınmaz.

Ama TIP Hareketi "net bir sosyalist devrim çizgisi" geliştirememiş, sürdürememiştir. Çünkü bilimsel anlamda, TIP'in bir "Devrim" çizgisi oluşamamıştır.

Sosyalist Devrim evrensel bir kavramdır. Hiç bir ülkenin değişik özellikleri tarafından gereksiz kılınmayacak temel ve evrensel ilkelere dayanır. Uluslararası devrimci proletarya hareketi, bu ilkeleri her ülke için ve her koşulda gözetir.

Sosyalist devrim, her şeyden önce, Proletarya İktidarını vazgeçilmez koşul olarak içerir. Proletarya İktidarı, salt bir program maddesi değildir. İşçi sınıfı partisinin burjuva devlete bakışı, mücadele biçimleri, örgütlenme anlayışı vd. bu ülkeden kaynaklanır. Proletaryanın devleti, anlayış olarak TIP Hareketinde ve programında yerine oturmamıştır. Sadece bir "işçi sınıfı iktidarı" iste-mi vardır.

Sosyalist devrim çizgisi, enternasyonalizm ilkesini içerir. TIP bu konuda karmaşık bir yapı taşımıştır. Bir taraftan propagandasında, yaşayan sosyalizmle dayanışma bilincini işlemiştir. Ama öte yandan 1968 Prag olaylarında tüm TIP yöneticileri Sovyetler Birliği'ne karşı bilimsel ve ilkesel olmayan bir tutum alabilmiştir. 1965'lerde M. Ali Aybar tarafından geliştirilen ve TIP toplantılarında yer alan "Ne Amerika, Ne Rusya, Bağımsız Türkiye" pankartları hatırlardadır. Özetle TIP Hareketinin de henüz Kemalizmin etkisi altında olduğu da bir gerçektir.

TIP Hareketi, enternasyonalizm ilkesi üzerinde, sınıf mücadelesinin gelişimine bağlı olarak 70'lerde kesin bir ayrışmaya ve netleşmeye yönelmiştir. Ama 60'larda, M. Ali Aybar'ın "bağımsızlıkçı sosyalizm" anlayışının ve diğer akımların çok etkili olduğu gözardı edilemez.

Sosyalist Devrim çizgisi, diğer yünden, militan, uzlaşmaz bir proletarya partisinin vazgeçilmez koşul olduğu ilkesini içerir. 70'lere doğru sınıf çatışması derinleşir; eylemci, militan partiye ihtiyaç kapıyı zorlarken; 15-16 Haziran kalkışması devrimci örgüt zorunluluğunu dayatırken, TIP'in bunu karıştılamaması; giderek etkisizleşmesi ve militan Dev-Genç hareketinin, sorunun çözümünü başka yapılanmalar yaratmaya yönelmede bulunduğu, bilinen gerçeklerdir.

TIP'in evrensel devrimci ilkeler konusunda bu karmaşıklık, ittifaklar politikası ve köylülük sorununa yak-

laşımında da etkisini göstermektedir. TIP, Türkiye devriminde emekçi köylülüğün yerini; işçi sınıfının müttefiki olarak, devrimci-demokratik niteliğini, Birleşik Cephe hareketinin önemini yadsımıştır. TIP'in "işçi sınıfı iktidarı" hedefi, emekçi köylülüğün devrimci-demokratik hareketi ve proletarya ile iktidar mücadelesinde ittifakı sorunu çözümlenmeden, net bir hedef sayılamaz.

Büyük Ekim Devrimi, Bolşevikler, devrimci köylülüğün mücadelesine doğru yaklaştıkları için; emekçi köylülüğün temel sorunları olan toprak, barış ve ulusal sorunun çözümünde en önde yürüdükleri için; "işçi-köylü devleti"ni savundukları için; köylülüğü de yanlarına kazandırdıkları için, bir Sosyalist Devrim karakteri taşıdı. TIP, emekçi köylülükle ittifakı, onun gençliği de etkisi altına alan devrimci-demokratik karakterini ve Halk İktidarı içindeki yerini yadsıyarak, bir Sosyalist Devrim çizgisi izlemeye çalışmıştır. Bu zaafı, seçimlerde oy ihtiyacıyla Aybar'ın köylü ve halk yardakçılığına dönüşmüş, politik bir çarpıklığı doğurmuştur.

O günden bu yana geçen 20 yıllık ayrışma süreci, egemen tekeli kapitalist düzende, tüm sosyal sınıfların artık yeterli netleşmelerini; yerli yerine oturmalarını sağlamıştır. Bu olgunlaşmış sosyal zeminler üzerinde proletaryanın bilimsel-sosyalist hareketi ile ondan ayrı, ama onun vazgeçilemez müttefiki olan devrimci-demokrasi-nin siyasal plânda ayrışıp netleşmesi de artık mümkündür ve zorunludur.

O dönemde mümkün değildi. TIP ve MDD'yi birbirinden sınıfsal ve politik olarak ayırmış, netleşmiş siyasal akımlar olarak görmek, bizi mutlaklaştırmaya götürür. 20 senelik süreç TIP Hareketinden devrimci-demokrasi saflarına, MDD Hareketinden de bilimsel-sosyalist hareket saflarına ve her iki hareketten Sosyal-Demokrat ya da Troçkist, Maoçu vb. saflara geçişleri göstermiştir.

İkinci olarak: Sosyalist Devrim, Demokratik Devrim ilişkisini, her koşulda bir proleter devrim-burjuva devrim karşıtlığı olarak değerlendirmek de bir başka mutlaklaştırmadır. Her demokratik devrim, toplumsal mücadeleyi kapitalizm sınırları içindeki hedeflere kilitleyen, burjuva demokrasisini aşmayan, burjuva nitelikli bir devrim olarak değerlendirilemez.

20. Yüzyılın proleter devrimler tarihi, toplumun proletarya önderliğinde kapitalizmi aşarak Sosyalizme geçişini sağlayan, farklı tipte devrimleri ortaya çıkarmıştır. Proleter devrimlerin ilk örneği Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'dir. İkinci örneği ise II. Dünya Savaşı sonunda Doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen Demokratik Halk Devrimleridir. Bu devrimler, genel karakteri itibarıyla, emperyalizmin, tekeli kapitalizmin ve faşizmin alaşağı edilmesini; devletin Halk Demokrasi biçiminde yeniden örgütlenmesini ve kesintisiz olarak Sosyalizme geçişini gerçekleştirmişlerdir. Demokratik Halk Devrimleri, sosyalizme geçişte özgül bir biçim olmakla birlikte, Sosyalist Devrimin evrensel ilkelerini özünde taşımaktadır.

"Bilindiği üzere, İkinci Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgiye uğratılması sonucu bir dizi Avrupa ülkesinde gerçekleşen demokratik halk devrimlerinin Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'ne kıyasla pek çok özgül yönleri var. Bu özelliklerden dolayı, Marksçılar sosyalist devrimin bazı genel çizgilerini hemen göremediler. Bunlardan biri proletarya diktatörlüğü zorunluğuydu. Bu ülkelerde proletarya diktatörlüğü Rusya'ya kıyasla başka şekilde doğdu ve başka bir somut tarihsel biçim aldı. 1946-1947 yıllarında Marksçılar arasında halk demokrasisinin proletarya diktatörlüğü olmadan da sosyalizme geçiş sağladığı görüşünü savunanlar çıktı. O zaman bu olasılık üstüne komünist hareketin tanınmış eylemcileri doğrudan konuşuyorlardı. Bundan bir süre sonra, demokratik halk devrimlerinin biriktirdiği deneyim, söz konusu olanın, yeni özgül özelliklerin kapitalizmde sosyalizme geçişin

ana çizgilerin yitirmesi değil de, onun tamamen yeni bir biçiminin, yani işçi sınıfının politik erkinin özel bir biçimi olan halk demokrasisi olduğu sonucuna varılmasını sağlamış." (Devrimci Teori ve Devrimci Politika, Y.A. Krasin, B.M. Leizbon, Konuk Yayınları, Ekim 1979, s: 50).

Bu nedenle Demokratik Devrim kavramının tümüyle burjuva demokratik devrimine ciro ederek yadsınması, bizi doğru-bilimsel sonuçlara götürmez.

Üçüncü olarak: Çelik Bilgin, 60'lı yılların TİP ve THKP-C hareketinden dörder lideri, isimleriyle örneklemeye alıyor. Akan toprakta tutunamayan, siyasal çizgilerinde kayma yapanlara örnek olarak bu dörder liderin durumlarına değiniyor. Kesin yargılamalara başvuruyor. Bu kadar kolay olmaması gerekir.

Çelik Bilgin, 60'lı yılların siyasal akımlarında, dönemin mümkün kalmadığı bir kesinlik ve netliği aradığı için sapma ve kaymaları esas olarak liderlerin kişiliğinde simgelemeye yöneliyor. Örneğin, 60'lı yılların TİP Hareketi net bir siyasal çizgi geliştirmişse, bugün aynı çizgiyi sürdürmeyen, başka başka çizgilere oturan, Çetin Altan, M. A. Aybar, Sadun Aren, Behice Boran sapma yapmış oluyor.

Böyle açıklanması bizce sorunu çözmiyor. Daha da karmaşıklştırıyor ve subjektivizmi artırıyor.

Ashında, yukarıda belirttiğimiz gibi, 60'lı yılların TİP Hareketi geçmişten geleceğe doğru bozulan, altüst olan ve yeniden düzenlenen sosyal sınıflar yapılanmasına bağlı olarak karmaşık, çok eğilimli bir siyasal oluşum-

dan sınıfsal ve ideolojik ayrışmaya doğru bir gelişim seyri izliyor. Ayrışma ve farklı politik çizgilere doğru olgunlaşma süreci liderlerin ayrışmasıyla da tamamlanıyor.

THKP-C ve THKO hareketlerinin 70'li yıllarda geçirdiği ayrışmalar ve çok farklı politik çizgileri doğurmaları da aynı şekilde değerlendirilebilir. 70'li yıllar, ideolojik-politik çizgilerin her yönde ve her renkte ayrışması ve yeni zeminlerde netleşmesi sürecini içeriyor. Bunca "fraksiyon"un doğuşu ve gelişimi bu sürecin doğal parçası.

80'li yıllar ise, işçi sınıfı politik hareketinde ve devrimci-demokratik saflarda netleşen temel, belirgin siyasal çizgilerin etrafında toparlanmaları gündeme getiriyor. Birleşik, güçlü örgüt eğilimi ağır basıyor. Farklı siyasal çizgiler arasındaki güç ve eylem birliklerinin yoğunlaşması da daha ileri bir olgunlaşmayı doğuruyor. Bu koşullarda, nitelermelerin ve eleştirilerin, bu ileri olgunlaşmaların koşullarını sağlamak, güçlendirmek amacına yönelmesi, kişiler yerine temsil ettikleri farklı siyasal çizgilerin eleştirilerinin temel alınması gerekiyor. Tipoloji oluşturmak için olsa bile, yakın tarihimizdeki tek tek isimler üzerinde —kısıtlı makale yazılarıyla— kesin belirlemelere varmanın, bu temel amacı gerçekleştirilemeyeceğini düşünüyoruz.

Kollektif çalışmaya dayanan, bilimsel inceleme ve değerlendirmeleri kapsamlı olarak yerli yerine oturabilecek çalışmalarda, tarihsel sürecin gelişiminde rol oynayan olgu, lider ve kadroların eleştirisinin de yapılmasının devrimci hareketimizin geçmişinin bilimsel olarak kavranmasına hizmet edeceği açıktır. ■

NECMETTİN GİRİTLİOĞLU'NU KATLEDİLİŞİNİN ONYEDİNCİ YILINDA ANIYORUZ

Türkiye işçi sınıfının yiğit evlatlarından Necmettin Giritlioğlu, 23 Ağustos 1970'de Alağa Rafinerisi Çavusoğlu-Kozanoğlu firmasında grevi başlattığı gün bir kiralık katil tarafından öldürüldü. O, burjuvaziye karşı amansız ve kararlı bir mücadele yürüttüğü için, sosyalizm mücadelesi ile işçi sınıfının mücadelesini birleştirme savaşında en önde yürüyenlerden olduğu için, emperyalizmin işbirlikçileri tarafından öldürüldü.

1960'lı yılların sonunda işçi-gençlik dayanışması için kapıların açan ve işçilerin, işverenlere kararlı mücadelesi için dövüşen Y.İ.S. (Yapı İşçileri Sendikası) içinde devrimci mücadelesini sürdüren Necmettin Giritlioğlu, Y.İ.S.'in Ankara Bölge Temsilciliği'ni de yapıyordu. 1970 yazında Y.İ.S. Genel Başkanı İsmet Demir'in önerisiyle yapılan kongrede Y.İ.S. Genel Başkanlığı görevini üstleniyordu. İzmir Alağa Rafinerisi Çavusoğlu-Kozanoğlu inşaatında sürmekte olan örgütlenmelerin başına geçti. Vahşi bir sömürünün hüküm sürdüğü bu işyerinde, işverenin olumsuz tutumu karşısında greve çıkıyorlardı. 23 Ağustos 1970 sabahı grev başlıyor, içeriye çalışmaya getirilecek grev kırıcıları önlemek için işçiler kapı önünde birikiyorlardı. İşyerinde çalışan Sovyet

teknisyenleri getiren ilk iki otobüs, işçilerin ihtarı üzerine geri dönüyor ama üçüncü otobüsün şoförü işçileri dinlemiyor, içeri girmek için direniyor. Necmettin'in şoförün yanına yavaşması üzerine, A.P. militanlarından, Menemen Minübüsçüler Derneği Başkanı Kazım Soyuncu, tabancasını çekerek Necmettin Giritlioğlu'nu kalbinden vuruyor... Önceden planlanmış bu cinayetle, bu proleter devrimci katlediliyordu...

Necmettin arkadaş'ın son sözü "Beni sarsmayın, cebimdeki evrakları alın, greve devam edin" oluyor ve konduğu ambulasta ölüyor... Ölümsüzleşen bu sosyalist, ölümüyle de işçi sınıfının birliği ve mücadelesine hizmet ediyor, Necmettin'in ölümü işçilerin, burjuvaziye kinini biliyordu...

Polisin cenazeyi kaçırma girişimleri önleniyor, önce Alağa Rafinerisi önünde tören yapılıyor, daha sonra geniş bir devrimci kitlenin katılımıyla "evrene" uğurlanıyor...

Ve Necmettin Giritlioğlu, Alağa işçilerinin, Türkiye işçi sınıfının kalbine gömülüyordu... Yükselen her direnişte, her grevde, her kalkışmada, tekrar tekrar yaşamak üzere... ■

KAZLIÇEŞME KEMİRENLERİ

Bilgesu Erenus'un Grev Röportajı
Fotoğraflar: Faik Tunalı-Kenan Mendekli

Yaz ortasıydı. Kırçıl fare, her zamanki köşesinde deneylerine yaslanarak, "Burnuma fena halde grev kokusu geliyor" dedi. Öteki fareler, "Hiç öyle şey olur mu canım" diyerek hep bir ağızdan güdüler. Önlerindeki sıgır artıklarını iştahla kemirirken Kırçıl farenin bu kuşkusuna pek bir anlam verememişlerdi. Gerçi bir epeydir işçide gözledikleri tedirginlik, son günlerde yerini kararlı bir dinginliğe bırakmıştı. Bırakmıştı ya.. Yok canım, daha neler, greve filan gitmeye cesaret edemezler bunlar. Oymak başı fare, çenesindeki iki kesici dişi birbirine sürtterek, "Bu ortamda kolay mı?" dedi. Yasaklara güventiyordu çünkü. Yasaklar sağolsundu. Kırçıl fare ısrarla, "Ben söylemiş olayım da" diyordu ve hakkı çıktı.

26 Haziran'da tüm Kazlıçeşme'yi "Grev İstiyoruz, Kararlıyız, Yeneceğiz" sesleri kapladı. İnsanların fare deliği bin altın dedikleri günlerdendi o gün. Bu seslerin sonu neye varır, görüp yaşamamış olsalar bile topluluk genlerinde kendi doğalarına aykırılığını dehşetle duyumsuyordu fareler. Kaçacak delik aradılar.

Seslerin ardından ürktücü bir sessizlik geldi. Oymak başı ilk şaşkınlığını atmış, kireç kazasının üstüne çıkarak "Sayın Kemirgenliler.. Paniğe gerek yok. Kısa bir durum muhasebesi yapmak üzere dolapların önünde bekliyorum hepinizi" diye üç dilden anons etti. Dolapların önüne gelen fareler, hayatlarını, hep başkalarının

emeğine sahip çıkarak sirdürdüklerinin bilincinde oldukları için, karamsardılar çok. Üstüne üstlük, köşesinde hâlâ deneylerine yaslanarak, "ben size dememişmiydim" gibilerinden bakan Kırçıl fareler de sinirlerine dokunuyordu. "Sayın sayınlar, gün batmadan neler batar" dedi

oymak başı. Doğrusu ya bu lafı iyi bulmuştu. "Neyle nasıl sürdüreceğiz grevi" diye ekledi. Çok yakında burunları sirtülecektir tümcesini de ihmal etmedi. Oymak başının bu sözleri, farelerin içlerine büyük ölçüde su serpti. Hatta bir ara tüylü uzun kuyruklarını hep birlikte kamçı gibi karanlığa vurup, güvenle tempo tuttular. Bir tek Kırçıl fare katılmadı bu zorlama güvene.

Gerçekten de grevin ilk günleri pek etkilemedi onları. Hoşlandılar bile denebilir. Artık yalnızca geceleri değil, gündüzleri de işyerlerinin kedi büyüklüğündeki fareleri, ilkel atölye tipi binaların insansızlığında cirit atıyorlardı. En kısa zamanda n'olur ne olmaz bir moral gecesi düzenlesin diye, bir festival komitesi bile oluşturular aralarında. Gel gör ki, soludukları havada o canım leş kokusu gitgide azalmaya başlamıştı. Sendika ham derilerin depolanmasını engelliyordu. Alıştıkları bu kokudan yoksunluk farelerin hemen hepsinde psikolojik baş dönmelerine neden oldu. Bu nedenle festivalden de vazgeçtiler.

Grevin ikinci günü meraklı bir fare dayanamayıp kapıya yöneldi. Bekçi ile grev gözcüsü kapının önüne iskemle atmış oturuyorlardı. Konuşmalara kulak kabartınca ortak konunun kendileri olduğunu anladı.

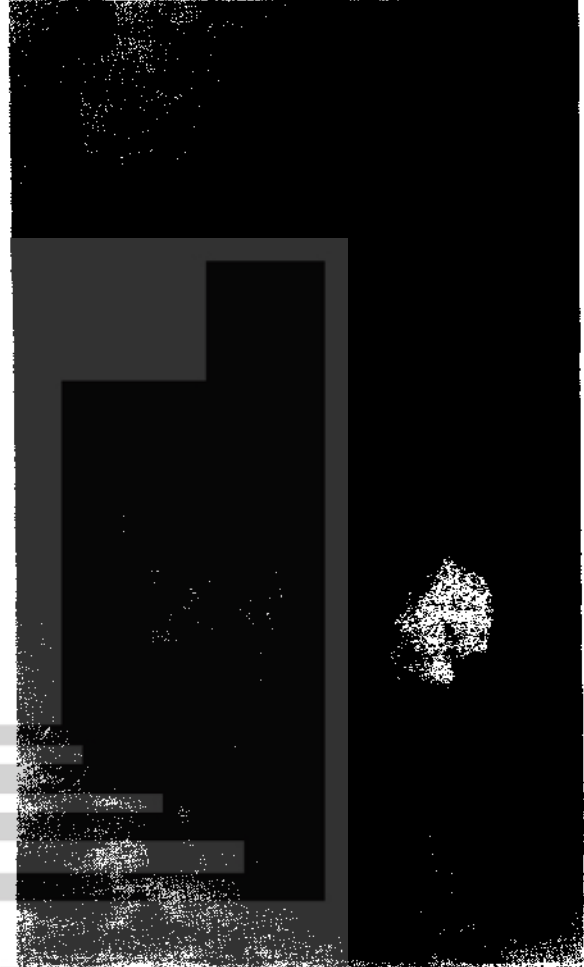
"Aralarında sabahaca dek, Amerikanca, Almanca konuşup durur bu fareler" diyordu yaşlı bekçi. "Neden-se pek telaşlandılar."

Grev gözcüsü asırlık binalarla çevrili dar sokağın izini verdiği ölçüde, gün yüzüne doğru gerindi konuşurken,

"Sermaye elden gidiyor, telaşlanmazlar mı hiç"

Birlikte güldüler sonra. Dayanamayıp onlardan yana bir küfür savurdu meraklı fare. Az kalsın yaşlı bekçinin küreğini kafasına yiyordu. Grev gözcüsünün torbasındaki peyniri de çekip alamadı bu yüzden. Kendini küflü karanlığa dar attı. Kemirgenlerden bazıları "Heyy neler oluyor orda" dediler, çeviri televizyon dizileri ağzıyla. "Üzgünüm" dedi meraklı fare, "Moralleri çok yüksek, aralarında bizi konuşup gülişüyorlar."

onları. Gözleri konuk geldikleri mahzenin kıyı köşesinde dolanıyordu çaktırmadan. Onların bu durumları bizden pek parlak değil diye düşündüler. "Ben bunlara çok söyledim" dedi kırçıl fare, deneylerine yaslandığı köşeden. Konuşurken bir yandan da bırıklıklarını kemiriyordu.

"Ama sakalım yok ki sözüm dinlensin." Sonra da 1972 grevini anlatmaya başladı. Bütün fareler can kulağıyla dinliyorlardı artık Kırçıl'ı. "Az daha soyumuz tükeneyazdı o günler" dedi. "Lovakta karşın öylesine bir inatlaşma işçide.. Az daha soyumuz tükeneyazdı." Bütün fareler uzun tüylü kuyruklarını dolaplara vurdular, dağlara taşlara dileğiyle. "Ah, ah" dedi bir konuk, "ylardır nasıl da rahattık." Konuk fare iç çekince bütün öteki fareler de iç çektiler. Bir bir hatırladılar sonra. Makinenin kaptığı çocuğun ölümünde bile, işi bırakmamıştı işçiler.. Mesaiye kalmıyor diye, bilmediği bir tezgaha verilen kadının kopan kolunda bile.. Toplu iş sözleşmesi gereği işverenin iki yılda bir armağan ettiği deri montu, yırtık diye istemeyen işçinin isten atılmasında bile.. İşçi lideri Kenan Budak'ın öldürülmesinde bile.. İşler epeydir tıkrında gidiyordu velhasıl. Hep birlikte ve yeniden iç çektiler. Kırçıl fare, deneylerine daha bir yaslanarak "İşçilerin kaybedecek bir şeyleri kalmadığı denmesi bu zahir" diye mırıdandı. "Zumanın zırt dediği yer, anlayacağınız.. Kaybedecek bir şeyleri kalmadığını anladık da korkuyu nerde ne zaman nasıl kaybetti bunlar.." Bu kez yalnızca Kırçıl fareydi içini çeken. Oymak başı "Belki de kabahat bizlerde" dedi, konuklarının yüzüne karşı. Farelerin meraklı bakışları arasında, ağır ağır sürdürdü konuşmasını.

Aynı günün öğlesi, öteki işyerlerinin kemirgenlerinden bir grup lağım yollarını geçerek, kader ortaklarına günlük olağan nezaket ziyaretinde bulundular. Yavru bir fare onları görünce kıkrdamasını tutamadı. "Aaa, bunlar sıçana dönmüş" dedi, "İpislak." Büyüklere azarladı onu. "Çabuk, sözüm meclisten dışarı de bakıım.." Yavru fare mecburen "sözüm meclisten dışarı" dedi, anlamını bilmeden. Günlük olağan nezaket ziyaretinde bulunan kemirgenler burunlarından soludukları için, yavru farenin münasebetsizliğini pek farketmediler. Stokları üç beş gün anca dayanırdı. Çok tedbirsiz yakalamıştı bu grev

"Söz gelimi, bize uzun yıllar bu huzur dolu birlik ve beraberliği sağlamış olan iktidara, bir teşekkür telgrafı olsun çekmeyi akıl edemedik, lağım yollarından."

Konuklardan biri "Çok haklısın" dedi. Ötekiler de kuyruklarıyla onayladılar "Çok haklısınız" diyeni. "Belki de henüz çok geç sayılmayız" diye konuşmasını sürdürdü konuk fare. "Demek istiyorum ki her an çekebiliriz. Bu gidişle çok çekeceğimiz var çünkü."

Kırçıl fare, "Nihayet doğru dürüst konuşan biri" dedi. "Bu gidişle çok çekeceğimiz var" tümcesini kastedecek. Öteki fareler ise, telgraf önerisine Kırçıl Fare'nin de katıldığını sanıp çok heyecanlandılar. Telgraf metninin içeriğinin kemirgenlerin iktidara daimi şükran ve teşekkürlerini taşımakla birlikte, bir anlamda da uyarıcı olmasını kararlaştırdılar.

"Haşmetmehapları stop bizi düşünmüyorsanız bari kendinizi düşünün stop hepimiz birimiz içindi hani stop hepimiz birimiz içindi yeniden stop"

Konuk fareler metnin içeriğini öteki kemirgenlere de iletmek üzere, "Aman ha bağlantıyı koparmayalım" diyerek alelacele ayrıldılar.

Farelerden biri, lağım yolları postası yöneticilerinden aynı zamanda, konukları geçirme bahanesiyle lağımın inip, birkaç mazgal sonrası sokağa çıktı. Güneşe alışkın olmayan gözleri kamaşverdi birden. Dar sokaklara açılan 124 işyerinin her birinin önünde bembeyaz grev gömlekleriyle işçiler duruyordu. Kadınla erkekli, hepsi de dingin, güleç ve sonuna dek kararlı. Kaynar kazanların başında olsun, çivilemede olsun, o yorgun terli, o bıkkın görüntülerinden hiçbir iz kalmamıştı sanki. Seslerinden tanıdığı iki kadının gölgesine sığındı fare, telaşla. Kadınlar konuşurken bir yandan da yemeni oyalıyorlardı.

"Seninki ne dedi" diye sordu genç olanı. "İnşaat işçisi olduğundan alışkın değildim greve."

"Ne diyecek" dedi yaşlıcası, erini koruyarak. "O da fabrika işçiliği etti bir zaman, grevi bilmez mi hiç. İyi ettinzi dedi çıkmakla." Şikayeti erinden değil de evsahibisindendi. "Grevi duymuş, duymaz olası.. Otuz sekiz binden altmışa çıkardı aylık kirayı."

Kirası artan evin sahibi kendisiymişçesine, farenin yüreği sevinçle hopladı. Az önceki karamsarlığını silkinip attı üzerinden. Daha bir sokuldu kadınlara.

"Benim derdim de çocuklardan yana" diyordu genç olanı. "Köyde kaynatamın yarındalar. Bakımları bizden iyidir biliyorum, biliyorum ama.. İsteykene yorgunluktan özlemeyi unutuyordum.. Şimdi burnumda tütüyor her biri."

Fare duyacaklarını duymuştu. Sevinç çığlıklarını ata ata hemcinslerinin yanına döndü. "Bin altın değerinde bir haber sayın kemirgengiller" dedi.

"Ev sahipleriyle, özlem bizden yana. İşçileri çok yakında, bastırıp çöktecekler."

Kemirgenler sevgi, özlem gibisinden sözcükleri bilmedikleri için en çok ev sahiplerine sevinip, üç kez sağol, sağol, sağol çektiler.

Ben size demiştim sırası oymak başınımdı şimdi. Sırası gelsin gelmesin hep böyle söylerdi zaten.

"Ben size demiştim" dedi. "Dayanamazlar, dayanamayacaklar. Daha bakkal kasap borcu var bunun. Önümüz kış, odundu kömürdü, yakacak derdi. Okul önlük masrafı.."

Haberci fareyi sırtlarına alıp, bir de oymak başını, hep bir ağızdan çılınca haykırdı fareler. "Dayanamazlar.. Asla dayanamazlar.. Haberci fare, o hızla yeniden fırladı dışarıya. Kemirgenler familyasının virüslü sesini

taşımak niyetindeydi dar sokaklara. "Dayanamazsınız.. Dayanamayacaksınız işte.. Dayanamayacaklar." Az ötede bin altın değerinde bir haber daha.. Ağlamaklı yüzü bir küçük kız babasından bir şeyler istiyordu. Duymak için iyice sokuldu. "N'olur n'olur baba" diyordu küçük kız. "Birazdan işe gideceğim, gecikirsem patron kızır sonra.."

Ana baba grevde olduğundan ailenin tek çalışanıydı artık. Bir tuhafiyecinin yanına komuşlardı onu. Akşama dek yün süküp, paket paketliyordu. Ayda onikibin yüz-lira'ya dükkânı silmesi süpürmesi de caba..

Ne istiyor bu küçük kız hâlâ anlıyamamıştı fare. Anladığımda da bin altınlık haber, bir pula düştü. Grev gömleğini beş dakikacık olsun giyeyim diyordu küçük kız, işe gitmeden önce. Babası dayanamadı, grev gömleğini çıkarıp verdi ona. "Yalnızca beş dakika" dedi sonra, "tamam mı?"

Kızda bir sevinç bir sevinç sorma gitsin. Giyip de başını şöyle bir dik edişi var ki sanırsın masal prensesi. Bir sokak ötedeki işyerinin yapısında gözcülük eden genç kadın, koptu geldi küçük kızın yanına. Hani şu köydeki çocuklarının hasretini ancak işi bıraktığında duyabileni.. Bir öptü bir daha öptü kızın yanaklarından. Küçük kız hiç yaduramadı. Daha öncesi birbirlerini hiç tanımayanlardı oysa.

Morali iyiden tüketti haberci fare. Ne umdu ne bulmuştu. Gerisin geri dönerken bu kızdan hiç söz etmeme kararı almıştı öteki farelere. Onlar hâlâ "Dayanamazlar, dayanamayacaklar" nakaratını tekrarlayıp duruyorlardı. Bu ara kendisine kazanacak hiçbir sığır artığı bırakmadıklarını anladı haberci fare.

"Kesin be.." dedi öfkeyle. "Çocuklar bizden yana değil.. Çocuklara dikkat." Fareler "dayanamazlar, dayanamayacaklar" sözcüğünden başkasını duymak istemediklerinden onun bağurmasına karşı, seslerini daha da yükselttiler. Ne var ki grevin üçüncü günü, çığlıkları "Dayanacaklar, dayanıyorlar galiba" mırıldısına dönüştü. Kendilerinden bile gizledikleri, "Dayanamayan" kendileriydi yalnızca. ▶

Komşu işyerlerinden bir farenin keşif için sendikaya dek gitmeyi göze aldığı duyuldu kemirgenliler camiasında. Son kazıntılar için aralarında ölümüne çıkan kavgaları erteleyip, merakla bekletiler. Keşif kolu fare, kimsenin dikkatini çekmeden sendika binasına ulaşınca görmüş ki ne görsün. Tanıdık tanımadık herkes, eli kolu dolu, pirinçti, sabundu, bulgurdu, çaydı, şekerdi, makarnaydı, getirip getirip depolanıyorlar mı sendikanın kaportacıdan bozma girişine. Dayanışma sözcüğünü, kemirgenler familyası bu nedenle duyup öğrenmiş oldular. Söylediklerine bakılırsa keşif kolu fare, öylesine öfkelenmiş ki, yol üstündeki karakola uğrayıp, sendika binasına giren çıkartın neden engellenmediğini sormak istemiş. Yanında kimliği olmadığını farkedip vazgeçmiş sonra. Bazı fareler cesaret edememiştir, kimlik bahane diyorlar, günahı boynuna.

Grevin beşinci günü, greve çıkan işyerlerinin kemirgenleri en büyük atölyelerden birinde toplanıp, familyalarının geleceğini sıkı sıkıya ilgilendiren bu greve ilişkin, kapalı kapılar ardında bir değerlendirme toplantısı yaptılar. Aslında birbirlerinin mahzenini basıp bir süre daha geçinmenin yolunu bulacak kadar birbirlerine karşı acımasızdılar ama, hangi mahzenin ötekinden farkı kalmıştı. Ortak çıkarları adına da olsa, toplantının gözüm-sizliğe vardığı bir noktada, "dayanışma" sözcüğünü yalnızca duyduklarıyla kaldıklarını, öğrenemediklerini anladılar. Allahtan tam o sırada büyük atölyenin farelerinden bir oymak başı, büyük çıplak kulağını kuyruğuyla kaşıyarak "kulağıma üç dilden lokavt çalınıyor sayın kemirgenliler" dedi. "İşverenin işçiyi kapının önüne koması demeye geliyor bu. Hadi gözümüz aydın ola.." Bazı kemirgenlerin anlamadığını görünce daha açık konuştu.

"Şimdi diyorsunuz ki, işçi zaten kapının dışında, kendi isteğiyle çıktı üstelik.. Ama bu lokavt başka.. İşçiler dünyanın hiçbir yerinde, lokavt tehdidine karşı fazla dayanamazlar. Kim tümden işsiz kalmayı göze alır, bu zamanda üstelik, anonslardan anladığım kadarıyla lokavt yalnızca greve çıkan işyerlerinde değil, tümünde uygulanacak.

Fareler bu açıklama sonrasında "Haa şu mesele" işverene ve vekiline üç kez sağol sağol sağol çektiler. Keyifle dağılacakları sırada "1972'yi unutmayın" dedi Kırçıl fare gaipden haber vericesine. Deneylerini kendi mahzeninden buraya taşımıştı çünkü binbir zahmetle. "Hadi canım sende." diye bir güzel azarladılar onu, "Sen de, deneylerin de yerin dibine batsın, şom ağızlı n'olacak."

Kırçıl fare tam, "ne haliniz varsa görün" diyordu ki, farelerden biri "çıldırılmış bunlar" diye bağırды. "Lokavtı protesto ediyorlar."

"Caddelerde oturdular" dedi ötekisi. "Tam da işveren sendikasının önüne."

Görmelerine gerek yoktu, dehşetle duyuyordu bunu fareler.

"Yürüyorlar" dedi bir başkası, "üçbinbeşyüzi bir olmuş yürüyorlar."

Yanındaki aceleyle cimdikleli onu. Rüya değildi, hayır..

"15-16 Haziran'dan bu yana ilk kez" dedi bir fare, yineleme cesareti bulamadığından, hangisi söyledi anlamadılar.

Durum vaziyet böyle olunca, 124 işyeri farelerinin oymak başları önce ürküntüyle birbirlerine bakıp, sonra da korkularını gizleme çabasında gülmeye çalıştılar. "Hah hah hah ha.. Durun bakalım, bu ne telaş. İşsizliği göze alabilirler ama, mapusluğuna asla."

Oymak başı farelerin tümü sözleşmişcesine, "Gün batmadan neler de neler batar" deyip sustular ve sessizce bekletiler hep birlikte.

Ondan sonra batan günler hep işçi sınıfından yana doğdu. Oymak başlarının "hah hah ha hah"ı gerçekleşmiyordu bir türlü. Daha fazla bekleyemedi Kazlıçeşme'nin kemirgenleri. Ani bir kararla, sözüm meclisten dışarı, fare düşse başı yarılacak mahzenlerini terkettiler. Bu karar için ortak bir toplantıya filan da gerek duyulmamıştı. Sözüm gene meclisten dışarı, batan gemiyi ilk terketmeyi, fareler topluluğu genlerinden bilirler." Bu sendika var ya, bu Deri-İş Sendikası" diye yolda öfkeyle söyleniyorlardı. "İşçisine sahip çıkmakla kalmayıp, sendikalararası dayanışmayı da yükselteceğe benzer. Vak ki vay bize."

Kazlıçeşme'nin kemirgenleri birkaç santyelik duraksamadan sonra, "gemisini kurtaran kaptan" olmaya özenip, Kazlıçeşme'nin geçekondularına doğru yöneltiler. Çocukların taş ve sopalarından kurtulabilenler hâlâ söyleniyorlardı.

"Demiryolu işçilerinin -Aşınmaz sizlerle paylaşmak onurumuzdur- deyip yolladığı yiyeceklere ulaşabilmenin olanağı yok. Genel-Hizmet İş'in, Laspetkim-İş'in, Kristal İş'in, Petrol İş'in, Tek Gıda İş'in, Tüm Tis, Basın-İş, Hava İş, Otomobil İş'in destekleri aşılmaz bir duvar oluşturdu önümüzde. Vay ki vay halimize.."

Gecekondü bölgesine vardıklarında gözleri parladı her birinin. Anlaşılan bu yöre okumaya meraklı. Sığır artığı yerini tutmasa da kitap kemirmeyi oldum olası sever fareler. Üçer beşer evlere dağıldılar.

Kırçıl fareden sual eden olursa.. Deneylerini köşesinde bırakarak mahzeni terkedenlere o da katılmak istediye de, birkaç adım ötede sarsak gövdesindeki yüreği korkudan olacak, birkaç tekledikten sonra duruverdi. Kırçıl fare gemisini kurtaramadığından, işyeri kapısıyla mahzenin karanlığı arasında, ayakları havada kalakaldı öyle. Son sözleri "Bize de böylesi bir ölüm yakışır anca.." oldu. Farelik hali belli ki, iktidara çektilerki telgrafın sonucunu merak ediyordu hâlâ. Kaçışan farelerden hiçbirini dönüp de bakmadı ardına. Yalnızca yavru fare "zavallı dedecik" diyecek oldu, üç beş ay büyükleri, az kalsın ezeyazdı onu.

Gecekondü bölgesinin evlerine üçer beşer dağılan fareler, önce bir güzel karınlarını doyurduktan sonra, başkalarının emeğini sömürerek şişmeye alışkın gövdelerindeki rahavet geçince, sendika ve sendikalararası dayanışmanın karşı propagandasını yapacaklar. Sözüm kısası ölümcül virüslerini oralara bulaştırma çabasıydılar. Cesaret edebilirlerse Kazlıçeşme'deki grevi kırmanın çoculu yollarını arıyacaklar. İlgilenenlere önemle duyurulur. ■

NETAŞ GREVİ, TENSİKAT VE DERSLERİ

Onur YILMAZ

Netaş'ta, 12 Eylül sonrasının en büyük ilk grevi yapıldı. Çok önemli engellere karşın, büyük başarılar elde edildi. İşçilerin üzerine serpilmiş ölü toprağın nasıl kaldırılacağı örneklandı. Kazanımlara giden yolum nereden geçtiği deneyerek görüldü. İşçi sınıfı moral kazandı. Grev yapmanın hiç de "olanaksız" olmadığı anlaşıldı.

Netaş grevi, yeni grevlerin yolunu açacak, deniliyor-
du, nitelikim öyle de oldu.

Grevin arkasından ise eylemin boyutlarına koşut bir saldırı geldi. Grevde aktif rol oynayan, militan işçilerin çok önemli bölümü tensikata uğrayarak işten çıkartıldılar. Saldırı bununla da kalmadı. Arkası geldi. Netaş işçilerinden bir bölümü sendikalarından istifa ettirildiler. Bu durum Temmuz ayı içerisinde de sürüyordu.

O coşkulu grevi yapan işçiler, ne oldu da sendikalarından ayrılmayı içlerine sindirmek zorunda kaldılar?

Çözümlenmek gerçekten zor. İşçi sınıfının "göz bebeği" haline gelen, Netaş'taki yıkım, sınıfı yaralamak tehlikesini taşıyor. Nasıl ki, Netaş'ın kazanımları, sadece tek bir fabrika ile sınırlı değildi, şimdiki durumda bir işyerinin sorunu olmaktan çıkmıştır. Netaş'ın başarıları gibi, uğradıkları saldırılarda sınıfın bütününe ilgilendirilmekte, çıkarlarını zedelemektedir. O nedenle tartışılmalıdır. Eksiklik varsa ortaya konulmalıdır. Çünkü Netaş'ın ardından on binlerce işçi, greve çıkmıştır. Kimileri sonuçlanmış, kimileri olanca sıcaklığı ile sürmektedir. Grevci işçiler, grevleri kadar, grev sonrasını da düşünmek durumu ile karşı-karşıya kalmışlardır.

MÜCADELECI BİR FABRİKA

Netaş işçileri, 1973'te üç yıllık sözleşme ile "bağlanınca", gerçek anlamda sendikalaşmanın gerekliliği ortaya çıktı. 1975 yılının başında, DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası'na geçtiler. İşveren "Maden-İş'i tanımam" deyince, işçiler, "en etkili" silahlarna başvurular: Şubat 1975'te Netaş'ta direniş başladı. Otuz beş gün sonunda, işvereni dize getirdiler. Maden-İş işyerinde çoğunluk sendikası olarak yetkili oldu.

1975-1980 yılları arasında, Netaş işçileri, DİSK'in örgütlediği tüm eylemlere eksiksiz katıldı. Kendileri yapmadılar ama, nerede grev varsa, dayanışmalarını esirge-mediler. Dayanışmanın sınırı, canlarını vermeye kadar genişledi. Otosan işçilerinin örgütlenmelerine, katkıda bulundular. Bu dayanışma sırasında, Netaş işçisi Mustafa Benlioğlu, Otosan önünde kurşunlanarak öldürüldü. Yılmadılar, Otosan'da Maden-İş'in yetki almasını sağladılar.

12 Eylül döneminde sıkışık bir yumruk gibi, dağılmadan durmasını bildiler. 1983'te de topluca, Otomobil-İş'e geçtiler.

NETAŞ GREVİ BAŞLIYOR

1984-1986 sözleşmesi, grevsiz bitti. Sözleşme sırasında, iki Netaş işçisinin işten çıkartılması, işçiler arasında burukluk yarattı.

Yeni sözleşmeye, altı ay önceden hazırlanarak başladılar. İşyerinde, toplu sözleşme komiteleri kurdular. Her kısımdan bir veya birkaç işçinin katıldığı komitelerde, yüzü aşkın işçi görev aldı.

Tasiak son şeklini aldıktan sonra, geniş bir kapalı salon toplantısı yapılarak, tabanın onayı alındı.

Görüşmeler ve arabulucu aşamasında da anlaşma sağlanamayınca, uyuşmazlık tutularak, grev kararı alındı. Bu aşamada bir salon toplantısı daha yapıldı. İşçilerin "Haydi Grev'e" sloganları arasında, grev uygulaması kararı alındı. Arada geçen bir hafta, on gün içinde de anlaşma sağlanamayınca, grev tarihi belli oldu: 18 Kasım 1986 salı günü grev çıkılacaktı.

18 Kasım günü Netaş işçileri, büyük bir coşku ile greve çıktılar. 2650 işçi, fabrika önünde, bir miting havası yarattılar. Grev yerinin önünde, "iki nöbetçi dışında hiç kimsenin bulunamayacağı" yasa ve tüzükle yasaklanmıştı. Netaş işçileri, iki kişinin bulunmasına "izin verilen" fabrika kapısına, iki bin altı yüz kişi ile çıkıyordu.

Grev sürdüğü müddetçe de bu uygulamayı devam ettirdiler. Doksan günü aşkın süren grevde, birçok olumsuzluk yarattılar. Toplu olarak, fabrika kapısına döküldüler, işverenin mal çıkartmasına engel oldular. Valiliğin önünü tuttular, bölge çalışma müdürlüğünün koridorlarını işgal ettiler. Grevin başarısı için ellerinden geleni esirgemediler.

Netaş grevi çevresinde oluşan, ulusal ve uluslararası dayanışma, ülkede ara seçimlerde (28 Eylül 86) yaratılmayan, demokrasi havasını yarattı. Böylece demokrasi mücadelesinde, işçi sınıfının öncülüğünde daha somut kazanımlar elde edileceği görüldü.

MADALYONUN ÖBÜR YÜZÜ

İşçilerin üzerlerine düşeni yapmaları, elbette çok iyidir. Ama yeterli midir? İşçilerin, eylem alanlarında ürettiklerinin, sonuçlarını almak, aynı tempoyu tutturana, yüksek özveri ve cesaret gösteren yönetimle olasıdır.

Burada bir parantez açmak istiyoruz.

Sendikalara ve sendikacılara doğru bir bakış açısından bakılmalıdır. "Aman sendikalar yıpranmasın" hakkı endişesiyle, sendikacılar dokunulmazlık zırhı ile donatılmamalıdır. Gerçekten sendikalar korunmalıdır. Yıpran-

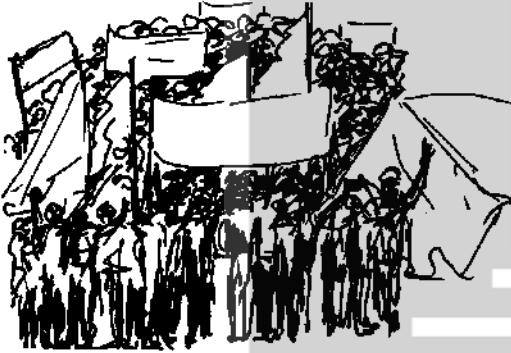
malarına da izin verilmemelidir. Şunun da altını çizmeliyiz ki, sendika demek, işçi demektir! Yoksa bazı sendikacıların yaratmak istediği gibi, "sendika eşittir, sendikacı" değildir. Geçmişte bunun yapılmadığını söylemek zordur. Böyle olunca sendikacının bireysel "etkinlikleri", sendikaya maloluyor. Sınıf sendikacılığı uğruna mücadele eden, devrimci işçiler, sendikayı savunmak adına böylesi "yüklerin" altına girmek zorunda kalmamaktadırlar. Sendikayı savunmak, işçilerin çıkarlarını öne koymakla eşanlamlıdır.

Biz bu bakış açısından, bakarak Netaş olayının irdelemesinin yararlı olacağına inanıyoruz. Şimdiye kadar yapılan yayınlarda, dikkatli bir gözün rahatlıkla görebileceği, eksiklikler görmezden gelindi. Netaş grevi sırasında, koca koca puntolarla, çıkan birçok yayın organı, tensikata, "tek sütun"la" geçitirdiler.

Oysa görmemezliğe gelmek, olayın önemini azaltıyor. Tersine daha da "vahim" bir hale getiriyor. Çünkü olay bütün çıplaklığı ile ortada duruyor. Sermaye de, işçiler de izliyorlar. Patronlar ne denli "keyifleniyorlarsa", işçiler de o kadar (haklı) endişeye kapılıyorlar.

Görev, bunu ortadan kaldırmaktır.

Şimdi grevi bir de sendika yönetimi açısından inceleyelim.

Bir kere, Otomobil-İş Merkez'i, grevin çok gerisinde kalmıştır. Merkez yönetimi, "ünlü konukların" grev ziyaretlerinin gerçekleştiği sıralarda, Netaş grevinin içinde gözükmüşlerdir. Oysa konuklar kadar, grevci işçilerin de kendilerini görmek isteyeceklerini pek fazla düşünmediler. Bu durum grevin havasından uzak kalmalarını getirmiştir. Grevci işçilerin militanlığı, yönetici kadroya, "sırayet" etmedi. Grevin getirdiği, doğal sorunlarda da, yığınlaşma kapılmalarına neden oldu.

Bu durumun ilk işaretleri, grevin birinci ayı içerisinde kendini hissettirdi. Aralık ayı ortalarında yapılan ilk görüşmenin gazetelere yansıyan bölümlerinden, yönetimdeki "yığınlaşma" görmek pekala mümkündür.

İşveren hiç bir yeni öneri getirmemişken, sendika tekliflerinde, çok önemli "indirimler" yapmıştır. Greve çıkarken, % 75 olan ücret artışı, bir anda % 50'ye indirilmiştir. Aynı toplantıda, Netaş işvereni, grev öncesindeki teklifi % 31'den yukarı çıkarmıştır. İki maaş tutarındaki yıpranma priminin bir tanesinden, ilk oturumda "feragat" edilmiştir. Greve neden olduğu, sendika tarafından açıklanan "Disiplin Kurulu" vb. gibi, idari maddelerden, ilk oturumda mı, yoksa daha sonra mı, vazgeçildiğini bilemiyoruz? Bu durumu, konuştuğumuz Netaş işçileri de bilmiyorlar! (Grev bittiğinde bu maddeler, sözleşme dışı kalmıştı).

Daha sonra yapılan ikinci, sendika-işveren görüşmesinde; Netaş işverenin hiç bir artışla masaya gelmediği, açıklandı.

Bu görüşmelerin, işveren tarafından, talep edildiği

açıklanmıştı. Görüşme isteği ile gelen tarafın, yeni öneri getirmemesinin bir açıklaması olmalı. Görüşmelerin, hangi tarafın isteği ile gerçekleştiği, Netaş işvereni ile Otomobil-İş yönetimi arasında bir "su" olma özelliğini hâlâ sürdürüyor.

Grevin sonuna doğru, işverenin grev kırma çabaları "meyvaları" verdi. Grevci işçilerden işbaşı yapanlar oldu. Sendikaya göre bu sayı 50'nin altında, işverene göre ise 100'ün üzerinde olarak açıklandı. Daha da fazla olabilir? Bunlar olağandır. 2650 işçinin de aynı biling düzeyinde olması düşünülemez. Böylesi bir mücadelede, yüz-iki yüz kişinin kaybedilmesini normal karşılamak gerekir. Çünkü "grev kırıcılığı" yasal hale gelmiştir!

Grev havasından uzak olanlar, "ağaca bakmaktan ormanı göremediler!" Direnen iki bini aşkın işçiyi değil de, işbaşı yapan küçük azınlığı gördüler. Ve bütün "çabalar", grevi yükseltmeye değil, bitirmeye doğru yöneldi.

16 Şubat 1987 tarihli Güneş gazetesi, birinci sayfadan "NETAŞ'TA ANLAŞMA" başlığı ile verdiği haberde, grevde % 41 ücret zammı ile anlaşma olduğunu "müjdeliyordu".

Aynı gün Otomobil-İş Sendikası Genel Sekreter, Celal Özdoğan imzasıyla yayınladığı bildiriye, haberi "yalanlıyor, Netaş'ta Anlaşma Yok" diyordu.

Bu sefer "müjdecî" Güneş gazetesinin, başyazarı, Mehmet Barlas, sendikacının yalanlamasına "şaşıyordu". 17 Şubat 87 tarihli Güneş'te, "Grev Bitmeli" başlıklı başyazısında; "Anlayamadığımız, Otomobil-İş'in bildiriyi, Netaş'ta anlaşma yok başlığı ile açıklamasıdır" diyordu.

18 Şubat 87 çarşamba günü ise grev % 40,5 ücret artışı ile "bittiyordu". Bütün bu aşamaları Netaş işçileri gazetelerden izliyorlardı. Greve çıkarken, yapılan taban toplantılarına, nedense grev bitirilirken pek "gerek görülüyordu".

Yukarıdaki gelişmelerin kronolojisi basından çıkıyor. Nasıl geliştiği ise şimdilik meçhul!

Grev bitirmede, "kapalı kapıların ardı", tercih edilebilir. Ama bunu sınıf sendikacılığının içine oturtmaya hiç kimsenin hakkı olamaz!

VE TENSİKAT...

Grevin sürprizli biçimde bitmesi, müjdenin iki gün önceden gazete manşetlerinden öğrenilmesi, Netaş işçilerinin kafalarında sorular oluşturdu. Gerçi fabrikaya, davullu-halaylı girmişlerdi ama, son gelişmeler nedeniyle, ortalağa yayılan endişe, bütün fabrikayı sarmaya başlamıştı.

Grev sırasındaki görüşmeler ve gelişmeler, işverene geniş bir hareket alanı açtı. İşçilerin üzerine çöken bu havayı gördü. Değerlendirmemesi olanaksızdı! Üstelik Netaş işvereni grevin sonlarına doğru, işverenlerin saldırgan örgütü MESS'e katılmıştı. MESS, geçmişten gelen çatışma ile kendi bünyesindeki fabrikalarda çalışan, metal işçilerine karşı "kan davası" kinıyla mücadele vermekteydi.

1976 DGM Direnişi sonrasında işten çıkarttığı, militan işçileri kara listeler hazırlayarak başka bir fabrikaya girmelerine engel olmuştu. 12 Eylül sonrasında, bünyesine katılan fabrikalarda, sendikacı etkinlik göstermiş, ne kadar işçi varsa, kapının önüne koymuştu. Maden-İş'e bağlı bütün büyük fabrikalarda, işçi kıyımı yaşanmıştı. Otomobil-İş'e geçme aşamasında, MAN'da 100, UZEL'de 200, ARÇELİK'te 250, NASAŞ'ta 400 işçi çıkartılmıştı.

Netaş işverenin, MESS'e katılması ile böylesi bir işçi kıyımının, Netaş'ta da yaşanacağını ilk işaretini vermişti. MESS'in bu konunun "uzman" olduğu tartışılmaz!

Önce psikolojik ortam hazırlandı. İşbaşı yapıldıktan çok kısa süre sonra, yoğun biçimde, işçilerin kısımları değiştirildi. Oysa bu tip değişiklikler için, seksen önceden kalan toplu sözleşme maddesi var. (1984-86 sözleşmesi madde: 26/b) Bu maddeye göre işçinin onayını alınması gerekmektedir. İşveren, böyle bir onay almaya gerek görmeden, değişiklikleri gerçekleştirmiştir. Açıkça toplu sözleşmeyi ihlal etmiştir. Sendikadan herhangi bir tepki gelmeyince, işçiler de sessiz kalmayı yeğlemişlerdir. Çünkü fabrikada tensikat söylentileri, işçilerin kulaklarına fısıldanmaktadır.

Mart ayının içinde işverenin duyuru tahtalarına astığı bildiri ile saldırdı adeta "geliyorum" diyordu. 27/3/1987 tarihli, Personel Direktörü A. Gökçen imzalı duyuruda "Zorunlu ve esef verici şartlar sonucu, imalat ve montaj iş gücü kadromuzun azaltılmasına karar verilmiştir" denilerek, 8 Nisan 1987 çarşamba günü mesai bitimine kadar başvurulması halinde, ayrılmak isteyenlerin tüm yasal hakları verilerek, iş akitleri sona erdirileceği, bildirilmektedir.

Bu duyuru ile işçiler kıdem tazminatı "derdine" doğru itilmişlerdir. Tazminatlı çıkış-tazminatsız çıkış tartışmaları yaratılmıştır. Öyle bir hava oluşmuştur ki; Netaş'tan yüzlerce işçinin çıkması-çıkartılması, son derece "olağan" konular arasına girmiştir. İşçiler işten çıkartılmaya hazır hale getirilmişlerdir.

Kendi isteği ile 150 işçi, Netaş'tan ayrılmıştır. Bu postada nitelikli pek çok fabrikadan çıkmıştır. İşverene göre bu yeterli değildir. Tensikat yapılmaktadır!

Bu tip "tezgâhların" örgütlü sendikal yapıyı hedeflediğini, görmemek ya da görmezden gelmek, bağışlanamaz!

Tehlikeyi gören, Netaş işçileri; "tensikat olacağını duyuyoruz, önlem alalım. Bu konuyu tartışalım" diyorlar. (Yeni Gündem sayı : 64, s. 29). Ancak, bu isteklerini, genel merkeze, "resmi olarak intikal" ettiremediklerinden olsa gerek, merkez yöneticilerinin "böyle bir tensikatın olacağından, haberleri yokmuş". (Yeni Gündem Sa. 64, s. 29) Genel Başkan böyle söylüyor. Aynı röportajın, ilk sorusuna verdiği yanıtta ise "fabrika yetkilileriyle konuşulduğunda, tensikatın olmayacağını, işveren tarafından ifade edildiğini" söylüyor.

Bu durumda tensikat öncesinde, sendika yönetimi ile işverenin görüşüğü sonucu ortaya çıkıyor. İşverenin, tensikatın olmayacağına dair verdiği "güvence", işçilerin "önlem alalım" istemlerinin, kulak arkası edilmesine neden olduğu kendini gösteriyor.

Güvence, tabanın gücü yerine, işverenlerin iki dağdağı arasında aranırsa, böylesi yıkımlara, çok fazla şaşırmamalıyız.

"Geliyorum" diye, diye gelen tensikat 15 Mayıs 87 cuma günü gerçekleşti. Sabah, ilk saatlerde, muhasebe servisinin gece yarısına kadar çalıştığını, 158 işçinin çıkartılacağını, (bu sayı kesinleşti) hemen her işçi biliyordu. Durum merkeze iletiliyor, bir merkez yöneticisi Netaş'a gelip işverenle görüşüyordu. Merkez yöneticisinin ayrılmasından sonra, işçiler tek tek revire çağırılıyordu. İlk gidenler, durumu anlayıp geri dönüyorlar. Revirden, işçilerin ellerine, kıdem ve ihbar tazminatları çekleri veriliyordu.

15 Mayıs günü öğleden sonra, Netaş'ta sendikal görevler almış, temsilcilik yapmış, sendika seminerlerine katılmış, grev komitelerinde görev almış pek çok işçinin aralarında bulunduğu 158 kişinin iş akitleri fesedildi.

TENSİKATA KARŞI 'EYLEMLER'

Tensikata karşı yapılan "eylemler" ise şöyle geliştirdi. 18 Mayıs genel başkan, işten çıkartılan bir grup işçi ile birlikte, fabrikanın kapısına "siyah çelenk" bıraktı. Daha

sonra sendikada yapılan toplantıda, "işçilerle sendika yöneticileri arasında münakaşalar sonunda, açlık grevi ve Ankara'ya yürüyüş kararı alındı." (Milliyet 19 Mayıs 87 sayfa: 14)

İşten çıkartılanlardan 4 işçi açlık grevine başladı. Gıyasettin Yıldız, Erkan Azertürk, Selahattin Gürsoy ve Mustafa Erdem'e destek olmak için, Netaş temsilcilerinden dördü de açlık grevine katıldılar. (23 Mayıs 87 Milliyet) Ankara yürüyüşü ise, bu satırların yazıldığı Temmuz ayının ikinci yarısına kadar yapılmadı. Oysa "Otomobil-İş Sendikası, bu kıyımın ısrarlı takipçisi" olacağına söz vermişti (Otomobil-İş dergisi Haziran 87 sayf : 3)

Koskoca Netaş grevinin ardından gelen bu denli büyük bir saldırıya karşı ortaya konulan tepkilerin, "cılızlığı", pasifliği ile sonuç almak mümkün olamazdı. Zaten sonuçta aynamadı.

"Siyah Çelenk" eylemi (daha doğrusu, eylemleri-çünkü yaygınlık kazanma eğilimi gösteriyor), yükselen sınıf hareketinin gerisinde kalan bir tepkidir. İşçilerin, kabaaran talepleri, işverenlere olan kızgınlıkları, Kazlıçesme'deki gibi, barikatları aşma noktasına geliyorsa, onları siyah çelenklerin gerisine itmeye kimsenin hakkı olamaz. Hele "sınıf sendikacılığı" yapıyorum diyenlerin hiç olamamalı.

SONUÇ

Netaş olayını dikkatli bir gözle izleyen herkesin rahatsızlıkla ortaya çıkarabileceği sonuçlar, önemli dersleri içermektedir. Bunları tespit edip önümüze koyduğumuzda, yeni saldırıların önünü almak mümkün olabilir. Kazanımların korunması, savunma psikolojisi ile yapılamaz. Grevde nasıl, etkin olunuyorsa, grev sonrasında da, aynı militanlıkta direnilmelidir. İşverenlerle yapılan uzlaşmaların, çok uzun ömürlü olamayacağı, kesindir. Kapitalizmin bunalımı derindedir. Sınıf çelişkileri keskinleşmektedir. Sermayenin, sarı sendikacılığa verecek "primi" yoktur. Türkiye'de artık sarı sendikacılığın, "mevsimi" sona ermiştir. Kırk yılın sarı sendikacılarının, işçilerin peşinden grevlere gitmelerinin, başkaca anlamı olamaz.

Açıkça yapılan, sarı sendikacılığın, işçi sınıfına zararları ne denli fazlaysa, "gizli-uzlaşmacılığın da", kötülükleri o kadar etkilidir.

Bu açıdan, Netaş'ta görülen eksikliklerin başında, tabandan kopma gelmektedir. Her yanı ile "açık" başlangıç eylem, tam bir "giz perdesi" altında bitirilmiştir. Sınıf sendikacılığında sapmanın başka adı olamaz. Netaş işçilerinin militanlığına, güvenilmemiştir.

Böylesi olumsuz etkilerin, elbette bir tepkisi olacaktır. İşyerinde sendika güven aşınmasına uğramıştır.

Kendi isteği ile ayrılma gündeme geldiğinde, örgütlü tavır alınmaması, işçileri "tek başına" karar vermeye doğru sürüklemiştir. İşten ayrılmasında, "tek başına" davranma, serbestisi, "tek başına" başka kararların yolunu da açmıştır. Tek tek sendikasımdan istifa eden, işçilerin ruh hallerini anlamak zor olmasa gerek.

"Kurtulmanın tek başına olamayacağını", kürsüden söylemenin ve iri puntolarla yazmanın, yeterli olmadığı görülmüştür. Bunu "eylemli" biçimde anlatmanın yolları vardır. Zaman geçirilmeksizin, bu yollara başvurulmalıdır.

Özetle denebilir ki, "tabanın söz ve karar sahibi olma ilkesi" sendikal yaşamın her evresinde, titizlikle uygulanmalıdır. "Sendika içi demokrasiden" asla taviz verilmemelidir. İşçiler, yöneticilerini, sıkı biçimde, denetlemelidirler. Gerektiğinde verdikleri görevi, geri almalıdırlar.

Sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerine koşulsuz uymak!

Netaş'taki ve her yerdeki bunalımı atlatmanın yolu, işte buradan geçmektedir. ■

ELVEDA ERTUĞRUL, ELVEDA CANCAĞIZIM. KENDİNİ KURTAR, SEN HÜRRIYET'İ SEÇ.

Y.KÜÇÜK

KİMSİN VE NESİN,
HİÇBİR ÖRGÜTE GİRDİN Mİ, ELVEDA DİYORSUN?
HİÇ MARKSİST OLDUNMU KI, REDDEDİYORSUN?
HİÇ BAŞINI KALDIRDIN MI, ŞİMDİ BAŞINI
EĞİYORSUN?

Sınıf çelişkilerinin arttığını, Türkiye'nin siyah ile beyaz arasında bir seçimle karşı karşıya kaldığını, gizil gücün kendisini bütün zorlamasıyla belli etmeye başladığını gösteren işaretler var; tutuculuk giysi değiştiriyor. Artık tutucular, bir Odalar Birliği yöneticisi türünden aptallığıyla çıldırtmıyor veya bir Orta Asya bıyıklı gibi insanı tiksindirmiyor. Artık Türkiye geliyor ve Türkiye'nin tutucuları da Avrupalılaşıyor; uygar ve çağdaş bir görünümüleri var. Avrupa'da olduğu türden, Marksizmin çöküşünü göstermek, göstermelik baskılara tepkili davranmak, düşünmek yerine bir çöplükteki tavuk gibi en son çıkan kitapların hepsini gagalamak, yazı yerine kitap ve yazar ismi saymak, bu yeni ve kaçı tutucunun belli başlı özelliklerini ortaya çıkarıyor. Sabah Grubu'na sığınmış Enis Batur ile Hürriyet Grubu'na kapılanmış Ertuğrul Özkök, bu çağdaş tutucu türünün örneklerini veriyorlar.

"Döndüm: Aramamak için sonuncu yolu yankımı ve yansıma bir buluta gömdüm. Döndüm: Yeni bir yangın kurarım diye eski bir kıvılcıma tutup kökünden. Döndüm ki, döndüğüm yerde değilim."

Şecaat arzederken merd-i kıpti sirkatin söyler: Ertuğrul, dönmeyi seviyor. Enis Batur'dan aldığı hadis'ten, yalnızca dönmeyi sevdiği sonucunu çıkarabiliyorum. Beş satırda beş kez, dönmeye özlemini belli ediyor ve yeni yol aramayı hiç sevmiyor. Ertuğrul, dönmeyi bu kadar seviyorsa, turistler için, Konya'da mevlevi tekkelelerinde sürekli olarak dönen belediye işçilerini seyretmeye neden gitmiyor; anlamıyorum.

"Elveda" sözcüğü, bir beraberlikten ayrılışı veya bir hayal kırıklığını ifade eder; Ertuğrul Özkök, hiçbir zaman Türkiye'de başkaldırıların içinde yer almadı. Hülyayı ve ütopyayı da sevmiyor; eğer aşkta değilse, hiçbir zaman hayal kırıklığına uğradığını da sanmıyorum. Hayal kırıklığı büyük hülya sahiplerinin yazgılarından birisidir; Ertuğrul bunu başından reddediyor. Tenekeci türünden küçük işlerin peşinden gitmeyi öneriyor; Afrika'da açlar için konser verenlerden büyük ölçüde etkilenmiş görünüyor. Herkesin Afrika'daki açlar için konser vermesini isteyen bir hali var.

"Yardım koşullarına, yardım konserlerine, yardım kampanyalarına katılan milyonlarca insanı biraraya getiren güç, ne faşizm ne Marksizm ne de başka bir izm. Burada artık dünyayı, sosyalizmin egemenliğine ya da faşizmin disiplinine sokmak için evrensel ve tarihsel bir başkaldırı duygusu yok. Arzular daha mütevazî ve anlak." Ertuğrul bunları yazıyor; mütevazî olmayı ve anlak duygularını erdem sanıyor. Yardım için kurulmuş masonlar derneği var, şimdi lion derneği arada bir yoksulları giydiriyor, Kızılay var, Çocuk Esirgeme Kurumu var, Semra Özal'ın vakfı var, çok daha başka yerlerde, Kahire'de yardım için konserler veren Umm-ü Gülsüm var. Ertuğrul bunları hiç bilmiyor. Ertuğrul şunları da yazıyor: "Güney Afrika'daki ırkçılığa karşı konserler düzenleyen, Uluslararası Af Örgütü'nü desteklemek için bütün dünyayı gezen şarkıcı Sting'den bir şeyler öğrenmeliyiz. Bu

Jakobenizmi çökertmek ve materyalizmin çöktüğünü göstermek için yayın alanına girdiği izlenimini veren "afa" yayınevi tarafından çıkarılan Ertuğrul Özkök'ün kitabı Enis Batur'dan alıntı ile başlıyor. Şiir mi, yazı mı olduğunu kestiremediğim için, Batur'un yazmasını ayrı bir paragraf olarak aktarıyorum.

insanlar artık başkaldırı ile uğraşmıyorlar." Ertuğrul Özkök, başını kaldırmadan verilen konserleri çok seviyor. Kitabını, başı eğik verilen konserlerden ders çıkarmak için yazmış; adeta başı eğik verilen konserler tarihatının bir vahi gibi yazıyor.

ERTUĞRUL, MARKİZMİN İFLAS ETTİĞİNİ YAZAN VE HURRIYETİ SEÇEN KAÇINCI İNSANDIR; BİLMİYORUM. BİLDİĞİM ŞUDUR: HER SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ BİR DE MARKSİZMİN İFLAS ETTİĞİ KİTAPLARINI GETİRİR. ÖZKÖK'ÜN KİTABI, BİR SOĞUK SAVAŞ METALDİR.

Baş eğik konserci Sting'den dersler çıkaran Ertuğrul Özkök, bir 29 Ekim günü geldiği Ankara'da karşılaştığı manzaradan birdenbire ürperiyor. Manzaraya bakıyor ve "acaba" diyor "acaba nihayet geldiler mi?" Ertuğrul, bir 29 Ekim akşamı Ankara garına inince gördüğü manzara karşısında ürperiyor, "acaba", bir sosyalist ülkeye mi geldi, bunu düşünüyör ve tiritir titiriyor. Uydurmuyorum. Ertuğrul'dan aktarıyorum: "Bir 29 Ekim akşamı Ankara'ya gelen insanı, gardan çıkar çıkmaz saran ilk duygu, totaliter iklimin her köşesine sindiği bir sosyalist ülke başkentine geldiği duygusudur." Tahmin ediyorum, böyle bir duyguya Ertuğrul ürperiyor ve geldiği trene binip geldiği yere dönmek istiyor ama tren kalkıyor. Devam ediyor: "Düz ve boş caddeleler, binaların tepelerinden aşağıya kadar sarkıtılan dev Atatürk pankartları, düzgün ve küp şeklinde kesilmiş binaları, insana hoşgörü psikolojisinin egemen olduğu bir ülkeye geldiği duygusunu vermekten çok uzaktır." Ertuğrul Atatürk'ü seviyor, ancak, binalardan sarkıtılması

sosyalist ülkeleri hatırlattığı için, buna çok can sıkılıyor. Üstelik Erol Simavi, üniversiteden ayırıp İstanbul'a çağdırdıktan sonra İstanbul'daki işini beğenmeyerek tekrar Ankara'ya tayin ettiği için, Ankara'dan da ayrıtlamıyor. Ankara'da ise yüksek binalardan Kemal Paşa'nın veya Kenan Paşa'nın Cemal Karababa'yı zengin eden bez üzerine yağlı boya resimleri sarkıtılıyor.

Bu durumda Ertuğrul'un canı çok sıkılıyor ve sıkıntısını, bir dostuna, beklenebileceği gibi, "batılı bir diplomat dostuna" soruyor. Diplomat dostu, en diplomatça cevapla Ertuğrul'u sıkıntılarında kurtarıyor: "Batılı bir diplomat dostumun her şeye rağmen yaşatmaya çalıştığımız hoşgörümüze sığınarak belirttiği gibi bu atmosferi ile Türkiye adeta, NATO'nun tek demirperde ülkesidir." Böylece bu ince buluş ile Ertuğrul rahatlıyor ve okuyucusu da, artık Albay Türkeş'ten başka bir de Ertuğrul'un sosyalist ülkelere "demirperde" demeyi sürdürdüğünü öğreniyor.

YÖK Darbesi, Ertuğrul Özkök'e dokunmuyor; Ertuğrul üniversitedir ve belki de bu dönem terfi ederek doçent bile olmuştur. Ancak bu dönemde, Doçent Özkök Hürriyet'e düşkünlüğünü göstererek Hürriyet'i seçmekten geri kalmıyor; Hürriyet Gazetesi'ne akademik bir görüşüm vermek isteyen Erol Simavi'nin çağrısına uyarak, Ankara'daki elçilik resepsiyonlarını bırakıyor ve Emre Kongar ile birlikte Hürriyet'i buluyorlar. Hürriyet'i bulunca, sosyalizmi vermese de devrimci ruhu benimsemekten geri kalmıyor.

İnanmak zor görünebilir; Ertuğrul Özkök, devrim'i seviyor. Üstelik macera ruhuna da bir itirazı yok; ancak macera ruhu ve devrim perspektifi doğru kanallara yöneltilmelidir. Doğru kanalları, Ertuğrul'un kitabından aktarıyorum: "60'lı yıllardaki işçi göçünden farkı olarak bu kez dış dünyaya mal satmak ve ihale almak için açılma

ihtiyacı duyan işadamları, kendi sosyal kategorik tarihinde çok önemli bir devrim gerçekleştiriyordu. Buradaki macera ruhu artık, ne 68'deki romantik başkaldırı geleneğinin ne de 70'li yıllardaki dejenerasyonun izlerini taşıyordu. Böylece İtihat ve Terakki'den bu yana ilk kez bu ruh, hem toplumca meşru görülen bir kanala kayıyor hem de ortaya çıkardığı dönüşümler itibarıyla önemli sonuçlar doğuruyordu." İşte bu kadar ve sorma gereğini duyuyorum: Kusurumuz nedir, ne yapıyoruz da bazı kimselere meydanın bu kadar boş olduğu izlenimini veriyoruz? Bir "devrim" sözcüğü, bir "macera ruhu" nasıl olur da bu kadar ucuz ve sıkılmadan kullanılır? İhracat teşvikinden yararlandıktan sonra, grevleri, yasaklayarak birim emek maliyetini düşürdükten sonra, Türk Lirası'nın değerini dalgalanmaya bırakarak Türkiye'de üretilen metanın fiyatı sonsuza doğru indirildikten sonra, bütün geri zekalılarını bile ihracat yapabileceğini öğretim üyesi arkadaşım Ertuğrul Özkök'e anlatmakta ne kadar geçtikim? Planlama ile Que Vadimus çalışmalarını hemen satın alarak kendisini yetiştirmesi gerekiyor; yoksa böyle aptalca saçmalamalarını sürdürüp gideceği benziyor.

Tekelci devlet ile bağlantılarımızı kurduğunuz zaman en garantili iş ihracattır; bu alanda iflas söz konusu değil. Tekelci devletin uzantısı ihracatçıları devrimci yapan Ertuğrul Özkök'ün bunu anlaması mümkün değil. Ömründe hep mütevazı işler yapan, hiçbir devrim rüzgarını duymayan Özkök'ün bunu anlaması mümkün görünmüyor. Ancak yine de bir yerde iflas arıyor ve buluyor. Yeniden aktarıyorum: "Denilebilir ki, işçi sınıfının enternasyonal dayanışma efsanesi ilk derin yarasını 60'ların sonunda aldı. Tabii bununla, işçi sınıfı enternasyonalizminin hippie kuşağı tarafından yıkıldığını söylemek istemiyorum. Bu dayanışma efsanesi, Marksizm denilen ve şu güneşin altında olup biten herşeyi açıklayabildiğini yüz yıldan fazla bir zaman süresince birçok insana kabul ettiren bir ideolojinin, bütün cephelelerde iflas arasında yıkılmaya başladı." Görülüyor; Ertuğrul Özkök, Marksizmi iflas ettiriyor.

ARTIK TÜRKİYE GELİŞİYOR VE TÜRKİYE'NİN TUTUCULARI DA AVRUPALILAŞIYOR; UYGAR VE ÇAĞDAŞ BİR GÖRÜNÜMLERİ VAR. AVRUPA'DA OLDUĞU TURDEN, MARKSİZMİN ÇOKUŞUNU GÖSTERMEK, GÖSTERMELİK BAŞKILARA TEPKİLİ DAVRANMAK TUTUMLARI ARASINDA.

Ertuğrul, Marksizmin iflas ettiğini yazan ve hürriyeti seçen kaçınıcı insandır; bilemiyorum. Bildiğim şudur: Her soğuk savaş dönemi bir de Marksizmin iflas ettiği kitaplarını getirir. Özkök'ün kitabı, bir soğuk savaş metaıdır. 1950 yıllarında da Batı'da ve Kuzey Amerika'da üniversitelerin geçer akçesi, Marksizmin iflas ettiğini göstermek oldu. 1960 yıllarında ise Marx'ın, Engels'in, Lenin'in ve Stalin'in kitapları dünyada en çok satan kitaplar arasına girdi ve baş yer tuttu.

Özkök'e kısaca hatırlatmak gerekiyor: Marksizm, tümiyle ve yalnızca değil, ancak çok büyük ölçüde bir bilimsel yöntemdir ve düşünme yoludur. Yöntem ve düşünme yolunun iflas etmesi mümkün değil; yeni sorunlar karşısında gelişiyor.

Bilimler ve bilimsel yöntemler, karşılaştıkları yeni sorunları çözerek gelişirler. Bunları uzaklaştırmıncaya kadar üniversitelerde okuttuğum araştırma yöntemleri derslerinde anlatıyorum. Ertuğrul Özkök'ün öğrencim olmamasının sakıncalarını görüyorum. ►

Ertuğrul Özkök, Marksizmin iflas ettiğini kanıtlamıyor ve böyle bir sorunu da görmüyor. Yalnızca iflas ettiğini iki de bir tekrarlıyor ve bir de hiç sevmediğini ifade ediyor. Eylülist rejimin kolaylığıdır; Eylülizmden önce Ertuğrul Özkök ve benzerleri, Marksizmin iflas ettiğini söylememeleri bir yana zaman zaman göz bile kırparlardı. Şimdi, Ertuğrul Özkök, "ne ideoloji, ne bürokrasi, ne parti, ne kilise, ya da Jean François Revel'in daha 1970'lerin başında dediği gibi ne Marx ne İsa" diyor ve istadını tekrarlıyor. Ben ahırlarda ideolojinin, bürokrasinin ve Marx'ın olmadığını biliyorum.

Özkök'ün kitabı, Kundera'yı hatırlatıyor; Ertuğrul'a fıkra yazarlığına özenmiş bir Kundera gözüyle bakılabilir. Kundera, Büyük Yürüyüş'ten rahatsız oluyordu; Özkök, "büyük yadsıma" diyor ve büyük red'de çok kızıyor. 60 Kuşağının "büyük yadsımayı tek ve gerçek puzzle kurgusu" olarak almış olduğunu ileri sürüyor ve buna pek çok canı sıkılıyor.

Ancak Amerika'da Reagan'a, Türkiye'de Eylülist kurguya şükürler olsun; Ertuğrul'dan yeni aktarmalar var. "Bugün, 21. yüzyıla artık böyle bir duygudan yoksun olarak girmenin hazırlığı içindeyiz. Başkaldırı duygusu bütün cephelerde bastırıldı. 19. yüzyılda Marksizmin doğuşunun ve 1917'deki Sovyet Devrimi'nin varlık nedeni olarak başkaldırı ruhu bu yüzyılda ilk yenilgisini yine bu ideolojiye sahip ülkelerde aldı. Bugün 1,5 milyara yakın insan sosyalist bir yönetim altında bu duyguyu evcilleştirilmiş bir hayvan gibi, gövdesine yapışmış bir halde taşıyor." Ertuğrul, Kundera'dan geri kalmayacak bir düzeyde sanatsal yazıyor ve başkaldırının bir hayvan türünden sosyalist insanların vücuduna yapıştığını buluyor ve kaydediyor.

Red yok; başkaldırı da yok. İhsan Doğramacı ve Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun, Ertuğrul Özkök'e Hacettepe Üniversitesi'ndeki kürsüsünde rahat bıraktılar, ama, Simavi rahat bırakmadı; Ertuğrul hürriyeti seçti. Artık rahatı yerinde; siz böyle düşünüyorsunuz. Yanılıyorsunuz. Profesör Hüsnü Görsel, Bilgesu Erenus, Profesör Erdem Aksoy, Aziz Nesin, Yalçın Küçük ve diğerleri biraraya geliyorlar ve "ekin" kurmaya kalkıyorlar ve Ertuğrul'un rahatını kaçırmıyorlar. İnanmayabilirsiniz; aktarmak zorundayım. "1985 yılı sonbaharında nihayet kuruluşuna izin verilen Ekin-Bılar A.Ş.'nin ilk etkinlikleri arasında, Ekin Düğünü ve Emek Sürecinde Sanat konulu bir açığorturum bulunması, açık hiçbir

eleştiriye hedef olmadı. Bu tür etkinliklerin Türk entelektüel peyzajına, modası ve anlama geçmiş trajik bir görünüm verdiğini de ancak arkadaş sohbetlerinde duyabildik. Oysa bütün bu gelişmeler Batı dünyası ile aramızda önemli bir akordsuzluğun bulunduğu göstermesi bakımından daha ciddiye alınması, eleştirilerin daha yüksek sesle söylenebilmesi gerektiğini gösteriyordu." Gördünüz mü; Ekin'i kurmaya çalışarak Avrupa'ya akordsuzluk yaptığımıza bilmiyordum. Bir kahve kiralayarak halımıza konferans vermenin gericiilik olduğunu da bilmi-

yordum. Sanatı emek sürecinde arama çabalarımızın trajik olduğunu hiç bilmiyordum. Avrupa'da kültür festivalleri, binal'ler yapılırken bizim Ekin Düğünü yapmanın, adına festival ya da binal demememizin eleştirilmesi gerektiğini de hiç bilmiyordum.

Ben öğrendim. Ertuğrul da öğrenmelidir. Ekin A.Ş.'nin kuruluşuna hiç izin verilmedi; hâlâ böyle bir durum yok. İkincisi, Bakanlıklar'ın şirket kuruluşuna izin vermeme hakkı yok. Üçüncüsü, bizim için bu kanunsuzluğu göstermek önemliydi. Bunun için, beraber olduğum birçok arkadaşına da söylemeden, gizlice, Ticaret Bakanlığı'na verilen isim listesinde olmayan Erhan Tezgör arkadaşından rica ederek, diğer dört arkadaşımızla birlikte, Ekin'in ana sözleşmesinin hemen hemen aynısını, Bilim Araştırma Anonim Şirketi adıyla Ticaret Bakanlığı'na sunduk; tescilini sağladık. Güvendiğim arkadaşlarımızla Bılar'ın kurulmasını sağlayarak başkaldırmaktan yılmayacağımızı göstermek istedik. Ertuğrul Özkök'ün anlayacağını sanmıyorum; başkaldırısız bir Türkiye kurmak isteyen Eylülist rejim, Ekin A.Ş.'nin tescilini yapmayı reddedince, biz, engel tanımadığımızı göstermek amacıyla, Erhan Tezgör ve diğer dört arkadaşımızdan Bılar adında bir şirket kurmalarını rica ettik. Engel tanımadığımızı gösterdik; bununla Ertuğrul'u üzdüğümüzü bilmiyordum. Ancak bilseydim yine yapardım.

Ancak Ertuğrul'un yine de mutlu ve başkaldırısız bir dünyası var; AT'a biniyor. Son kez aktarıyorum: "Türkiye bugün gerçek bir sanayileşme ve ekonomik büyümeyi gerçekleştirecek koşullara tarihinde ilk kez sahip duruma gelmektedir. Toplumumuzun geleceği açısından iyimser olmamıza gerektirecek çok şey bulunmaktadır. Ancak 50'li ve 60'lı yıllarda farkına bile varamadığımız bir zihniyet devrimine ihtiyacımız bulunmaktadır. Bunu sağlamanın en kestirme yollarından biri, belki de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyeliğimizi daha önce almaktır." Çok güzel! Türkiye'de pek az işadamanın Ertuğrul Özkök kadar iyimser olabileceğini düşünüyorum. İyimserlikte ancak Bastiat, Ertuğrul ile aşık atabilir. Ancak Bastiat, Ertuğrul'a göre çok masumdur; Marksizmden ve kapitalizmin çatırdamasından önce yazdı.

**RED YOK; BAŞKALDIRI DA YOK.
İHSAN DOĞRAMACI VE ANKARA SIKI-
YÖNETİM KOMUTANI KORGENERAL
RECEP ERGUN, ERTUĞRUL ÖZKÖK'Ü
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNDEKİ KUR-
SUNDA RAHAT BIRAKTILAR.**

Sonra Ertuğrul Özkök, AT'a binmek için fazla heyecanlanmış ve bu heyecanla bilmediği konularda kalem oynatmışa benziyor. Doçent Özkök, "Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyeliğimizi daha önce almak" tek ve en önemli ilaçtır; diyor. Ama Ertuğrul mümkün değil; "Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyeliğimizi" daha önce almak Türkiye'nin elinde ve yetkisindedir. Buna, onlar, Türkiye'nin dışındaki devletler karar veriyor. Türkiye ve bu arada Türkiye'de Doçent Özkök, bir an önce AT'a binebilmek için onlara yalvarabilirler. Yalvarıyorlar. Kitap yazıyorlar. ■

“BİZ DEVRİMİ ÇOK SEVMİŞTİK”... VE KARŞINIZDA RAFİNE DEMOKRASİZM

N.ALPAY

1960'lı yılların başlarında ABD devletinin az gelişmiş ülkelere gönderdiği "barış gönüllüleri", kendilerini "demokratist" olarak tanımlarlardı.

Pek kaba bir demokrasizmi vardı. Parlak ve üstün bir dünya (ABD demokrasisi) görünümünü yutturmakla görevliydi. Emperyalist sömürüyü ve saldırganlığı yaşayan ülkelerin bilinçlenen çocukları nezdinde bu misyonun zorluğu, giderek olanaksızlığı çabuk ortaya çıktı. Emperyalizm, başka kültürel havuç biçimleri aramakta yarar olduğunu o zamanlardan kavramaya başlamış olmalıdır.

Onlar Devrimi Çok Sevmişlermiş...

Yöneldiği kitlenin ilgisini derhal çekecek, beğeni ve özelemlerini okşayacak ve yönlendirecek, rahat ve cazip, kısa ve öz: iyi bir reklamın tanımına uygun. 1968'in devrimseverleri eliyle, günümüze uygun yeni bir ürün sunuluyor: rafine demokrasizm. Piyasada artmaya başlayan tipik örneklerinden biri, bu işi meslek edinmiş bir yayınevi tarafından, aynı çarktan çıkma çevirmeni ve yazarın kalemlerinden veriliyor.*

Eski devrimsever, dünya burjuvazisine düşlerinin gerçekleştiğini müjdeliyor: "Bugün devrimin fikri bile, çağdaşlarımızın hayafından kaçmış durumda." Mesaj aslı, günümüz gençliğine yönelik. Bakınız kendisi için nasıl da cazip tanımlamalar yapıyor: "Barış yanlısı", "şiddetli bir anti-komünist", ama "Reagan'cı havalar atan yoldan çıkmış Stalin'cilerle acıyarak yaklaşıyor", "Yeşilci, çevre korumacı tezlerin doğruluğuna inansa da... kır yaşantısına öyle uzun süre katlanamıyor", ve kaçak ve yarı aydımlar için en cazip olanı geliyor: "Kıscacı, ben hâlâ 68 mezunu bir isyancıyım." İsyancılık, acıma ve katlanamama duygularıyla tavrı belirleyen "ama"lı, "fakat"lı, "ise de"li anti-komünistlere kalmış.

Şimdi Saptırma Zamanıdır

Cohn Bendit'e göre 1968'in nedeni, iletişim araçlarının gelişmesi ile, o zamanki gençlerin ruh hali. Ne Fransa'da de Gaulle'cü cendereye sokulan yığınlar, ve Vietnam'da-Latin Amerika ve başka yerlerde bentleri yıkan ulusal kurtuluş hareketleri.

Soyut demokrasizm, "totalitarizmle kapışma" adı altında pek sık bir biçimde ortaya sürülüyor. Sınıflar

yok, sömürü yok. Böyle olunca da, programladığının aksine, ne Polonya'dan söz edebiliyor, ne de Şili'den. Gençlik ve aydınlar katında popüleriğe sunulan bu eklektizm, 1968'i birkaç çevreye maletmekle yola çıkarak, biraz fazla çabuk, büyük iddiasını da ileri sürüyor: "Yeni toplumsal yaşam biçimleri icat ettiğimize, siyasi ilişkilerde değişik davranış biçimlerini egemen kıldığımızı inanıyorum. Ve bu yeniliklerin bugün karşılaştığımız sorunları da çözebilecek çapta olduğu görüşümdedir." Devrimin gereksizliği anlaşılmış, çözümler bulunmuştur.

Şu pek kapsamlı olması gereken "bugün karşılaştığımız sorunlar", kentler düzeyindeki sorunlardan ibaret olmasın? "... her kentin, ortaya çıkan sorunlara diğer kentlerdeki insanların düşünemediği değişik çözümler bulması da cesaret verici bir gelişme." Yönlendirme buraya. Eski devrimsever, yeni anti-komünist Cohn Bendit'in bugün gördüğü sorunlar ve çözümler bunlar. İşte sunduğu yeni demokrasi ufku: "Benim demokrasi anlayışım, insanlar arasında, kadınlar arasında, erkeklerle kadınlar, insanlarla çocuklar, kadımlarla çocuklar arasındaki ilişkileri, günlük ilişkileri iyileştirmeyi hedefleyen, günlük yaşantımızı aydınlık hale getirmeye çalışan bir yaklaşım." Böylesine elde bir ve genel geçer bir yaklaşım, tek başına "çözüm yolu" olarak kabul edildiğinde sistemle bütünleşmenin, sistemi korumanın daniskası olan bir politik konum. Peki burada ne gibi bir "isyancılık", giderek de "anarşistlik" görülebilir? Bu nitelemelere ne gerek var? "Sistemin konfor ve huzuruna" dahil olduğunuzu, "sorunlar" karşısındaki tepkileri yan yollara kanalize ederek yumaşatmak, dağıtmak ve saptırmak gibi bir işlev gördüğünüzü saklayabilmeniz gerekiyor, isyanın çekiciliğini hiç de yitirmiş olmadığını da biliyorsunuzuz, onun için bu gibi nitelemelere ihtiyacımız var. Yoksa hangi okuyan insan, hangi genç size dikkat eder?

Küçük burjuva devrimciliği yuvaya dönüyor, çevre ve kadın sorunlarının, parlamentonun varlığını keşfediyor, insanlardan sözediyor. Yuvarın hizmetinde sisli bir çark daha. Sömürü ve sınıflar mı? O nedir, yenir mi içilir mi? Ha şu gençliğimizdeki şeyler. Ama şimdi artık moda değil ki! Hem çok da zarara malolmuştu o moda...

(* Dany Cohn - Bendit, Biz Devrimi Çok Sevmiştik, Çeviren: Ragıp Duran, Afa Yayınları, Mayıs 1987. ■

“EĞER İBRET ALINSAYDI TARİH TEKERRÜR MÜ EDERDİ?”

Zihni T.ANADOL

Rasih Nuri İleri resmi tarih dışında kalan ve belleklerden silinmemesi gereken olayları bulup çıkararak, sebepleri ve sonuçları önümüze seren değerli bir tarih araştırmacısı.

Son zamanlarda birbiri ardına verdiği bu yapıtlardan "27 Mayıs Menderes'in Dramı" kitabında; gerek o devri yaşamış, gerekse çocukluk devrini ancak idrak edebilmiş insanların bilgilerini yerli yerine belgelerle oturtmuş, onları sağlam bir gözlemcilikle senteze kavuşturup bir projektör ustalığıyla gün yüzüne çıkarmıştır. Daha bu kitabı henüz tükenmemişken ikinci kitabı olan "Türkiye İşçi Partisi'nde Oportünist Merkezîyetçilik 1966-68" adındaki ikinci yapıtını Yalçın yayınlarından basana sunmuştur: Birbiri ardına çıkan bu kitapların bu denli aceleye gelmesi "Neden" sorularını adamın ister istemez aklına getiriyor: Neden?

Kanımızca biz bunu, şu günlerde AET'ye gireceğimiz konusunun gündeme gelişi ve bir Sol Parti'nin oluşturulmasına neden olarak yorumlamaktayız. Bir sivilleşirme, bir düşün özgürlüğüne açılma kanat çırpınışlarının sola verdiği bir umut ışığı olarak görmekteyiz. Erinde gecinde yurdumuzda bugün değilse bile yarın bir İşçi Sınıfı Partisi kurulacağına göre, dünden ders alıp aynı hataları işlememek için Rasih Nuri'nin bu kitabı tam zamanında yayınlanması Türk Solu için gerçekten bir hizmet, bizler için de bir kıvançtır. Dün için, geçmiş için çok şeyler söylenmiştir: "Tarih tekerrürden ibarettir" söylencesinden: "Eğer ibret alınsaydı tarih tekerrür mü ederdi?" gibi bir çok değişimler arasında, herhalde şu son deyim en doğrusu gibi geliyor bize. Yani hatalarıyla sevaplarıyla geçmişten ibret almak, onca özverilerin, onca acıların, onca zindanların, onca sefalet ve yıkımların ve onca umutların boşuna gitmesini önlemek... üzüntüyle belirtmek gerekir ki, ta 1919'lardan '66'lara kadar geçen elli yıla yakın kocaman bir zaman diliminin gelip TIP'de yoğunlaşması, tüm eski, yeni Sol'un, emeği geçen tüm devrimcilerin ona omuz vermesi, aşkla şevkle onbeş milletvekilini Türk tarihinde ilk kez meclise göndermesi. Ve sonra ABA'cı olarak nitelenen (Aybar, Boran, Aren) oportünist bir kadronun sapmaları, bunlara karşı çıkan Onüç partilinin ihraç edilmesi, bunlara karşı çıkan yetmiş altı partilinin partiden atılması, daha sonra bu ihraçların ikiyüzü aşması...

Ve sonra üç silahşörlük gibi birbirleriyle geçinemeyip amansız savaşmaları... Partinin bölünüp parçalanması, fraksiyonların alabildiğine artıp tek tek amp gibi bölün-

mesi.. bütün bunlara neden, birinin partiyi bir başkanlık bürosu halinde görmesi, diğerinin sekreterler ve kendisinin Parti olduğu, eğer hata varsa kendisinin düzelineceği, tabanın sadece disiplin içinde verilen emirlere uyması gerektiği despotizmi içinde hem kendileri, hem de partiyi daha çiçek açmadan soldurup kurutmaları.. Son aşamada, 12 Mart'tan sonra ve hele 12 Eylül'den sonra Aybar ile Boran tam ayrı bir yol izlediler. Aybar sonunda anti-Marksist olduğunu ilan edecek duruma düştü.

"Boran ise doğru bir çizgiye ulaştı, hatta olumlu bir otokritik yaptı, savaşımın bütün çilelerini çekti. Aren, namuslu bir aydın gibi bireysel görevlerini yerine getirmek çabasında bulundu. DİSK davasında sanık sarıhal-yesinde oturdu. Aybar ve Doğu Perinçek'in sosyalist parti kurma çabalarını tutarlı bir şekilde eleştirdi" diyerek kitabın yazarı Rasih Nuri, bir nevi hataları "Af" hanesine kaydediyor. Halbuki kitabındaki ihraç kararlarına karşı savunmaları unutmuş görünüyor. Kendisi bunların üstüne bir sünger çekip hataları sineye çekebilir ama, kendisi gibi acıyı çeken, her türlü özveriyle partiyi omuzlayanlara karşı tutarsız, acımasız, hatta ihbar niteliğindeki ithamlara hedef olanların namına konuşamaz, konuşursa vekaletsiz vekile döner. Rasih Nuri bununla birlikte bizlere bu acıları bir kez daha tattırması oldu:

"Parti genel başkanı M. Ali Aybar 1967 Haziran'ında II Genel Kongresi'nde yaptığı konuşmada, emperyalist ajanların kıskırtması sonucu bütün dünyaca bilinen 1956 Budapeşte karşı devrim hareketini bir bağımsızlık hareketi olarak nitelmiş ve bu hareketin bütün sosyalist ülkelerde devam edeceği kehanetini ileri sürmüştür. Yine en iyi diktatörlüğün yani bir başka deyimle en iyi sınıf yönetiminin en kötü demokrasilerden daha kötü olduğunu ileri sürerek işçi sınıfının yönetiminde gerçekleşecek sosyalist düzene karşı olduğunu ortaya koymuş, sömür sınıfın yönetimindeki sınıflar arasında denge safsatasını işleyen şimdiki biçimsel demokrasi gerçek demokrasiymiş gibi bir formüle bağlanarak Türk sosyalist hareketi tarihine oportünizmin daniskası olan bir örnek vermiştir. S. 320, Süleyman Ege."

"Behice Boran, özellikle tüzük hazırlayan ve destekleyenleri partiyi temelinden çökertmek isteyen bozguncu kişiler şeklinde suçlamıştır. Bu suçlamasına genel yönetim kurulunu merkez yönetim kurulundan daha yetkili bir organ haline getirme yönündeki bir teklife dayanak olarak kullanmış, böylece bizzat kendisi genel yönetim kurulunu merkez yürütme kurulunun üstünde

bir organ olarak saptayan tüzük hükmüne açıkça karşı olduğunu ortaya koymuştur. Boran daha da ileri giderek kendisini dinleyenler arasında mutlaka polisin de olabileceğini özellikle belirtmek gereğini duyduğu geçen konferansında, Pekin'in ve Moskova'nın direktifleriyle hareket edenlerin partiye sızabileceğini, hatta yeraltı faaliyetleri gösterenlerin olabileceğini ileri sürmüş ve bunlara karşı çok dikkatli olmak gerektiğini söylemiştir. S. 321, Süleyman E." "... Behice Boran şu konuşmayı yapmıştır: Partinin en güçlü devrinde Onüç arkadaşımız

kendi çıkarları için parti tüzüğüne ve kararlara ihanet etmişlerdir. Bunlar Türk mahkemelerince komünizm propagandası yapmaktan mahkum edilen Mihri Belli'nin hüccesine dahil olup ondan emir almaktadırlar. Demin dinlediğimiz arkadaş, elbette Mihri Belli'den direkt emir almaz. O kendi hüccesindeki ilk çengele emir verir, o bir başkasına, o da ötekisine. Biz bu taktikleri biliriz. Bunlar komünistlerin taktikleridir. Bu arkadaşlar partiyi yıkmak istiyorlar, bunların ihraçları gerekir. S. 176, Naci Ormanlar."

"Tabii bu polise ihbarlar, bu çirkin ithamlar yavatsız kalmadı:

Ihbar ettikleriniz sosyalizm davasına emeği geçmiş ve geçecek olan sosyalistlerdir. İsnat ettiğiniz suç, komünistliktir. Yani anti-komünizm silahından yararlanmakta ve hasım saydıklarımıza yasa dışına itmektесiniz. Sizin de bilmeniz gerekir ki, komünist olmamak başka şeydir, Amerikan emperyalizminin bir numarah ihraç malı anti-komünizmden devrimcilere karşı yararlanmak başka şeydir. Ve anti-komünizm yaparız "Ben değilim, bunlardır" diye polise parmakla göstererek kimi çevrelere yaranmak, partiyi kurtarmak çabasındasınız. ..Bu hesap kesin olarak yanlıştır. Yaptığınız şey, faşist yönetime ortam hazırlamaktır. Faşist yönetimin başlaması için vesile yaratmaktasınız. Ama bilmeniz gerekir ki, Türkiye'de faşizm, hiçbir zaman sola vurmakla yetinmeyecektir. Bizden başlasa bile en kısa zamanda ortanın soluna kadar. Türk

milli bağımsızlığımızdan yana tüm millici güçlere çullana-caktır. TİP ve tüm ilerici örgütler mutlaka darbelenecektir. Emekten yana, halktan yana yazarlar, mutlaka vurulacaktır. Ve siz de kayılmayacaksınız. S. 105, Mihri Belli." Yine bu ABA'cılarının sapmalarına karşı duran ve bu nedenlerle hakkında ihraç istenen değerli hukukçumuz sayın Halit Çelenk evvela komünistlikle sonra da CIA ajanlığıyla itham edilmiş, genel yönetim kurulunda bu ithamları yapanlara, özellikle genel başkana hitaben:

"Bizi CIA ajanlığıyla itham ediyorsunuz. Bu itham, bırakınız bir sosyalist, herhangi bir vatandaş için bile en ağır bir hakarettir. Hele bir sosyalist için en büyük en ağır bir hakarettir. Bizi değil Türkiye'de, yer yüzünde CIA ajanlığıyla itham edecek adamın biz alını karşılarız. Bu sözleri size, şiddetle ve nefretle red ve iade ediyorum" diyerek jurnalcılığın yüzüne tükürmüştür adeta..

Nedir ki ikinci devrede 1969 seçim yenilgisinden sonra şiddetli geçimsizlikler başgöstermiş, suçlu birbirlerine yüklemeye çalışmışlardır. Tabandan gelen tepkilere dayanamayarak evvela Aybar başkanlıktan ayrılmış, onun yerine tabanın sesi olan Mehmet Ali Aslan başkanlığa seçilmiştir. Daha sonra Aybar anti-sosyalizm, anti-komünizm eylemlerinden dolayı partiden ihraç edilmiştir. Mehmet A. Aslan'ın, Aybar ve Boran gruplarının sabotesi yüzünden başkanlığı uzun olmaması, onun yerine Şaban Yıldız daha sonra da Behice Boran başkanlığa seçilmiştir. Bu arada seri halinde devrimciler öldürülmeye başlanmış, TİP yöneticileri gözaltına alınmış, 1974'de genel aflla tahliyeler olmuş amme hakları da iade edilmiştir.

Rasih Nuri İleri, bir devrin, uzun bir devrin gözyaşıyla yoğrulmuş emekçi sınıfının birikimi olan TİP olayını, belgelerle önümüze seriyor. Şu günlerde hele aynı insanların kolları sıvadığı şu günlerde aynı yanlışlara düşülmemesi için kitabın okunmasını tüm dostlara önemle salık veririz. ■

BUYUR SÖYLE TÜRKİYE ALEYHİNE ŞARKILARINI...

Vatandaşlıktan çıkarılmış Cem Karaca, yeniden T.C. vatadaşı olmak için Türkiye'ye döndü. Niye çıktıydı, niye çıkarıldıydı, neden döndü vs. kendi bilir, ya da bilir mi acaba? Şanar Yurdatan ve Melike Demirağ dergimize gönderdikleri bir mektupta başkalarının da biliyor olabileceğini söylüyorlar. Mektup şöyle:

Sevgili Cem,

Önce bütün kalbimizle gözün aydın!.. Senin de sık sık tekrarladığın gibi, hiçbir suç(!?) işlememiş halde 7 yıl uzak kaldığın Türkiye'mize nihayet döndü. Yavrun, annen ve sevdiğilerinin yanı sıra, seni -belki de çok az tanıyan veya hiç tanımayan bir kalabalık karşılamış, gazetelerde gördük. Bu sıcak karşılama, bize öyle geldi ki, insanlarımızın 12 Eylül'ün kopardığı "Yurtdışındaki" parçalarına duyduğu sevginin, özlemin dışı vuruluşuydu. "Sizleri unutmadık" dercesine... Diğer "Dönmeyenler" gibi biz de kendimize bundan pay çıkardık. Sanki kendimiz karşılanmıştık gibi sevindik, mutlu olduk. Tekrar gözün aydın Cem, tekrar gözün aydın...

Geri döndüğünde başına bir şey gelmeyeceğine güvence verilmesi için uzunca bir süredir devleti yönetenlerle pazarlık ettiğini ve "uslu durmaya" özen gösterdiğini duyuyorduk. İnanamıyorduk, inanmak istemiyorduk ama sen kendin sakınca görmüyordun böyle konuşmakta... Şimdi bir adım

daha ileri gittin. Kendini meşrulaştırabilmek için, biz arkadaşlarımızdan sonra Avrupa ve Almanya'nın demokrat kamuoyunun, hışı ve kuruluşlarını da harcaıverdin. Tariflerine baktığımızda, bizlerden ve yurtdışındaki demokrat kuruluşlarımızdan, Alman aydınlara, Yeşillere, barış hareketine, hatta sosyal demokratlara kadar herkesi "Türkiye düşmanları" kefesine doldürüvermişsin. Türkiye'de insan hakları ve özgürlüklerden söz eden kim varsa "Türkiye düşmanı"!... Bu düşünce sana ait değil ki Cem; 7 yıldır kim böyle söylüyor, herkes biliyor!...

"İstesem, Türkiye aleyhine şarkılar söyler, dünyanın parasını kazanırdım. Bazı kuruluşlar yılda en az 25 konser düzenlerdi" derken kastettiğin demokrat kuruluşlar ve onların içinde çalışan yürekli insanlar, Türkiye'de çok kişinin işkenceden, hapisten kurtulmasını sağladılar. Günlerini, gecelerini harcadılar, 2500 km uzakta hapishane hücrelerindeki -çoğu zaman hiç tanımadıkları- insanların özgürlüğü için... Bu sözlerin onları çok incittiğini bilesin. Eğer seni havaalanından apar topar alıp emniyete götürselerdi, dört duvar arasında yalnız kalmayacaktım. İşte kolay harcadığın o hışı ve kuruluşlar -bu arada en önce harcadığın biz dışardakiler de- çırpıncaktı senin özgürlüğün için. Sana rağmen de olsa!..

Ananla, yavrunla, sevdiğilerinde mutluluklar dileriz.

M. Demirağ
Ş. Yurdatan

DENİZ'LER ÖRNEK OLMAYI DÜŞÜNDÜLER, İNTİHARI DEĞİL!

Metin GÜNGÖRMÜŞ
Mustafa YALÇINER

Uzunca bir süre oluyor, *Nokta*'da ülkenin belli bir isim yapmış öncülerinden Erdal Öz ile yapılmış iki konuşma yer aldı. Birinde eski bir kitabın genişletilmiş ve düzeltilmiş baskısı niteliğindeki "Günün Solduğu Akşam" söz konusu ediliyor; diğesinde Deniz'in kendisinden zehir istemesi 'açıklaması' odağında Erdal Öz anılarını anlatıyordu.

Ayaküstü birkaç merhabalaşma sayılmazsa, bu anıların kaynağının tümü 1,5 saatlik bir konuşmadır. Günlük mantık kullanılarak ve sıradan bir usulamayla bile, birkaç öyküsünü okumuş olmak dışında Öz'ü tanımayan Deniz'in çeşitli görevler vermeye vs., ondan isteklerde bulunmaya yönelmeyeceği anlaşılabilir. Notlar aralık Denizle konuşmak isteyen Öz'ün kendisidir ve Deniz de onun bi isteğini kırmamıştır. Ama bunu Deniz'in içinde yer aldığı olayları ve yaşamını anlatmak ve bu yönüyle de olsa tarihi yazmak için kendisini seçip görevlendirdiği şeklinde yansıtmak kuşkusuz doğru olmaz.

Bir sanatçı olarak kendisinin de içinde yaşadığı ortamı, özellikle dönemin önde gelen kahramanlarının birinin ağzından anlatma olanağına kavuşmak için uğraşmak ve kendini çağını yansıtmakla görevli kılmak, kuşkusuz, iyi ve güzeldir. Ve sanatçı bunu gerçekleştirebildiği oranda başarılı sayılabilir. Yoksa, Deniz'in adı kullanılarak başarılı olunabileceğini sanmıyoruz. Üstelik Deniz, E. Öz'den niçin zehir istesin? Gizli bir örgüt üyesidir o, THKO'dan önce de yasal ve yarı-yasal çeşitli gençlik örgütleri kurmuş, yönetmiştir. Örgütsel beceri ve deneyimleri, gizli ve yasadışı etkinliklere yatkınlığı gelişkindir. Böyle bir insan eğer hapisaneye gizli bir şeyler sokmak isterse, niçin, zaten bu tür sorunlara sürekli kafa yormakta ve haydi söyleyelim, bu yolları çoktan bulup kullanmakta olan kendisinin ve aynı örgüt içindeki arkadaşlarının olanaklarını atlayıp yakından tanımadığı ve gizlilik ve yasadışlığa hiç ilgi duymayan E. Öz'den istekte bulunsun?

Yayımlanan bir kitabın yaygınca satılması ya da bundan da öte iyi bir öykücü olarak ünlenmek için böyle kendini yüceltmeler iyi bir yöntem değil. Gerçekleri ters yüz edici, adlarını tarihe yazdıranların anılarını zedeleyici tutumların kimseyi yücelttiği görülmemiştir. Sanatçı olarak belli bir üne sahip

E. Öz, bu tür davranmayı gereksinmemeliydi.

Ayrıca, E. Öz, hem *Nokta*'da hem kitabında 71'de bizleri, düşünsel-siyasal konum ve tutumlarımızı nesnel bir değerlendirmeye tabi tutmuyor; O bizim konum ve tutumlarımızın yerine kendisinin bize bakışını koyuyor, bizi olduğumuz gibi değil, olduğumuzu sandığı gibi yansıtıyor. Bu bir sanatçı için üzücü bir hatadır.

Çeşitli hataları yapıp yapmadığımız bir yana, o zamanlar, Öz'ün söylediği gibi, oyun oynamadığımız açıktır. Ne emekçi ne de egemen sınıfların 71'le ilgili düşünsel pratik yaklaşım ve etkilenmeleri oyun oynadığını gösterip, onu haklı çıkaracak durumdadır. Tersine, 71 tüm sınıf, grup ve kişileri geri döndürmez düşün ve tutumlara yöneltecek denli etkilemiş, Türkiye'nin siyasal tarihinde derin izler bırakmıştır. Ve 71'e damgasını vuran, en başta Deniz'in ve THKO'nun "oynadığı oyun", hiç de çocukça olmayan tarihsel roldür.

E. Öz'ün değinilmesi gerekli diğer yanılsamalı anlatısı, bizlerin güvendiklerimizce "ortada bırakıldığımız", yani zamanın cuntacılarının oyununa gelip kullanıldıktan sonra bir kenara atıldığımızı ilişkindir.

Siyasette çeşitli grupların birbirlerini kullanmaya, karşılıklı olarak tutumlarından yararlanmaya çalışmaları doğaldır. Önemli olan, kendi tutumunu almak, başkalarının eklentisi olmamaktır.

71 öncesi "ordu- gençlik elele, milli cephe" sık kullanılan önemli slogan durumundaydı. Ama THKO'nu oluşturan grup bunu en az iki yıl önceden terketmişti. 9 Mart cuntası, önceden hazırladığı Bakanlar Kurulu listesinde Deniz Gezmiş'e Gençlik Bakanlığı'nı uygun görmüştü. Ama ne Deniz'in bundan haberi vardı, ne de THKO örgütlenmesi içinde tek bir subay yer alıyordu.

71 öncesi biz kır gerillasını anlatmak üzere "dağcılar" olarak anılıyorduk ve yapacaklarımız tüm devrimci çevrede açıkça biliniyordu. Deniz'e ve tümümüze egemen olan düşünce, sağ ya da "sol" etiketli darbelerin tutumumuzda esaslı bir değişikliğe yol açamayacağı şeklindeydi. Biz halkın silahlı örgütlenmesini gerçekleştirmeye çalışacaktık. Silah-

larımızı asla terketmeyecek, halkı silahlandırmaya girişecektik. 13 Mart 1971 günü yayımlanan THKO bildirisi de bunun açık kanıtıdır.

Zehir sorununa gelince...

Her şeyden önce, E. Öz Deniz'i biraz yakından tanıyabilme olanağını bulmuş olsaydı, düşünsel olarak kurgulanması en basit düşünce yasalarının duvarına çarpan bu "zehir isteği-intihar" yakıştırmasına, en azından, deneye ilişkin nedenlerle kalkışmazdı.

Denizle belli bir süre birarada bulunma şansına sahip olmuş herkes onun hayat dolu yapısına, yaşamı ne denli sevdiğine ve hatta sıradan olmayan insanlara özgü deli-dolu yaşam üslup ve tarzına tanıklık edebilir. Canlı, yerinde duramayan, her an yeni bir şeyler yaratıp üreten, yaşamın akışkanlığını ve çok yönlülüğünü kişiliğinde yapmacıksızca yansıtan, mizah yönü alabildiğine gelişkin bir insandı. İçe-dönük, nevrotik, saplantılı, üretken olmayan tiplerin tam zıddıydı. Yaşamı da hafife alarak, kendisiyle bile alay edebilecek bir düşünce eylem bütünlüğüydü Deniz. Ama bu, yaşam karşısında içine düştüğü dayanıksızlık ve bulanıklıktan değil, amaçları ve baş koyduğu dava karşısındaki kararlılığından gelmekteydi. Yaşamaktan bıktığı ve isteyerek vazgeçtiği için en zorlu kavgaların göbeğinde değildi; bunun için savaşmıştı ve yaşamaktan bıktığı için ölmüdü.

Deniz, Yusuf ve Hüseyinle aynı örgütün militanlarıydık, çeşitli eylemlerde sırtımızı birbirimize dayadık. Aynı duyguları duyduk; aynı koşullarda yaşadık.

En son Nurhak'larda yakalandıktan sonra 71 Haziran'ından 72 Mayıs'ına dek onlarla aynı hücrelerde birlikte kaldık. Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idam hükümleri onaylanca birkaç ay ayrı hücre bölümlerinde geçirmemize karşın, hücrelerimizden birer duvarı ortaktı; onlarla birbirimizi görüp konuşacak büyüklükte delikler açmıştık.

Kısacası yakalandıktan sonraki yaklaşık bir yılını da aynı koşulları paylaşarak, benzer düşünce ve ruh hallerine sahip olarak birlikte yaşadık. Yargıtay geri kalanlarımızın idam hükümlerini bozduğunda üzülüp, mahkeme ikinci kez yeniden idama hükmettiğinde sevinecek denli ruhsal birliktelik için deydik Deniz'lerle.

Geri kalanların idam hükümlerinin bozulacağını, ama iki kişinin kesinlikle ve büyük olasılıkla üç kişinin idam edileceğini tahmin ediyorduk. Başta Deniz mutlaka idam edileceğini biliyor; bizleri de kendisinin ve başkalarının idamı fikrine hazırlamaya çalışıyordu. Kendini hazırlamasının sözünü bile etmiyordu.

Deniz'in ve Yusuf'un ve Hüseyin'in hücrelerinden alındıktan sonra, Ankara Merkez Cezaevinde ve darağacında nasıl davranacaklarını bilmek için infazda bulunan avukatlarımızla konuşmaya, yazılı hale getirdikleri anılarını okumaya hiç ihtiyacımız yoktu. Arkadaşlarımız özellikle Deniz, neler söyleyeceklerini, nasıl davranacaklarını günlük konuşma ve sohbetlerinde öylesine belirgin hale getirmişlerdi ki, idam olgusu karşısındaki tüm düşünceler ve tutumlarını önceden biliyorduk. Günlük sohbetlerimize öylesine girmişti ki ve öylesine iç içe yaşıyorduk ki idam olgusuyla, o koşulları ve birlik halindeki düşünsel-

ruhsal şekillenmeyi yaşamayanların kesinlikle aklının alamayacağı şakalar yapıyorduk birbirimizle, idam üzerine. Öncesi, idam denilen şey sıradanlaşmıştı. Ve Deniz idamların yol açacağı sonuçları değerlendirmeye girişecek, bu sonuçların önemini belirtecek denli gerçekçiydi. Örnek bir davranışta bulunacaktı, en son ana dek dik duracaktı. En önde gidenlerin gelenek yaratacağının bilincindeydi.

Yaşandığını sonlanma süreci bu yönüyle de Deniz, Yusuf, Hüseyin'in kafalarında apaçaktı.

Deniz, E. Öz'ün iddia ettiği gibi idamına karar verenlere alışını seyrettirme zevkini vermemek için kendisini zehirlemeyi düşünecek kadar, ölümünü birkaç generalle kendisi arasında kişisel hesaplaşma olarak kavrayan bir dar görüşlü değildi. Onunla bütünlük içinde Yusuf'un dediği gibi, sorun bir kez ölmek, ama anlamlı ve örnekçe ölmek sorunuydu. Hüseyin'in dediği gibi, bayrak dersi sorunuydu.

Ve Deniz ve Yusuf ve Hüseyin kendisinden sonra geleceklere bir örnek oluşturacak ve ardından da genel bir ideolojik tutum bırakarak asılacaklardı. Hem kendilerini, hem de bizleri buna hazırladılar.

En başta Deniz'in düşüncesi bu yöndeydi; günlük yaşamı, sohbetleri, tavırları, şakaları tüm tutumu bu yöndeydi ve somut davranışı, herkesin bildiği gibi, böyle oldu.

15 yıl sonra biri çıkıp da Deniz kendisini zehirleyecekti derse, ancak gülünç olur.

Ve oldu-bitti Deniz'e ve arkadaşlarına kin besleyen, ama dergilerinde "Deniz'in arkadaşı" tanıtımla "olabilir" yorumları yapan Aydınlıkçı Gericiiler ve başkaları ne derlerse desinler, taş düştüğü yerde ağırdır.

Deniz Gezmış ölmüş bir insan. Deniz Gezmış gibi davranmaya üstelik tarihsel olarak yükümlendirilmiştir. Başka türlü davranmak Deniz'in aklına bile gelmezdi. Nitekim ne onun ne de Yusuf'la Hüseyin'in geldi.

Son olarak belirtelim ki, E. Öz'ü bu şekilde yalanlamak istemedik. Ama belli bir düzey tutturmaya çahşsa da, gerçeklerden uzaklaşmaya özen göstermiyor. Yakın gözlem olanaklarına pek fazla sahip olamamaktan diyerek iyimser yorumlayalım. Yalancı, kurgusu vs. demekten kaçınmış olmak için de belki "zehir" konusunda E. Öz gerçekten güçlü bir mizah anlayışı olan Deniz'in ironisine kurban gitmiştir diyelim. Sözüne güvenilir Emil Galip Sandalcı ve Muharrem Erdoğan gibi iki tanığın ortaya çıkması bu durumu değiştirmiyor. Çünkü onlar iddia edilen olayın doğruluğunun, yani Deniz'in değil, böyle bir iddiada bulunulduğunun yani Erdal Öz'ün tanıklarındırlar.

Çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle gecikerek yazabildik. Derginizde yayınlarsanız sevineceğiz. Selam ve sevgilerimizle. ■

(*) Metris Askeri Ceza ve Tutukevinde bulunan Güngörmüş ile Yalçın'ın bu yazıları, Aydın Üzerine Tezler - 5'te yayımlanmak üzere, arkadaşımız Yalçın Küçük'e ulaştırıldı. Daha önce, Dergimizde yer vermeyi gerekli gördük. Özgün metinde başlık yoktu; biz koyduk. TOPLUMSAL KURTULUŞ.

ÖZAL İLE DEMİREL ARASINDA SEÇİM VEBA İLE KOLERA ARASINDA SEÇİM

REFERANDUM ALDATMACASI BİZİM İŞİMİZ DEĞİL VEBA İLE KOLERA ARASINDA SEÇİM İŞİMİZ DEĞİL

Bu belge, parlamentoda bir oylamayla da değiştirilebilir; burjuva muhalefeti, değişikliği istiyor ve tekeli hükümet değişikliğinden kaçınmıyor. Peki, 1982 belgesinde değişikliğe her iki taraf razı olmuşken neden sandık açılıyor? Bu sorunun sorulması gereklidir. Referandum, bir tek gerçek amaç taşıyor: 1982 yılında 1982 belgesine karşı çıkanlara, "hayır" diyenlere tükürdüklerini yalattak istiyor.

1982 yılında, çok daha zor sıkıyönetim ve baskı rejimi altında, 1982 belgesini tanımayanların, "evet" ya da "hayır" demek için sandık başına gitmeleri, tükürdüklerini yalamalarıdır. Çünkü "evet" dedikleri takdirde Çoban Sülülü 1982 belgesini onaylanmış olacaklar ve "hayır" dedikleri takdirde Eylülüst belgeyi bütünüyle benimsemiş ve kabul etmiş olacaklardır.

"Evet" veya "hayır" demek, iki ucu pis bir değnektir.

1982 belgesine karşı çıkabilmiş olanların tükürdüklerini yalamasıdır. Sandığa giderek "evet" veya "hayır" oyu atmak, iki ucu pis bir değneği tutmaktır.

Bu belgeye bir kez "hayır" diyenler, bu onura sahip çıkmak durumundadırlar.

1982 belgesine "hayır" oyu verenlerin, bu belgenin oylanmasına katılmayarak reddedenlerin bu belgeyi "delmek" gerekçesiyle sandığa gitmeleri, kendilerini hiçe saymalarıdır. Bu referandum aldatmacası, aslında Demirel ve Ecevit'in seçme hakkı için değil, 1982 belgesinin niteliğini unutturmak için yapılıyor. Bu referandum, aslında yüzde sekizlik red'di ve katılmayan yüzbinleri bir hayırlı evet'e çevirmek içindir.

1982 belgesine "hayır" diyenler, bir yılgınlıkla ve uğursuz bir yanılmayla, hain bir gerekçeyle, bu belgeyi "delmek" için sandığa gittiklerinde asıl, bir onuru delmiş oluyorlar: 1982 belgesine karşı çıkmanın onuru, 1987 yılında "evet" denilerek delinmiş olacaktır.

Devrimciler kendi davalarının kavgacısı olmalıdırlar.

Başka kavgaların, kayıkcı döğüşçülerinin kuyrukçusu olmamak gerekir.

İlericiler saflarını seçmelidirler.

Safların ayrıldığı, safların tutulduğu bir zamandır.

Mücadelenin lafta yüksek, somutta düşük olduğu döneme "son" vermek zamanı gelmiştir. Türkiye'de ilerici ve devrimciler, mücadelelerini

ve saf tutmalarını ertelemeyi bırakmak durumundadırlar.

Tekelciler, "evet" veya "hayır" aldatmacası ile ilerici ve devrimcilerin bir bölümünü kuyruklarına takmak istiyorlar: Kuyruk olmama zamanıdır.

Eylülistlere, tekellilere, tekellilerin kuyrukçularına, bunların "referandum" aldatmacalarına "hayır" demenin ve bunlardan ayrılmanın, ayrı bir saf tutmanın, sınıfsal ayrışmanın zamanıdır.

Saf tutabilmek için güvenmek gerekir. Zaman, kendine ve devrimci geleceğe güvenme zamanıdır. Güvenmek, 1982 belgesine inatla hayır demekle mümkündür. Güvenmek, referandum aldatmacasına "hayır" demekle mümkündür.

1982 belgesinin tümü sandığa; kendinize güveniniz.

Türkiye'de hiçbir zorbalığın sizi inanmadığınız bir oy pusulasını kullanmaya mecbur edemeyeceğini göstermelisiniz.

Kırıntılarla yetinme dönemine son vermelisiniz.

Kırıntılarla yetinmek, imamların ve papazların mesleğidir.

Türkiye ilerici ve devrimcilerini, önlerine atılan yemek artıklarıyla yetinen bir görüntüden kurtarmak isteyenler, tekellilerin bu rahatlığına son vermek isteyenler bu oyuna alet olmamalıdır.

Beş yıl önceki onuru unutmayınız. Daha önce bu onura, yaş küçüklüğü nedeniyle sahip olmayanlar, bu defa sandığa gitme yaşına gelenler, 1982 belgesine karşı çıkmanın onuruna sahip çıkmalıdırlar. Referandum aldatmacasına "hayır" demelidirler.

"Evet" veya "hayır" demek, iki ucu pis bir değnektir.

Tükürdüğünüzü yalamayınız ve iki ucu pis bir değneği ortasından tutmayınız: Referandum aldatmacasına "hayır" deyiniz.

Saf tutunuz.

Bu referanduma katılarak "evet" ya da "hayır" demeyi reddediniz!

Konulmuş para cezasına rağmen, sandığa gitmek bir yoldur.

Sandık başına giderek, sandığa sadece tepkileri götürmek bir başka yoldur. Sandık, 1982 belgesinin tümüne karşı duyulan tepkilerin atıldığı bir yer olmalıdır.

Her ikisi de bu referandum aldatmacasını tanımamaktır.

Bu tutarlılığı gösteriniz! ■

**VEBA İLE KOLERA ARASINDA SEÇİM SEÇİMLERİN EN KÖTÜSÜDÜR
KÖTÜLER ARASINDAN SEÇİM YAPMAK ZORUNDA DEĞİLİZ
SAĞLIĞI SEÇELİM
1982'DEKİ ONURUMUZA SAHİP ÇIKALIM
"EVET" YA DA "HAYIR" DİYEREK ONAY VERMEYELİM
REFERANDUM ALDATMACASINA KARŞI ÇIKALIM**

Bu referandumda "evet" oyu vermek, 1982 belgesini kabul etmek olmayacak mı? Evet'ler çok olursa, Demirel'ler ile Ecevit'ler yeniden yasal olarak politika yapmaya başlarsa, ülkemiz, işçi ve emeklilerimiz, ilerici aydınlarımız ne kazanacaklar. 1988 belgesini birkez daha onaylamış olmaktan başka? Bunun kaçınılmaz utançını, saf tutamamış olmanın önlenemez ezikliğini duymaktan başka?

"Hayır" oyu da aynı kapıya çıkar. Onay anlamına gelir.

"Evet" ile burjuvazinin eski politikacılarını, "hayır" ile burjuvazinin yeni politikacılarını seçmiş oluruz. Her ikisiyle de 1982 belgesini onaylamış oluruz.

Buna hakkımız yoktur.

Onların kayıkcı döğüşünü seyretmek ve taraflarından birini tutmak bizim işimiz değildir. Bizim safımız başkadır. Safımızı belli etmek zorundayız. Görevimiz budur.

Tarihimiz bizi değerlendiriyor.

Notumuzu alacağız.

Yanılgılarımızı tekrarlamayalım.

Veba da kolera da ölümcüldür. Tümünden uzak kalacağız.

Sağlığı seçeceğiz.

Sınıfımıza güveniyoruz. Kendimize güveniyoruz. Bütün gücümüzü ve coşumuzu oradan alıyoruz.

Bu referandumu biz istemiyoruz. Tekeller istiyor. İktidarı ve muhalefeti ile burjuvazi istiyor. İster hayır, ister evet, sonuç ne olursa olsun: 1982 belgesi bir kez daha onaylatılmış olacaktır. İşçi ve emekçilerin her türlü hak ve özgürlüklerini sonsuz ölçüde kısıtlayan bir anayasalar belgesi yeniden onaylanmış olacaktır. Amaç budur.

Buna karşı çıkmalıyız, karşı çıkmak için saf tutmalıyız.

Kaç kişi olduğumuz önemli değildir. Önemli olan onurumuzu korumaktır. Önemli olan sayımız değildir; ne yaptığımızdır.

Ne yaptığımızı bilmek zorundayız.

Tarihin karşısındayız. Yakın ve uzak geçmişimize karşı sorumluluğumuz var.

Bu referandumu reddetmek onurumuzdur.

Onurumuza sahip çıkalım.

Referandumda evet ya da hayır değil, referanduma hayır!

Ne Özal, ne demirel! Hayır, tümüne.

Ne evet, ne hayır! Hayır, referandumun kendisine!

Reddimiz referandum içindir.

Oyumuz, 1982 belgesine tekimizdir.

Sandığa gitmeyiz; gidersek, evet ya da hayır'ı değil, tepkilerimizi atarız.

Sorumluluğumuzu biliyoruz.

Safımızı tutacağız.

**TOPLUMSAL
KURTULUŞ**

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ